

T.C.
ANAYASA MAHKEMESİ

Yıllık Rapor 2015

Yıllık Rapor

2015

Anayasa Mahkemesi Yayınları
ISBN: 978-975-7427-83-4
Yıllık Rapor 2015
© 2016 Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin yazılı izni olmaksızın,
kitabın tümünün veya bir kısmının,
elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla
basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı
yapılamaz. Yıllık Raporda yayımlanan yazılar,
kaynak gösterilmeden başka bir yerde
yayımlanamaz.

Fotoğraflar : T.C. Anayasa Mahkemesi
Kapak : T.C. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı Binası
Baskı : Sistem Ofset
Tasarım : Şenay Ofset
Baskı Yeri ve Yılı: Ankara 2016

İletişim ve İstem Adresi

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı
Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Ahlatlıbel Mahallesi
İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı
No: 4 06805 Çankaya / Ankara
Telefon : (0312) 463 73 00
Faks : (0312) 463 74 00
www.anayasa.gov.tr

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	10
BİRİNCİ BÖLÜM MAHKEMENİN OLUŞUMU	12
MAHKEMENİN OLUŞUMU	13
I- GENEL KURULUN OLUŞUMU	15
II- BÖLÜMLERİN OLUŞUMU	16
III- KOMİSYONLARIN OLUŞUMU	17
İKİNCİ BÖLÜM MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ	18
MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ	19
I- GENEL OLARAK	19
II- GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ	20
III- BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ	22
IV- KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	26
2015 YILINDA MAHKEME	
2015 YILINDA MAHKEME	27
I- MAHKEMENİN OLUŞUMUNDAKİ DEĞİŞİKLİKLER	27
II- MAHKEMENİN YAKLAŞIMINDAKİ DEĞİŞİKLİKLER	27
III- NORM DENETİMİ ALANINDAKİ YENİLİKLER	28
IV- BİREYSEL BAŞVURU ALANINDAKİ YENİLİKLER	29
V- BASIN, YAYIN VE HALKLA İLİŞKİLER ALANLARINDAKİ YENİLİKLER	31
VI- MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ	33
1- GENEL OLARAK	33
2- ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞ BİRLİĞİ	33
DÜNYA ANAYASA YARGISI KONFERANSI	34
AVRUPA ANAYASA MAHKEMELERİ KONFERANSI	34
ASYA ANAYASA MAHKEMELERİ VE MUADİL KURUMLAR BİRLİĞİ	34
3- ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞ BİRLİĞİ	34
4- 2015 YILINDA ULUSLARARASI İLİŞKİLER	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	44
53. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ AÇILIŞ KONUŞMASI	
SAYIN BAŞKANIN MAHKEME'NİN 53. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜNDE YAPTIĞI KONUŞMA	45
BEŞİNCİ BÖLÜM	60
2015 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI	
2015 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI	61

I- NORM DENETİMİNDE ÖNE ÇIKAN KARARLAR	61
1-Sulh Ceza Hâkimliklerinin Kuruluşuna ve Kararlarına Karşı İtiraz Usulüne İlişkin Karar	62
2- Yalan Tanıklık Yapma Suçuna ilişkin Karar	65
3- Biyometrik Yöntemlerle Kimlik Doğrulaması Yapılması Zorunluluğuna İlişkin Karar	67
4- Merkezî ve Ortak Sınavları Konu Edinen Davalardaki Yargılama Usulüne İlişkin Karar	69
5- Kamu Özel İş Birliğiyle Tesis Yapıtırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınmasına İlişkin Karar	73
6- Müstehcenlik Suçuna İlişkin Karar	79
7- Fikir ve Sanat Eserlerinin Bakanlar Kurulu Kararıyla Kamuya Mal Edilmesine İlişkin Karar	81
8- SGK Aleyhine Hükmedilen Alacakların Tahsil Usulüne İlişkin Karar	84
9- Evlenmenin Dinsel Törenini Yaptırma ve Yapma Suçlarına İlişkin Karar	86
10- Dershanelerin Özel Eğitim Kurumları Kapsamından Çıkarılmasına İlişkin Karar	89
11- Ceza Mahkûmiyetinin Siyasi Haklara Etkisine İlişkin Karar	94
12- Sermaye Piyasası Kanunu'na İlişkin Karar	98
13- Sporda Elektronik Kart ve Bilet Uygulamasına İlişkin Karar	100
14- Koruma Tedbirlerine Yönelik Mahkemelerin Oybirliğiyle Karar Vermesi ve Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmemesi Durumunda Açılacak Tazminat Davalarına İlişkin Karar	104
15- İnternet Sağlayıcılarının TİB'in Talep Ettiği Bilgileri Teslim Etme ve Tedbirleri Alma Yükümlülüğüne İlişkin Karar	107
16- Arama Kararı Verilebilmesi İçin Makul Şüphenin Bulunması Şartını Öngören Kurala İlişkin Karar	112
17- MİT Kanunu'na İlişkin Karar	114

II- BİREYSEL BAŞVURULARDA ÖNE ÇIKAN KARARLAR	122
A) YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	124
1- Adem ÜLGEN ve Diğerleri Kararı	124
2- Mehmet KAYA ve Diğerleri Kararı	126
3- Filiz AKA Kararı	129
4- İlker BAŞER ve Diğerleri Kararı	131
5- Fahriye ERKEK ve Diğerleri Kararı	134
6- Mehmet DEMİR ve Diğerleri Kararı	135
7- Meral EŞKİLİ Kararı	138
8- Mehmet KARABULUT Kararı	142
9- Yavuz DURMUŞ ve Diğerleri Kararı	143
B) MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ HAKKI İLE VÜCUT BÜTÜNLÜĞÜNÜN DOKUNULMAZLIĞINA İLİŞKİN KARARLAR	146
1- Ahmet ACARTÜRK Kararı	146
2- Halime Sare AYSAL Kararı	148
C) İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR	151
1- Şenol GÜRKAN Kararı	151
2- Hüseyin CARUŞ Kararı	151
3- Arif Haldun SOYGÜR Kararı	155
4- Hamdiye ASLAN Kararı	157
Ç) İNSAN HAYSİYETİYLE BAĞDAŞMAYAN MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR	161
1- K. A. Kararı	161
2- Mete DURSUN Kararı	164
D) KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	167
1- Hikmet KOPAR ve Diğerleri Kararı	167
2- Yavuz PEHLİVAN ve Diğerleri Kararı	172
3- Doğu PERİNÇEK, Hikmet ÇİÇEK, Hasan Atilla UĞUR Kararları	174

4- Hidayet KARACA Kararı	176
5- İzzettin ALPERGİN Kararı	179
E) ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNE İLİŞKİN KARARLAR	183
1- Serap TORTUK Kararı	183
2- Ata TÜRKERİ Kararı	185
F) AİLE HAYATINA SAYGI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	188
1- Hayriye ÖZDEMİR Kararı	188
2- Marcus Frank CERNY Kararı	190
G) ŞEREF VE İTİBARIN KORUNMASINI İSTEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	193
1- Nurettin POLAT Kararı	193
2- Fetullah GÜLEN Kararı	194
Ğ) AYRIMCILIK YASAĞI İLE DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR	198
1- Gülbu ÖZGÜLER Kararı	198
2- Esra Nur ÖZBEY Kararı	199
H) HABERLEŞME HÜRRİYETİNE İLİŞKİN KARARLAR	202
1- Mehmet Koray ERYAŞA Kararı	202
2- Eren YILDIZ Kararı	205
3- Mehmet Seyfi OKTAY Kararı	206
I) İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR	210
1- Tuğrul CULFA Kararı	210
2- Kamuran Reşit BEKİR Kararı	212
3- Mehmet Ali AYDIN Kararı	214
4- Ali Rıza ÜÇER Kararı	217
5- Tansel ÇÖLAŞAN Kararı	220
6- Radyo V.Y. A.Ş. Kararı	223
7- Ergun POYRAZ Kararı	225

İ) BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR	228
1- Bekir COŞKUN Kararı	228
2- Medya Gündem Dijital Gündem Yay. Tic. A.Ş. Kararı	230
J) TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ DÜZENLEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	232
1- Ali Rıza ÖZER ve Diğerleri Kararı	232
2- Osman ERBİL Kararı	234
K) SEÇME, SEÇİLME, SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA VE SİYASİ ÖRGÜTLENME HAKLARINA İLİŞKİN KARARLAR	238
1- Metin BAYYAR ve Halkın Kurtuluş Partisi Kararı	238
2- Atila SERTEL ve Oğuz OYAN Kararları	240
3- Büyük Birlik Partisi ve Saadet Partisi Kararı	241
L) SENDİKA HAKKI İLE MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	244
1- Kristal - İş Sendikası Kararı	244
2- Servet SARAÇOĞLU ve Diğerleri Kararı	246
M) ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	249
1- Yankı BAĞCIOĞLU ve Diğerleri Kararı	249
2- Ahmet SAYGILI ve Şefika SAYGILI Kararı	251
3- Abdulselam TUTAL ve Diğerleri Kararı	253
4- Baran KARADAĞ Kararı	256
5- Nurten ESEN Kararı	258
6- Deniz SEKİ Kararı	260
7- Aligül ALKAYA ve Diğerleri Kararı	263
ALTINCI BÖLÜM	
İSTATİSTİKLER	266
I- NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	267
1- Yıllara Göre Gelen İptal ve İtiraz Başvuru Sayısı	267
2- Önceki Yıllardan Devreden İptal - İtiraz Başvuru Sayısı	268
3- Yıllara Göre Sonraki Yıla Devreden İptal - İtiraz Başvuru Sayısı	268

4- Yıllara Göre Gelen Başvuruların İptal-İtiraz Dağılımı	269
5- Yıllara Göre Sonuçlandırılan Başvuruların İptal - İtiraz Dağılımı	269
6- 2015 Yılı İçinde Sonuçlandırılan İptal Davalarında Verilen Kararlar	270
7- 2015 Yılı İçinde Sonuçlandırılan İtiraz Başvurularında Verilen Kararlar	270
II- SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	271
1- Yıllara Göre Önceki Yıllardan Devreden Hesap İnceleme Sayısı	271
2- Yıllara Göre Yıl İçinde Gelen Hesap İnceleme Sayısı	272
3- Yıllara Göre Sonuçlandırılan Hesap İnceleme Sayısı	272
III- BİREYSEL BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	273
1- Yıllara Göre Toplam Başvuru Sayısı	273
2- Yıllara Göre Sonuçlandırılan Başvuru Sayısı	274
3- 2015 Yılı İçinde Sonuçlandırılan Başvurularda Verilen Kararlar	275
4- 2015 Yılı İçinde Sonuçlandırılan Başvuruların Birimlere Göre Dağılımı	275
5- Yıllara Göre Sonuçlandırılan - Gelen Başvuru Oranı (%)	276
6- Yıllara Göre Esas İncelemesi Yapılan Başvuru Sayısı	276
7- Yıllara Göre En Az Bir Hak İhlali Bulunan Başvuru Sayısı	277
8- Yıllara Göre Hak İhhalinin Bulunmadığına Karar Verilen Başvuru Sayısı	277
9- 2015 Yılında İhlal Kararlarındaki Çeşitlilik ve Artış	278
10- AİHM'e Türkiye Aleyhine Yapılan ve Yargısal Bir Oluşuma Sevk Edilen Başvuru Sayısı	279

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN
Türkiye Cumhuriyeti
Anayasa Mahkemesi Başkanı

TAKDİM

Demokratik hukuk devletinin amaçlarından biri de kamu hizmeti sunan kurum ve kuruluşların bu hizmetlerini, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine uygun şekilde yapmalarını sağlamaktır.

Bu ilkeler, yasama ve yürütme organları yanında yargı yetkisini kullanan organlar bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda yıllık raporlar, kamu hizmetlerinde hesap verebilirliğin ve şeffaflığın sağlanmasında önemli bir işlev görmektedir.

Anılan işlevin yerine getirilmesi amacıyla hazırlanan bu raporun birinci bölümünde Mahkememiz Genel Kurulu, Bölümleri ve Komisyonlarının oluşumuna ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde Genel Kurulun, Bölümlerin ve Komisyonların görevleri ile yetkileri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde Mahkemenin yapısında, işleyişinde, yaklaşımında, basın ve halkla olan ilişkilerinde, yayın ve eserleri ile ulusal ve uluslararası ilişkilerinde meydana gelen değişikliklere, gelişmelere ve yeniliklere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde Mahkemenin 53. kuruluş yıl dönümü etkinlikleri sırasında yapılan açılış konuşması bulunmaktadır.

Raporun beşinci bölümünde Mahkemenin çeşitli konulardaki içtihatlarını ortaya koymak amacıyla 2015 yılında sonuçlandırılmış, gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvurularda öne çıkan kararlara özet hâlinde yer verilmiştir. Bununla Mahkemenin temel hak ve özgürlüklere olan yaklaşımının ortaya konması ve baş-

ta akademisyenler ile hukuk uygulayıcıları olmak üzere içtihatları takip eden tüm ilgililere katkı sunulması amaçlanmıştır. Raporun ana omurgasını bu bölüm oluşturmaktadır. Bu ise Mahkemenin temel ürününün kararları olması olgusundan kaynaklanmaktadır.

Son bölümde çeşitli istatistiki bilgilere grafikler eşliğinde yer verilmek suretiyle Mahkemenin 2015 yılı performansının yıllara göre karşılaştırılması yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesince ilk kez hazırlanan bu raporun hesap verebilirliğin, şeffaflığın ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasına, hukukun gelişimine ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin toplumsal bilincin artırılmasına katkıda bulunması dileklerle...

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHKEMENİN OLUŞUMU

MAHKEMENİN OLUŞUMU

Anayasa'nın 146. maddesinin birinci fıkrasına ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi on yedi üyeden oluşur.

Anayasa'nın 146. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile Kanun'un 7. maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurulunca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yine Anayasa'nın 146. maddesinin üçüncü fıkrası ile Kanun'un 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Mahkemeye üye seçilebilmek için kırk beş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğretim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dâhil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Mahkeme üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir başkan ve iki Başkanvekilinin seçileceği ve süresi bitenlerin yeniden seçilebileceği Anayasa'nın 146. maddesinin altıncı fıkrası ile Kanun'un 12. maddesinde hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın ilk hâline göre Mahkeme üyeleri süreyle sınırlı olarak seçilmezken Anayasa'nın 147. maddesinde 7.5.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle üyelerin on iki yıl için seçilecekleri hükmü getirilmiştir. Bir kimse iki defa Mahkeme üyesi seçilememektedir. Mahkeme üyeleri altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılır.

Anayasa'nın 149. ve Kanun'un 20. maddelerine göre Anayasa Mahkemesi; genel kurul, bölümler ve komisyonlar hâlinde çalışır.

I- GENEL KURULUN OLUŞUMU

Kanun'un 21. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 24. maddesine göre Genel Kurul, Mahkemenin on yedi üyesinden oluşur. Genel Kurul, başkanın veya belirleyeceği Başkanvekilinin başkanlığında en az on iki üye ile toplanır.

31.12.2015 tarihi itibarıyla Genel Kurulun oluşumu şu şekildedir:

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN
Başkan

Burhan ÜSTÜN
Başkanvekili

Prof. Dr.
Engin YILDIRIM
Başkanvekili

Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye

Serruh KALELİ
Üye

Osman Alifeyyaz
PAKSÜT
Üye

Recep KÖMÜRCÜ
Üye

Dr. Alparslan ALTAN
Üye

Nuri NECİPOĞLU
Üye

Hicabi DURSUN
Üye

Celal Mümtaz AKINCI
Üye

Prof. Dr. Erdal TERCAN
Üye

Muammer TOPAL
Üye

M. Emin KUZ
Üye

Hasan Tahsin GÖKCAN
Üye

Kadir ÖZKAYA
Üye

Rıdvan GÜLEÇ
Üye

II- BÖLÜMLERİN OLUŞUMU

Kanun'un 22. ve İçtüzük'ün 27. maddelerine göre Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere başkan haricindeki üyelerden iki Bölüm kurulur. Her Bölüm bir Başkanvekili ile yedi üyeden oluşur. Bölümler, Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm olarak adlandırılır.

Bölümlerde görev alacak başkan vekilleri dışındaki üyeler, geliş kaynakları ve Bölümler arasında dengeli dağılım esasları gözetilerek başkan tarafından belirlenir. İlgili üyenin talebi ya da başkan vekillerinden birinin önerisi üzerine başkan tarafından üyelerin Bölüm değişikliklerine karar verilebilir.

İçtüzük'ün 29. maddesine göre bölümler, Başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. Başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme, en kıdemli üye başkanlık eder. Bölümlerdeki heyetlerin oluşturulması amacıyla Başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılar, listedeki sıralamaya göre ilk dört üye ve Başkanvekilinden oluşan heyet tarafından yapılır. Daha sonraki aylarda, kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Bölüm toplantı yeter sayısı sağlanamadığı takdirde Bölüm başkanı Bölüm içinden, bunun mümkün olmaması hâlinde Bölüm başkanının önerisi üzerine başkan diğer Bölümden toplantılara katılmayan üyeleri kıdem sırasına göre toplantıya katılmakla görevlendirir.

Anılan hükümler çerçevesinde 31.12.2015 tarihi itibarıyla Bölümlerin oluşumu şu şekildedir:

1. BÖLÜM		
SIRA NO	ADI SOYADI	UNVANI
1	Burhan ÜSTÜN	Başkan
2	Serruh KALELİ	Üye
3	Nuri NECİPOĞLU	Üye
4	Hicabi DURSUN	Üye
5	Erdal TERCAN	Üye
6	Hasan Tahsin GÖKCAN	Üye
7	Kadir ÖZKAYA	Üye
8	Rıdvan GÜLEÇ	Üye

2. BÖLÜM		
SIRA NO	ADI SOYADI	UNVANI
1	Engin YILDIRIM	Başkan
2	Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye
3	Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye
4	Recep KÖMÜRCÜ	Üye
5	Alparslan ALTAN	Üye
6	Celal Mümtaz AKINCI	Üye
7	Muammer TOPAL	Üye
8	M. Emin KUZ	Üye

III- KOMİSYONLARIN OLUŞUMU

Anayasanın 149. maddesinin birinci fıkrasına göre bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir. Nitekim bu hüküm çerçevesinde Kanun'un 20. ve İçtüzük'ün 23. maddeleri uyarınca Komisyonlar kurulmuştur.

İçtüzük'ün 32. maddesine göre, bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan üçer Komisyon oluşturulur. Bunlar, bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilir. Bölüm Başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Komisyonların oluşturulması amacıyla Başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılara listedeki sıralamaya göre en kıdemli üye katılmaz. Daha sonraki aylarda kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm Başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Komisyon üyeliklerinde eksiklik olması hâlinde toplantıya katılmayan üye, Bölüme ait ilgili Komisyondaki eksik üyenin yerine görev alır.

Genel Kurul, Bölümlere bağlı Komisyonların ve Komisyonları oluşturan üye sayılarının değiştirilmesine karar verebilir. Bu takdirde yukarıda belirtilen usulle Komisyonlar yeniden oluşturulur.

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

I- GENEL OLARAK

Anayasa'nın 148. ve 6216 sayılı Kanun'un 3. maddelerine göre Mahkemenin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde veya hükümlerinin şekil ve esas yönünden Anayasa değişikliklerinin ise sadece şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davalarına bakmak

b) Anayasanın 152. maddesine göre mahkemelerce itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamak

c) Anayasanın 148. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamak

ç) Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanları ile Jandarma Genel komutanını görevleri ile ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak

d) Siyasi partilerin kapatılmasına ve devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin davalar ile ihtar başvuruları ve dağılma durumunun tespiti taleplerini karara bağlamak

e) Siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimini yapmak veya yaptırmak

f) Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya milletvekilliklerinin düşmesine ya da milletvekili olmayan bakanların dokunulmazlıklarının kaldırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hâllerinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekilinin Anayasa, kanun veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal taleplerini karara bağlamak.

g) Mahkeme üyeleri arasından Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı ve Başkanvekilini seçmek

ğ) Anayasa'da kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek

Mahkeme; kendisine verilen bu görevleri Anayasa'nın 149., Kanun'un 20. ve 22. ile İçtüzük'ün 23., 27. ve 32. maddeleri uyarınca Genel Kurul, iki Bölüm ve her bir Bölüm bağli üçer Komisyon olmak üzere altı Komisyon aracılığıyla yerine getirir.

II- GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

Anayasa'nın 149., 6216 sayılı Kanun'un 21. ve İçtüzük'ün 23. maddeleri uyarınca Mahkemenin on yedi üyesinden oluşan, başkanın veya belirleyeceği Başkanvekilinin başkanlığında en az on iki üyeyle toplanan Genel Kurulun görev ve yetkileri; Anayasa'nın 149. maddesinin ikinci fıkrası, Kanun'un 21. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 25. maddesine göre şunlardır:

- a) İptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmak
- b) Siyasi partilere ilişkin dava ve başvuruları karara bağlamak, malî denetim yapmak
- c) İçtüzük'ü kabul etmek veya değiştirmek
- ç) Başkan ve başkan vekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve Başkanvekilini seçmek
- d) Bireysel başvurulara ilişkin olarak Bölümlerin kararları arasında oluşmuş veya oluşabilecek farklılıkları gidermek, Bölümlerce Genel Kurula sevk edilen konuları

» Genel Kurul Müzakere Salonu

karara bağlamak

e) Bölümler arasında iş bölümü yapmak

f) Başkanın çağrısı üzerine Bölümler arasında meydana gelen iş bölümü uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamak

g) Bölümlerden birinin yıl içinde gelen işlerinin normal çalışmayla karşılanamayacak şekilde artması, Bölümler arasında iş bakımından dengesizlik meydana gelmesi ya da fiili veya hukuki imkânsızlıktan dolayı bir Bölümün görevine giren işe bakamaması hâlinde diğer Bölümü görevlendirmek

ğ) Üyeler hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılmasına, soruşturma ve kovuşturma tedbirlerine ve gerektiğinde disiplin cezası verilmesine ya da üyeliğin sona erdirilmesine karar vermek

h) İtirazları incelemek

ı) Kanunda ve İçtüzükte Genel Kurula bırakılan görevleri yerine getirmek

» Yüce Divan müzakere salonu

Anayasa'nın 149., Kanun'un 65. ve İçtüzük'ün 57. maddelerine göre Genel Kurul, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur. Anayasa değişikliklerinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmaya karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin sayısının üçte iki oy çokluğu aranır.

III- BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

Anayasa'nın 149., Kanun'un 22. ve İçtüzük'ün 27. ile 29. maddelerine göre Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere her biri Başkanvekili ile yedişer üyeden oluşan iki Bölüm bulunur. Bölümler Başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. Başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme en kıdemli üye başkanlık eder.

Kanun'un 49. ve İçtüzük'ün 28. maddelerine göre Bölümlerin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Komisyonlar tarafından kabul edilebilir bulunan başvuruların esas incelemesini yapmak

b) Komisyonlarca kabul edilebilirliği karara bağlanamamış başvuruların Bölüm başkanınca gerekli görüldüğü takdirde kabul edilebilirlik ve esas incelemesini birlikte yapmak

Bölümler, kabul edilebilirliğe ilişkin bir engelin varlığını tespit etmeleri ya da bu durumun sonradan ortaya çıkması hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verebilir.

Bölümlerden birinin görülmekte olan bir başvuruya ilişkin olarak vereceği karar, Bölümlerin önceden vermiş olduğu bir kararla çelişecekse ya da konunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görülürse ilgili Bölüm dosyadan el çekebilir. Bölüm başkanı başvuruyu Genel Kurul önüne götürmek üzere başkana iletir.

Anayasa'nın 149., Kanun'un 22. ve İçtüzük'ün 72. maddelerine göre Bölümler, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır.

» Bölümler toplantı salonu

Kanun'un 50. ve İçtüzük'ün 79. maddelerine göre esas inceleme sonunda başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine Bölümlerce karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Bölüm, ihlalin bir mahkeme kararından kaynaklandığını tespit ederse:

- a) İhlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. İlgili mahkeme, Bölümün ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yeniden yargılama yapar ve mümkünse dosya üzerinden ivedilikle karar verir.
- b) Bölümlerce yapılan inceleme sonunda başvurunun bir hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı takdirde başvuru lehine uygun bir tazminata hükmedilebilir.
- c) Tazminat miktarının tespitinin daha ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesi hâlinde Bölüm bu konuyu kendisi karara bağlamaksızın genel mahkemelerde dava açılması yolunu gösterebilir.

IV- KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Anayasa'nın 149, Kanun'un 22. ve İÇTÜZÜK'ün 32. maddeleri uyarınca bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan üçer Komisyon bulunmaktadır. Bunlar bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilir. Bölüm başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için başvurunun, Kanun'un 45 ila 47. maddelerinde öngörülen şartları taşıması gerekmektedir. Kabul edilebilirlik incelemesi Komisyonlarca yapılır.

Kanun'un 48. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile İÇTÜZÜK'ün 72. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre, başvurunun kabul edilebilirliği ya da edilemezliği kararları Komisyonlarca oybirliği ile alınır. Oybirliği sağlanamayan durumlarda karar vermek üzere başvuru, Bölüme havale edilir.

Kanun'un 48. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2015 YILINDA MAHKEME

2015 YILINDA MAHKEME

I- MAHKEMENİN OLUŞUMUNDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

2015 yılı, Mahkeme için bir değişim yılı olmuştur. Bu çerçevede yaşanan değişikliklerin ilki, 10.2.2015 tarihinde yapılan seçim sonucu 2012 yılından itibaren Mahkeme üyeliği görevinde bulunan Sayın Zühtü ARSLAN'ın başkanlığa seçilmiş olmasıdır.

Aynı yıl içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 13.3.2015 tarihli Birleşiminde yapılan seçim sonucunda 2009 yılından beri Sayıştay üyeliği görevinde bulunan Sayın Rıdvan GÜLEÇ Mahkeme üyeliğine seçilmiştir.

Yine 10.4.2015 ve 19.10.2015 tarihlerinde gerçekleştirilen seçimler sonucunda Sayın Burhan ÜSTÜN ve Sayın Engin YILDIRIM, başkanvekilliklerine seçilmişlerdir. Sayın Nuri NECİPOĞLU da 10.4.2015 tarihinde yapılan seçim neticesinde Uyuşmazlık Mahkemesi başkanvekilliğine seçilmiştir.

II- MAHKEMENİN YAKLAŞIMINDAKİ DEĞİŞİKLİK

Mahkeme, "hak-eksenli" yaklaşıma geçiş sürecini, 2015 yılında da hızlı bir şekilde devam ettirmiş ve bu konuda çok önemli mesafeler katetmiştir. Bu yaklaşım değişikliği doğrultusunda Mahkeme, norm denetimi ve bireysel başvuru yoluyla anayasal ve bireysel adaleti sağlamaya çalışan ve sonuçta temel hak ve özgürlüklerin önemli ölçüde güvencesi hâline gelen bir kurum olarak işlev görmeye başlamıştır.

Yaşanılan bu yaklaşım değişimini, Mahkemenin kararları üzerinden takip etmek mümkündür. Bu kararlarda Mahkeme, yaşam hakkından ifade ve örgütlenme özgürlüğüne, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından din ve vicdan özgürlüğüne, adil yargılanma hakkından özel hayata saygı hakkına, bir dizi temel hak ve özgürlüğün koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten bir yaklaşım benimsemiştir.

Mahkeme, "hak-eksenli" yaklaşıma geçiş sürecini, 2015 yılında da hızlı bir şekilde devam ettirmiş ve bu konuda çok önemli mesafeler katetmiştir. Bu yaklaşım değişikliği doğrultusunda Mahkeme, norm denetimi ve bireysel başvuru yoluyla anayasal ve bireysel adaleti sağlamaya çalışan ve sonuçta temel hak ve özgürlüklerin önemli ölçüde güvencesi hâline gelen bir kurum olarak işlev görmeye başlamıştır.

» Müzakere salonu

Mahkemenin “hak-eksenli” yaklaşımıyla verdiği tüm bu kararlar, bir yandan ülkemizde uzun yıllar amaçlanan insan hakları standardının yükseltilmesine hizmet ederken diğer yandan evrensel hukuk birikimine katkıda bulunulmasına imkân tanıyarak uluslararası alanda ülkemizin saygınlığını artırmaktadır.

III- NORM DENETİMİ ALANINDAKİ YENİLİKLER

2015 yılı, Mahkemenin yaklaşımında başlayan değişikliğin artarak devam ettiği bir yıl olmasının yanı sıra gerek norm denetimi gerekse bireysel başvuru alanında bir takım yenilik ve değişimlerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Norm denetimine, bir başka deyişle iptal davaları ile itiraz başvurularına ilişkin kararların gerekçeleri yazılmadan açıklanmasına ilişkin uygulamadan vazgeçilmesi, bu alanda öne çıkan değişikliklerdendir. Bu değişiklikle hem Anayasa’nın üstünlüğünü koruması gereken bir organ

Norm denetimine, bir başka deyişle iptal davaları ile itiraz başvurularına ilişkin kararların gerekçeleri yazılmadan açıklanmasına ilişkin uygulamadan vazgeçilmesi, bu alanda öne çıkan değişikliklerdendir. Bu değişiklikle hem Anayasa’nın üstünlüğünü koruması gereken bir organ olarak Mahkemenin Anayasa’ya uygun davranması hem de kararların çok hızlı şekilde gerekçeleriyle birlikte açıklanması sağlanmıştır.

olarak Mahkemenin Anayasa'ya uygun davranması hem de kararların çok hızlı şekilde gerekçeleriyle birlikte açıklanması sağlanmıştır.

Karar formatında değişikliklere gidilmesi, bu bağlamda davacının veya başvuran mahkemenin gerekçelerine aynen kararda yer verilmesi uygulamasından vazgeçilerek gerekçelerin özetlenmesi ve karardaki paragraflara numara verilmesi, norm denetimi alanında yaşanan diğer değişikliklerdendir. Bu suretle hem kararların daha rahat anlaşılabilirliğinin sağlanması hem de kararlara atıfta bulunulmasının kolaylaşması amaçlanmıştır.

Gerek norm denetimine gerekse bireysel başvuruya ilişkin kararlarda, yazım ve dil bilgisi kurallarına uygunluğa ayrıca önem verilerek Mahkeme bünyesinde ilk kez dil uzmanları bu yıl içinde istihdam edilmeye başlanmıştır.

IV- BİREYSEL BAŞVURU ALANINDAKİ YENİLİKLER

Akademik camianın taleplerini de dikkate alan Mahkeme, bireysel başvuruya ilişkin Bölüm ve Genel Kurul kararlarını isimlendirme uygulamasını da bu yıl içinde hayata geçirmiştir. Geçmişe dönük olarak önceki tarihli kararların da adlandırılmasını kapsayan bu uygulama ile kararların akılda kalıcılığının sağlanması amaçlanmıştır.

Bireysel başvuru yönteminin 2012 yılında hayata geçirilmesi üzerine artan bir iş

Akademik camianın taleplerini de dikkate alan Mahkeme, bireysel başvuruya ilişkin Bölüm ve Genel Kurul kararlarını isimlendirme uygulamasını da bu yıl içinde hayata geçirmiştir. Geçmişe dönük olarak önceki tarihli kararların da adlandırılmasını kapsayan bu uygulama ile kararların akılda kalıcılığının sağlanması amaçlanmıştır.

yükü ile karşı karşıya kalan Mahkeme, bu iş yükünü gidermeye yönelik çalışmalarda da bulunmuştur. Bu kapsamda öncelikle raportörlerin haklar temelinde görevlendirilmesi, bireysel başvuruların da hak bazlı tasnifleri yapılmak suretiyle raportörün görevlendirildiği hakkın ihlaline yönelik iddiaları içeren başvuruları incelemesi sağlanmıştır. Bu yöntem ile hem hak temelinde ihtisaslaşma, hem içtihat birliği hem de ihtisaslaşmanın sonucu olarak başvuruların incelenme süresinde sürat kazanılması ve kararların niteliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Mahkemenin bu kapsamda yapmış olduğu yeniliklerden biri filtreleme sisteminin daha etkin hâle getirilmesi, bu amaçla Filtraj Biriminin kurulmasıdır. 14.12. 2015 tarihinde hayata geçirilen bu birim ile ilk bakışta kabul edilemez olduğu anlaşılan başvuruların Birim raportörlerince incelenerek derhâl karara bağlanması, böylece kabul edilemez olan başvuruların kısa sürede neticelenmesi, bu kapsamdaki başvuruların derhâl sistemden ayıklanması suretiyle Bölümlerde dosyaların etkin bir şekilde incelenmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Yine 2015 yılı içinde, içtihat birliğinin ve çalışmalarda koordinasyonun sağlanması amacıyla hak grupları oluşturulmuş, hak gruplarının koordinatörleri belirlenmiş ve koordinatörlerin etkinlikleri artırılmıştır.

Gerek Bölümlerde gerekse Komisyonlarda çalışan raportörlerin ve memurların iş tanımlarının güncellenmesi, bireysel başvuru birimlerine ilişkin çalışma kılavuzlarının hazırlanması, karar şablonlarının kısaltılması, yüzden (100) fazla Komisyon karar şablonu hazırlanması, raportörlerce iş planlamasının yapılması, "liste usulü" karar taslağı hazırlanması usulüne geçilmesi, raportörlük düzeyinde Komisyonlar ve Bölümler raportörleri arasındaki dosya akışının UYAP üzerinden yapılabilmesi, Bölümler raportörlerinin Komisyonlara sunulmak üzere kabul edilemezlik karar taslakları hazırlayabilmeleri ya da bu türden dosyaları Komisyonlar raportörlüğüne gönderebilmeleri, Bölümler raportörlerinin sayısının artırılması, UYAP'ta var olan ancak o ana kadar kullanılmayan modül birimlerinin kullanıma açılması, ihtiyaç duyulan

Mahkemenin, bu kapsamda yapmış olduğu yeniliklerden biri, filtreleme sisteminin daha etkin hâle getirilmesi, bu amaçla Filtraj Biriminin kurulmasıdır.

yeni birim modüllerinin oluşturulması, otomatik tevzi sisteminin kurulması iş yükünü gidermek ve koordinasyonu sağlamak için bu dönem içinde hayata geçirilmiş diğer yeniliklerdir.

V- BASIN, YAYIN VE HALKLA İLİŞKİLER ALANLARINDAKİ YENİLİKLER

Bu dönemde Mahkeme, basınla olan ilişkilerine ayrı bir önem atfetmek suretiyle Basın Birimi oluşturmuştur.

Bu dönem içinde gerek norm denetimine, gerekse bireysel başvurulara ilişkin kararların kamuoyu tarafından kolayca takibinin ve anlaşılabilirliğinin sağlanması amacıyla öne çıkan kararların özetlerinin sade bir dille Mahkemenin İnternet sitesinde Türkçe ve İngilizce olarak "Basın Duyuruları" başlığı altında ilan edilmesi uygulamasına başlanmıştır. Bu uygulamayla öncelikle kamuoyunun sağlıklı ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Öte yandan Mahkemenin hesap verilebilirliğinin ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasına, temel hak ve özgürlüklere ilişkin toplumsal bilincin artırılmasına katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

Bu dönemde Mahkeme, basınla olan ilişkilerine ayrı bir önem atfetmek suretiyle Basın Birimi oluşturmuştur. Böylece Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde yürütülmekte olan basın işleri, özel bir çalışma alanı olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Mahkemenin İnternet sitesinde yayımlanan basın duyuruları, Basın Birimi tarafından yüksek yargı organlarına yönelik haberleri takip eden basın mensuplarına e-posta aracılığıyla gönderilmekte ve Mahkemenin twitter hesabından da duyurulmaktadır.

Basın Biriminin oluşturulması, basın duyuruları şeklinde öne çıkan gerekçeli kararların gündelik dilde anlaşılır biçimde yayımlanması, medya izleme ve raporlamasının kapsamının genişletilmesi, bu çerçevede Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) haberlerinin de takip edilmesi, anlık ve günlük raporlama çalışmalarının başlaması gibi yeni uygulamalar sayesinde 2015 yılında, Mahkeme ile medya arasında kurum-

Yine bu dönem içinde gerek norm denetimine gerekse bireysel başvurulara ilişkin kararların kamuoyu tarafından kolayca takibinin ve anlaşılabilirliğinin sağlanması amacıyla öne çıkan kararların özetlerinin sade bir dille Mahkemenin İnternet sitesinde, Türkçe ve İngilizce olarak "Basın Duyuruları" başlığı altında ilan edilmesi uygulamasına başlanmıştır.

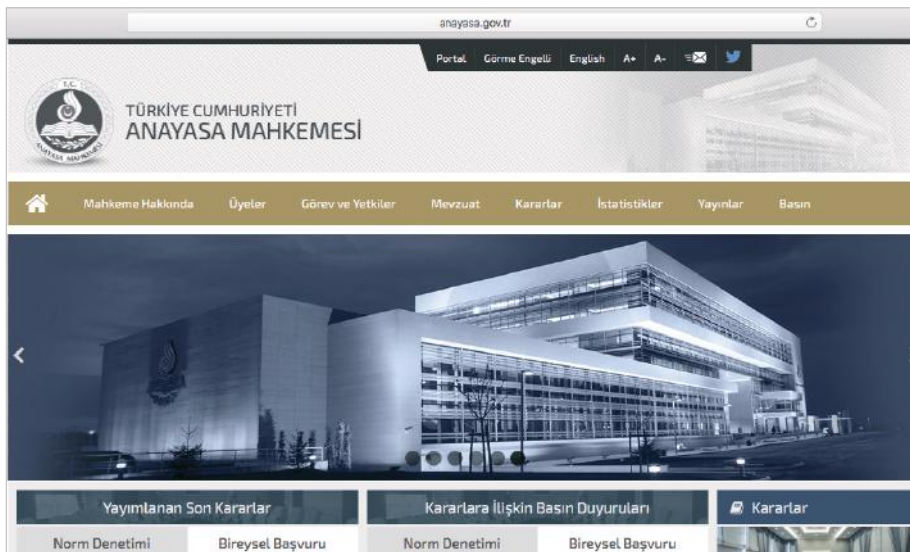

Kamuoyunu sağlıklı bilgilendirmek amacıyla bu yıl içinde Mahkemenin İnternet sayfası ile İnternet sayfasının İngilizce versiyonu yenilenmiş ve güncellenmiştir.

sal iletişim sağlanmış, basındaki haberlerin “karar odaklı” olmasında ve kararların sağlıklı biçimde kamuoyuna duyurulmasında önemli mesafeler alınmıştır.

Kamuoyunu sağlıklı bilgilendirmek amacıyla yine bu yıl içinde Mahkemenin İnternet sayfası ile internet sayfasının İngilizce versiyonu yenilenmiş, güncellenmiş, mobil uygulama hayata geçirilmek suretiyle genel olarak Mahkemeye ve daha özel olarak kararların basın duyurularına ilişkin cep bilgilendirme mesajlarının gönderilmesine başlanmıştır. Bu mobil uygulamanın, herhangi bir işletim sistemine sahip cep telefonlarının tamamında kullanılmasını sağlamak amacıyla “App Store”, “Google Play” ve “Windows Store” sitelerinden indirilebilmesine olanak tanınmış, bu sitelerdeki anılan mobil uygulamaya doğrudan erişimi mümkün kılmak için de Mahkemenin İnternet sayfasında ilgili bağlantıların linklerine yer verilmiştir. Bu mobil uygulama ile Mahkeme kararlarını ve duyurularını takip eden tüm ilgililerin anında, sağlıklı bir şekilde ve ilk elden bilgilendirilmesi sağlanmıştır.

Yine bu dönemde, Mahkemenin yayın ve halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamında birçok eser hazırlanmış, yayımlanmış, eserlerin iç ve dış dağıtımı yapılmıştır. Bu çerçevede “Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi”nin 51. sayısı 6 cilt olarak hazırlanmış, “Individual Application to the Turkish Constitutional Court” adlı İngilizce eser ile “Bi-

» Anayasa Mahkemesi İnternet sayfası

Mobil uygulama hayata geçirilmek suretiyle kararların basın duyurularına ilişkin cep bilgilendirme mesajlarının gönderilmesine başlanmıştır.

reysel Başvuru Seçme Kararlar 2012-2013 ve 2014” adlı iki ciltlik eserin hem Türkçe hem de İngilizce, “66 Soruda Bireysel Başvuru”, “Haşim KILIÇ’a Armağan”, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri” adlı kitapların basımları, iç ve dış dağıtımları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 2015 yılı içinde Mahkeme kütüphanesine 1.117 yeni yayın kazandırılmıştır.

Bu alandaki yeniliklerden biri de Mahkeme kütüphanesine ilişkin eser istek formunun oluşturulmasıdır. Tüm Kurum personeline bu formun elektronik ortamda ve intranet içinde kullanımı sağlanarak hem kütüphane kaynaklarının zenginleşmesi hem de okunmuş, tavsiye edilebilecek, referans niteliğinde olan akademik eserlerin Kurum personelimize daha kolay bir şekilde ulaştırılması mümkün kılınmıştır.

VI- MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

1- GENEL OLARAK

Dünyanın en eski anayasa mahkemelerinden biri olan Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi kendini her zaman uluslararası hukukun ve küresel anayasa mahkemeleri topluluğunun bir parçası olarak görmüştür. Anayasa Mahkemesi son yıllarda insan hakları ve Anayasa’nın yorumlanması alanlarında verdiği önemli kararları sayesinde ilgi odağı hâline gelmiştir.

Türkiye’nin coğrafi konumu, kültürel bağları ve zengin tarihî mirası nedeniyle Mahkeme, Avrupa Anayasa Mahkemeleri Birliği Konferansı ve Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadil Kuruluşlar Birliğinin ilk üyeleri arasındadır. Anayasa Mahkemesi, ayrıca dünyadaki bütün anayasa yargısı organları ve organizasyonlarının çatı organizasyonu olan Dünya Anayasa Yargısı Konferansının da kurucu üyesidir.

2- ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞ BİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi, Avrupa Konseyi ve özellikle de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk yoluyla Demokrasi Komisyonu) ile ilişkilerine önem atfetmektedir.

Anayasa Mahkemesi her zaman küresel anayasa mahkemeleri topluluğunun etkin bir üyesi olmuştur. Mahkeme anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren aşağıdaki uluslararası organizasyonların üyesidir.

DÜNYA ANAYASA YARGISI KONFERANSI

Dünya Anayasa Yargısı Konferansı; Afrika, Amerika, Asya ve Avrupa'dan 98 anayasa mahkemesini, konseyini ve yüksek mahkemeyi birleştirmekte ve insan haklarını koruma işlevini yerine getiren anayasa yargısını teşvik etmektedir.

AVRUPA ANAYASA MAHKEMELERİ KONFERANSI

Dubrovnik'te 1972 yılında kurulan Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı anayasa denetimi yapan kırk anayasa mahkemesini ya da muadil mahkemeyi temsil etmektedir.

ASYA ANAYASA MAHKEMELERİ VE MUADİL KURUMLAR BİRLİĞİ

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadil Kurumlar Birliği (AAMB), 2010 yılının Temmuz ayında, Asya'da demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve temel hakların korunması ile anayasa yargısına ilişkin deneyim ve bilgilerin paylaşımını artırma ve anayasa yargısında yetkili olan kurumlar arasındaki dostluk ve işbirliğini güçlendirme amacıyla oluşturulan bölgesel bir forumdur.

Türk Anayasa Mahkemesi 2012 - 2014 döneminde Birliğin başkanlığını yürütmüştür. Ayrıca Mahkememiz, AAMB'nin bir üyesi olarak 2013 yılından itibaren Birliğin "yaz okulunu" düzenlemektedir.

3- ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞ BİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi son on yılda ikili iş birliği etkinliklerini geliştirmek için diğer anayasa ve yüksek mahkemeler ile on sekiz mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu itibarla Mahkeme, Anayasa Mahkemelerinden gelen yabancı heyetleri, üyeleri, araştırmacılar ve personeli Türk misafirperverlik ve dostluk ruhuyla ağırlamaktadır. Bu iş birliği protokolleri, iki tarafın da yararı için yapılan karşılıklı deneyim paylaşımlarının temelini sağlamaktadır.

Türkiye Anayasa Mahkemesi aşağıdaki anayasa mahkemeleri ya da muadili kurumlar ile mutabakat imzalamıştır:

ÜLKE	MAHKEME - KURUM	İMZALANDIĞI TARİH
Endonezya	Endonezya Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2007
Makedonya	Makedonya Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2007
Azerbaycan	Azerbaycan Anayasa Mahkemesi	10 Mayıs 2007
Şili	Şili Anayasa Mahkemesi	07 Haziran 2007
Kore	Kore Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Ukrayna	Ukrayna Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Pakistan	Pakistan Federal Yüksek Mahkemesi	24 Nisan 2009
Bosna Hersek	Bosna Hersek Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Bulgaristan	Bulgaristan Anayasa Mahkemesi	07 Nisan 2011
Tacikistan	Tacikistan Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2012
Karadağ	Karadağ Anayasa Mahkemesi	28 Nisan 2012
Afganistan	Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasayı Gözlem Bağımsız Komisyonu	25 Nisan 2013
Arnavutluk	Arnavutluk Anayasa Mahkemesi	10 Haziran 2013
Tayland	Tayland Krallığı Anayasa Mahkemesi	29 Nisan 2014
Kırgızistan	Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi	28 Eylül 2014
Romanya	Romanya Anayasa Mahkemesi	17 Ekim 2014
Cezayir	Cezayir Anayasa Mahkemesi	26 Şubat 2015
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Kuzey Kıbrıs Yüksek Mahkemesi	29 Haziran 2015

4- 2015 YILINDA ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Mahkeme, gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla iş birliğine verdiği önem çerçevesinde 2015 yılı içinde karşılıklı birtakım dış temaslarda bulunmaya devam etmiştir. Bu çerçevede Mahkeme; Pakistan, Azerbaycan, Hırvatistan, Endonezya, Kırgızistan, Fas ve Etiyopya'dan gelen çeşitli heyetlere ev sahipliği yaptığı gibi Mahkemece gönderilen heyetlerce başta Kazakistan, Tacikistan, Fas, Azerbaycan, Kosova ve Özbekistan olmak üzere

çeşitli ülkelere çalışma ziyaretlerinde bulunulmuştur. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) temsilcilerinden oluşan çeşitli heyetler de yine bu dönem içinde Mahkemeyi ziyaret etmiştir.

Cezayir Anayasa Konseyi Başkanı ve beraberindeki heyetin, 25-27 Şubat 2015 tarihleri arasında Mahkemeyi ziyaretleri esnasında Mahkeme ile Cezayir Anayasa Konseyi arasında ikili iş birliği mutabakat belgesi imzalanmıştır.

Dünya Anayasa Konferansı'nın 21 Mart 2015 tarihinde Venedik'te düzenlenen 9. Büro toplantısına, Üye Sayın Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve beraberindeki heyet katılmışlardır.

Anayasa Mahkemesinin 53. kuruluş yıl dönümü etkinlikleri kapsamında düzenlenen "Bireysel Başvuru Kararlarının Değerlendirilmesi - Sorunlar ve Çözüm Yolları" konulu uluslararası sempozyum, on bir ülkeden anayasa mahkemesi başkanları, üyeleri ve AIHM temsilcilerinin katılımıyla 27-28 Nisan 2015 tarihlerinde Anayasa Mahkemesi Yüce Divan salonunda gerçekleştirilmiştir.

Afrika Anayasa Yargısı Konferansı'nın 7-10 Mayıs 2015 tarihleri arasında Libreville-Gabon'da düzenlenen 3. Kongresi'ne, Üye Sayın Engin YILDIRIM ve beraberindeki heyet katılmışlardır.

» Sayın Başkan ile üye Sayın Hicabi Dursun ve beraberindeki heyetin KKTC Yüksek Mahkemesini ziyareti

» KKTC Yüksek Mahkeme Başkanı ve beraberindeki heyetin Anayasa Mahkemesini ziyaretleri

Sayın Zühtü ARSLAN'ın, Başkan olarak seçilmesinden sonraki ilk yurt dışı ziyareti, Üye Sayın Hicabi DURSUN ve beraberindeki heyet ile birlikte, 15-16 Mayıs 2015 tarihlerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine (KKTC) olmuştur. Bu ziyaret sonrasında KKTC Yüksek Mahkeme Başkanı ve beraberindeki heyet 29.6.2015 tarihinde iade-i ziyarette bulunmuşlar, bu kapsamda Mahkeme ile KKTC Yüksek Mahkemesi arasında ikili iş birliği mutabakat belgesi imzalanmıştır.

Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Enver HASANI'nin görev süresinin sona ermesi sebebiyle 16 Haziran 2015 tarihinde Priştine'de düzenlenen törene Üye Sayın Muammer TOPAL ve beraberindeki heyet katılmışlardır.

Üye Sayın Kadir ÖZKAYA ve beraberindeki heyet, Gürcistan Anayasa Mahkemesi'nin 27-28 Haziran 2015 tarihlerinde Batum'da düzenlenen "Anayasa Şikâyetinin Etkinliğinin Artırılması" konulu, Özgürlük ve Güvenliğe İlişkin 5. Karadeniz Bölgesel Konferansı'na katılmışlardır.

14.8.2015 tarihinde Mahkeme başkanı ve beraberindeki heyet, Endonezya'nın başkenti Cakarta'da düzenlenen Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Üyeler Toplantısı ile bu toplantı kapsamında düzenlenen "Anayasa Şikâyeti"ne ilişkin uluslararası sempozyuma katılmışlardır. Anılan toplantıda Kırgızistan Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi ve Myanmar Anayasa Mahkemesinin, AAMB'ye üye olmasına ve AAMB'nin daimî sekretaryasının kurulmasına ilişkin kararın 2016 yılında Bali'de yapılacak toplantıda ele alınmasına karar verilmiştir. Ayrı-

» Sayın Başkan ve beraberindeki heyetin Endonezya'da düzenlenen "Anayasa Şikâyeti" konulu konferansa katılımları

ca Başkan Sayın ARSLAN anılan sempozyumda "Temel Hakların Korunmasında Bir Araç Olarak Anayasa Şikâyeti: Türkiye Örneği" başlıklı bir bildiri sunmuşlardır.

Başkanvekili Sayın Alparslan ALTAN ve beraberindeki heyet, 28-29 Ağustos 2015 tarihleri arasında Kazakistan'ın başkenti Astana'da düzenlenen Kazakistan Anayasası'nın kabulünün 20. yıl dönümü törenleri kapsamında "Anayasa: Birlik, İstikrar, Refah" konulu uluslararası sempozyuma katılmışlardır.

» Asya Anayasa Mahkemeleri Birliği 3. yaz okulu etkinliği

Yine AAMB'nin faaliyetleri kapsamında her yıl Mahkeme tarafından organize edilen yaz okulunun üçüncüsü 30 Ağustos- 9 Eylül 2015 tarihleri arasında Ankara ve İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. AAMB 3. yaz okulu etkinliğine Azerbaycan, Ceza-yir, Karadağ, Kırgızistan, Kore, Malezya, Moğolistan, Özbekistan, Rusya, Tacikistan, Tayland ve Türkiye anayasa mahkemeleri veya muadili kurumlarından raportör hâkimler, asistan hâkimler, araştırmacılar, hukukçular ve danışmanlar katılmıştır. Ayrıca, İspanya Anayasa Mahkemesi ve Türkiye'deki üniversitelerden bazı hukukçu ve akademisyenler de yaz okulunda ders vermiştir.

» Üye Sayın Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve beraberindeki heyetin Fas ziyareti

Üye Sayın Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve beraberindeki heyet, Fas Adalet ve Özgürlük Bakanlığının daveti üzerine 15-16 Eylül 2015 tarihlerinde Rabat'ta düzenlenen "Kanunların Anayasa'ya Aykırılığının İncelenmesinde İtiraz Yolu" konulu uluslararası sempozyuma katılmışlardır.

KKTC Yüksek Mahkemesinin 15-18 Eylül 2015 tarihleri arasında düzenlenen 2015-2016 Adli Yılı Açılış Programına, Üyeler Sayın Recep KÖMÜRCÜ ve Sayın Rıdvan GÜLEÇ ile beraberlerindeki heyet katılmışlardır. Söz konusu programda Sayın KÖMÜRCÜ bir tebrik konuşması yapmışlardır.

Üye Sayın Hasan Tahsin GÖKCAN ve beraberindeki heyet, Tacikistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından düzenlenen "Anayasanın Üstünlüğünün bir Garantisi Olarak Anayasa Yargısı" konulu uluslararası konferansa katılmak üzere 17-19

» Üye Sayın Tahsin GÖKCAN ve beraberindeki heyetin Tacikistan ziyareti

Eylül 2015 tarihlerinde Tacikistan'ın Başkenti Duşanbe'ye çalışma ziyareti gerçekleştirmişlerdir.

Üyeler Sayın Celal Mümtaz AKINCI ve Muammer TOPAL ile beraberlerindeki heyet, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tarafından düzenlenen "Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Yoluyla İnsan Hak ve Özgürlüklerinin Korunması" konulu uluslararası konferansa katılmak üzere 1-4 Ekim 2015 tarihlerinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye çalışma ziyareti gerçekleştirmişlerdir. Söz konusu konferansta Sayın AKINCI "3.Yılında Türkiye'de Bireysel Başvuru" konulu sunum yapmışlardır.

» Üye Sayın Celal Mümtaz AKINCI ve üye Sayın Muammer TOPAL ile beraberlerindeki heyetin Azerbaycan ziyareti

» Sayın Başkan ve üye Sayın Kadir ÖZKAYA'nın İfade Özgürlüğü konferansı nedeniyle Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Sayın Thorbjorn JAGLAND'ı ziyaretleri

Uluslararası faaliyetler çerçevesinde Mahkeme Başkanı ve beraberindeki heyet, Avrupa Konseyi nezdinde, 13-14 Ekim 2015 tarihlerinde Strazburg'da düzenlenen "İfade Özgürlüğü: Demokrasi İçin Hâlen Bir Ön Koşul mu?" konulu konferansa katılmışlardır. Anılan konferansta Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Sayın Thorbjorn JAGLAND ile birlikte açılış konuşması yapan Başkan Sayın ARSLAN, konuşmalarında ifade özgürlüğünün önemi, bu özgürlüğün demokrasi ile ilişkisi ve bu alana ilişkin zorluklar üzerinde durmuşlardır. Sayın Başkan ve beraberindeki heyet, ziyaretleri kapsamında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, AİHM Başkanvekili, AİHM Bölüm Başkanı ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Direktörüyle de görüşmelerde bulunmuşlardır.

Başkanvekili Sayın Burhan ÜSTÜN ve Üye Sayın Erdal TERCAN ile beraberlerindeki heyet, Kosova Anayasa Mahkemesinin daveti üzerine 15-17 Ekim 2015 tarihleri arasında Priştine'de düzenlenen Kosova Anayasa Mahkemesinin 6. Adli Yıl Açılış Töreni'ne katılmışlardır.

» Başkanvekili Sayın Burhan ÜSTÜN ve üye Sayın Erdal TERCAN ile beraberindeki heyetin Kosova ziyareti

» Üye Sayın Hicabi DURSUN ve beraberindeki heyetin Özbekistan ziyareti

Üye Sayın Hicabi DURSUN ve beraberindeki heyet, Özbekistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin 20. kuruluş yıl dönümü münasebetiyle 21-22 Ekim 2015 tarihlerinde düzenlenen “Güçler Ayrılığı İlkesinin Hayata Geçirilmesi ve İnsan Haklarının Korunmasında Anayasa Mahkemesinin Rolü: Özbekistan’ın Tecrübesi ve Diğer Ülkelerin Deneyimleri” konulu uluslararası konferansa katılmak üzere Özbekistan’ın başkenti Taşkent’e çalışma ziyareti gerçekleştirmişlerdir. Söz konusu konferansta Sayın DURSUN “Türkiye’de Anayasacılığın Gelişimi: Anayasa Yargısı ve Bireysel Başvuru” konulu sunum yapmışlardır.

Başkanvekili Sayın Engin YILDIRIM ve Üye Sayın Nuri NECİPOĞLU ile beraberlerindeki heyet, Avrupa Konseyi Venedik Komisyonunun 28-29 Ekim 2015 tarihlerinde düzenlediği Orta Asya’da bulunan anayasa mahkemeleri ve muadil kurumlarına

» Başkanvekili Sayın Engin YILDIRIM ve üye Sayın Nuri NECİPOĞLU ile beraberindeki heyetin Strazburg ziyareti

yönelik uluslararası konferansa katılmak üzere Strazburg'a çalışma ziyareti gerçekleştirmişlerdir. Anılan konferansta Sayın YILDIRIM "Kuvvetler Ayrılığı: Türkiye Cumhuriyetinin Deneyimi" konulu sunum yapmışlardır.

Mahkemenin, 2015 yılı içinde gerçekleştirdiği önemli faaliyetlerden biri de 18.12.2015 tarihinde resmen başlayan, Avrupa Konseyi ile birlikte oluşturulan, ulusal ve uluslararası boyutu bulunan ve üç yıllık dönemi kapsayan "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Projesi"dir. Söz konusu projenin yararlanıcı kurumu Anayasa Mahkemesi olup Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, Adalet Akademisi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Barolar Birliği ve Adalet Bakanlığı ise projenin paydaşları konumundadır.

Proje kapsamında yapılan çalışmalarla Türkiye'deki hâkim, savcı ve avukatların bireysel başvuru sisteminin işleyişi ve temel hakların uygulanması konusundaki kapasitelerinin artırılması, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde öngörülen hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde daha iyi güvenceye kavuşturulması, ulusal mahkemelerin Avrupa kurumlarıyla iş birliği ile kamuoyunun bireysel başvuru ve temel hakların uygulanması konusundaki farkındalığının artırılması sağlanarak bireysel başvuru sisteminin desteklenmesi ve güçlendirilmesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Anılan proje kapsamında yuvarlak masa toplantıları, içtihat forumları, hâkim, savcı ve avukatlar için eğitim modülleri ve materyalleri ile çeşitli yayınların hazırlanması, eğitimcilerin eğitimi, hâkim, savcı ve avukatlara yönelik eğitimler, çalışma ziyaretlerinin düzenlenmesi, Avrupa Konseyi, AİHM, Adalet Divanı ve ilgili enstitüler gibi çeşitli kurumlarda görevlendirmelerin yapılması, farkındalık artırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

53. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ AÇILIŞ KONUŞMASI

SAYIN BAŞKANIN MAHKEME’NİN 53. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜNDE YAPTIĞI AÇILIŞ KONUŞMASI

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesinin 53. kuruluş yıl dönümü ve yeni seçilen üyemizin yemin törenine hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla ve saygıyla selamlıyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisince Sayıştay kontenjanından Anayasa Mahkemesine üye seçilen ve biraz önce yemin ederek görevine başlayan Sayın Rıdvan Güleç’i tebrik ediyor; üyeliğinin kendisine, ailesine, Mahkememize ve ülkemize hayırlı olmasını temenni ediyorum. Sayın Güleç’in uzun yıllar görev yaptığı Sayıştay’da edindiği bilgi ve deneyimi Anayasa yargısı alanında da kullanacağına ve Anayasa Mahkemesine güç katacağına olan inancımı ifade ederek kendisine başarılar diliyorum.

Ayrıca kısa bir süre önce Anayasa Mahkemesi Başkan Vekilliğine seçilen üyemiz Sayın Burhan Üstün’ü ve Uyuşmazlık Mahkemesi Başkan Vekilliğine seçilen üyemiz Sayın Nuri Necipoğlu’nu da tebrik ediyor, yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım,

20. yüzyılın önde gelen siyaset felsefecilerinden biri olan John Rawls “Adalet toplumsal kurumların ilk erdemidir.” diyor. Rawls’un iyi işleyen bir anayasal düzenin temeli olarak gördüğü adaletin birincil ilkesi, temel hak ve özgürlüklere herkesin eşit şekilde sahip olmasıdır.

Bu anlamda adalet, herkesin hakkı olanı alması ve hak ettiğini bulmasıdır. Adaletin bu yönünü en özlü şekilde ifade eden kişi, hiç kuşkusuz, Mevlana’dır. Mevlana düşüncesinde, adalet her şeyi yerli yerine koymaktır. Ona göre “ağaçları sulamak” adalettir, “diken su vermek” ise zulümdür.

Zulmün zıttı olarak görülen adalet, bu topraklarda yüzlerce yıl devlet ve toplum hayatının temel ilkesi olarak kabul edilmiştir. 16. yüzyılda yaşayan Kınalızâde Ali Çelebi, “Ahlâk-ı Alâî” adlı meşhur eserinin sonunda “adalet dairesi”ni çizirken, daireyi adaletle başlatıp adaletle tamamlamıştır. Kınalızâde, “Adldir mucib-i salâh-ı cihan” (Dünyanın nizamını ve kurtuluşunu sağlayan adalettir.) demek suretiyle adaletin evrensel boyutuna ve Osmanlı yönetim anlayışındaki merkezî önemine işaret etmiştir. Adalet, sadece mülkün yani devletin değil, aynı zamanda medeniyetin de temelidir. İnsanlığa örnek teşkil edecek bir medeniyetin inşası ve idâmesi ancak adaletle mümkündür.

» Anayasa Mahkemesi 53. kuruluş yıldönümü programı

Zulmün zıttı olarak görülen adalet, bu topraklarda yüzlerce yıl devlet ve toplum hayatının temel ilkesi olarak kabul edilmiştir. 16. yüzyılda yaşayan Kınalızâde Ali Çelebi, “Ahlâk-ı Alâî” adlı meşhur eserinin sonunda “adalet dairesi”ni çizerken, daireyi adaletle başlatıp adaletle tamamlamıştır. Kınalızâde, “Adldir mucib-i salâh-ı cihan” (Dünyanın nizamını ve kurtuluşunu sağlayan adalettir.) demek suretiyle adaletin evrensel boyutuna ve Osmanlı yönetim anlayışındaki merkezî önemine işaret etmiştir. Adalet, sadece mülkün yani devletin değil, aynı zamanda medeniyetin de temelidir. İnsanlığa örnek teşkil edecek bir medeniyetin inşası ve idâmesi ancak adaletle mümkündür.

Adalet, yalnızca kanunlara değil; onların yorumlanması ve uygulanmasına da hâkim olması gereken bir değerdir. Bu anlamda hiç kuşkusuz adaletin gerçekleştirilmesinde en etkili kurumların başında yargı gelmektedir. Mahkemelerin bulunduğu binalara “adliye” ya da “adalet sarayı” denmesinin nedeni de budur. Birçok dilde “adalet” (justice) kelimesinin aynı zamanda “yargıç” anlamında kullanıldığı da bilinmektedir. Esasen insan hak ve özgürlüklerine dayanan adil bir siyasal ve hukuksal düzenin sürdürülmesinde yargıya diğer tüm organlardan daha fazla iş düşmektedir.

Türkiye’de yargı, belki de tarihinin en önemli ve hassas dönemlerinden birini yaşıyor. Adaletin tesisi gibi son derece ağır bir yük taşıyan yargının bu yükün altından hakkıyla kalkabilmesinin ve kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilmesinin yolu ‘vesayet’ kavramıyla yüzleşmesinden geçmektedir. Bu konuda sadece yargının kendisiyle yüzleşmesi ve özeleştiri yapması yetmez, aynı zamanda siyasal ve hukuksal sistemin tüm unsurlarının da bir muhasebe yapması gerekir.

Unutmayalım ki fikri ve vicdanı hür olmayandan hâkim olmaz. Aklını ve vicdanını başkalarına kiralayan veya iradesine ipotek konmasına izin veren kişiden hâkim olamaz. Hukuk devletinde uzaktan kumandalı yargı da, yargıç da düşünülemez.

Türkiye’de yargı, belki de tarihinin en önemli ve hassas dönemlerinden birini yaşıyor. Adaletin tesisi gibi son derece ağır bir yük taşıyan yargının bu yükün altından hakkıyla kalkabilmesinin ve kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilmesinin yolu “vesayet” kavramıyla yüzleşmesinden geçmektedir. Bu konuda sadece yargının kendisiyle yüzleşmesi ve özeleştiri yapması yetmez, aynı zamanda siyasal ve hukuksal sistemin tüm unsurlarının da bir muhasebe yapması gerekir.

Vesayetçi anlayışın demokrasiyi ve hukuk devletini etkisizleştiren, bu kavramların içini boşaltan ve göstermelik hâle getiren bir işlevi vardır. Vesayetçilik, kurumsal düzeyde demokratik siyasi aklın yetersiz olduğu varsayımına dayanır. Bireysel düzeyde ise kişinin kendi hâline bırakılmaması, yönlendirilmesi gerektiği, aksi hâlde doğru karar veremeyeceği düşüncesinden beslenir. Her iki durumda da kurumsal ve bireysel akla ipotek koyma söz konusudur. Bu nedenle Kant, vesayeti özgürlüğün düşmanı olarak görür ve Aydınlanmanın şiarını, “Aklını kullanmaya cesaret et!” şeklinde formüle eder.

Vesayet sadece siyasal alanda değil, yargı alanında da aklın ve vicdanın serbestçe kullanılmasının karşısındaki en büyük tehlikedir. Bu nedenle gerçek manada yargı bağımsızlığı hukuk devletinin olmazsa olmaz unsurudur. Yargı bağımsızlığı, yargının bir yandan kurumsal düzeyde hiçbir kişiden ve organdan emir, talimat ve telkine maruz kalmamasını, diğer yandan da bireysel düzeyde yargı mensuplarının hiçbir vesayete tabi olmadan akıllarını ve iradelerini serbestçe kullanabilmelerini gerektirir.

Unutmayalım ki fikri ve vicdanı hür olmayandan hâkim olmaz. Aklını ve vicdanını başkalarına kiralayan veya iradesine ipotek konmasına izin veren kişiden hâkim olamaz. Hukuk devletinde uzaktan kumandalı yargı da, yargıç da düşünülemez.

Yargı, toplum ve siyaset mühendisliğine soyunan bir vesayet kurumu olarak işlev göremez, görmemelidir. Kendisini sistemin sahibi ve nihai koruyucusu olarak gören ve bu nedenle kendisi dışında herkese ve her şeye ayar veren bir yargı anlayışı kabul edilemez. Demokratik toplumlarda yargıya düşen görev, topluma ve siyasete nizam vermek değil; hukuk kurallarını adalet süzgecinden geçirerek uygulamak, bu suretle uyuşmazlıkları çözmektir. Ancak bu durumda yargı ve yargıç, temel hak ve özgürlüklerin teminatı olabilir.

Esasen yargı ve vesayet arasındaki patolojik ilişkinin bizatihi bir vesayet organına dönüşme ve vesayete tabi kılınma şeklinde tecelli eden iki boyutu vardır. Her iki durum da demokratik hukuk devleti açısından büyük bir tehlikedir. Birincisi yargı, toplum ve siyaset mühendisliğine soyunan bir vesayet kurumu olarak işlev göremez, görmemeli. Kendisini sistemin sahibi ve nihai koruyucusu olarak gören ve bu nedenle kendisi dışında herkese ve her şeye ayar veren bir yargı anlayışı kabul edilemez. Demokratik toplumlarda yargıya düşen görev, topluma ve siyasete nizam vermek değil; hukuk kurallarını adalet süzgecinden geçirerek uygulamak, bu suretle uyumsuzlukları çözmektir. Ancak bu durumda yargı ve yargıç, temel hak ve özgürlüklerin teminatı olabilir.

İkincisi yargı, kendisi üzerinde kurulacak her türlü vesayete de kararlılıkla karşı durmalıdır. Başka bir ifadeyle kurumsal ve kişisel düzeyde yargı bağımsızlığının tam manasıyla sağlanması hayati derecede önemlidir. Sonuç olarak yargıyı bir vesayet kurumu veya vesayet altında bir kurum olarak konumlandırmak ona yapılabilecek en büyük kötülüktür.

Benzer şekilde yargı-siyaset ilişkisinin de sakıncalı iki yönünden bahsedilebilir. Yargının kurumsal anlamda siyasal organların etkisi altında kalması ve siyasi mülâhazalar ekseninde ayrışması büyük bir tehlikedir. Bu anlamda yargının siyasallaşması hukuk devletin sonu olur. Diğer yandan yargının bir vesayet organı gibi davranarak siyasetten alınması gereken kararları alması da siyasetin yargısallaşması tehlikesini doğurur. Siyasetin yargısallaşması ise demokrasinin sonu olur. Dolayısıyla yargının siyasallaşması ve siyasetin yargısallaşması demokratik hukuk devleti için aynı ölçüde tehlikedir.

Yargının vesayet ve siyasetle ilişkisini normalleştirmenin ve yargı bağımsızlığını sağlamanın en önemli anayasal araçlarından biri hiç kuşkusuz güçler ayrılığı ilkesidir. Güçler ayrılığı düşüncesinin altında Anayasacılığın özü olan gücün sınırlandırılması ihtiyacı yatar. Gücün hukukla sınırlandırılmadığı yerde temel hak ve özgürlükler tehlikededir. Montesquieu'nün ifade ettiği gibi yasama, yürütme ve yargı güçlerinin tek elde toplanması özgürlüğün sonu olur.

Belirtmek gerekir ki gücün hukukla sınırlandırılması, sadece yasama ve yürütme için değil yargı için de geçerlidir. Yargının, yetkilerinin ötesine geçerek siyasal alanı dizayn

Yargı kendisi üzerinde kurulacak her türlü vesayete de kararlılıkla karşı durmalıdır.

Yargının siyasallaşması ve siyasetin yargısallaşması demokratik hukuk devleti için aynı ölçüde tehlikedir.

Demokrasiler için yürütmenin sınır tanımaz tavrı ne kadar tehlikeliyse yargının jüristokratik tavrı da o kadar tehlikelidir.

Örnek gösterilen bir yargı sistemi kurmak, adalet ve ahlak temelli bir uluslararası düzenin kurucularından ve öznelerinden olmak istiyorsak toplumun güvenini kazanmış, iyi ve etkin işleyen, bağımsız ve tarafsız bir yargıya sahip olmamız kaçınılmaz bir gerekliliktir.

etmeye çalışması güçler ayrılığıyla bağdaşmaz. Demokrasiler için yürütmenin sınır tanımaz tavrı ne kadar tehlikeliyse yargının jüristokratik tavrı da o kadar tehlikelidir.

Diğer yandan güçler ayrılığı, hiçbir şekilde güçler kavgası ya da güçler savaşı değildir. Tersine güçler ayrılığı, Anayasa'nın başlangıç kısmında "belli devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve iş birliği" olarak tanımlanmaktadır.

Gerçekten hiçbir organ, diğer organların yardımı ve iş birliği olmaksızın sorunlarını çözemez ve başarılı olamaz. Bu anlamda, devlet gücü kullanan organlar arasındaki iş birliğine her zamankinden daha fazla ihtiyacımızın olduğunu belirtmek gerekir.

Bu çerçevede yargının mevcut sorunlarını çözmek ve onu daha iyi bir konuma getirmek için müşterek sorumluluğumuzun bulunduğunu; bu amaçla herkesin, her kurum ve kuruluşun gerekli özeni ve özveriye göstermesi gerektiğini vurgulamak isterim. Bu, sadece şekli bazı değişikliklerle sağlanamayacak kadar ciddi bir mesele olup hukuk eğitiminin mahkemelerdeki uygulamalara, yargı etiğinden toplumun yargıdan beklentilerine kadar geniş bir alanda bir dizi köklü ve ciddi çalışmayı ve buna uygun adımların atılmasını gerektirmektedir.

Örnek gösterilen bir yargı sistemi kurmak, adalet ve ahlak temelli bir uluslararası düzenin kurucularından ve öznelerinden olmak istiyorsak toplumun güvenini kazanmış, iyi ve etkin işleyen, bağımsız ve tarafsız bir yargıya sahip olmamız kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

2012 yılının Kasım ayında Mexico City'de düzenlenen ve dünyanın dört bir yanından yüksek mahkeme başkan ve üyelerinin davetli olduğu bir konferansa Mahkememiz adına katılmıştım. Bu konferansta sunduğum tebliğin başlığı "Yeni Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları", alt başlığı ise "Paradigma Değişimine Doğru?" şeklindeydi. Alt başlığın sonuna bir soru işareti koymuştum, çünkü henüz Mahkemenin bu değişimi gerçekleştirip, "hak-eksanli paradigma"yı benimseyeceği belli değildi. Tebliğde 2010 Anayasa değişikliği sonucu ortaya çıkan yapısal ve işlevsel anlamda yeni Anayasa Mahkemesinin önündeki en önemli meydan okumanın, bilhassa bireysel başvuru vasıtasıyla bu paradigma değişimini gerçekleştirmek olduğu görüşü dile getirilmişti.

Memnuniyetle ifade etmem gerekir ki yaklaşık üç yıllık süre içinde Anayasa Mahkemesi bu paradigma değişimini gerçekleştirme yolunda çok önemli mesafe almıştır. Mahkememiz, anayasallık denetimi ve bireysel başvuru yoluyla anayasal ve bireysel adaleti sağlamaya çalışan ve sonuçta temel hak ve özgürlüklerin önemli ölçüde güvencesi haline gelen bir kurum olarak işlev görmeye başlamıştır.

Esasen Anayasa Mahkemesinden beklenen de budur. Zira bilindiği üzere anayasa mahkemeleri temel hak ve özgürlüklerin seçimle gelen yasama çoğunluğuna karşı da korunması gerektiği yönündeki düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Anayasal demokrasinin alâmet-i farikası hâline gelen bu mahkemelerin varlık nedeni, kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemek suretiyle anayasal adaleti gerçekleştirmektir. Anayasa şikâyetinin veya bireysel başvurunun kabul edildiği ülkelerde de anayasa mahkemeleri, kamu gücü işlemlerinin temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğini inceleyerek, uygulamanın anayasalara uyumunu denetlemektedirler.

Yaşadığımız bu paradigma değişimini özellikle bireysel başvuru kararları üzerinden takip etmek mümkündür. Bu kararlarda, Anayasa Mahkemesi yaşam hakkından kişi hürriyeti ve güvenliğine, adil yargılanma hakkından ifade ve örgütlenme özgürlüğüne, özel hayata saygı hakkından din ve vicdan özgürlüğüne, bir dizi temel hak ve özgürlüğün koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten bir yaklaşım benimsemiştir.

Bu kapsamda Mahkememiz, tutuklu milletvekillerinin serbest bırakılmalarının önünü açan ve özellikle siyasi temsil hakkının demokratik toplumlardaki önemini vurgulayan kararlar vermiştir. Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi, bir avukatın başörtüsünden dolayı duruşmadan çıkarılmasını, din özgürlüğünün ve ayrımcılık yasağının ihlali olarak görmüştür.

Bunların dışında, gözaltında müdafî yardımından yararlandırılmadan mahkumiyet tesisinde; gerekçeli karar uzun süre yazılmadığı için özgürlüğün kısıtlanmasına itiraz hakkının etkin şekilde kullandırılmamasında, uzun yargılamalarda, iddia makamına tanınan imkânlardan savunmanın yararlandırılmamasında, sosyal medyada ve diğer

Mahkememizin 'hak-eksenli' yaklaşımına verdiği tüm bu kararlar, bir yandan ülkemizde uzun yıllar amaçlanan insan hakları standardının yükseltilmesine hizmet ederken, diğer yandan evrensel hukuk birikimine katkıda bulunmamıza imkân tanıyarak uluslararası arenada ülkemizin saygınlığını artırmaktadır. Adalet, eşitlik, özgürlük ve insan hakları gibi evrensel değerleri içselleştirmiş, farklılıkların barış içinde biraradalığını sağlamış ve tüm bu yollarla demokratik rejimini güçlendirmiş bir Türkiye'nin etkili bir yumuşak güce sahip olacağı her türlü izahtan varestedir.

alanlarda ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalarda, sendikal haklarını kullanan kamu görevlilerine disiplin cezası verilmesinde ve daha birçok alanda hak ihlali tespit eden yüzlerce kararımız bulunmaktadır.

Mahkememizin “hak-eksenli” yaklaşımla verdiği tüm bu kararlar, bir yandan ülkemizde uzun yıllar amaçlanan insan hakları standardının yükseltilmesine hizmet ederken diğer yandan evrensel hukuk birikimine katkıda bulunmamıza imkân tanıyarak uluslararası arenada ülkemizin saygınlığını artırmaktadır. Adalet, eşitlik, özgürlük ve insan hakları gibi evrensel değerleri içselleştirmiş, farklılıkların barış içinde bir aradalığını sağlamış ve tüm bu yollarla demokratik rejimini güçlendirmiş bir Türkiye’nin etkili bir yumuşak güce sahip olacağı her türlü izahtan varestedir.

Anayasa Mahkemesinin “hak-eksenli” yeni paradigması, bu ülkede yıllardır tartıştığımız farklılıkların şiddete başvurulmadan bir arada yaşaması idealine de önemli katkı sunmaktadır. Gerçekten de sadece bizim değil, diğer çoğulcu demokrasilerin de en zor meselesi, farklılıkların biraradalığının sağlanması ve sürdürülmesidir.

Bilindiği üzere, toplumsal düzeyde “öteki” ile bir arada yaşamanın anahtarı hoşgördür. Hoşgörü, esasen kişiler ya da gruplar arasındaki ilişkide eşitsizliği hatta belli ölçüde hiyerarşiyi içeren bir kavramdır. Hoş gören, her durumda kendi düşünce ve yaşam biçimini hoş gördüğü kişinininkinden daha üstün ve daha değerli görmekte, ancak yine de onunla birlikte yaşama iradesini sergilemektedir.

Siyasal ve hukuksal düzeyde ise birlikte yaşamanın ve yaşatmanın formülü hoşgörüden ziyade “tanıma”dır. Tanıma, ötekinin ontolojik statüsünü kabullenmeyi gerektirir. Bu anlamda devlete düşen, farklı dünya görüşlerini ve yaşam biçimlerini hoş görmek değil; onları diğerleriyle birlikte eşit olarak tanımadır. Bu şekilde bir tanıma, çoğulcu demokrasinin ön şartı niteliğindedir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi, 2012 yılında verdiği bir kararda “Demokratik ve laik devletin temel amaçlarından biri, toplumsal çeşitliliği koruyarak, bireylerin sahip oldukları inançlarıyla barış içinde bir arada yaşayabilecekleri siyasal düzenleri inşa etmektir.” demek suretiyle tanıma siyasetine işaret etmiştir.

Çoğulcu toplumda devlet, bireylerin kendi dünya görüşlerinin ve inançlarının gereğine uygun olarak yaşamalarını sağlamakla yükümlüdür. Devlet, toplumda var olan görüşlerden veya yaşam tarzlarından birini [yanlış] kabul etme yetkisine sahip değildir. Bu bağlamda Anayasa’da yer alan sınırlama sebepleri bulunmadıkça farklılıkların bir arada yaşatılması, çoğunluğun ya da azınlığın hoşuna gitmese de çoğulculuğun bir gereğidir.’

Barişçıl bir aradallğın tarih boyunca güzel örneklerini sergileyen bir medeniyetin mirasçılarını olarak bu konuda ihtiyaç duyduğumuz esin kaynağını kültürel kodlarımızda bulabiliriz. Mevlana'nın 'Ne olursan ol, yine gel.' ve Hacı Bektaşî Veli'nin 'Okunacak en büyük kitap insandır.' gibi sözlerinde ifadesini bulan insan odaklı anlayış, farklılıkların yönetiminde gerekli olan zihinsel iklimi sağlamaktadır.

Mahkememiz bireysel başvuruya ilişkin geçen yıl verdiği bir kararında da, tanıma ve onun sonucu olan çoğulculuk siyasetinin gereklerini şu şekilde ifade etmiştir:

"... [tanıma], devlet-birey ilişkilerinde devletin, tüm din veya inanç gruplarının varlıklarını eşit şekilde kabul etmesini gerektirir... Çoğulculuk ise herkesin kendi kimliğiyle ve kendisi olarak toplumsal ve siyasal yaşama katılmasıyla mümkündür. Farklılıkların ve farklı olanların tanınmadığı ve tehditler karşısında korunmadığı bir yerde çoğulculuktan bahsedilemez. Çoğulcu toplumda devlet, bireylerin kendi dünya görüşlerinin ve inançlarının gereğine uygun olarak yaşamalarını sağlamakla yükümlüdür. Devlet, toplumda var olan görüşlerden veya yaşam tarzlarından birini [yanlış] kabul etme yet-

» Anayasa Mahkemesi 53. Kuruluş Yıl Dönümü Programı

kisine sahip değildir. Bu bağlamda Anayasa'da yer alan sınırlama sebepleri bulunmadıkça farklılıkların bir arada yaşatılması, çoğunluğun ya da azınlığın hoşuna gitmese de çoğulculuğun bir gereğidir."

Barişçıl bir aradallığın tarih boyunca güzel örneklerini sergileyen bir medeniyetin mirasçıları olarak bu konuda ihtiyaç duyduğumuz esin kaynağını kültürel kodlarımızda bulabiliriz. Mevlana'nın "Ne olursan ol, yine gel." ve Hacı Bektaşî Veli'nin "Okunacak en büyük kitap insandır." gibi sözlerinde ifadesini bulan insan odaklı anlayış, farklılıkların yönetiminde gerekli olan zihinsel iklimi sağlamaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Mahkememizin paradigma değişimi sürecinin henüz başında olduğunu da belirtmek isterim. Daha alınacak çok mesafe olduğunun, bu değişimin tamamlanması ve istikrarlı bir hâle getirilmesi gerektiğinin farkındayız.

İhlal kararlarının 455'i (%76,60) adil yargılanma hakkına, 48'i (%8,08) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına, 26'sı (%4,38) sendika hakkına, 18'i (%3,03) mülkiyet hakkına ve 12'si de (%2,02) ifade özgürlüğüne ilişkindir. Adil yargılanma hakkı ihlallerinin, yüzde seksenden (%80) fazlasının makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olduğu gözetildiğinde, temel hak ve hürriyetlerin ihlalinde yapısal sorunların rolü daha iyi anlaşılmaktadır.

Ayrıca her dönüşümün sancılı olduğu da bilinmektedir. Bu süreçte karşılaştığımız zorlukların başında hepimizin bildiği gibi artan iş yükü gelmektedir. Mahkememizin "haksizlik" kararları, biraz da paradoksal olarak bireysel başvuru sayısının gittikçe artmasına neden olmaktadır.

Bugün itibarıyla elimizdeki bireysel başvuru sayısı 18.009'dur. Bireysel başvurunun başladığı 23 Eylül 2012 tarihinden bu yana toplam 20.689 başvuru sonuçlandırılmıştır. Sonuçlanan başvuruların çok büyük bir kısmı, bireysel başvuruyu benimseyen Almanya ve İspanya gibi ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde esastan incelemeye değer görülmemiştir.

Esastan incelenen 637 başvurudan 572'sinde en az bir anayasal hakkın ihlal edildiği tespit edilmiştir. Buna göre Mahkememiz, esastan incelemeye değer gördüğü başvuruların yaklaşık %90'ında ihlal kararı vermiştir.

İhlal kararlarının 455'i (%76,60) adil yargılanma hakkına, 48'i (%8,08) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına, 26'sı (%4,38) sendika hakkına, 18'i (%3,03) mülkiyet hakkına ve 12'si de (%2,02) ifade özgürlüğüne ilişkindir. Adil yargılanma hakkı ihlallerinin, %80'den fazlasının makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olduğu gözetildiğinde temel hak ve hürriyetlerin ihlalinde yapısal sorunların rolü daha iyi anlaşılmaktadır.

Mahkeme olarak bireysel başvuruya ilişkin iş yükünü gidermeye yönelik çalışmalarımız devam etmektedir. Bilhassa filtreleme sisteminin daha etkin hâle getirilmesi, Bölümlerin ve Genel Kurulun tüm hukuk sistemini ilgilendiren, yapısal sorunlardan kaynaklanan başvurular üzerinde daha fazla odaklanması ve raportörlerin haklar temelinde

Bireysel başvurunun kanun yollarından sonra yeni ve 'süper' bir temyiz imkânı sunmadığının herkes tarafından anlaşılması gerekmektedir. İkincisi, bireysel başvuru sayısının azalması ya da sistemi tıkayacak ölçüde artmaması, kamu gücü kullanan idari ve yargısal makamların daha hassas davranmasına bağlıdır. Bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi, esasen hak ihlallerinin öncelikle ve özellikle derece mahkemeleri önünde giderilmesini gerektirmektedir.

» Anayasa Mahkemesi 53. Kuruluş Yılı Dönümü Programı

gruplandırılarak uzmanlıklarına göre görevlendirilmeleri gibi tedbirler almakta ve bunları uygulamaktayız.

Ancak Anayasa Mahkemesinin işleyişinin daha etkin hâle getirilmesi tek başına sorunu çözmiyor. Bir kere bireysel başvurunun kanun yollarından sonra yeni ve “süper” bir temyiz imkânı sunmadığının herkes tarafından anlaşılması gerekmektedir. İkincisi, bireysel başvuru sayısının azalması ya da sistemi tıkayacak ölçüde artmaması, kamu gücü kullanan idari ve yargısal makamların daha hassas davranmasına bağlıdır. Bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi, esasen hak ihlallerinin öncelikle ve özellikle derece mahkemeleri önünde giderilmesini gerektirmektedir.

Tüm zorluklara ve sıkıntılara rağmen bireysel başvuru; ülkemizin hak ve özgürlükler standardının yükseltilmesinde, Anayasa Mahkemesinin ve belki de tüm yargı sisteminin dönüşümünde önemli bir işlev görmektedir. Bu durum, esasen tam da yukarıda ifade etmeye çalıştığımız devlet organları arasındaki iş birliğinin önemli bir yansımasıdır. Bireysel başvuruda şayet bir başarı varsa bu başarı sadece Anayasa Mahkemesi-ne değil aynı zamanda diğer kurumlara, özellikle de yasama organına ve son tahlilde egemenliğin kaynağı olan milletimize aittir. Bu vesileyle emeği geçen herkese ve her kuruma Mahkememiz adına şükranlarımı sunmayı kadirşinaslığın bir gereği olarak görüyorum.

Diğer yandan belirtmek gerekir ki verilen ve verilecek olan her karar eleştiriye açıktır. Yargıçlar ve mahkeme kararları kutsal değildir. Herkes gibi yargıçlar da hata yapabilir, yanlış karar verebilir. Bu nedenle yargının eleştirileri normal karşılaması ve muhtemel hataları düzeltmek için dikkate alması gerekir.

Diğer yandan belirtmek gerekir ki verilen ve verilecek olan her karar eleştiriye açıktır. Yargıçlar ve mahkeme kararları kutsal değildir. Herkes gibi yargıçlar da hata yapabilir, yanlış karar verebilir. Bu nedenle yargının eleştirileri normal karşılaması ve muhtemel hataları düzeltmek için dikkate alması gerekir.

Anayasa Mahkemesi olarak her türlü eleştiriye değerlendirdiğimizi ifade etmek isterim. Örneğin yapılan eleştirileri dikkate alarak, iptal kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklanması uygulamasından vazgeçtik. Bu değişikliğin amacı, hem Anayasa'nın üstünlüğünü koruması gereken bir organ olarak Mahkememizin Anayasa'ya uygun davranmasını, hem de kararların eskiden olduğundan daha hızlı şekilde gerekçesiyle birlikte açıklanmasını sağlamaktır. Kısacası Mahkememiz, haklı ve yapıcı eleştirilerden yararlanmaktadır ve yararlanmaya devam edecektir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Konuşmamın son bölümünde ülkemizin gündeminden hiç düşmeyen “yeni Anayasa” konusundaki görüşlerimi ilkel düzeyde ve beş madde altında sizlerle paylaşmak istiyorum.

İlk olarak belirtmek gerekir ki ülkemizin bugün itibarıyla ulaştığı ekonomik ve siyasal gelişmişlik düzeyinde, yeni anayasa kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Yeni bir anayasanın gerekliliği noktasında, toplumda çok geniş hatta tam bir mutabakat olduğu bilinmektedir. Şu anda ihtiyaç duyulan, anayasa yapımı sürecinin tüm aktörlerinin etkili bir irade ortaya koymalarıdır.

Bilindiği gibi anayasa yapımı için elverişli bir iklime ihtiyaç vardır. Bu iklimin oluşması ise söylem ve eylemlerde kutuplaşmayı değil, diyalog ve uzlaşmayı öne çıkaran, dışlayan değil kucaklayan, yıkıcı değil yapıcı olan pozitif bir tavır gerektirmektedir. Yeni anayasa için elverişli iklimi hazırlamak da sivil ve siyasal toplumun tüm unsurlarıyla birlikte hepimizin ortak sorumluluğudur. Toplumun mümkün olduğu ölçüde tüm kesimlerinin sürece katılması ve bu ülkede yaşayan herkesin ortaya çıkacak olan “toplum sözleşmesi” niteliğindeki belgeyi “benim anayasam” duygusuyla sahiplenmesi, ancak bu ortak sorumluluğun yerine getirilmesiyle mümkündür. Ayrıca, anayasa yapımı sürecinde toplumsal ve siyasal aktörler arasında gerçekleşecek diyalogun sağlıklı ve çarpıtılmamış iletişime dayanması, şiddet içermemek ve ötekinin varlığına kastetmemek kaydıyla her türlü görüş ve düşüncenin rahatlıkla savunulduğu serbest bir tartışma ortamının sağlanması gerekir.

Yeni anayasa bürokratik vesayetin tüm unsurlarını tasfiye ederek demokratik siyasetin alanını genişleten, bunun yanında temel hak ve hürriyetleri tam olarak güvenceye alan, hukuk devletini tüm kurum ve kurallarıyla tesis eden bir muhtevaya sahip olmalıdır.

İkinci olarak yeni anayasa bürokratik vesayetin tüm unsurlarını tasfiye ederek demokratik siyasetin alanını genişleten, bunun yanında temel hak ve hürriyetleri tam olarak güvenceye alan, hukuk devletini tüm kurum ve kurallarıyla tesis eden bir muhtevaya sahip olmalıdır. Başka bir ifadeyle sağlıklı bir anayasal demokrasi, toplumla devlet kurumları arasında değer çatışmalarının yaşanmadığı, çoğunluğu elde eden siyasi kadroların yönetime geldiği fakat azınlıkta kalanların da temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı, en önemlisi herkesin kendisini eşit ve özgür vatandaş olarak görebildiği bir düzeni gerektirir.

Üçüncü olarak anayasa yapım sürecinde anayasal tecrübemizin olumlu ve olumsuz yönlerinin mutlaka dikkate alınması gerekir. Unutmayalım ki yeni anayasa arayışı bugüne has bir konu değildir. Bu ülke, yaklaşık 150 yıldır anayasasını arıyor. 1876 Anayasası'nın mimarı olan Midhat Paşa, 1878 yılında yazdığı bir makalede anayasayı "hastalıklarımızın yegane ilacı, iç ve dış düşmanlara karşı mücadelenin bize avantaj sağlayan tek aracı" olarak görüyordu.

Midhat Paşa'dan bu yana, anayasa değişikliklerini bir yana bırakırsak, tam beş anayasa yaptık. Kanun-i Esasi'den bugünkü Anayasa'ya kurumsal ve ilkesel düzeyde çok önemli devamlılıklar olduğunu görebilmek için sadece bu iki metni yan yana koyarak okumak bile yeterlidir. Kısacası yeni anayasa yapım sürecinde bu devamlılıkların ve oluşan anayasa geleneğinin de hesaba katılması gerektiği açıktır.

Dördüncü olarak yeni anayasanın içeriği ve bu anlamda kurumsal tercihleri belirlenirken mukayeseli anayasacılığın bize sunduğu tecrübeden de yararlanmak gerekir. Bu noktada demokratik anayasacılığın evrensel ilkeleriyle, içinde yaşadığımız toplumun sosyolojik, siyasal ve kültürel özelliklerinin optimal düzeyde uyumunun sağlanması ihtiyacı vardır.

Yeni anayasanın içeriği ve bu anlamda kurumsal tercihleri belirlenirken mukayeseli anayasacılığın bize sunduğu tecrübeden de yararlanmak gerekir. Bu noktada demokratik anayasacılığın evrensel ilkeleriyle içinde yaşadığımız toplumun sosyolojik, siyasal ve kültürel özelliklerinin optimal düzeyde uyumunun sağlanması ihtiyacı vardır.

Kopyala-yapıştır yöntemiyle yeni anayasa yapılması ne kadar yanlışsa güçler ayrılığı, hukukun üstünlüğü, insan hakları, çoğulculuk gibi demokratik anayasaların olmazsa olmaz unsurlarını dikkate almadan bir anayasa yapmaya çalışmak da o derece yanlış olur.

Kopyala-yapıştır yöntemiyle yeni anayasa yapılması ne kadar yanlışsa güçler ayrılığı, hukukun üstünlüğü, insan hakları, çoğulculuk gibi demokratik anayasaların olmazsa olmaz unsurlarını dikkate almadan bir anayasa yapmaya çalışmak da o derece yanlış olur. Kısacası toplumsal bünyemizi ve siyasal kültürümüzü de dikkate alarak güçler ayrılığına dayalı iyi ve etkin işleyen bir sistem kuran, demokratik ve özgürlükçü bir anayasa yapılabilmesi mümkündür.

Beşinci ve son olarak yeni anayasanın önündeki en önemli engellerden biri, telifi çok zor görüş ve önerilerin her şeye ve herkese rağmen anayasallaşmasının istenmesi olabilir. Bu durumda sürece katılan aktörlerin maksimalist taleplerini gözden geçirmeleri, belki de bulundukları pozisyonlardan bir adım geri atmaları gerekebilir. Esasen geline nokta olağan bir dönemde halkımızın kendi dinamikleriyle yeni bir anayasa yapabileceğini göstermek, sosyal psikoloji açısından yapılacak anayasanın içeriğinden çok daha önemli hâle gelmiştir.

Öte yandan yeni anayasa tüm sorunları dokunduğunda bir çırpıda çözecek sihirli bir değnek değildir. Hiçbir anayasa tek başına sorun çözemez. İyi işleyen demokrasilerde anayasalardan beklenen; toplumsal, siyasal, ekonomik ve hukuksal sorunları çözmek için gerekli zemini sağlamalarıdır. Bu nedenle içini nasıl doldurursak dolduralım iyi bir anayasa kadar belki ondan daha önemlisi iyi anayasa yorumcuları ve uygulayıcıları gereklidir.

Sonuç olarak önümüzdeki dönemde de Türkiye'nin yeni anayasa arayışının devam edeceği anlaşılmaktadır. Slavoj Žižek'in arayış sürecinin paradoksal doğasını açıklamak için anlattığı bir fıkra var. Konuşmamın bu kısmını, biraz da bizdeki anayasa arayışını çağrıştırdığı için bu fıkrayla tamamlamak istiyorum.

Askerlikten kurtulmak için deli numarası yapan er, takıntı sendromu geliştiriyor. Eline aldığı kâğıt parçalarını okuyup "Bu değil", "Bu değil" diye sağa sola fırlatmaya başlıyor. Eri psikiyatriste sevk ettiklerinde doktorun odasında da aynı şeyleri yapmaya devam ediyor. Doktor, masasında bulunan tüm kâğıtları hatta çöp sepetinde olanları bile in-

Gelenen noktada olağan bir dönemde halkımızın kendi dinamikleriyle yeni bir anayasa yapabileceğini göstermek, sosyal psikoloji açısından yapılacak anayasanın içeriğinden çok daha önemli hâle gelmiştir.

celeyip “Bu değil” diye dağıtmaya devam eden adamla ilgili kararını veriyor: “Askerlik için elverişli değildir.” Doktorun raporunu eline alan adam şöyle bir bakıyor ve “İşte bu!” diyor.

Žižek bu örnekten hareketle arayış sürecinde yaşanan başarısızlığın, arananın bulunmasıyla sonuçlanan başarıyı getirebildiğini söyler. Buna göre aranan nesneyi üreten bizatihi arayış sürecidir. Umarız, ülke olarak arayış sürecinin sonunda “yeni anayasa”ya kavuşuruz.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bu vesileyle geride bıraktığımız aylarda emekliye ayrılan üyemiz Sayın Zehra Ayla Perктаş’a ve önceki Başkanımız Sayın Haşim Kılıç’a, Mahkememize katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum. Sayın Kılıç, yirmi beş yıl boyunca yerine getirdiği üyelik, başkan vekilliği ve başkanlık görevlerinde bu Mahkemeye ve ülkemize büyük hizmetler yapmış, belki de en önemlisi yukarıda ifade etmeye çalıştığım paradigma değişiminin öncüsü olmuştur. Kendilerine emeklilik hayatlarında sağlık, mutluluk ve huzur diliyorum.

Geçen yıl hayatını kaybeden emekli üyelerimizden Selahattin Metin’e ve geçen hafta vefat eden emekli Başkanlarımızdan Şevket Müftügil’e Allah’tan rahmet, yakınlarına da başsağlığı diliyorum.

Ayrıca insanımızın hak ve özgürlüklerinin teminatı olan, milletimizin güven ve teveccühünü kazanan ve nihayet nitelikli kararlarıyla dünyada örnek gösterilen bir Anayasa Mahkemesi idealiyle, fedakârca çalışan başkan vekillerimize, üyelerimize, raportörlerimize, raportör yardımcılarımıza, yöneticilerimize ve tüm personelimize teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak öğleden sonra başlayıp yarın da devam edecek sempozyumda bireysel başvuru kapsamında verdiğimiz kararlar masaya yatırılacak, eleştiri ve öneriler dile getirilecektir. Katkı yapacak olan değerli konuşmacılara ve tüm katılımcılara Mahkememiz adına şimdiden teşekkür ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Misafirler,

Konuşmama son verirken kuruluş yıl dönümü ve yemin törenimizde aramızda bulunmanızdan dolayı bir kez daha şükranlarımı sunuyor, sağlık ve afiyet diliyorum.

BEŞİNCİ BÖLÜM

2015 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

2015 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

2015 yılı, Mahkeme için birçok alanda yeni ilke ve içtihadın belirlendiği, mevcut içtihatların ise geliştirildiği bir yıl olmuştur. Bu çerçevede gerek norm denetiminde (iptal davaları ve itiraz başvurularında), gerekse bireysel başvuruda öne çıkan birtakım kararlara değinmek gerekir.

I- NORM DENETİMİNDE ÖNE ÇIKAN KARARLAR

Sulh Ceza Hâkimliklerinin Kuruluşuna ve Kararlarına Karşı İtiraz Usulüne İlişkin Karar, Yalan Tanıklık Yapma Suçuna ilişkin Karar, Biyometrik Yöntemlerle Kimlik Doğrulaması Yapılması Zorunluluğuna İlişkin Karar, Merkezi ve Ortak Sınavları Konu Edinen Davalardaki Yargılama Usulüne İlişkin Karar, Kamu Özel İş Birliğiyle Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınmasına İlişkin Karar, Müstehcenlik Suçuna İlişkin Karar, Fikir ve Sanat Eserlerinin Bakanlar Kurulu Kararıyla Kamuya Mal Edilmesine İlişkin Karar, SGK Aleyhine Hükmedilen Alacakların Tahsil Usulüne İlişkin Karar, Evlenmenin Dinsel Törenini Yaptırma ve Yapma Suçlarına İlişkin Karar, Dershanelerin Özel Eğitim Kurumları Kapsamından Çıkarılmasına İlişkin Karar, Ceza Mahkûmiyetinin Siyasi Haklara Etkisine İlişkin Karar, Sermaye Piyasası Kanunu'na İlişkin Karar, Sporda Elektronik Kart ve Bilet Uygulamasına İlişkin Karar, Koruma Tedbirlerine Yönelik Mahkemelerin Oybirliğiyle Karar Vermesi ve Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmemesi Durumunda Açılacak Tazminat Davalarına İlişkin Karar, İnternet Sağlayıcılarının TİB'in Talep Ettiği Bilgileri Teslim Etme ve Tedbirleri Alma Yükümlülüğüne İlişkin Karar, Arama Kararı Verilebilmesi İçin Makul Şüphenin Bulunması Şartını Öngören Kurala İlişkin Karar ve MİT Kanunu'na İlişkin Karar, Mahkemenin, 2015 yılı içinde norm denetimi konusunda vermiş olduğu kararlardan öne çıkanlardır.

1- Sulh Ceza Hâkimliklerinin Kuruluşuna ve Kararlarına Karşı İtiraz Usulüne İlişkin Karar (E.2014/164, E.2014/174, K.2015/12)

Mahkeme, tabii hâkim ilkesinin, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıcın atanmasına engel teşkil ettiğini vurgulamış ancak tabii hâkim güvencesinin, yeni kurulan mahkemelerin veya kurulu bulunan mahkemelere yeni atanan hâkimlerin önceden işlenen suçlara ilişkin olarak hiçbir şekilde yargılama yapamayacakları biçiminde anlaşılmaması gerektiğini; belirli bir olay, kişi veya toplulukla sınırlı olmamak kaydıyla yeni kurulan bir mahkemenin veya kurulu bulunan bir mahkemeye yeni atanan hâkimin kurulma veya atanma tarihinden önce gerçekleşen uyuşmazlıklara bakmasının kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil etmeyeceğini, aksinin kabulünün ülkede yeni mahkemelerin kurulamaması sonucunu doğuracağını belirtmiştir.

İtiraz konusu kurallardan biri, adli soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemek amacıyla her il merkezi ile bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca sulh ceza hâkimliklerinin kurulmasına ilişkindir.

Başvuru kararında, anılan itiraz konusu kuralla tüm Türkiye’de yürütülen soruşturmaların akıbetinin sınırlı sayıdaki hâkimlikler vasıtasıyla siyasi iktidarın inisiyatifine bırakıldığı ve bu durumun hukuk devleti ilkesi, hak arama hürriyeti, kişi güvenliği ve özgürlüğü ile yargı bağımsızlığı ve doğal hâkim ilkelerini ihlal ettiği ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurularını 14.1.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın 142. maddesi uyarınca mahkemelerin kuruluşu, yapısı, görev ve yetkileri ile işleyiş ve yargılama usullerinin belirlenmesinin kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğunu vurguladıktan sonra kuralın gerekçesi ve objektif mahiyetini göz önünde bulundurarak sulh ceza hâkimliklerinin, soruşturma aşamasında hâkim tarafından verilmesi gereken kararların bu konularda uzmanlaşmış hâkimlerce verilmesi amacıyla kurulduğunu tespit etmiştir.

Uygulamada davaların asıl iş, soruşturma aşamasında verilmesi gereken kararların ise tali iş olarak görüldüğünü, soruşturma aşamasındaki işlere yeterince ilgilenilmemesi nedeniyle önemli hak ihlallerinin ortaya çıktığını belirten Mahkeme, ayrıca isnat edilen suç ve şüpheli hakkında görüş açıklayan hâkimlerin daha sonra

davanın esasına katılmasının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından da eleştirildiğini ifade etmiştir.

Mahkeme, 2012 yılında tüm bu sorunları aşmak üzere bu ihlallerin en ağır şekilde yaşandığı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesi uyarınca görevli mahkemelerin (özel yetkili mahkemelerin) görev alanına giren işler yönünden uygulamada "özgürlük hâkimliği" olarak adlandırılan hâkimlikler oluşturulduğunu ve bu hâkimlerin özel yetkili mahkemelerin görev alanına giren konulara ilişkin olarak soruşturma sırasında hâkimlerce verilmesi gereken kararları vermesinin sağlandığını, bu düzenlemede tutuklama, arama, iletişimin tespiti gibi soruşturma aşamasında hâkim veya mahkemelerce verilmesi gereken kararları özel yetkili mahkemelerin değil, özgürlük hâkimlerinin vermesi ve özgürlük hâkimlerine bu işler dışında davanın esasını çözme ve benzeri başka hiçbir iş ve görev verilmemesinin öngörüldüğünü ve söz konusu düzenlemenin 4.7.2013 tarihli ve E. 2012/100, K. 2013/84 sayılı kararla Anayasa'ya aykırı bulunmadığını belirtmiştir.

Bu kapsamda Mahkeme, itiraz konusu kuralla özgürlük hâkimliği uygulamasına benzer şekilde daha önce sulh ceza mahkemelerince yerine getirilen "soruşturma sırasında hâkim tarafından verilmesi gereken kararları alma" görevinin sulh ceza hâkimliklerine verildiğini, soruşturma safhasında hâkim tarafından verilmesi gereken kararların bu konularda uzmanlaşmış hâkimlerce verilmesini sağlamak amacıyla sadece bu işlere bakmakla görevli sulh ceza hâkimliklerinin kurulmasında, kamu yararının sağlanması amacının gözetildiğini, bu yönüyle sulh ceza hâkimliklerinin kurulmasının hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil etmediğini ifade etmiştir.

Mahkeme, tabii hâkim ilkesinin, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıcın atanmasına engel teşkil ettiğini vurgulamış ancak tabii hâkim güvencesinin, yeni kurulan mahkemelerin veya kurulu bulunan mahkemelere yeni atanan hâkimlerin, önceden işlenen suçlara ilişkin olarak hiçbir şekilde yargılama yapamayacakları biçiminde anlaşılmaması gerektiğini; belirli bir olay, kişi veya toplulukla sınırlı olmamak kaydıyla yeni kurulan bir mahkemenin veya kurulu bulunan bir mahkemeye yeni atanan hâkimin kurulma veya atanma tarihinden önce gerçekleşen uyuşmazlıklara bakmasının kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil etmeyeceğini, aksinin kabulünün ülkede yeni mahkemelerin kurulamaması sonucunu doğuracağını belirtmiştir. Bu açıklamalar çerçevesinde Mahkeme, itiraz konusu kuralın belirli bir suçun işlenmesinden sonra buna ilişkin davayı göreceк yargı yerini belirlemeyi amaçlamadığını ve yürürlüğe girmesini müteakip kapsamına giren tüm uyuşmazlıklara uygulandığını gözeterek kuralda kanuni hâkim güvencesine aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Sulh ceza hâkimlerinin diğer tüm hâkimler gibi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) atandığını ve Anayasa’da öngörülen hâkimlik teminatına sahip olduğunu belirten Mahkeme, bu hâkimlerin bağımsızlık yönünden diğer hâkimlerden farklı bir konuma yerleştirildikleri ve bağımsızlık güvencelerinin zayıflatıldığı kanaatini oluşturacak herhangi bir nedenin bulunmadığını belirtmiştir.

Sulh ceza hâkimlerinin tarafsız olmadığı iddiasını da değerlendiren Mahkeme, sulh ceza hâkimliklerinin tabi olduğu Anayasa ve kanun hükümlerinde yer alan ve bağımsızlığı öngören düzenlemeler ile burada görev alacak hâkimlerin bağımsızlık ve tarafsızlığını temin eden güvenceler karşısında bunların nesnel açıdan tarafsızlığının bulunmadığının ileri sürülemeyeceğini, hâkimin tamamen kişisel tutumuyla ilişkilendirilen öznel tarafsızlık iddiasının ancak somut, nesnel ve inandırıcı delillere dayandırılarak görülen davalarda ileri sürülebileceğini ve ilgili usul kanunlarında karşılığı bulunan öznel tarafsızlık meselesinin anayasal denetimin kapsamı dışında kaldığına işaret etmiştir.

Sonuç itibarıyla Mahkeme, anılan gerekçelerle kuralın iptali istemini reddetmiştir.

İtiraz konusu diğer kurallar ise sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların; o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimlik; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimlik; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliği, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliği tarafından incelenmesine ilişkindir.

Başvuru kararında, sınırlı sayıdaki sulh ceza hâkimlerinden biri tarafından verilen kararlara itirazın aynı sistem içindeki bir merci tarafından kesin olarak karara bağlanmasının itirazı etkili bir yol olmaktan çıkartacağı belirtilmiş ve bu durumun hukuk devleti ilkesine, tabii hâkim ilkesine, kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma hakkına aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi, hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biri olduğunu ifade etmiş ve kanun yoluna başvuru hakkının, adil yargılanma hakkının kapsamı içinde bulunduğunu belirtmiştir.

Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında korunan kanun yoluna başvurma hakkının etkili bir şekilde sağlanabilmesi için kanun yolu merciinin, incelenen kararı gerektiğinde değiştirme yetkisine de sahip olması gerekliliğinin altını çizen Mahkeme, sulh ceza hâkimliklerinin itiraz edilen kararı denetleyerek işin esası hakkında karar verme yetkilerinin bulunduğunu saptayarak öngörülen kanun yolunun etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mahkeme, müstakilen bu işle görevlendirilmeleri nedeniyle koruma tedbirleri konusunda ihtisas kazanacağı değerlendirilen sulh ceza hâkimlerinin kararlarına itirazın da aynı konuda ihtisas kazanmış diğer bir sulh ceza hâkimliğince yapılması yönteminin öngörülmesinde kamu yararı amacına dayanıldığını belirterek kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Sulh ceza hâkimliklerince verilen kararlara karşı yapılan itirazların yüksek görevli bir diğer mahkemece incelenmesini gerektiren anayasal bir norm bulunmadığına işaret eden Mahkeme, etkili bir denetim sağlandıktan sonra itirazı inceleyen bu mercii yüksek görevli bir merci olması zorunluluğunun bulunmadığını ifade etmiştir.

Öte yandan Mahkeme, bir mahkemece verilen karara karşı yapılan itirazların aynı yerde bulunan bir sonraki mahkemece karara bağlanmasının gerek ceza gerekse medeni yargılama hukukunda yerleşik bir uygulama olduğunu belirtmiş, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 353. maddesi gereğince icra ceza mahkemelerinin verdiği disiplin hapsine ilişkin kararlara karşı o yerde icra mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde numara olarak kendisini izleyen daireye itiraz edilebileceği yönündeki kuralın da 1.11.2012 tarihli ve E.2011/64, K. 2012/168 sayılı kararla Anayasa'ya aykırı bulunmadığını hatırlatmıştır.

Son olarak Mahkeme, müstakilen bu işle görevlendirilmeleri nedeniyle koruma tedbirleri konusunda ihtisas kazanacağı değerlendirilen sulh ceza hâkimlerinin kararlarına itirazın da aynı konuda ihtisas kazanmış diğer bir sulh ceza hâkimliğince yapılması yönteminin öngörülmesinde kamu yararı amacına dayanıldığını belirterek kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

2- Yalan Tanıklık Yapma Suçuna ilişkin Karar (E.2014/116, K.2015/4)

İtiraz konusu kural, gerçeğe aykırı tanıklık yapan kimseye aleyhine tanıklıkta bulunan kimsenin süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasının verilmesini öngörmektedir.

Başvuru kararında, yalan tanıklık yapan kişinin bu eylemi gerçekleştirdiği sırada aleyhine tanıklık yaptığı kişi hakkında yargılamanın devam etmekte olduğu ve bu kişinin ne kadar ceza alacağını bilmediği, bu bağlamda yalan tanıklık suçunun failinin bu suçu işlerken alacağı cezayı öngöremediği, ayrıca kural uyarınca kişinin kendi işlediği fiilin ağırlığına göre değil, bir başkasının işlediği fiilin ağırlığına göre

Yalan tanıklık suçunun temel şekli olarak 272. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimsenin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüş iken suçun nitelikli hâllerinden birinin düzenlendiği maddenin (6) numaralı fıkrasında, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin yargılanıp süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde yalan tanıklık failinin söz konusu cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasıyla cezalandırılmasının öngörüldüğünü belirten Mahkeme, bu durumun suçun nitelikli hâlinin, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının süresine bağlı olarak suçun temel şekline oranla daha hafif bir şekilde cezalandırılmasına yol açtığına ifade etmiştir.

cezalandırılmakta olduğu, ceza miktarının yargılama süreci ve yargı merciinin takdir ve uygulamasına göre belirlendiği, örnek olarak yalan tanıklık neticesinde 6 ay hapis cezası alan sanık aleyhine tanıklık yapan failin itiraz konusu kural uyarınca 4 ay hapis cezası ile cezalandırılması gerekecek iken yargılama sürecinde aleyhine tanıklık yapılan sanığın iyi hâlli olması durumunda hükmedilen 6 aylık hapis cezasının paraya çevrilmesi hâlinde aleyhe tanıklık yapan failin 5237 sayılı Kanun'un 272. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasının söz konusu olacağı, bu hâliyle düzenlemenin öngörülebilebilir ve belirli olmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 14.1.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, hukuk devletinde ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerine ilişkin kuralların, ceza hukukunun ana ilkeleri ile Anayasa'nın konuya ilişkin kuralları başta olmak üzere ülkenin sosyal, kültürel yapısı, etik değerleri ve ekonomik hayatın gereksinimleri göz önüne alınarak saptanacak ceza siyasetine göre belirlendiğini, bu bağlamda kanun koyucunun cezalandırma yetkisini kullanırken toplumda hangi eylemlerin suç sayılacağı, bunun hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımını ile karşılanacağı, nele- rin ağırlaştırıcı veya hafifletici sebep olarak kabul edilebileceği konularında takdir yetkisine sahip olmakla birlikte bu yetkisini kullanırken suç ve ceza arasındaki adil dengenin korunmasını ve öngörülen cezanın cezalandırmada güdülen amacı gerçekleştirilmeye elverişli olmasını da dikkate almak zorunda olduğunu vurgulamıştır.

Bu çerçevede Mahkeme, kanun koyucunun yalan tanıklık suçunun temel şekli ile nitelikli hâllerini düzenlerken yalan tanıklık sonucunda mağdurun uğradığı zararın ağırlığını ve mağdur hakkında uygulanan yaptırım miktarını ve türünü dikkate

alabileceğini, nitekim Kanun'un 272. maddesinin (3) ila (8) numaralı fıkralarında, fiilin temel biçimlerini oluşturan ilk iki fıkraya nazaran cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli hâllerin düzenlendiğini, buna karşın itiraz konusu kuralın yer aldığı (6) numaralı fıkrafta, aleyhine yalan tanıklık yapılan kişinin süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde sanık için öngörülen cezalandırma yönteminin hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açtığını tespit etmiştir.

Yalan tanıklık suçunun temel şekli olarak 272. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimsenin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüş iken suçun nitelikli hâllerinden birinin düzenlendiği maddenin (6) numaralı fıkrasında, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin yargılanıp süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde yalan tanıklık failinin söz konusu cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasıyla cezalandırılmasının öngörüldüğünü belirten Mahkeme, bu durumun suçun nitelikli hâlinin, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının süresine bağlı olarak suçun temel şekline oranla daha hafif bir şekilde cezalandırılmasına yol açtığını ifade etmiştir. Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin kısa süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde daha belirgin olarak ortaya çıkan bu durumun, ceza adaletinin sağlanması bakımından adil olmayan sonuçlara sebep olduğuna ve bu yönüyle kuralda kanun koyucunun ceza siyasetini belirleme konusunda sahip olduğu takdir yetkisini kullanırken göz önünde tutması gereken adalet ve hakkaniyet ilkelere uygunluk bulunmadığına hükmeden Mahkeme, açıklanan nedenlerle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğunu belirterek iptaline karar vermiştir.

3- Biyometrik Yöntemlerle Kimlik Doğrulaması Yapılması Zorunluluğuna İlişkin Karar (E.2014/180, K.2015/30)

İtiraz konusu kuralla öngörülen yöntemin sadece sağlık sektöründe bu hizmetten yararlanma amacıyla kullanılabileceğine, bu nedenle elde edilen verilerin sadece bu amaçla sınırlı olarak ve hizmetin devamı için zorunlu olduğu müddetle sınırlı olmak üzere tutulabileceğine dikkat çeken Mahkeme, bu verilerin neden ve hangi gerekçeyle temin edileceğine ilişkin olarak konu, amaç ve kapsamı ile ne şekilde ve hangi süreyle kullanılacaklarına dair bir belirsizliğin olmadığını belirtmiştir.

İtiraz konusu kuralla genel sağlık sigortalısı olanlar ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan yararlanabilmeleri için hastane

gibi kurumlara başvurulduğunda nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, evlenme cüzdanı, pasaport veya çalıştığı kurum tarafından verilmiş resimli sağlık kartı belgelerinden birinin gösterilmesi ve/veya biyometrik yöntemlerle kimlik doğrulamasının yapılması öngörülmektedir.

Başvuru kararında, biyometrik yöntemlerle yapılacak kimlik doğrulaması sonucu elde edilecek kişisel verilerin toplanması ve işlenmesinin kapsamı ile bu verilerin korunmasına ilişkin usul ve esasların belirli olmadığı, yasama organı tarafından temel ilkeleri koyulmadan, çerçevesi çizilmeden biyometrik veri toplanmasına olanak veren itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 19.3.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi öncelikle Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden birinin "*belirlilik*" olduğunu, belirlilik ilkesinin, yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade ettiğini, yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirliliğin sağlanabileceğini, asıl olanın muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığı olduğunu ifade etmiştir.

Mahkeme, ayrıca Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağını belirtildiğini, üçüncü fıkrasında da kişisel verilerin korunmasının özel hayatın gizliliğinin korunması kapsamında güvenceye kavuşturulduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme, Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğini, bu sınırlamaların Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını belirtmiştir.

Biyometrik yöntemlerle kimlik doğrulamanın, kişinin kendi özelliklerini esas alması nedeniyle izinsiz kullanımlara karşı güvenli, kamu kuruluşlarına yönelik yolsuzluk ve bunların neden olduğu zararlara karşı etkili ve sosyal güvenliği olan kişiler bakımından da güvenli hizmet alınmasını sağlayan bir yöntem olduğunu ifade eden Mahkeme, itiraz konusu kuralla öngörülen yöntemin sağlık sektöründeki suistimallerin engellenmesi ve bu konudaki sahteciliğin önlenmesi maksadıyla önemli bir güvenlik önlemi olduğunu vurgulamış; bu kapsamda itiraz konusu kuralın gerekçesinde de sağlık hizmetlerinin elektronik ortamda güvenilir altyapılar üzerinden

sağlanması ve hizmetten yararlananların kimliklerinin saptanmasında geleneksel yöntemlerin eksiklikleri nedeniyle ortaya çıkan kötüye kullanımların önlenmesinin amaçlandığının belirtildiğine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, kuralla öngörülen yöntemin etkin bir şekilde kullanılmasının Sosyal Güvenlik Kurumundan haksız menfaat temin edilmesini engellemeye yönelik olduğunu ve kuralda kamu yararının bulunduğunu tespit etmiştir.

Bu bağlamda Mahkeme, itiraz konusu kuralla özel hayatın ve kişisel verilerin korunması haklarına yönelik olarak yapılan müdahalenin öngörülen amaçla orantılı olduğunu, müdahale edilen hakların özüne dokunmadığını ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırılık teşkil etmediğini belirterek kuralın Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığını ifade etmiştir.

Öte yandan itiraz konusu kuralla öngörülen yöntemin sadece sağlık sektöründe bu hizmetten yararlanma amacıyla kullanılabileceğine, bu nedenle elde edilen verilerin sadece bu amaçla sınırlı olarak ve hizmetin devamı için zorunlu olduğu müddetle sınırlı olmak üzere tutulabileceğine dikkat çeken Mahkeme, bu verilerin neden ve hangi gerekçeyle temin edileceğine ilişkin olarak konu, amaç ve kapsamı ile ne şekilde ve hangi süreyle kullanılacağına dair bir belirsizliğin olmadığını belirtmiştir.

Ayrıca Mahkeme, itiraz konusu kuralda öngörülen yöntemle elde edilen verilerin amaç ve kapsam dışında depolanması ve kullanılması hâlinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki kişisel verilerin korunmasına ilişkin ceza hükümlerinin uygulanacak olması nedeniyle bu konuda kanuni güvencenin de bulunduğunu ifade etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığını ve itiraz başvurusunun reddine karar vermiştir.

4- Merkezî ve Ortak Sınavları Konu Edinen Davalardaki Yargılama Usulüne İlişkin Karar (E.2014/189, K.2015/32)

Merkezî ve ortak sınavları yapan Kurumların bu sınavlara ait her türlü bilgi ve belgeye sahip oldukları gibi bu sınavlara karşı açılacak davalarda savunma hazırlayacak uzman personeli de istihdam etmelerinin mümkün olduğunu ifade eden Mahkeme, sözü edilen kurumların, merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davaların çözümünde gerekli bilgi ve belgeleri bünyelerinde barındırmaları ve bu bilgileri hukuki yönden savunmaya dönüştürecek uzman personeli de istihdam etme imkânına sahip bulunmaları hususlarını gözeterek anılan kurumlara savunma yapabilmeleri için öngörülen üç günlük sürenin yetersiz ve makul olmadığının söylenemeyeceğini belirtmiştir.

İtiraz konusu kurallardan biriyle, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalarda savunma süresinin dava dilekçesinin tebliğinden itibaren üç gün olacağı ve bu sürenin bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç gün uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Başvuru kararında, MEB ile ÖSYM tarafından yapılan sınavlara karşı açılan davalarda savunma verme süresinin üç günle sınırlandırılmasının hak arama özgürlüğünü engellediği, savunma hakkının kullanımı bakımından eşitsizliğe sebebiyet verdiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 19.3.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi; öncelikle, hukuk devletinde kanun koyucunun, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri ve yapısı hakkında Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma konusunda takdir yetkisine sahip olduğunu, nitekim Anayasa'nın 142. maddesinde "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" denilmek suretiyle bu hususun hüküm altına alındığını ifade etmiştir.

Merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda savunma süresini üç gün olarak belirleyen kuralın yargılama usulleri kapsamında ele alınacak bir düzenleme olduğunu belirten Mahkeme, bu nedenle savunmanın hangi sürede yapılabileceğini belirleme yetkisinin kanun koyucunun takdirinde olduğunu ifade etmekle birlikte kanun koyucunun bu yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerektiğini vurgulamıştır.

Uyuşmazlığın çözümüne yönelik bilgi ve belgelerin sunabilmesi, maddi ve hukuki olgulara ilişkin açıklamalarda bulunabilmesi için idarelere yeterli ölçüde savunma süresi verilmesinin kamu yararı ve hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğunu belirten Mahkeme, MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavların sonuçları itibarıyla toplumun büyük kesimini ilgilendirdiğine, bu sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecinin uzamasının ve neticede sınavların iptal edilmesinin kazanılmış haklar bakımından mağduriyetlere neden olabildiğine, kanun koyucunun bu durumu gözeterek anılan sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecini hızlandırmak amacıyla özel bir yargılama usulü getirdiğine, bu bağlamda itiraz konusu kuralla savunma dilekçesi verme süresinin üç günle sınırlandırıldığına dikkat çekmiştir.

Bu açıklamalar çerçevesinde merkezî ve ortak sınavları yapan kurumların bu sınavlara ait her türlü bilgi ve belgeye sahip oldukları gibi bu sınavlara karşı açılacak davalarda savunma hazırlayacak uzman personeli de istihdam etmelerinin mümkün olduğunu ifade eden Mahkeme, sözü edilen Kurumların, merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan

davaların çözümünde gerekli bilgi ve belgelere ve bu bilgileri hukuki yönden savunmaya dönüştürecek uzman personeli de istihdam etme imkânına sahip bulunmaları hususlarını gözeterek anılan Kurumlara savunma yapabilmeleri için öngörülen üç günlük sürenin yetersiz ve makul olmadığının söylenemeyeceğini belirtmiştir.

Ayrıca davanın niteliğine göre sürenin yetersiz kalması durumunda savunma yapma süresinin üç gün süreyle uzatılabildiğine dikkat çeken Mahkeme, idari yargı mercilerinin, savunma dilekçesinde ileri sürülen hususlarla bağlı olmayıp resen araştırma ilkesi uyarınca uyuşmazlığın çözümü için gerekli gördüğü her türlü incelemeyi kendiliğinden yapma yetkisine de sahip olduğunu vurgulamıştır.

Bu itibarla Mahkeme, ÖSYM ve MEB tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar hakkında açılan davaların bir an evvel sonuçlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek savunma yapma süresinin üç günle sınırlandırılmasının kanun koyucunun takdir yetkisinde olduğunu ve kuralda hukuk devleti ilkesi ile çelişen bir yönün bulunmadığına hükmetmiştir.

Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık iddiasını da inceleyen Mahkeme, Anayasa'da düzenlenen eşitlik ilkesinin öznesinin bireyler ve bireyler tarafından oluşturulan topluluklar olduğunu, kamu otoritelerinin bu hakkın öznesi olmadığını, kamu otoritelerinin hak, yetki, görev ve sorumluluklarının ne şekilde düzenleneceğinin kanun koyucunun takdirinde olduğunu, bu nedenle merkezi ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda ÖSYM ve MEB'e savunma yapması için verilen sürenin diğer idari davalara nazaran kısa tutulmasının eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmadığını belirtmiştir.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olmadığını ifade ederek iptal talebini reddetmiştir.

İtiraz konusu diğer kuralla ise MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalarda savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosyanın tekemmül etmiş sayılacağı hüküm altına alınarak bu davalarda cevaba cevap (replik) ve ikinci cevap (dublik) safhaları ortadan kaldırılmıştır.

Başvuru kararında, merkezi ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda cevaba cevap ile ikinci cevap dilekçesi verme hakkının ortadan kaldırılmasının -itiraz konusu ilk kural için öne sürülen gerekçelerle- Anayasa'nın 2., 10., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın tüm maddelerinin aynı etki ve değerde olduğunu, aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığını, uygulamada bunlardan birine öncelik tanınmanın olanaklı olmadığını, bu nedenle kimi zaman zorunlu olarak birlikte uygulanan iki Anayasa kuralından birinin, diğerinin sınırını oluşturabildiğini belirten Mahkeme;

Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama hürriyeti için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını ifade eden Anayasa'nın 141. maddelerinin hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Mahkeme merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda yargılama sürecinin bir an önce tamamlanması amacıyla cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme safhalarının kaldırıldığının anlaşıldığını, anılan davalarda tarafların birer dilekçe ile iddia, savunma ve delillerini ibraz edebileceklerini, böylece dava dosyasının bir an evvel tekemmül ederek esas hakkında karar verme aşamasına geleceğini, bu bağlamda merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecinin hızlandırılması amacıyla cevaba cevap ve ikinci cevap safhalarının kaldırılarak taraflara birer dilekçe ile iddia ve savunma hakkı tanınmasının kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğunu belirtmiştir.

Mahkemeye göre itiraz konusu kuralla davacının cevaba cevap hakkı ortadan kaldırılmakla birlikte, idari yargılama usulünde uygulanan resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler, uyumsuzluğun çözümüne etki edecek her türlü bilgi ve belgeyi taraflardan veya üçüncü kişilerden isteme yetkisini haizdir. Bu duruma bağlı olarak MEB ve ÖSYM tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davalarda yargılamanın hızlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek cevaba cevap hakkı tanınmaması, davacının hak arama özgürlüğünü imkânsız kılacak veya büyük ölçüde güçleştirecek nitelikte değildir.

Öte yandan Anayasa'nın 142. maddesine göre kanun koyucunun idari işlemleri önem ve özelliğine göre farklı yargılama usullerine tabi tutabileceğini vurgulayan Mahkemeye göre bu çerçevede yargılamanın uzaması nedeniyle oluşabilecek mağduriyetleri önlemek amacıyla merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda

Anayasa'nın 142. maddesine göre kanun koyucunun idari işlemleri önem ve özelliğine göre farklı yargılama usullerine tabi tutabileceğini vurgulayan Mahkemeye göre bu çerçevede yargılamanın uzaması nedeniyle oluşabilecek mağduriyetleri önlemek amacıyla merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda yargılama sürecini hızlandırmaya yönelik özel bir yargılama usulünün öngörülmesi mümkündür. Belirtilen niteliği gözetilerek anılan davalarda davacıya cevaba cevap hakkı tanınmaması kanun koyucunun takdir yetkisinde olup kuralda eşitlik ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

yargılama sürecini hızlandırmaya yönelik özel bir yargılama usulünün öngörülmesi mümkündür. Belirtilen niteliği gözetilerek anılan davalarda davacıya cevaba cevap hakkı tanınmaması kanun koyucunun takdir yetkisinde olup kuralda eşitlik ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davalarda savunma yapma süresini üç günle sınırlayan kuralın reddine yönelik gerekçelerin, idarelerin ikinci cevap hakkının ortadan kaldırılması bakımından da aynen geçerli olduğunu belirten Mahkeme; açıklanan nedenlerle itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

5- Kamu Özel İş Birliğiyle Tesis Yapıtırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınmasına İlişkin Karar (E.2013/50, K.2015/38)

Mahkeme 22.11.2007 tarihli ve E.2004/114, K.2007/85 sayılı kararına atıfta bulunarak Anayasa'nın 47. maddesi ile 128. maddesinin birlikte değerlendirilmesi durumunda sağlık hizmetlerinin bütünüyle devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü olduğu bir kamu hizmeti şeklinde nitelendirilmesinin olanaklı olmadığını, dolayısıyla sağlık hizmetinin tamamının salt memur ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülmesi gerektiğinden söz edilemeyeceğini, bu itibarla Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarınca ihtiyaç duyulan tesislerin yaptırılması, mevcut tesislerin yenilenmesinin sağlanması ve bunlara ilişkin danışmanlık, araştırma ve geliştirme hizmetleri ile ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin özel hukuk kişilerine gördürülmesine imkân tanınmasında Anayasa'ya aykırı bir yönün bulunmadığını belirtmiştir.

İptal davasına konu kuralların bir kısmı uyarınca Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarınca yapılmasına ihtiyaç duyulan tesislerin Hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazlar üzerinde sözleşmede belirtilen sabit yatırım dönemi hariç otuz yılı geçmemek üzere bağımsız ve sürekli nitelikte üst hakkı tesis edilmek suretiyle yaptırılması, mevcut tesislerin yenilenmesinin sağlanması ve bunlara ilişkin danışmanlık, araştırma ve geliştirme hizmetleri ile ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin yürütülmesi kamu özel iş birliği (KÖİ) modeliyle yapılabilecek ve bu kapsamda akdedilecek KÖİ Sözleşmesi de özel hukuk hükümlerine tabi olacaktır.

Ek dava dilekçesinde, Kanun'da düzenlenen KÖİ finansman modeliyle, Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarının merkez ve taşra teşkilatının her türlü hizmet ve esenlik binaları ile tedavi kurumlarının yaptırılması, onarılması, yenilenmesi ile tedavi

hizmetlerinde kullanılan ekipman ve donanımın edinilmesi, tedavi edici sağlık ve yardımcı sağlık hizmetlerinin sunulmasında, taraflar arasında yapılacak bir sözleşme çerçevesinde devletin otuz yıl boyunca kiracı ve tedavi hizmeti satın alıcısı olarak belirsiz bir bedel üzerinden yüklenim altına girdiği, sağlık hizmetlerinin kamu personeli eliyle üretilmesinden vazgeçilerek gelecek otuz yılın bütçesini bağlayıcı yeni bir modele geçildiği, KÖİ modeliyle Hazineye binecek yük için mali kaynak gösterilmediği ve yükümlülük altına girilecek mali yükün hesaplanmadığı, Maliye Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı veya Hazine Müsteşarlığının görüşlerinin alınmadığı, düzenlemenin bütçenin yıllık olma ilkesi ile birliği, genelliği ve giderlerin tahsisi ilkeleriyle bağdaşmadığı, parlamentonun politik tercihlerinin otuz yıl süreyle bloke edilmesinin demokratik devlet ilkesiyle çeliştiği, ayrıca düzenlemede kamu yararının da bulunmadığı gerekçesiyle kuralların Anayasa'nın 2., 161., 162. ve 163. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptal davasını 1.4.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 47. ve 128. maddelerinin anılan hükümleri uyarınca idarelerin genel idare esasları uyarınca yürütmekle yükümlü oldukları asli ve sürekli görevleri dışında kalan alanlardaki hizmetlerin özel hukuk sözleşmeleriyle gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine gördürülmesi yolunda düzenleme yapılmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir.

Mahkeme 22.11.2007 tarihli ve E.2004/114, K.2007/85 sayılı kararına atıfta bulunarak Anayasa'nın 47. maddesi ile 128. maddesinin birlikte değerlendirilmesi durumunda sağlık hizmetlerinin bütünüyle devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü olduğu bir kamu hizmeti şeklinde nitelendirilmesinin olanaklı olmadığını, dolayısıyla sağlık hizmetinin tamamının salt memur ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülmesi gerektiğinden söz edilemeyeceğini, bu itibarla Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarınca ihtiyaç duyulan tesislerin yaptırılması, mevcut tesislerin yenilenmesinin sağlanması ve bunlara ilişkin danışmanlık, araştırma ve geliştirme hizmetleri ile ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin özel hukuk kişilerine gördürülmesine imkân tanınmasında Anayasa'ya aykırı bir yönün bulunmadığını belirtmiştir.

Mahkemeye göre Anayasa'nın 47. maddesinde, kamu hizmetlerinden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzel kişilere yaptırılabilirliği veya devredilebileceğinin kanunla belirleneceği ifade edilmekle birlikte bu sözleşmelerin hukuki niteliğine ilişkin herhangi bir sınırlama yapılmamaktadır. Dolayısıyla kamu hizmetlerinin hangi usulle ve ne tür özel hukuk sözleşmeleriyle özel kişilere gördürüleceğinin belirlenmesi, anayasal güvenceler gözetilmek kaydıyla kanun koyucunun takdirindedir. Bu konuda göz önünde bulundurulması gereken ölçüt, kamu yararının daha kolay ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Esasen kamu hizmetinin hangi usulle işletilmesi hâlinde kamu yararının daha kolay ve etkili biçimde gerçekleşeceği

meselesi, bir yerindelik sorunu olup anayasallık denetiminin dışında kalmaktadır. Bu itibarla sağlık hizmetlerinin yukarıda değinilen bölümünün KÖİ modeli çerçevesinde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine gördürülmesinde Anayasa'ya aykırı bir husus bulunmamaktadır.

Mahkeme, ayrıca Anayasa'da kamu hizmetlerinin gördürülmesine ilişkin sözleşmelerin ne kadar süreyle yapılabileceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığından dava konusu kurallarda düzenlenen KÖİ Sözleşmesi'nin süresinin en fazla otuz yıl olarak öngörülmesinin kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kaldığını belirtmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi gereğince yasama işlemlerinin kişisel yararları değil, kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla yapılmasının zorunlu olduğuna vurgu yapan Mahkeme; bir kuralın Anayasa'ya aykırılık sorunu çözümlenirken "*kamu yararı*" konusunda yapacağı incelemenin yalnızca kanunun kamu yararı amacıyla yapıp yapılmadığıyla sınırlı olduğunu, kanun ile kamu yararının ne kadar gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini denetlemenin anayasa yargısıyla bağdaşmayacağını ifade etmiştir.

Kanun'un genel gerekçesinden yatırımlar için gerekli olan harcamaları uzun dönemde yayması, hizmeti kısa dönemde sunma fırsatı tanınması gibi avantajları dikkate alınarak sağlık hizmetlerinin sunumunda KÖİ modelinin benimsendiğinin anlaşıldığına dikkat çeken Mahkeme, bu amacın kamu yararına dönük olduğunu, Hazinesin özel mülkiyetinde bulunan taşınmazlar üzerinde kamu yararına dönük olduğu anlaşılan KÖİ finansman modeli kapsamında yüklenici lehine üst hakkı tesis edilmesi- nin öngörülmesinde Anayasa'ya aykırı bir yönün bulunmadığını belirtmiştir.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme dava konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Dava konusu diğer birtakım kurallarla ise Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarınca yapılmasına ihtiyaç duyulan tesislerin yaptırılması, mevcut tesislerin yenilenmesinin sağlanması ve bunlara ilişkin danışmanlık, araştırma ve geliştirme hizmetlerinin yürütülmesinin yanında "*ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin*" de KÖİ modeli çerçevesinde özel kesime gördürülmesi imkânı getirilmiştir.

Dava dilekçesinde ihale ile şirketlere devredilmesi ya da hizmet satın alma yoluyla gördürülmesi kabul edilen hizmetlerin içeriği ve niteliği ile çerçeve ve sınırının belirlenmediği, bu hususların idarenin takdirine bırakıldığı, kanun koyucunun temel ilkeleri koymadan, çerçeveyi çizmeden yürütmeye yetki vermesinin yasama yetkisinin devri anlamına geldiği, hukuk devletinin unsurlarından birinin de hukuk güvenliğini sağlamak olduğu, hukuk güvenliğinin kurallarda belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine uyulmasını gerektirdiği, dava konusu ibarelerin belirlilik, genellik,

soyutluk ve öngörülebilirlik özellikleri taşınamaması nedeniyle hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 7., 17. ve 56. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkeme, öncelikle iptal davasına konu kuralların yer aldığı 21.2.2013 tarihli ve 6428 sayılı Kanun'da, KÖİ modeli çerçevesinde Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarınca ihtiyaç duyulan tesislerin yapılmasına ve mevcut tesislerin yenilenmesinin sağlanmasına ilişkin temel esaslara ve çerçeve hükümlere yer verildiğini ifade etmiştir.

Dava konusu kurallarla *"ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin"* de KÖİ modeli çerçevesinde özel kesime gördürülmesine imkân sağlandığını belirten Mahkemeye göre, ileri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin kapsamı tespit edilirken KÖİ modelinin mahiyetinin ve bu model çerçevesinde özel kesime gördürülebilecek hizmetlerin niteliğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kanun'da düzenlenen KÖİ modelinde, hastane binası inşası, bakımı ve işletilmesi gibi tıbbi hizmetler dışında kalan yardımcı hizmetler özel sektörün sorumluluğuna bırakılmakta kamu hizmetinin bizzat kendisini oluşturan tıbbi hizmetlerin ise idare tarafından görülmesine devam edilmektedir. İleri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren hizmetlerin; sağlık hizmetlerinin özünü oluşturan ve bizzat Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilmesi gereken tıbbi hizmetlerin dışındaki diğer hizmetler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği açıktır. İleri teknoloji ya da yüksek mali kaynak gerektiren bazı hizmetlerin neler olduğunun belirlenmesi ise idari ve teknik bir mesele olduğundan bu belirlemenin kanunla yapılması gerekli değildir. Dolayısıyla kuralda yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı bir yön bulunmadığı gibi belirsizliğe yol açan herhangi bir durum da söz konusu değildir.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme, dava konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan bedel tanımında dava konusu *"...tesislerdeki belli hizmetlerin sunulması karşılığında..."* ibareye de yer verilmek, 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarının yaptırabileceği hizmetler arasında *"...tesislerdeki belli hizmetlerin sunulması..."* da sayılmak suretiyle Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarının kullanımlarında bulunan tesislerdeki belli hizmetlerin sunulmasının da KÖİ Sözleşmesi'ne konu teşkil edebilmesine ve bu hizmetler karşılığında yükleniciye bedel ödenmesine imkân sağlanmaktadır.

Dava dilekçesinde dava konusu kurallarda sözü edilen *"belli hizmetlerin"* belirsiz olduğu, söz konusu hizmetlerin içeriği, niteliği, çerçevesi ve sınırları belirlenmeden

bu hususların idarenin takdirine bırakılmasının hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı, kanun koyucunun temel ilkeleri koymadan, çerçeveyi çizmeden yürütmeye yetki vermesinin yasama yetkisinin devri anlamına geldiği, düzenleme ile kamu sağlık tesisi içindeki sağlık hizmetlerinin ve sağlık hizmeti ile bağlantılı diğer hizmetlerin yüklenicilere bırakılmasına imkân tanındığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 7., 17. ve 56. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kurallarda yer alan *"belli hizmetler"*ın kapsamı tespit edilirken KÖİ modelinin mahiyetinin ve bu model çerçevesinde özel kesime gördürülebilecek hizmetlerin niteliğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirten Mahkemeye göre, Kanun'da düzenlenen KÖİ modelinde hastane binası inşası, bakımı ve işletilmesi gibi tıbbi hizmetler dışında kalan yardımcı hizmetler özel sektörün sorumluluğuna bırakılmakta; kamu hizmetinin bizzat kendisini oluşturan tıbbi hizmetlerin ise idare tarafından görülmesine devam edilmektedir. Dava konusu kurallarda yer alan *"belli hizmetler"*ın, sağlık hizmetlerinin özünü oluşturan ve bizzat idare tarafından yerine getirilmesi gereken tıbbi hizmetlerin dışındaki diğer hizmetler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Söz konusu hizmetlerin neler olduğunun belirlenmesi ise idari ve teknik bir mesele olduğundan bu belirlemenin kanunla yapılması gerekli değildir. Dolayısıyla kuralda yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı bir yön bulunmadığı gibi belirsizliğe yol açan herhangi bir durum da söz konusu değildir.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme, dava konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Kanun'un 4. maddesinin (4) numaralı fıkrasının dava konusu olan birinci cümlesinde idarenin, yüklenicinin sözleşme kapsamına giren faaliyetlerini bütün aşamalarda denetleyeceği veya denetleteceği kurala bağlanmıştır.

Dava dilekçesinde yüklenicinin sözleşme kapsamına giren faaliyetlerini denetleme ve denetletme konusunda idareye verilen yetkinin çerçevesinin çizilmediği ve temel ilkelerinin gösterilmediği, idarece yapılacak veya yaptırılacak denetimin usul ve esaslarına ilişkin temel ilkelerin belirlenmemesinin kuralın belirsizliğine yol açtığı, Anayasa'ya aykırı bu düzenlemenin hukuk devleti ve Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleriyle de bağdaşmayacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. ve 11. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kuralla idarenin, yüklenicinin sözleşme kapsamına giren faaliyetlerini bütün aşamalarda denetimini özel kişilere yaptırmasına olanak tanınmakla birlikte bu kapsamda düzenlenecek denetim raporları sonucunda gerekli yaptırım ve işlemlerin idare tarafından karara bağlanmasının öngörüldüğünü belirten Mahkeme denetim sonucu Kanun'da öngörülen hukuki ve idari tedbirleri uygulama yetkisi

Dava konusu kuralda yüklenicinin sözleşme kapsamına giren faaliyetlerini denetleyecek kişilerin nitelikleri ile yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmediğinin ya da usulsüzlük yapıldığının tespiti hâlinde uygulanacak yaptırım ve sonuçlarına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediğine dikkat çeken Mahkemeye göre, maddi ve hukuki olayları tespit etmekten ibaret bir hazırlık işlemi niteliğindeki denetim faaliyetinin özel kişilerden hizmet satın alınması yoluyla yürütülmesi mümkün ise de denetimi gerçekleştiren kişilerin niteliklerinin neler olduğunun ve yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemeleri ya da usulsüzlük yapmaları durumunda uygulanacak yaptırım ve sonuçlarının hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde düzenlenmemiş olması belirsizliğe yol açacağından bu hâliyle dava konusu kuralda yer alan “...veya denetletir...” ibaresi hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

idarede kalmaya devam ettiğinden teknik destek sağlamaktan ibaret hazırlık işlemi niteliğinde bir görev olduğu anlaşılan yüklenicinin denetlenmesi görevinin, me-mur ve diğer kamu görevlisi niteliğinde olmayan üçüncü kişilere gördürülmesinde Anayasa’ya aykırı bir yönün bulunmadığını ifade etmiştir.

Buna karşılık dava konusu kuralda yüklenicinin sözleşme kapsamına giren faaliyetlerini denetleyecek kişilerin nitelikleri ile yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmediğinin ya da usulsüzlük yapıldığının tespiti hâlinde uygulanacak yaptırım ve sonuçlarına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediğine dikkat çeken Mahkemeye göre, maddi ve hukuki olayları tespit etmekten ibaret bir hazırlık işlemi niteliğindeki denetim faaliyetinin özel kişilerden hizmet satın alınması yoluyla yürütülmesi mümkün ise de denetimi gerçekleştiren kişilerin niteliklerinin neler olduğunun ve yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemeleri ya da usulsüzlük yapmaları durumunda uygulanacak yaptırım ve sonuçlarının hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde düzenlenmemiş olması belirsizliğe yol açacağından bu hâliyle dava konusu kuralda yer alan “...veya denetletir...” ibaresi hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme, dava konusu kuralda yer alan “...veya denetletir...” ibaresini Anayasa’nın 2. maddesine aykırı bularak ibarenin iptaline karar vermiştir. Kuralın kalan bölümünün ise Anayasa’ya aykırı olmadığına hükmetmiştir.

6- Müstehcenlik Suçuna İlişkin Karar (E.2014/118, K.2015/35)

Diğer yandan “doğal olmayan yol” ibaresinin kişiden kişiye veya toplumdan topluma farklılık gösterebileceği düşünülebilir ise de kanun metni bir bütün olarak değerlendirildiğinde ve korunmak istenen hukuki yarar da göz önünde bulundurulduğunda söz konusu davranışların şiddet kullanarak hayvanlarla veya ölü insan bedeni üzerinde cinsel davranışlar gibi tüm demokratik toplum düzenlerinde doğal yol olarak kabul edilmesi mümkün olmayan, demokratik toplumun ahlaki standartları üzerinde olumsuz etkisi bulunan hatta bizatihi kendisinin suç olarak kabul edildiği düzeye ulaşmış cinsel davranışları ifade ettiği anlaşılmaktadır. “Doğal olmayan yol” kavramının bu çerçevede doktrin, uygulama ve yargı kararlarında belirlenerek anlam ve içerik kazanacağında şüphe yoktur. Dolayısıyla itiraz konusu kuralın “belirlilik” ve “kanunilik” ilkelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 226. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (4) numaralı fıkrasında şiddet kullanılarak hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya “doğal olmayan yoldan” yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüler içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişinin bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. İtiraz konusu kurala göre “doğal olmayan yoldan” yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüler içeren ürünleri depolayan kişi için de söz konusu ceza uygulanacaktır.

Başvuru kararında “doğal olmayan yoldan” ibaresinin yoruma açık olduğu, her yargı mensubunun bu ibareyi nasıl yorumlayacağını, nasıl bir anlam yükleyeceğini net olmadığı, iki karşı cinsin rızası ve istemleri dâhilinde “doğal olmayan yoldan” yapılan cinsel davranışların suç teşkil etmemesine rağmen buna ilişkin görüntülerin görsel olarak izlenebilir olmasının suç teşkil etmesinin çelişkili olduğu belirtilerek kuralın Anayasa’nın 12., 17., 20. ve 42. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 1.4.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi; öncelikle gerek mukayeseli hukukta gerekse millî hukukumuzda müstehcenlikle ilgili hükümlerde korunmak istenen başlıca hukuki menfaatin “genel ahlak” olduğunu, “genel ahlak”ın, belirli bir dönemde doğru, makul ve adil düşünceye sahip toplum genelinin benimsediği ahlak ve edep anlayışı olduğunu, soyut ve değişken bir kavram olan genel ahlaka ve adaba aykırılığın tespitinde toplumun belirli bir kesiminde kabul edilen değer yargılarının değil demokratik toplum düzenine ilişkin davranış kurallarının esas alınması gerektiğini ifade etmiştir.

İtiraz konusu kural gereğince oluşacak müstehcenlik suçunun “doğal olmayan yoldan” yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüler içeren ürünlerin depolanmasını yaptırma bağladığı tespitinde bulunan Mahkemeye göre itiraz konusu kuralla korunmak istenen hukuki yararı ihlal edebilecek nitelikte “doğal olmayan yoldan” yapılan cinsel davranışlar çok farklı şekillerde ortaya çıkabileceğinden bu kavrama giren tüm davranışların kanun koyucu tarafından önceden öngörülmesi ve sayılması mümkün değildir. Diğer yandan “doğal olmayan yol” ibaresinin kişiden kişiye veya toplumdan topluma farklılık gösterebileceği düşünülebilir ise de kanun metni bir bütün olarak değerlendirildiğinde ve korunmak istenen hukuki yarar da göz önünde bulundurulduğunda söz konusu davranışların şiddet kullanarak hayvanlarla veya ölü insan bedeni üzerinde cinsel davranışlar gibi tüm demokratik toplum düzenlerinde doğal yol olarak kabul edilmesi mümkün olmayan, demokratik toplumun ahlaki standartları üzerinde olumsuz etkisi bulunan hatta bizzatı kendisinin suç olarak kabul edildiği düzeye ulaşmış cinsel davranışları ifade ettiği anlaşılmaktadır. “Doğal olmayan yol” kavramının bu çerçevede doktrin, uygulama ve yargı kararlarında belirlenerek anlam ve içerik kazanacağına şüphe yoktur. Dolayısıyla itiraz konusu kuralın “belirlilik” ve “kanunilik” ilkelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Öte yandan Anayasa’nın 20. maddesi ile özel hayatın gizliliğinin ve korunmasının güvence altına alındığını ifade eden Mahkeme, maddenin birinci fıkrasında herkesin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu ve özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağını, ikinci fıkrasında ise özel hayatın gizliliğine ilişkin hakkın sınırlandırılma koşullarının düzenlendiğini, dolayısıyla söz konusu hakkın mutlak ve sınırsız olmayıp Anayasa’nın 13. ve 20. maddeleri gereğince belirli koşullarda, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamak üzere kanunla sınırlanabileceğini belirtmiştir.

Bu bağlamda Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından verilmiş konuya ilişkin kararlardan örnek vermek suretiyle AİHM’in de çocukların müstehcen ürünlere erişimini önlemeye yönelik iç hukukta öngörülen cezai müeyyideler ile yetişkinlerin kişisel kullanım dışında özel bir tedbir alınmaksızın bu ürünleri başkalarına yayması veya erişimine açık tutmasını engellemeye yönelik cezai müeyyideleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ihlali olarak değerlendirmedeğini vurgulamıştır.

Mahkemeye göre genel ahlak kavramına ilişkin açıklanan sınırlama ilkeleri gözetildiğinde kuralda yer alan “depolama” biçimindeki seçimlik hareketin bireysel kullanım için değil, başkalarına yayma veya iletme maksadıyla aynı cins ürünün çok sayıda biriktirilmesini veya bu amaçla arşiv oluşturulmasını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Bu anlamıyla başkalarına yayma veya iletme maksadıyla “doğal olmayan yoldan” cinsel davranış içeren ürünlerin depolanmasının cezai müeyyide altına alınmış olmasının toplumun genel ahlakının korunması ve dolayısıyla kamu yararı amacına yönelik olduğu, yapılan müdahalenin öngörülen amaçla orantılı olduğu ve demokratik toplum

düzeninin gereklerine aykırılık oluşturmadığı anlaşıldığından kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu söylenemez.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

7- Fikir ve Sanat Eserlerinin Bakanlar Kurulu Kararıyla Kamuya Mal Edilmesine İlişkin Karar (E.2014/177, K.2015/49)

Zihni çabanın ürünü olan fikir ve sanat eserlerinin kamuya sunulması ve yayılmasının ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine işaret eden Mahkeme; fikir ve sanat eserinin sahibinin ölümünden sonra kamuya mal edilmesinin, mirasçıların eserin kamuya sunulması ve yayımlanmasının biçim ve araçlarını belirleme serbestisini sınırlayacağından dava konusu kuralla ifade özgürlüğü ile bilim ve sanat özgürlüğüne müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dava konusu kural, memleket kültürü için önemi haiz görülen ve Türkiye’de veya Türk vatandaşları tarafından Türkiye dışında yayımlanmış eserler üzerindeki hakların -hak sahiplerinin münasip bir bedel talep etme hakları saklı kalmak kaydıyla- eser sahibinin ölümünden sonra, koruma süresinin bitiminden önce Bakanlar Kurulu kararı ile kamuya mal edilebilmesine ilişkindir.

Dava dilekçesinde, piyasada bulunan ve yokluğundan söz edilemeyen eserlerin tek yanlı belirlenen “*münasip bir bedel*” karşılığında kamuya mal edilmesinde kamu yararından söz edilemeyeceği, bu durumun hak sahiplerinin eser üzerindeki mülkiyet hakkını özüne dokunacak şekilde sınırlandıracağı, ayrıca ilgilenenler tarafından herhangi bir engelle karşılaşmadan ulaşılabilir olan eserlerin topluma ulaşmasının tek elden devletin öngördüğü şekil ve ölçüde yapılacak olmasının düşünce ve kanaatleri açıklama, yayma ve bunlara ulaşma özgürlüğüyle bağdaşmadığı ileri sürülerek bu hususu düzenleyen dava konusu kuralın iptali istenmiştir.

İptal davasını 14.5.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, eser sahibinin mirasçılarının eser sahipliğinden doğan mali hakları ile manevi haklarının kullanım yetkilerinin kamuya mal edilmesinin mülkiyet hakkına müdahale niteliği taşıdığı tespitinde bulunduktan sonra Anayasa’nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilceğini vurgulamıştır.

Mahkeme, eser sahipliğinden kaynaklanan hakların kamuya mal edilmesinin, memleket kültürü bakımından önem taşıyan eserlerin kamuya ve dolayısıyla toplumun ya-

rarlanmasına sunulmasında devamlılığın sağlanması amacına dayanıldığı ve bunda kamu yararına aykırı bir yönün bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Mülkiyet hakkına sınırlama getirilebilmesi için Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uyulması gerektiğinin altını çizen Mahkeme, sınırlamanın ölçülü olup olmadığı üzerinde durmuştur.

Bu yönüyle dava konusu kuralla kamuya sunumunda herhangi bir sorun yaşanmayan eserler üzerindeki hakların da Bakanlar Kurulunca kamuya mal edilebilmesine imkân tanındığına işaret eden Mahkeme, mirasçının tasarruflarıyla kamusal erişimi sağlanabilen eserler üzerindeki hakların Bakanlar Kurulu kararıyla kamuya mal edilebilmesinin ve bu suretle malikin mülkiyetinden yoksun bırakılabilmesinin değinilen amaca ulaşılması bakımından gerekli bir araç niteliği taşımadığını ifade etmiştir.

Mahkeme ayrıca dava konusu kuralda Bakanlar Kuruluna tanınan kamuya mal etme yetkisi memleket kültürü için önem taşıyan eserlerle sınırlandırılmış ise de *"memleket kültürü için önem taşıma"* kriterinin sübjektif yönünün ağır bastığını göz önünde bulundurarak, kuralın, öngörülen amacın dışına çıkılacak şekilde yetki kullanımına zemin hazırladığını ve bu haliyle amaca ulaşmaya elverişli olmadığını belirtmiştir.

Son olarak dava konusu kuralda mülkiyet haklarından yoksun bırakılan kişilerin *"...münasip bir bedel talep etme hakları..."* saklı tutulmak suretiyle kamu yararı ile bireysel yarar arasında adil bir denge kurulmaya çalışılmış ise de kamuya mal edilen hakların ekonomik değerinin doğrudan hak sahibine ödenmesi yerine bunlara talep hakkı tanınmakla yetinilmesinin, Anayasa'nın 35. maddesinde öngörülen mülkiyet hakkı güvenceleriyle bağdaşmadığına vurgu yapan Mahkeme, tüm bu hususları göz önünde bulundurarak dava konusu kuralla fikrî mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmış ve kuralın Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğuna karar vermiştir.

Öte yandan ifade özgürlüğü ile bilim ve sanat özgürlüğü yönünden de inceleme yapan Mahkeme, Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün kişinin serbestçe haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına geldiğini belirttikten sonra düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek her türlü aracın anayasal koruma altında olduğunun altını çizmiştir.

Mahkeme, Anayasa'nın 27. maddesinde güvenceye bağlanan bilim ve sanat özgürlüğünün, her türlü bilim ve sanat eserinin oluşumu, tanıtımı, yayılması ve kamuya sunulmasına yönelik faaliyetlerin devlet veya devlet dışındaki üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın serbestçe yürütülebilmesini ifade ettiğini vurgulamıştır.

Zihnî çabanın ürünü olan fikir ve sanat eserlerinin kamuya sunulması ve yayılmasının ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine işaret eden Mahkeme, fikir ve sanat eserinin sahibinin ölümünden sonra kamuya mal edilmesinin, mirasçılarının eserin kamuya sunulması ve yayımlanmasının biçim ve araçlarını belirleme serbestisini sınırlayacağından dava konusu kuralla ifade özgürlüğü ile bilim ve sanat özgürlüğüne müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşmıştır.

İfade özgürlüğü ile bilim ve sanat özgürlüğünün çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temeline dayanan demokratik toplumun vazgeçilmez öğelerini teşkil ettiği tespitinde bulunan Mahkeme, demokratik bir toplumda bu özgürlüklere müdahale edilebilmesinin ancak zorlayıcı nedenlerin varlığına bağlı olduğunu ifade etmiştir.

Kararda, mülkiyet hakkı kapsamında görülse de fikrî hakların aynı zamanda demokratik toplumun vazgeçilmez bir unsurunu teşkil eden ifade hürriyetiyle yakından ilişkili olduğu, dolayısıyla bu haklara yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olup olmadığı değerlendirilirken salt ekonomik bir değer ifade eden mülkiyete konu diğer varlıklardan farklı bir değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiş; bu kapsamda fikrî haklara yapılacak müdahalenin demokratik toplum bakımından gerekliliğinin farklı bir yaklaşımla ele alınması zorunluluğuna vurgu yapılmıştır.

Bu çerçevede Mahkeme, zihnî çabanın ürünü olan fikir ve sanat eserinin kamuya sunulmuş biçim ve araçları ile ölçüsünün belirlenmesinin eser sahibinin ölümünden sonra öncelikle mirasçılarının tasarrufunda bulunmasının ifade hürriyetinin ayrılmaz bir parçası olan düşünce ve kanaatleri yayma hakkının bir gereği olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme, eser sahibinin mirasçılarının haklarına yapılacak müdahalenin ancak zorlayıcı nedenlerin varlığı hâlinde haklı bir temele dayanabileceğini hatırlattıktan sonra bu kapsamda bir zorunluluktan söz edilebilmesi için hukuki veya fiili birtakım sebeplerle eserin kamuya sunumunda ve kamusal erişiminin sağlanmasında önemli sorunlarla karşılaşmış olması gerektiğine işaret etmiştir.

Dava konusu kuralın, hâlen kamuya sunulmasında herhangi bir sorunla karşılaşmayan eserlerin de kamuya mal edilmesine imkân sağladığını belirten Mahkeme, kamu otoritelerinin imkân ve katkıları olmaksızın erişimi sağlanabilen eserlerin kamuya mal edilmesinin zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklandığının söylenemeyeceğini ifade etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, sahibi vefat eden her eserin memleket kültürü bakımından önemli görülerek kamuya mal edilmesi sonucunu doğurabilecek şekilde Bakanlar Kuruluna takdir yetkisi tanınmasının ifade özgürlüğü ile bilim ve sanat özgürlüğüne demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmayan bir müdahale teşkil ettiği kanaatine ulaşarak dava konusu kuralın Anayasa'nın 13., 26. ve 27. maddelerine aykırı olduğuna karar vermiştir.

8- SGK Aleyhine Hükmedilen Alacakların Tahsil Usulüne İlişkin Karar (E.2015/28, K.2015/42)

Anayasa Mahkemesi, kanun koyucunun alacaklıları icra takibi yapma külfetinden kurtarmak ve Kurumun da gereksiz cebri icra masrafı ödemesini önlemek amacıyla düzenleme yapmasının kamu yararına dönük olduğunu, kanun koyucunun zaten Kurum tarafından ödenecek paraya ilişkin olarak alacaklıyı cebri icra külfetinden kurtarmak ve Kurumun gereksiz yere icra masrafı ödemesini engellemek amacıyla alacaklı veya vekilinin Kuruma müracaatta bulunarak ödemeye dayanak makbuz ve belgelerle birlikte banka hesap numarasını bildirmesini ve otuz gün içinde bildirilen banka hesap numarasına para yatırılması suretiyle ödemenin yapılmasını öngördüğünü, Kurumun aleyhine hükmedilen asıl alacak ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin alacaklının bildireceği hesap numarasına yatırılacak olmasında alacaklının menfaatini zedeleyen herhangi bir yönün bulunmadığını, ayrıca davacının hesap numarasını Kuruma bildirmesi yükümlülüğünün, idarenin paranın yatırılacağı davacıya ait hesabı bilemeyeceği ve bu nedenle alacağın tahsilinin gecikmesinden sorumlu tutulmayacağı gerçeği karşısında makul ve ölçülü bir külfet olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir.

İtiraz konusu kurallarla, Sosyal Güvenlik Kurumu (Kurum) aleyhine hükmedilen alacak, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin, alacaklı veya vekilinin Kuruma ödemeye dayanak makbuz ve belgelerle birlikte yazılı şekilde yapacağı müracaat üzerine bildireceği banka hesap numarasına müracaat tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenmesi öngörülmektedir. Bu süre geçmeden Kurum aleyhine cebri icra yollarına başvurulamayacağı ifade edilmek suretiyle idareye müracaat, Kurum aleyhine ilamlı icraya başvurmadan önce tüketilmesi zorunlu bir yol hâline getirilmektedir. Belirtilen sürede ödeme yapılamaması hâlinde söz konusu alacakların genel hükümler dairesinde tahsil olunacağı düzenlenmektedir.

Başvuru kararında mahkemelerce Kurum aleyhine hükmedilen asıl alacak ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin ödenebilmesi için öncelikle idareye müracaat zorunluluğu getirilmesinin cebri icra hukukunun temel amacıyla çeliştiği, Kurum alacaklarına bu şekilde bir ayrıcalık tanınmasının eşitlik ve hukuk devleti ilkelerini zedelediği, hak arama özgürlüğünün kesinleşmiş mahkeme ilamlarının icrasını da kapsadığı, mahkeme ilamının icrasını şarta bağlayan itiraz konusu düzenlemenin hak arama özgürlüğü ile mülkiyet hakkını ihlal ettiği, ayrıca düzenlemenin mahkeme kararlarının uygulanmasını belli bir süre ertelemesi nedeniyle yargı bağımsızlığı ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 9., 10., 35., 36. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 22.4.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, kanun koyucunun alacaklıları icra takibi yapma külfetinden kurtarmak ve Kurumun da gereksiz cebri icra masrafı ödemesini önlemek amacıyla düzenleme yapmasının kamu yararına dönük olduğunu, kanun koyucunun zaten Kurum tarafından ödenecek paraya ilişkin olarak alacaklıyı cebri icra külfetinden kurtarmak ve Kurumun gereksiz yere icra masrafı ödemesini engellemek amacıyla alacaklı veya vekilinin Kuruma müracaatta bulunarak ödemeye dayanak makbuz ve belgelerle birlikte banka hesap numarasını bildirmesini ve otuz gün içinde bildirilen banka hesap numarasına para yatırılması suretiyle ödenimin yapılmasını öngördüğünü, Kurumun aleyhine hükmedilen asıl alacak ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin alacaklının bildireceği hesap numarasına yatırılacak olmasında alacaklının menfaatini zedeleyen herhangi bir yönün bulunmadığını, ayrıca davacının hesap numarasını Kuruma bildirmesi yükümlülüğünün, idarenin paranın yatırılacağı davacıya ait hesabı bilemeyeceği ve bu nedenle alacağın tahsilinin gecikmesinden sorumlu tutulmayacağı gerçeği karşısında makul ve ölçülü bir külfet olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mahkemeye göre idarenin rızaen ödemedede bulunmak istemesi durumunda dahi alacaklının hemen alacağına kavuşamayacağı, idare tekniği bakımından birtakım işlemlerin yapılmasından sonra alacağını elde edebileceği açıktır. Ayrıca alacaklının doğrudan cebri icra yoluna başvurusu hâlinde de takip talebinde bulunulması, icra emrinin tebliği ve ödeme için Kuruma yedi günlük süre verilmesi gibi zorunlu birtakım işlemlerin yapılması nedeniyle alacaklıya fiilen ödeme yapılmasının belli bir sürenin geçmesinden sonra söz konusu olabileceği tabiidir. Bu hususlar dikkate alındığında itiraz konusu kurala Kurumun borcunu ödeyebilmesi için getirilen otuz günlük sürenin alacaklıyı aşırı külfet altına sokacak derecede uzun olmadığı ve makul görülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca idari yargı organları Kurum aleyhine hükmedilen tazminatların ödenebilmesi için de itiraz konusu kurala benzer olarak idareye azami otuz günlük süre tanımıştır. Ayrıca söz konusu otuz günlük süre, Kurum yönünden sonuna kadar kullanılabilecek bir hak olmayıp ödemenin yapılması gereken azami süreyi göstermektedir.

Sonuç olarak Mahkeme, Kurum aleyhine hükmedilen asıl alacak ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin Kuruma yazılı şekilde yapılacak olan müracaat tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenmesinin öngörülmesi ve alacaklının cebri icra yoluna başvurulabilmesi için Kuruma müracaat edildiği hâlde otuz günlük süre içinde Kurumun ödemedede bulunmamış olması şartının getirilmesini, söz konusu sürenin makul olması nedeniyle mahkeme kararının ifasının geciktirildiği anlamına gelmediği gibi alacaklının mülkiyet ve adil yargılanma haklarına ölçsüz bir müdahale niteliği de taşımadığını ifade etmiştir.

Açıklanan nedenlerle Mahkeme, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığını karar vermiştir.

9- Evlenmenin Dinsel Törenini Yaptırma ve Yapma Suçlarına İlişkin Karar (E.2014/36, K.2015/51)

Sadece evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırmanın suç olarak düzenlenmemesinin bu birlikteliği hukuk düzenince geçerli olarak kabul edilen bir niteliğe kavuşturmadığını ve evlenmenin dinsel töreninin yapılmasının evlilik birliğinin kurulmasını ve birlikten kaynaklanan hakların kullanılmasını sağlamadığına dikkat çeken Mahkeme, demokratik toplum düzeni bakımından bir zorunluluk bulunmadığı hâlde bir başka ifadeyle itiraz konusu kurallarla getirilen sınırlamanın amacı olan aile düzeninin korunması yönünden gerekli olmadığı hâlde kurallarla kişilerin özel ve aile hayatlarına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile din ve vicdan özgürlükleri kapsamında kalan evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırma fiillerinin suç olarak düzenlenip bunlara cezai yaptırım bağlanmasının anılan haklara orantısız bir müdahalede bulunulması sonucunu doğurduğunu ifade etmiştir.

İtiraz konusu kurallarda, aralarında evlenme olmaksızın evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar ile evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden evlenme için dinsel tören yapanların iki aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı ancak resmî nikâh yapılması hâlinde dinsel törenle evlilik yaptıranlar aleyhine açılan kamu davasının ve hükmedilen cezanın bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılacağı düzenlenmiştir.

Başvuru kararında itiraz konusu kurallarla evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırma eylemlerinin suç olarak düzenlendiği oysa evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırmanın özel hayat ile din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin hususlar olduğu, dolayısıyla resmî bir evlilik akdi olmaksızın birlikte yaşamının dahi suç olmadığı bir hukuki düzende evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırmanın suç olarak düzenlenmesinin özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, kanun önünde eşitlik ilkesi ve kişilerin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkına aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 27.5.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının bir yönüyle, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğinin korunmasını, başkalarının gözleri önüne serilmemesini, bir başka ifadeyle kişinin özel hayatında yaşananların yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini arzu ettiği kimseler tarafından bilinmesini isteme hakkını korurken

diğer yönüyle resmî makamların özel hayata müdahale edememesi yani kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi hakkını güvence altına aldığı vurgulanmıştır. Bu çerçevede Mahkeme, Anayasa'nın 20. maddesindeki düzenlemeyle özel hayatın ve aile hayatının Anayasa'da belirtilen istisnalar haricinde devlete, topluma ve diğer kişilere karşı koruma altına alındığını ifade etmiştir.

Anayasa'nın 24. maddesinde güvence altına alınan din ve vicdan özgürlüğünü de değerlendiren Mahkeme, bu özgürlüğün, *“demokratik toplumun temel taşlarından biri”* ve *“insanların kimliklerini ve yaşam biçimlerini oluşturmalarını sağlayan”* bir temel hak olarak, tıpkı özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı gibi devletin ve diğer kişilerin müdahale edemeyeceği bir alanı oluşturduğuna işaret etmiştir.

Bununla birlikte Anayasa'nın 20. ve 24. maddelerinde güvence altına alınan bu hakların mutlak olmadığını belirten Mahkeme, bunların sınırlandırılabilirliğini ancak bu sınırlamanın hakkın özüne dokunamayacağı gibi demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını vurgulamıştır.

Mahkeme, ölçülülük ilkesi uyarınca özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile din ve vicdan özgürlüğüne müdahale edilebilmesi için demokratik toplum düzeni bakımından bir zorunluluğun bulunması, itiraz konusu sınırlama bakımından kişilerin evlilik bağının kurulmasından kaynaklanan haklarının bu sınırlama olmaksızın korunamaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Oysa hukuk düzeninde kişilerin evlilik bağının kurulmasından kaynaklanan haklarını koruyacak hukuki müesseselere yer verilmiş bulunduğunu, bu bağlamda Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca eşlerin evlilik bağından kaynaklanan haklarını ileri sürebilmeleri için Kanun'da belirtilen memur önünde resmî nikâh yaptırmalarının zorunlu olduğunu, aksi takdirde evlilik bağından kaynaklanan birçok hakka sahip olmalarının mümkün olmadığını, başka bir ifadeyle kişilerin resmî evlilik yaptırmamaları hâlinde maruz kalabilecekleri hukuki yaptırımların mevcut olduğunu ve bunların kişilerin resmî evlilik yaptırmalarını sağlayabilecek elverişlilikte olduğunu belirten Mahkeme, açıklanan nedenlerle kişilerin dinî inançları gereği evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırma fiillerini cezalandırmayı gerektirecek bir zorunluluğun bulunmadığını vurgulamıştır.

Sadece evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırmanın suç olarak düzenlenmemesinin bu birlikteliği hukuk düzenince geçerli olarak kabul edilen bir niteliğe kavuşturmadığını ve evlenmenin dinsel töreninin yapılmasının evlilik birliğinin kurulmasını ve birlikten kaynaklanan hakların kullanılmasını sağlamadığına dikkat çeken Mahkeme, demokratik toplum düzeni bakımından bir zorunluluk bulunma-

diği hâlde bir başka ifadeyle itiraz konusu kurallarla getirilen sınırlamanın amacı olan aile düzeninin korunması yönünden gerekli olmadığı hâlde kurallarla kişilerin özel ve aile hayatlarına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile din ve vicdan özgürlükleri kapsamında kalan evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptıрма fiillerinin suç olarak düzenlenip bunlara cezai yaptırım bağlanmasının anılan haklara orantısız bir müdahalede bulunulması sonucunu doğurduğunu ifade etmiştir.

Mahkemeye göre ölçülülük ilkesi uyarınca sınırlama amacını gerçekleştirebilecek daha hafif bir sınırlama aracı bulunmaktayken daha ağır bir sınırlama aracının seçilmesi mümkün değildir. Yani itiraz konusu kurallar bağlamında özel hayatın korunması hakkı ile din ve vicdan özgürlüğüne daha hafif bir sınırlama aracıyla müdahalede bulunularak sınırlama amacı olan *“aile düzenini korumak”* mümkünken bundan daha ağır bir müdahale aracı kullanılması ölçülülük ilkesine uygun düşmez. Hukuk düzenince resmî evlilik dışındaki hiçbir evlilik türüne hukuki sonuç bağlanmamak suretiyle bir başka ifadeyle *“hukuki müeyyide aracı”* kullanılarak itiraz konusu kurallarla amaçlanan aile düzeninin korunmasına yönelik önlem alınmış bulunmaktadır. Dolayısıyla hukuk düzenince bu önlem alınmışken *“hukuki müeyyide”* aracından daha ağır bir müeyyide öngören *“suç ve ceza aracı”*na başvurulması, itiraz konusu kurallarla yapılan sınırlamanın ölçüsüzlüğünü gösteren diğer bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Esasen kişilerin herhangi bir dinî tören veya nikâh olmaksızın fiilen birlikte yaşamaları ve çocuk sahibi olmaları, özel hayata saygı gösterilmesi bağlamında hukuk düzenince suç olarak nitelendirilip cezalandırılmazken kişilerin özel hayatlarına ilişkin tercihleri ve dinî inançları gereği evlenmenin dinsel törenini yaptırmalarının suç olarak düzenlenmesi anılan ölçüsüzlüğü açıkça ortaya koymaktadır.

Sonuç itibarıyla Mahkeme, demokratik toplum düzeni bakımından bir zorunluluk bulunmadığı, bir başka ifadeyle itiraz konusu kurallarla getirilen sınırlamanın amacı olan aile düzeninin korunması yönünden gerekli olmadığı hâlde itiraz konusu kurallarla kişilerin özel hayatları ve aile hayatlarına saygı gösterilmesini isteme hakları ile din ve vicdan özgürlükleri kapsamında kalan evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptıрма fiillerinin suç olarak düzenlenip bunlara cezai yaptırım bağlanmasının, anılan haklara orantısız bir müdahalede bulunulması sonucunu doğurduğunu ve ölçülülük ilkesine aykırı düştüğünü belirterek söz konusu kuralların iptaline karar vermiştir.

10- Dershanelerin Özel Eğitim Kurumları Kapsamından Çıkarılmasına İlişkin Karar (E.2014/88, K.2015/68)

Bu kapsamda ilgililere bir tercih hakkı tanınmadığı ve yalnızca okullarda verilen dersler ile sınırlı bir bilgiye erişim olanağının sunulduğu anlaşılmaktadır. Bir üst okula ve yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlık ihtiyacını karşılayacak okul dışı alternatif imkânlar sağlanmadan dershanelerin kapatılarak eğitim sisteminden çıkarılması, eğitim ve öğrenim hakkına yönelik ölçüsüz bir sınırlamadır.

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "*dershaneleri*" ibaresi ile (f) bendinin yürürlükten kaldırılması ve geçici 5. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin dava konusu kurallarda, Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda yer alan dershanelerin "*özel eğitim kurumları*" kapsamından çıkarılması ve mevcut dershanelerin faaliyetlerinin 1.9.2015 tarihine kadar devam edebilmesi hususları düzenlenmiştir.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralların zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç nedeniyle getirilmediği, eğitim ve öğrenim hakkını, girişim özgürlüğünü, çalışma hakkını içinde bulunduran dershane faaliyetinin tümünden ortadan kaldırılmasının ölçüsüz ve öze dokunur olduğu, devletin sınırlamadan beklenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil dengeyi sağlamakla yükümlü iken dershane faaliyetinin yasaklanması ile özel teşebbüste bulunma hakkının tümüyle ortadan kaldırdığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 5., 13., 17., 35., 42., 48. ve 49. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptal davasını 13.7.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesince dava konusu kurallar, Anayasa'nın "*Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi*" başlıklı 42. maddesi, "*Çalışma ve sözleşme hürriyeti*" başlıklı 48. maddesi ve "*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması*" başlıklı 13. maddesi yönünden incelenmiştir.

Eğitim ve öğrenim hakkı yönünden yapılan incelemede Mahkemeye göre demokratik ülkelerde, eğitim politikalarını belirleme ve bu politikaların hayata geçirilmesine yönelik kurumsal tercihlerde bulunma konusunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Sınavlara hazırlık eğitimi sunan kurumların eğitim politikasındaki yeri ile bu kurumların tabi olacakları hukuk ve bunun sınırlarını belirleme yetkisi de bu kapsamdadır.

Temel politikaları ve bunları gerçekleştirme araçlarını belirleme yetkisi kanun koyucuya ait olmakla birlikte kanun koyucunun bu konudaki yetkisi anayasayla sınırlı

olup yapılacak düzenlemelerin, anayasal ilkeler ile temel hak ve hürriyetleri ihlal etmemesi gerekir. Anayasal demokrasinin temelinde, herkesin doğuştan ve insan olması nedeniyle sahip olduğu temel hakların çoğunluğun iradesine rağmen korunması, bu hak ve özgürlüklerin oylama konusu dahi yapılamaması düşüncesi yatmaktadır. Bu anlamda temel hak ve özgürlükler, demokratik siyasi iktidarların anayasal sınırlarını oluşturmaktadır. Kanunla bu sınırlara uyulup uyulmadığını denetleme görev ve yetkisi de hiç kuşkusuz Mahkemeye aittir.

Demokratik toplum, bireyin özgürce yaşayabildiği, kendini gerçekleştirebildiği, kendisiyle ilgili kararları serbestçe alabildiği ve her türlü baskı karşısında bireysel özerkliğini koruyabildiği bir düzeni gerektirir. Özgürlüğün belki de en önemli göstergesi tercih hakkının varlığıdır. Kişilerin farklı seçenekler arasında tercihte bulunabilme imkânlarının ortadan kaldırıldığı bir yerde özgürlükten bahsedilemez. Demokrasilerde devlete düşen görev, bireyin çoğulcu bir ortamda tercih yapabilme imkânına sahip olmasını sağlamak, özellikle de bu imkânı ortadan kaldırmaya yönelik tutumlardan kaçınmak ve bu yönde başkalarından gelecek olumsuz müdahaleleri engellemektir. Tercih hakkı, meşru amaçlarla sınırlandırılabilir ise de bu sınırlamanın kişilerin bu hakkını yok edecek veya kullanılamaz hâle getirecek şekilde yapılmaması gerekir.

Dershaneler, öğrencileri bir üst okula veya yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlamak, istedikleri derslerde yetiştirmek ve bilgi düzeylerini yükseltmek amacıyla faaliyet göstermekte; öğrencilerin okul müfredatında bulunan konularda bilgi eksikliklerini giderme veya bilgilerini artırma amacına hizmet etmektedir. Bir başka deyişle dershaneler, okul müfredatı konularına ilişkin bilgi edinmeye yönelik bir ihtiyacı karşılamaktadır.

Kişilerin bir üst okula veya yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlık amacıyla özel teşebbüsler tarafından kanuna uygun olarak verilen eğitim ve öğretim hizmetlerinden yararlanmaları, bu suretle okul dışı eğitim almaları Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında kalmaktadır.

Anayasa'nın 42. maddesindeki eğitim ve öğrenim hakkı, diğer haklarla birlikte, kişinin maddî ve manevî varlığını koruyup geliştirebilmesine imkân sağlayıcı bir niteliğe sahiptir. Aynı madde gereğince eğitimin gözetim ve denetiminden sorumlu olan devletin görevi, herkesin eğitim ve öğrenim hakkından en iyi şekilde faydalanabilmesini sağlamaktır. Eğitim ve öğretim alanında hizmet sunan özel teşebbüsün faaliyet alanının düzenlenmesi de devletin eğitim ve öğretimin sağlıklı ve verimli işleyişini sağlama yükümlülüğünün bir gereğidir.

Diğer temel haklar gibi eğitim hakkının da devlete bazı yükümlülükler yüklediği açıktır. Devlet, herkesin eğitim ve öğrenim hakkından yararlanabilmesini sağlamak

için gerekli tedbirleri almalıdır. Okul dışı eğitimin alınabileceği kurumları oluşturma bakımından devletin mutlak bir yükümlülüğü bulunmamakla birlikte zorunluluk bulunmadıkça özel sektörün bu alanda mevzuat çerçevesinde sunduğu hizmetlerin tamamen ortadan kaldırılmasına yol açacak düzenlemelerden devletin kaçınması gerekir. Başka bir ifadeyle kişilerin eğitim ve öğrenim hakları ile teşebbüs hürriyetini ortadan kaldıracak, kullanılamaz hâle getirecek ya da ölçüsüzce sınırlandıracak düzenlemeler getirilemez.

Esasen okul dışı eğitim, kişilerin özgürce hareket edebildikleri ve tercihleri doğrultusunda maddi ve manevi varlıklarını geliştirebildikleri bir alana işaret etmektedir. Bu alana demokratik toplum düzeni yönünden zorunlu olmadıkça devletin müdahale etmemesi gerekir. Bununla birlikte Anayasa'nın 42. maddesinde eğitim ve öğretimin devletin gözetim ve denetimi altında yapılması öngörüldüğünden okul dışı eğitim alanını düzenleme konusunda kanun koyucunun takdir yetkisi olduğu açıktır. Devletin bu yetkisi söz konusu kurumların adı, şekli, faaliyet alanları ve uya- cakları kurallar gibi konularda kanun koyucunun düzenleme yapmasına imkân tanımaktadır.

Dava konusu kurallarla getirilen düzenleme incelendiğinde dershanelerin "özel öğretim kurumları" kapsamında çıkarılarak faaliyetlerine son verilirken, okul dışı öğrenim desteği alma ihtiyacının karşılanmasına yönelik alternatif çözüm yollarının öngörülmediği anlaşılmaktadır. Kanun'da "özel öğretim kurumları" arasında sayılan "çeşitli kurslar"ın tanımı yapılırken "ortaöğretime veya yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlık niteliğinde olmamak kaydı"nın konması ve "öğrenci etüt eğitim merkezi"nin tanımında bu kurumların "on iki yaş ve altındaki" öğrencilere yönelik faaliyetler yürütmek üzere kurulacaklarının belirtilmesi nedeniyle söz konusu kurumlarda bir üst okula veya yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlanılabilmesinin mümkün olmadığı açıktır. Bu kapsamda ilgililere bir tercih hakkı tanınmadığı ve yalnızca okullarda verilen dersler ile sınırlı bir bilgiye erişim olanağının sunulduğu anlaşılmaktadır. Bir üst okula ve yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlık ihtiyacını karşılayacak okul dışı alternatif imkânlar sağlanmadan dershanelerin kapatılarak eğitim sisteminden çıkarılması, eğitim ve öğrenim hakkına yönelik ölçsüz bir sınırlamadır.

Dava konusu kurallarla, eğitim ve sınav sisteminin yol açtığı, devletin de yasal statüye kavuşturduğu dershanelerin doğurduğu sakıncaları önleyici tedbirler almak yerine bu kurumları tamamen yasaklamak suretiyle dershanelerin kapatılması yoluna gidilmesi kişilerin sınavlara hazırlık kapsamında okul dışı özel kurumlardan eğitim desteği alma imkânını ortadan kaldırmakta; bu nedenle de eğitim ve öğrenim hakkını ihlal etmektedir.

Anayasa'nın 42. maddesi kapsamında yapılan açıklamalarda belirtildiği üzere kanun koyucu tarafından dersanelere ilişkin düzenleme yapılırken bireylerin tercihleri doğrultusunda okul dışı eğitim alma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik farklı çözüm yollarının öngörülmesi gerekmektedir. Belirtilen nitelikte bir düzenleme getirilmeksizin ve demokratik toplum düzeni yönünden zorlayıcı bir neden ortaya konulmaksızın sınırlama amacını gerçekleştirecek daha az sınırlayıcı araçlara da başvurulmadan tamamen yasaklayıcı bir yöntemle dershanelerin kapatılması, teşebbüs özgürlüğüne demokratik toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğindedir.

Öte yandan dava konusu kuralları teşebbüs hürriyeti yönünden inceleyen Mahkemeye göre Anayasanın 48. maddesinde güvence altına alınan teşebbüs özgürlüğü her gerçek ve tüzel kişinin dilediği alanda ekonomik girişimde serbestçe bulunma hakkını korumaktadır. Madde gerekçesinde ifade edildiği üzere, bu özgürlük *"ferde ekonomik huzur ve refahını bizzat sağlamak amacı ile bir ekonomik ve sosyal hak olarak düzenlenmiştir."* Yine gerekçede belirtildiği üzere 48. madde *"hem özel teşebbüse güvence tanımış hem de getirilebilecek sınırlamaları ikinci fıkrasında göstermiştir."* Buna göre devlet, kamu yararı olan durumlarda ve millî ekonominin gerekleri ve sosyal amaçlarla özel teşebbüs özgürlüğüne sınırlamalar getirebilir.

Dershanelerin eğitim öğretim alanında faaliyet gösteren teşebbüsler oldukları dikkate alındığında devletin bunlar üzerindeki gözetim ve denetiminin çok daha sıkı olması gerektiği açıktır. Bu anlamda kanunlara aykırı davranan teşebbüslere idarece yaptırım uygulanabilmesi ve kanuni şartları oluştuğunda bu teşebbüslerin çalışma izinlerinin iptal edilebilmesi mümkündür. Ancak kanuni çerçevede faaliyetini sürdüren bir özel teşebbüsün demokratik toplum düzeni yönünden zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç olmaksızın arz ve talebe, dolayısıyla bireyin özgür iradesine bağlı serbest piyasa şartlarından kaynaklanmayan nedenlerle tamamen yasaklanması/kapatılması özel teşebbüs özgürlüğünü korumasız bırakır.

Dava konusu kurallar ile okul dışı eğitim alanında özel teşebbüs statüsünde faaliyet gösteren dershaneler kapatılmaktadır. Her ne kadar bu süreçte dershanelerin özel okullara dönüşmesine yönelik imkânlar sunulmaktaysa da dönüşüm programına alınmayan veya dönüşümü kabul etmeyen teşebbüslerin faaliyetlerine son verilmektedir. Anayasa'nın 42. maddesi kapsamında yapılan açıklamalarda belirtildiği üzere kanun koyucu tarafından dershanelere ilişkin düzenleme yapılırken bireylerin tercihleri doğrultusunda okul dışı eğitim alma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik

farklı çözüm yollarının öngörülmesi gerekmektedir. Belirtilen nitelikte bir düzenleme getirilmeksizin ve demokratik toplum düzeni yönünden zorlayıcı bir neden ortaya konulmaksızın sınırlama amacını gerçekleştirecek daha az sınırlayıcı araçlara da başvurulmadan tamamen yasaklayıcı bir yöntemle dershanelerin kapatılması, teşebbüs özgürlüğüne demokratik toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğindedir.

Sonuç olarak Mahkeme, dershanelerin “özel eğitim kurumları” kapsamında çıkarılması ve mevcut dershaneler ile dönüşümü tamamlamayan öğrenci etüt eğitim merkezlerinin faaliyetlerinin 1.9.2015 tarihine kadar devam edebilmesine ilişkin kuralları Anayasa’nın 13., 42. ve 48. maddelerine aykırı bularak iptaline karar vermiştir.

Aynı davada Mahkeme, 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin (KHK) 37. maddesinin dava konusu (8) numaralı fıkrasında, okul ve kurum müdürlerinin, il millî eğitim müdürünün teklifi üzerine, müdür başyardımcısı ve yardımcılarının ise okul veya kurum müdürünün inhası ve il millî eğitim müdürünün teklifi üzerine vali tarafından dört yıllığına görevlendirilecekleri, bu görevlendirmelerin süre tamamlanmadan sonlandırılması, süresi dolanların yeniden görevlendirilmesi ile bu fıkranın uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceğine ilişkin kuralları Anayasa’ya aykırı bulmamış ve anılan kuralların iptal edilmesi yönündeki talebin reddine karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca 652 sayılı KHK’ye eklenen geçici 10. maddenin (8) numaralı fıkrasında, 652 sayılı KHK’nin geçici 10. maddesinin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla okul ve kurum müdürü, müdür başyardımcısı ve yardımcısı olarak görev yapanlardan görev süresi dört yıl ve daha fazla olanların görevinin 2013-2014 ders yılının bitimi itibarıyla başka bir işleme gerek kalmaksızın sona ereceğini, görev süreleri dört yıldan daha az olanların görevinin ise bu sürenin tamamlanmasını takip eden ilk ders yılının bitimi itibarıyla başka bir işleme gerek kalmaksızın sona ereceğini düzenleyen kuralları Anayasa’ya aykırı bulmamış ve anılan kuralların iptal edilmesi yönündeki talebin reddine karar vermiştir.

Buna karşılık Mahkeme, 652 sayılı KHK’ye eklenen geçici 10. maddenin (3) numaralı fıkrasında, Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında Talim ve Terbiye Kurulu üyesi, müsteşar yardımcısı, genel müdür, İnşaat ve Emlak grup başkanı ve grup başkanı kadrolarında bulunanlar ile Bakanlık taşra teşkilatında İl Müdürü, İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı ve İlçe Millî Eğitim Müdürü kadrolarında bulunanların görevlerinin bu maddenin yayımlandığı tarihte hiçbir işleme gerek kalmaksızın sona ereceğini, bunlardan Talim ve Terbiye Kurulu üyesi, müsteşar yardımcısı ve genel müdür kadrolarında bulunanların ekli (3) sayılı liste ile ihdas edilen Bakanlık müşaviri kadrolarına, grup başkanı ve il müdürü kadrolarında bulunanların ekli (3) sayılı liste ile

ihdas edilen grup başkanı ve il müdürü kadrolarına, diğerleri ile geçici 3. maddeye istinaden şahsa bağlı şube müdürü kadrolarında bulunanların ise ekli (3) sayılı liste ile ihdas edilen eğitim uzmanı kadrolarına, hâlen bulundukları kadro dereceleriyle hiçbir işleme gerek kalmaksızın atanmış sayılacaklarını, ekli (3) sayılı liste ile ihdas edilen kadroların herhangi bir sebeple boşalması hâlinde ise bu kadroların hiçbir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılacağına ilişkin kuralları, “grup başkanı” ibaresi hariç olmak üzere Anayasa’nın 2. maddesine aykırı bularak iptal etmiştir.

Mahkeme ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığında görev yapan millî eğitim denetçi ve millî eğitim denetçi yardımcılarının yeni düzenleme ile maarif müfettişi ve maarif müfettişi yardımcısı kadrolarına atanmalarına ve “millî eğitim denetçi” ve “millî eğitim denetçi yardımcısı” unvanlarının mevzuattan çıkarılmasına ilişkin kuralları da Anayasa’ya aykırı bulmamış ve anılan kuralların iptal edilmesi yönündeki talebin reddine karar vermiştir.

11- Ceza Mahkûmiyetinin Siyasi Haklara Etkisine İlişkin Karar (E.2014/140, K.2015/85)

İtiraz konusu düzenleme incelendiğinde hükümlülerin ceza infaz kurumunda bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kasten işlenen suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olanların seçme hakkından yoksun bırakılmalarının öngörüldüğü açıktır. Bu suretle kuralla seçme hakkına getirilen sınırlama, Anayasa’da seçme hakkının bir tezahürü olarak ifade edilebilen oy kullanma hakkının Anayasa’da açıkça ifade edilen sınırlarını aşmakta, bunun sonucunda da hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunup bulunmadığı dikkate alınmaksızın kategorik bir şekilde kasten işlenen tüm suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde seçme hakkına sınırlama getirilmektedir.

İtiraz konusu ibareyi de içeren kuralda, kişinin kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak “seçilme ehliyetinden” yoksun bırakılacağı düzenlenmektedir.

Başvuru kararında özetle Anayasa’nın milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin düzenlemelerinde, taksirli suçlar hariç olmak üzere bir yıl veya daha fazla hapis cezasına mahkûm edilenlerin milletvekili seçilemeyeceklerinin belirtilmesine rağmen itiraz konusu kuralda kişilerin bir yıldan az hapis cezasına mahkûmiyetleri hâlinde dahi seçilme ehliyetinden yoksun bırakılabileceklerinin öngörülmesinin Anayasa’ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 8.10.2015 tarihinde karara bağlayan Mahkeme, Anayasa'nın 76. maddesinde sayılan suçlar dışında toplam bir yıldan az hapis cezasına mahkûm olma hâlinin milletvekili seçilmeye engel bir durum olarak öngörülmediğini vurgulamış; kişilerin kasten işlemiş oldukları suçtan dolayı bir yıldan az hapis cezasına mahkûm olmaları hâlinde dahi seçilme haklarından yoksun bırakılmalarını öngören itiraz konusu ibareye ilişkin kuralı, fıkranın (b) bendinde yer alan "...seçilme ehliyetinden..." ibaresi yönünden Anayasa'nın 76. maddesine aykırı bularak iptal etmiştir.

İtiraz konusu diğer ibareyi içeren kuralda kişinin kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı düzenlenmektedir.

Başvuru kararında özetle kuralın siyasi haklarla ilgili temel anayasal kurallarla çelişmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre demokratik toplum, millî iradenin belirlenme aracı olan seçme hakkının en geniş şekilde kullanılabilirdiği bir düzeni gerektirir. Seçme hakkına, demokratik toplum düzeni yönünden zorunlu olmadıkça devletin müdahale etmemesi gerekir. Bu hak meşru amaçlarla sınırlandırılabilir ise de bu sınırlama kişilerin seçme hakkını ortadan kaldıracak veya kullanılamaz hâle getirecek şekilde yapılamaz.

Seçme hakkına sahip olan bir kimse, bu hakkını oy verme yoluyla kullanır. Bu bağlamda seçme hakkının, bu hakkın pratiğe yansıtılması şeklinde ifade edilebilecek olan oy kullanma hakkından ayrı düşünölemeyeceği açıktır. Anayasa'nın 67. maddesinde taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin oy kullanamayacağı belirtilmektedir. Düzenleme yalnızca kasten işlenen bir suçtan dolayı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin oy kullanamayacağına ilişkin olduğundan ceza infaz kurumunda bulunmayan hükümlülerin oy kullanmaları bakımından anayasal bir engel bulunmamaktadır.

İtiraz konusu düzenleme incelendiğinde hükümlülerin ceza infaz kurumunda bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kasten işlenen suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olanların seçme hakkından yoksun bırakılmalarının öngörüldüğü açıktır. Bu suretle kuralla seçme hakkına getirilen sınırlama, Anayasa'da seçme hakkının bir tezahürü olarak ifade edilebilen oy kullanma hakkının Anayasa'da açıkça ifade edilen sınırlarını aşmakta, bunun sonucunda da hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunup bulunmadığı dikkate alınmaksızın kategorik bir şekilde kasten işlenen tüm suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde seçme hakkına sınırlama getirilmektedir.

Sonuç olarak kuralla getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğinde olduğunu değerlendiren Mahkeme, itiraz konusu ibareye ilişkin kuralı aynı fıkranın (b) bendinde yer alan "Seçme ve..." ibaresi yönünden Anayasa'nın 13. ve 67. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir.

İtiraz konusu bir diğer ibareyi içeren kuralda, kişinin kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı düzenlenmektedir.

Başvuru kararında özetle itiraz konusu kuralda kişilerin hapis cezasına mahkûmiyetlerinin kanuni sonucu olarak diğer siyasi haklardan yoksun bırakılacaklarının öngörüldüğü ancak söz konusu siyasi hakların hangi haklar olduğunun açıkça gösterilmeyerek belirsizliğe neden olunduğu belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre siyasi haklar, devletin kuruluş ve işleyişi ile ilgili temel haklardır. Bu haklar, kişiye toplumun temel kural ve yapılarını etkilemek üzere doğrudan hareket etme olanağı tanır; bu nedenle demokrasinin temelini oluşturur.

Kuralla öngörülen yasağın -seçme ve seçilme hakları hariç olmak üzere- Anayasa'nın 66. ile 74. maddeleri arasında sayılan tüm siyasi hakları kapsadığı anlaşılmaktadır. Madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere suçlu kişinin özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılması kabul edilebilir ise de kişinin Anayasa'da belirtilen tüm siyasi haklardan yoksun bırakılmasının kuralla ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olduğu söylenemez.

Sonuç olarak Mahkeme, ölçülülük ilkesine aykırı bulduğu itiraz konusu ibareye ilişkin kuralın iptaline karar vermiştir.

İtiraz konusu bir başka kuralda ise kişinin işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar Kanun'un 53. maddesinde belirtilen hakları kullanamayacağı düzenlenmektedir.

Başvuru kararında özetle itiraz konusu kuralda, hapis cezası ile mahkûm olmuş kişilerin infaz bitene kadar, ceza infaz kurumunda bulunmadıkları koşullu salıverilme döneminde dahi seçme ve seçilme ehliyetinden yoksun bırakılmalarının öngörüldüğü, bunun Anayasa'nın açık hükmüne ters düştüğü belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre kasten işlediği bir suç nedeniyle mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar geçecek sürede kişinin seçme hakkını kullanamayacağına öngören itiraz konusu kural, Anayasa'nın açık hükmüne karşı seçme hakkını

Anayasa'nın 76. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca toplam bir yıldan az hapis cezasına mahkûm olma hâli milletvekili seçilmeye engel bir durum olarak düzenlenmemişken itiraz konusu kuralla kasten işlemiş oldukları suçtan dolayı bir yıldan az hapis cezasına mahkûm edilenlerin seçilme hakkından yoksun bırakılabileceklerinin öngörülmesi de Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

cezanın infazının fiilen ceza infaz kurumunda gerçekleştirildiği süreyi aşacak şekilde sınırlandırmakta ve bu yönüyle Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

Öte yandan Anayasa'nın 76. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca toplam bir yıldan az hapis cezasına mahkûm olma hâli milletvekili seçilmeye engel bir durum olarak düzenlenmemişken itiraz konusu kuralla kasten işlemiş oldukları suçtan dolayı bir yıldan az hapis cezasına mahkûm edilenlerin seçilme hakkından yoksun bırakılabileceklerinin öngörülmesi de Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

Sonuç olarak Mahkeme itiraz konusu kuralın, maddenin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer alan “*Seçme ve seçilme ehliyetinden...*” ibaresi yönünden Anayasa'nın 67. ve 76. maddelerine aykırı olduğunu belirterek iptaline karar vermiştir.

İtiraz konusu bir başka ibareyi içeren kuralda, kasten işledikleri suçtan dolayı kısa süreli hapis cezasına mahkûm olup da cezası ertelenen kişilerin 53. maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan haklardan yoksun bırakılamayacağı düzenlenmektedir.

Başvuru kararında özetle Anayasa'nın 76. maddesinin ikinci fıkrasında, hırsızlık suçundan mahkûmiyet hâlinin; cezanın türü, süresi ve ertelenmiş olup olmamasına bakılmaksızın milletvekili seçilmeye engel olduğu belirtilmesine rağmen itiraz konusu ibare nedeniyle, kısa süreli hapis cezası ertelenen kişilere Kanun'un 53. maddesinin uygulanmayacağı ve bu şekilde hırsızlık suçundan aldığı kısa süreli hapis cezası ertelenenlerin Anayasa'nın 76. maddesindeki düzenlemeye rağmen milletvekili seçilme hakkı elde edebilecekleri belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre itiraz konusu kural nedeniyle kısa süreli hapis cezası ertelenmiş kişiler, seçilme ehliyetinden yoksun bırakılamayacaktır. Bu bağlamda itiraz konusu kuralla ertelenen kısa süreli hapis cezaları bakımından Anayasa'nın 76. maddesinde açık ve ayrıntılı bir şekilde belirtilen milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin düzenleme genişletilmektedir. Oysa 76. maddede yer alan düzenlemenin amacı yasama yetkisini kullanacak kimselerin birtakım nitelikleri taşımasının teminidir. Bu bağlamda milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin şartların değiştirilmesi ancak Anayasa'da yapılacak bir değişiklikle mümkün olabilir. Dolayısıyla Anayasa'da yer alan milletvekili seçilme yeterliliği hükümlerinde değişiklik niteliğinde olan itiraz konusu ibare, maddenin (2) numaralı fıkrasında yer alan “*...seçilme ehliyetinden...*” ibaresi yönünden Anayasa'ya aykırıdır.

Sonuç olarak Mahkeme, itiraz konusu ibareye ilişkin kuralın, maddenin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer alan “*...seçilme ehliyetinden...*” ibaresi yönünden Anayasa'nın 76. maddesine aykırı olduğunu değerlendirerek iptaline karar vermiştir.

12- Sermaye Piyasası Kanunu'na İlişkin Karar (E.2015/29, K.2015/95)

Kayden izlenmeye başladığı tarihi izleyen yedinci yılın sonuna kadar teslim edilmeyen sermaye piyasası araçlarının YTM'ye intikal edeceğini, bunların üzerindeki sınırlı aynı hakların kendiliğinden sona ermiş sayılacağını ve bunların YTM'nin hesabına geçmesinden itibaren üç ay içinde satılacağını öngören itiraz konusu kural kişilerin maliki oldukları menkul kıymetler üzerindeki mülkiyet hakkını sınırsız ve süresiz olarak ortadan kaldırmakta sermaye piyasalarında alım satım yapacak kişilerin tam bir güvenceye sahip olarak yatırım yapabilmesine olanak tanınamakta; kişilerin sahibi oldukları menkul değerler üzerinde rahat, kolay ve güvenli bir şekilde tasarrufta bulunmalarına imkân vermemekte ve sermaye piyasalarında işlem yapan kişilerin haklarının kaybı durumunda telafi edici herhangi bir yol veya tazmin mekanizması öngörmeyerek kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir denge kuramamaktadır. Bu yönüyle kural mülkiyet hakkına ölçsüz bir müdahale niteliğini taşımakta ve Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 13. maddesinin (4) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinde kaydileştirilmesine karar verilen sermaye piyasası araçlarının Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen esaslar çerçevesinde Yatırımcı Tazmin Merkezine (YTM) tesliminin zorunlu olduğu, teslim edilen sermaye piyasası araçlarının kendiliğinden hükümsüz hâle geleceği, teslim edilmeyen sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilme kararından sonra borsada işlem göremeyeceği, aracı kurumlarca bu sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık edilemeyeceği belirtilmiştir. İtiraz konusu kuralda ise aracı kurumlarca katılma belgelerinin geri alımının yapılamayacağı, kayden izlenmeye başladığı tarihi izleyen yedinci yılın sonuna kadar teslim edilmeyen sermaye piyasası araçlarının YTM'ye intikal edeceği, bunların üzerindeki sınırlı aynı hakların kendiliğinden sona ermiş sayılacağı ve bunların YTM'nin hesabına geçmesinden itibaren üç ay içinde satılacağı düzenlenmiştir.

Başvuru kararında özetle itiraza konu kural ile pay senetlerini belli bir bedel ödeyerek satın alan kişilerin, mülkiyet haklarının öngörülen süre sonunda süresiz olarak ellerinden alındığı ve mülkiyet haklarının sona erdirildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 22.10.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, sahip olunan sermaye piyasası araçları olarak menkul kıymetlerin alacak hakkı nite-

liğinde olup mülkiyet hakkı kapsamında yer aldığını, bu kıymetlerin elde edilmesinin, kullanılmasının ve üzerlerindeki hakkı sınırlamaya ya da kaldırmaya yönelik düzenlemelerin, mülkiyetten yararlanma ve mülkiyet üzerinde tasarruf etme yetkilerine ilişkin olduğundan mülkiyet hakkına müdahale niteliği taşıdığını belirtmiştir.

Mahkemeye göre menkul kıymetler olarak sermaye piyasası araçlarının kaydileştirme yoluyla elektronik ortamda kaydının tutulması ve kişilerin ellerinde bulunan sermaye piyasası araçlarının teslimini öngören düzenlemelerin, menkul kıymetlerin daha düşük risk ve maliyet ile saklanabilmesi; basım, ihraç, sigorta ve saklama masraflarından tasarruf edilmesi, menkul kıymetlerin sahtecilik, kayıp ve çalınma risklerinden korunması amacıyla tesis edildiği açıktır. Bu bağlamda, menkul kıymetlerin kaydileştirme yoluyla elektronik ortamda kaydının tutulmasının ve kişilerin ellerinde bulunan sermaye piyasası araçlarının teslimini öngören düzenlemeler ile mülkiyet hakkına bazı sınırlamalar getirilmesi, meşru temellere dayanmaktadır.

Ancak belirtilen meşru temellere rağmen bireylerin mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile bu müdahaleyle güdülen meşru amaç arasında bir orantı bulunması zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı kamu yararı amacıyla kanunla ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde sınırlanabilir. Ayrıca getirilen bu sınırlamalar, hakkın özüne dokunamayacağı gibi Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Kayden izlenmeye başladığı tarihi izleyen yedinci yılın sonuna kadar teslim edilmeyen sermaye piyasası araçlarının YTM'ye intikal edeceğini, bunların üzerindeki sınırlı aynı hakların kendiliğinden sona ermiş sayılacağını ve bunların YTM'nin hesabına geçmesinden itibaren üç ay içinde satılacağını öngören itiraz konusu kural kişilerin maliki oldukları menkul kıymetler üzerindeki mülkiyet hakkını sınırsız ve süresiz olarak ortadan kaldırmakta sermaye piyasalarında alım satım yapacak kişilerin tam bir güvenceye sahip olarak yatırım yapabilmesine olanak tanımamakta; kişilerin sahibi oldukları menkul değerler üzerinde rahat, kolay ve güvenli bir şekilde tasarrufta bulunmalarına imkân vermemekte ve sermaye piyasalarında işlem yapan kişilerin haklarının kaybı durumunda telafi edici herhangi bir yol veya tazmin mekanizması öngörmeyerek kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir denge kuramamaktadır. Bu yönüyle kural mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale niteliğini taşımakta ve Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

Sonuç olarak Mahkeme, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı bulduğu kuralın iptaline karar vermiştir.

13- Sporda Elektronik Kart ve Bilet Uygulamasına İlişkin Karar (E.2014/196, K.2015/103)

Kişisel verilerin rıza olmaksızın üçüncü kişilere aktarımı sonucunu doğuracak şekilde elektronik kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasında ilgili federasyonların yetkili kılınmasının, sporda şiddetin önlenmesi için demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirlerden olduğunun söylenemeyeceğini belirten Mahkeme, aynı zamanda söz konusu yetkinin federasyona verilmesi suretiyle özel hayatın ve kişisel verilerin korunması haklarına getirilen sınırlamanın, sportif faaliyetlerde yaşanan şiddeti önleme amacını gerçekleştirmeye elverişli de olmadığını belirterek itiraz konusu (11) numaralı fıkranın (c) bendinin birinci cümlesini iptal etmiştir.

6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun'un itiraz konusu 5. maddesinin (11) numaralı fıkrasının (c) bendinin birinci cümlesi, elektronik kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasında ilgili federasyonların yetkili olmasını, aynı fıkranın (c) bendinin üçüncü cümlesi ise federasyonların (11) numaralı fıkra kapsamındaki yetkilerinin kısmen ya da tamamen üçüncü kişilere devredileceğini öngörmektedir.

Başvuru kararında özetle elektronik kart uygulamasının elektronik bilet alanların özel hayatın ve aile hayatının gizliliğini ihlal ettiği, şiddeti önlemek amacıyla getirilen ve kişisel verileri içeren elektronik kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlanmasında federasyonlara yetki verilmesinin ise elektronik kartı ve elektronik kart uygulamasını bir meta hâline getirdiği, devletin yükümlülüğü gereği spora ulaşım engel olan unsurları kaldırması gerektiği hâlde elektronik kart uygulamasıyla bu konuda bir engelin oluşturulduğu belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurusunu 12.11.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi, öncelikle Kanun'un 5. maddesinin (11) numaralı fıkrasının (c) bendinin ikinci cümlesinin, itiraz başvurusunda bulunan mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından bu cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar vermiştir.

Kişisel verilerin ilgili üçüncü kişiler ya da kamu kurum ve kuruluşları ile paylaşılabilmesi için söz konusu kişi ve kurumların bu verilere erişebilme hususunda kanunen yetkilendirilmiş olmaları ve bu verilerin ilgili kurum ve kişilerin görevlerini yapması

için gerekli olmasının yanı sıra bu görevlerin yerine getirilmesi ile de sınırlı olması gerektiğini belirten Mahkeme, elektronik kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasında federasyonlara yetki veren itiraz konusu kural uyarınca kişisel verilerin ilgili federasyon tarafından kulüpler adına reklam ve pazarlamada kullanılabileceğini, böylece spor müsabakalarını izlemek amacıyla verilen kişisel verilerin üçüncü kişilere aktarılmasının olanaklı hâle geldiğini ifade etmiştir.

Mahkeme, kişisel verilerin elektronik kart almak üzere verilmiş olmasının söz konusu verilerin üçüncü kişilere aktarımına rıza gösterildiği anlamına gelmediğini, Anayasa'nın 20. maddesinde kişisel verilerin *"ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği"*nin açıkça ifade edilmesinin karşısında, kişisel veri niteliğinde bulunan elektronik kart bilgilerinin, ilgili kişilerin rızaları alınmaksızın, federasyon tarafından reklam ve pazarlama amacıyla üçüncü kişilere verilmesi sonucuna yol açan kuralın özel hayatın ve kişisel verilerin korunması haklarına bir sınırlama getirdiğini tespit etmiştir. Kişisel verilerin rıza olmaksızın üçüncü kişilere aktarımı sonucunu doğuracak şekilde elektronik kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasında ilgili federasyonların yetkili kılınmasının sporda şiddetin önlenmesi için demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirlerden olduğunun söylenemeyeceğini belirten Mahkeme, aynı zamanda söz konusu yetkinin federasyona verilmesi suretiyle özel hayatın ve kişisel verilerin korunması haklarına getirilen sınırlamanın sportif faaliyetlerde yaşanan şiddeti önleme amacını gerçekleştirmeye elverişli de olmadığını belirterek itiraz konusu (11) numaralı fıkranın (c) bendinin birinci cümlesini iptal etmiştir.

Mahkeme, federasyonların (11) numaralı fıkra kapsamında belirtilen yetkilerini kısmen veya tamamen üçüncü kişilere devredebileceklerine ilişkin hüküm yönünden ise yetki devrini öngören düzenlemelerle ilgili olarak bir ayrıma giderek kişisel verilerin merkezî veri tabanında tutulmasına ilişkin yetkinin devredilmesine imkân tanınmasının elektronik kart ve bilet uygulaması ile gerçekleştirilmek istenilen sporda şiddetin önlenmesine hiçbir katkısının bulunmadığını, kuralda özel hayatın gizliliğine ve kişisel verilerin korunması hakkına sınırlama getirilirken sınırlama aracının, sınırlama amacına uygun ve orantılı olarak kullanılmasını temin edecek güvencelere yer verilmediğini, böylelikle demokratik toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğinde olduğunu belirtmek suretiyle (11) numaralı fıkranın (c) bendinin üçüncü cümlesini aynı fıkranın (a) bendinin ikinci cümlesi yönünden iptal etmiştir.

Mahkeme, bilet organizasyonu ve seyircilerin müsabaka alanlarına giriş ve çıkışına ilişkin kontrolün ve denetimin yapılmasına, bu amaçla merkezî kontrol sistemi oluşturulmasına, elektronik kart ve elektronik kart kapsamında satış gerçekleştirilecek biletlerin basım, satış ve dağıtımına ilişkin sistem üzerinden merkezî satışlar

gerçekleştirilmesine yönelik yetki devrinin ise Anayasa'ya uygun olduğunu belirterek (11) numaralı fıkranın (c) bendinin üçüncü cümlesine ilişkin iptal talebini diğer hükümler yönünden reddetmiştir.

İtiraz konusu (11) numaralı fıkranın (a) bendinin ikinci cümlesi ise elektronik kart oluşturulmak amacıyla alınan kişisel bilgilerin federasyon bünyesinde oluşturulan merkezî veri tabanında tutulmasını, aynı bendin üçüncü cümlesi ise bu veri tabanının Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının erişimine açık olmasını düzenlemektedir.

Başvuru kararında özetle elektronik kartın özel hayatın ve aile hayatının gizliliğini ihlal ettiği belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkeme, öncelikle özel hayatın gizliliği kapsamında kişisel verilerin korunması amacıyla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen "*kişisel verilerin korunması hakkı*"nın mutlak ve sınırsız bir hak olmadığını, Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri gereğince hakkın özüne dokunulmaksızın ve demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine aykırı olmamak üzere hakkın kanunla sınırlanabileceğini belirtmiştir.

İtiraz konusu kuralların; sporda şiddetin önlenmesi, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, bireylerin can ve mal güvenliğinin temin edilmesi, vergi kaçırılmasını engellenmesi gibi demokratik toplum düzeni yönünden zorlayıcı toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğunu, kurallar ile özel hayatın ve kişisel verilerin korunması haklarına bir sınırlama getirilmiş ise de bu sınırlamanın, demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kaldığını, öngörülen sınırlama için kullanılan aracın, hak ve özgürlüğü en az sınırlayacak ve amaca uygun bir araç olduğunu, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması şeklindeki kamu yararı ile kişisel verilerin korunması hakkı arasında makul dengenin kurulduğunu ifade eden Mahkeme, söz konusu veri tabanının, vatandaşların çok daha ayrıntılı ve hassas verilerinin bulunduğu Maliye ve İçişleri Bakanlıklarının erişimine açılmasının da veri güvenliği açısından sorun teşkil etmeyeceğini, elektronik kart almak isteyenlerin başvuruları sonucu elde edilen verilerin amaç ve kapsam dışında depolanması ve kullanılması hâlinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki kişisel verilerin korunmasına ilişkin ceza hükümlerinin uygulanacak olması nedeniyle bu konuda kanuni güvencenin de bulunduğunu belirterek itiraz konusu kurallara yönelik iptal taleplerini reddetmiştir.

İtiraz konusu kuralların sporda şiddetin önlenmesi, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, bireylerin can ve mal güvenliğinin temin edilmesi, vergi kaçırılmasını engellemek gibi demokratik toplum düzeni yönünden zorlayıcı toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğunu, kurallar ile özel hayatın ve kişisel verilerin korunması haklarına bir sınırlama getirilmiş ise de bu sınırlamanın, demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kaldığını, öngörülen sınırlama için kullanılan aracın, hak ve özgürlüğü en az sınırlayacak ve amaca uygun bir araç olduğunu, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması şeklindeki kamu yararı ile kişisel verilerin korunması hakkı arasında makul dengenin kurulduğunu ifade eden Mahkeme, söz konusu veri tabanının vatandaşların çok daha ayrıntılı ve hassas verilerinin bulunduğu Maliye ve İçişleri Bakanlıklarının erişimine açılmasının da veri güvenliği açısından sorun teşkil etmeyeceğini, elektronik kart almak isteyenlerin başvuruları sonucu elde edilen verilerin amaç ve kapsam dışında depolanması ve kullanılması hâlinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki kişisel verilerin korunmasına ilişkin ceza hükümlerinin uygulanacak olması nedeniyle bu konuda kanuni güvencenin de bulunduğunu belirterek itiraz konusu kurallara yönelik iptal taleplerini reddetmiştir.

İtiraz konusu diğer birtakım kurallar; elektronik bilet ve kart uygulamasını, elektronik kart üzerinde yer alacak bilgileri, spor müsabaka alanlarına giriş ve çıkışına ilişkin kontrol ve denetimleri, elektronik bilet basım, dağıtım ve satışını düzenlemektedir.

Başvuru kararında özetle sporun evrensel bir nitelik taşıdığı, eğlenme ve dinlenme haklarını içeren başlı başına temel bir hak ve hürriyet olduğu, kanun koyucunun şiddeti önlemek için yaptığı yasal düzenlemelerin şiddet mağduru bireylerin mağduriyetlerini artırdığı, şiddetin insanların temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması suretiyle önlenemeyeceği, elektronik kart uygulamasının gerçek sporseverlerin haklarını ihlal ettiği, kısıtlıların vasilerinin izni olmaksızın kendi başlarına kart alamamaları nedeniyle spor müsabakalarını izlemelerinin engellendiği, bu suretle reşit olmayanlar ile kısıtlıların haklarının ihlal edildiği, söz konusu uygulamanın sadece futbol ve bu bağlamda Süper Lig ve Birinci Lige sınırlı uygulanmasının eşitlik ilkesine aykırı olduğu, uygulamanın özgür irade ve hareket serbestisine ciddi bir müdahale oluşturduğu belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkeme, Anayasa'nın 59. maddesine göre yerine getirmesi gereken devletin pozitif yükümlülüklerinin ancak kamu düzeninin sağlandığı bir ortamda gerçekleştirebileceğini, aksi bir durumda hak ve özgürlüklerden gereği gibi yararlanılmasının mümkün olmayacağını, bu nedenle sporda şiddetin ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla çeşitli tedbirler almanın zorunlu olduğunu, Anayasa'da düzenlenmemiş

bir alanın, Anayasa'nın temel ilkeleri ile yasaklayıcı hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla kanun koyucunun takdirine göre düzenlenebileceğini, spor müsabakalarına giriş ve çıkışların kontrolü ve bilet basım, satış ve dağıtımına ilişkin konularda Anayasa'da bir düzenleme bulunmadığını, bu bağlamda kanun koyucunun takdir hakkı kapsamında sportif faaliyetlerde gerçekleşen şiddetin toplum üzerinde oluşturduğu tehlikeyi ve sportif faaliyetlerde işlenen suçlardaki artışı dikkate alarak elektronik kart uygulamasını tercih ettiğini, kuralların sporda şiddet sorununu çözme ve sporseverlerin kurallara uymalarını sağlama amacı için gerekli ve elverişli olduğunu, Kanun'un 5. maddesinin (4) numaralı fıkrasında branş ayrımı yapılmamış olması karşısında uygulamanın tüm spor dalları için geçerli olduğunu, reşit olmayanlar ile kısıtlılar hakkındaki durumun itiraz konusu kurallardan dolayı değil, hak ve fiil ehliyetine yönelik düzenlemeler içeren diğer hukuk kurallarının uygulanmasından ibaret olduğunu belirterek kurallara yönelik iptal taleplerini reddetmiştir.

14- Koruma Tedbirlerine Yönelik Mahkemelerin Oybirliğiyle Karar Vermesi ve Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmemesi Durumunda Açılacak Tazminat Davalarına İlişkin Karar (E.2014/86, K.2015/109)¹

Anayasa Mahkemesine göre koruma tedbirlerine hangi mahkemeler tarafından karar verileceği, bu mahkemelerin inceleme usulleri ve kararların tek hâkimle ya da heyetle, oybirliğiyle ya da oyçokluğuyla verilmesi, itiraz üzerine nasıl bir yöntem izleneceği gibi konular Anayasa'nın 142. maddesi uyarınca kanun koyucunun mahkemelerin kuruluşu, görev, yetki ve yargılama usullerini belirleme yetkisi kapsamındadır. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından söz konusu tedbirlerle ilgili taleplerin inceleneceği mahkemelere ve bu mahkemelerde uygulanacak yargılama usullerine ilişkin özel düzenlemeler getirilmesinde hukuk devleti ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Dava ve itiraz konusu kuralların bir kısmında taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerine el koyma, şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ile kamu görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilmesi ağır ceza mahkemesinin oybirliğiyle vereceği karara bağlanmaktadır.

1. E.2014/84, 2014/98, 2014/102, 2014/105, 2014/106, 2014/109, 2014/110, 2014/111, 2014/125, 2014/132, 2014/135, 2014/145, 2014/150, 2014/153 sayılı itiraz başvuruları işbu iptal davasıyla birleştirilmiştir.

Dava ve itiraz başvurularında özetle daha önce tek hâkim tarafından karar verilebilen söz konusu tedbirlere dava konusu kurallarla ağır ceza mahkemelerinin oybirliğiyle karar vermeleri koşulunun getirilmesinin kanuni hâkim ilkesiyle çeliştiği, çok daha ağır sonuçları olan hükümlülüklerle tek hâkimle ya da heyetin oyçokluğuyla karar verilebilmekte iken bu koruma tedbirlerine karar verilebilmesi için oybirliği koşulunun aranmasının suç failleri yönünden eşitsizliğe neden olduğu, yargılama sürecini uzatacağı, bu nedenle hak arama özgürlüğünün gerektiği gibi kullanılmasına engel olacağı, ayrıca davaların en az giderle ve süratle sonuçlandırılmasının da mümkün olamayacağı, derdest bir davada görevli ve yetkili olmayan bir mahkemenin karar verme mercii olarak belirlenmesinin ve başka bir mahkeme tarafından karar verilen koruma tedbirleriyle elde edilen deliller çerçevesinde yargılama yapılmasının, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz başvurularının birleştirildiği iptal davasını 25.11.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesine göre koruma tedbirlerine hangi mahkemeler tarafından karar verileceği, bu mahkemelerin inceleme usulleri ve kararların tek hâkimle ya da heyetle, oybirliğiyle ya da oyçokluğuyla verilmesi, itiraz üzerine nasıl bir yöntem izleneceği gibi konular; Anayasa'nın 142. maddesi uyarınca kanun koyucunun mahkemelerin kuruluşu, görev, yetki ve yargılama usullerini belirleme yetkisi kapsamındadır. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından söz konusu tedbirlerle ilgili taleplerin inceleneceği mahkemelere ve bu mahkemelerde uygulanacak yargılama usullerine ilişkin özel düzenlemeler getirilmesinde hukuk devleti ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Anılan kurallar uyarınca yapılacak uygulamanın dava sürecinin uzamasına yol açacağı düşünülebilirse de kuralların hukuk devleti ilkesinin, mülkiyet hakkının, özel hayatın gizliliğinin ve haberleşme özgürlüğünün daha etkin biçimde korunmasını amaçladığı dikkate alındığında yargılamanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesine ve hak arama özgürlüğünün kullanılmasına ölçsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

Bunun yanında ceza yargılamasında bazı mahkemeler belirli işlemler konusunda yetkilendirilebilir. Bu kapsamda söz konusu tedbir kararlarını vermeye ağır ceza mahkemelerinin yetkili kılınmasının da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan *"tutuklamaya itiraz incelemesi"*, *"reddi hâkim talebinin incelenmesi"* gibi bazı yargılama işlemleri bakımından mahkemeler arasındaki işbölümü kurallarına göre öngörülen bir yetki düzenlemesi niteliğinde olduğunun kabulü gerekir. Koruma tedbirleri konusunda karar verme işlemleri tamamlandıktan sonra, toplanan delillere göre sanık veya sanıklar hakkında hükmü verecek olan yine asıl mahkemesidir. Dolayısıyla yargılama sürecindeki bazı işlemlerin yürütülmesi için yapılan böyle bir

Mahkemeye göre Anayasa'nın 129. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.” hükmü, kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri her türlü kusurdan kaynaklanan tazminat davalarının muhatabının idare olduğunu açıkça ifade etmektedir. Ancak düzenlemeyle kusurlarıyla idareyi zarara uğratan kamu görevlisinin sorumluluğu ortadan kaldırılmamıştır. Anayasa'nın 129. maddesi uğranılan idari zarar için sorumlu kamu görevlisine rücu edilmesini zorunlu kılmaktadır.

yetkilendirme, kanuni hâkim ilkesine aykırı olmadığı gibi mahkemelerin bağımsızlığına müdahale olarak da değerlendirilemez.

Diğer yandan ağır ceza mahkemelerinin oybirliğiyle karar vermeleri şeklindeki kuralları yeni bir mahkeme kurulması niteliğinde olmayıp Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte taşınmazlar, hak ve alacaklar ve diğer malvarlığı değerleriyle ilgili el koyma kararlarının verilmesine ilişkin yetki ve koşulları düzenlemektedir. Bu yönüyle kuralların, kanuni hâkim ilkesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

Sonuç olarak Mahkeme, dava konusu kuralları Anayasa'ya aykırı bulmayarak iptal talebinin reddine karar vermiştir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 6526 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle değiştirilen 28. maddesinin değiştirilen dava konusu (4) numaralı fıkrasında ise mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi durumunda tazminat davasının ancak ilgili idare aleyhine açılabileceği düzenlenmiştir.

Dava dilekçesinde özetle yargı kararlarına uymamanın ilgili kamu görevlisinin kişisel kusuru olduğu, kamu görevlilerinin mahkeme kararlarını keyfi olarak yerine getirmemelerinin önüne geçen koruyucu mekanizmayı ortadan kaldıran kuralın hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre Anayasa'nın 129. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.” hükmü, kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri her türlü kusurdan kaynaklanan tazminat davalarının muhatabının idare olduğunu açıkça ifade etmektedir. Ancak düzenlemeyle kusurlarıyla idareyi zarara uğratan kamu görevlisinin sorumluluğu ortadan kaldı-

ılmamıştır. Anayasa'nın 129. maddesi uğranılan idari zarar için sorumlu kamu görevlisine rücu edilmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim maddenin gerekçesinde bu husus *"Kamu hizmeti görevlilerinin görevleri ile ilgili olarak kusurlu eylem ve işlemleri ile idareye verdikleri zarardan sorumlu olacakları ise esasen uygulanmakta olan bir ilkenin tekrarıdır."* şeklinde ifade edilmiştir.

Ayrıca Anayasanın 138. maddesinde yasama ve yürütme organları ile idarenin; mahkeme kararına uymak zorunda oldukları, Mahkeme kararlarını hiçbir şekilde değiştiremeyecekleri ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyecekleri belirtilmiştir. İdari yargı kararlarının süresi içinde yerine getirilmemesi hâlinde tazminat davasının ancak idare aleyhine açılabilir olması, kararı uygulamayan kamu görevlisinin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Anayasa koyucunun, kamu görevlisinin kusurunun niteliğine bakmaksızın bu kusurun ilgili kamu görevlisine ait bir yetkinin kullanılması sırasında işlenmesini esas alması ve kamu görevlilerinin söz konusu kusurlarından dolayı ancak idare aleyhine dava açılabilirliğini kabul etmesi, idare ile arasındaki rücu ilişkisi dolayısıyla ilgili kamu görevlisinin hukuki sorumluluğunu sona erdirmemektedir. Öte yandan idarenin; kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurdan doğan zararın tazmini ile yükümlü kılınmasının, kamu görevlilerinin hükmedilen tazminat miktarını tam ve zamanında ödeyememe ihtimali gözetildiğinde davacıların zararının karşılanması bakımından bir güvence niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak Mahkeme, dava konusu kuralı Anayasa'ya aykırı bulmayarak iptal talebinin reddine karar vermiştir.

15- İnternet Sağlayıcılarının TİB'in Talep Ettiği Bilgileri Teslim Etme ve Tedbirleri Alma Yükümlülüğüne İlişkin Karar (E.2014/87, K.2015/112)

Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."* denilmektedir. Anayasa'nın bu hükmünde yer alan kişisel verilerin işlenmesine ilişkin *"kanunda öngörülen haller"*ın nelerden ibaret olduğu 5651 sayılı Kanun'da açıkça belirtilmemiştir. İptali istenilen kurallar, Anayasa'da yer alan güvenceye rağmen kişilere ait her türlü kişisel veri, bilgi ve belgelerin konu, amaç ve kapsam bakımından yeterli sınırlamaya tabi kılınmaksızın koşulsuz olarak TİB'e verilmesine imkân tanımakta böylece kişiler idareye karşı korumasız hâle getirilmektedirler.

Dava konusu kuralların bir kısmında; içerik, yer ve erişim sağlayıcılar, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından talep edilen bilgileri talep edildiği şekilde TİB'e teslim etmekle ve TİB tarafından bildirilen tedbirleri almakla yükümlü tutulmuşlardır.

Dava dilekçesinde özetle iptali istenilen hükümlerin TİB'in tüm internet kullanıcılarının iletişim verilerinin herhangi bir hukuki sınırlama veya engelleme olmadan toplanmasını mümkün hâle getirmek için düzenlendiği içerik, yer ve erişim sağlayıcılar tarafından talebi hâlinde TİB'e teslim edilecek kişisel bilgilere TİB'in erişimini sınırlandıracak herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği, iptali istenilen hükümlerde içerik, yer ve erişim sağlayıcıların TİB tarafından bildirilen tedbirleri almakla yükümlü olduğu öngörülmekle birlikte bu tedbirlerin neler olduğunun açıklanmadığı dolayısıyla bu tedbirlerin belirsiz olduğu belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 13., 20., 36. ve 40. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptal davasını 8.12.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesince dava konusu kurallar, Anayasa'nın hukuk devleti ilkesinin düzenlendiği 2. maddesi "*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması*" başlıklı 13. maddesi ve "*Özel hayatın gizliliği*" başlıklı 20. maddesi yönünden incelenmiştir.

Mahkemeye göre TİB'in, internet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi ve kendisine verilen görevleri yerine getirebilmesi için kişisel veriler de dâhil olmak üzere birtakım bilgi ve belgelere ihtiyacının bulunması kaçınılmazdır. Ancak iptali istenilen kurallarda TİB'in 5651 sayılı Kanun'daki görevlerini yerine getirme noktasında içerik, yer ve erişim sağlayıcılardan isteyeceği bilginin kapsamı ve getirebileceği yükümlülüklerin çerçevesi belirlenmemiş içerik, yer ve erişim sağlayıcılardan bilgi talep etme yetkisinin kapsamı, kişisel verilerin korunmasına ilişkin gerekli teminatlar sağlanarak sınırlandırılmamış ve bildirilen tedbirleri alma noktasında da içerik, yer ve erişim sağlayıcılara kapsamı belirlenemeyen yükümlülükler yüklenmiştir. Kanun'un 4. maddesinin iptali istenilen (3) numaralı fıkrasında "*Başkanlığın bu Kanun ve diğer kanunlarla verilen görevlerinin ifası kapsamında*" denilerek genel bir belirleme yapılmıştır. Ancak bu genel belirleme, Kanun'un iptali istenilen 5. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinde yer almaktadır. Bu çerçevede iptali istenilen kurallarda, TİB'in hangi koşullarda ve hangi gerekçelerle istediği bilgilerin içerik, yer ve erişim sağlayıcılar tarafından Başkanlığa teslim edileceğine ya da verilen bilgilerin ne kadar süre ile TİB'de saklanacağına, talep edilen bilgilerin mahiyetine içerik, yer ve erişim sağlayıcılara bildirilecek tedbirlere ilişkin herhangi bir belirlilik bulunmamaktadır. Kurallar, bu yönleriyle belirli ve öngörülebilir değildir.

İptali istenilen kurallar, Anayasa'nın 20. maddesinde özel hayatın korunmasına yönelik olarak getirilen güvencelere rağmen kişinin açık rızası olmaksızın kişisel verilerine ulaşılmasına ve bu kişisel verilerin işlenip bilgi hâlinde TİB'e teslim edilmesine olanak tanımaktadır. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."* denilmektedir. Anayasa'nın bu hükmünde yer alan kişisel verilerin işlenmesine ilişkin *"kanunda öngörülen haller"*ın nelerden ibaret olduğu 5651 sayılı Kanun'da açıkça belirtilmemiştir. İptali istenilen kurallar, Anayasa'da yer alan güvenceye rağmen kişilere ait her türlü kişisel veri, bilgi ve belgelerin konu, amaç ve kapsam bakımından yeterli sınırlamaya tabi kılınmaksızın koşulsuz olarak TİB'e verilmesine imkân tanımakta böylece kişiler idareye karşı korumasız hâle getirilmektedirler. Dolayısıyla iptali istenilen kurallar, belirli ve öngörülebilir olmadığından kişisel verilerin korunması hakkını ölçüsüzce sınırlandırmakta ve Anayasa'nın 20. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

Sonuç olarak Mahkeme internet içerik, yer ve erişim sağlayıcılarının TİB'in talep ettiği bilgileri talep edilen şekilde TİB'e teslim etme ve TİB tarafından bildirilen tedbirleri alma yükümlülüklerini düzenleyen kuralların Anayasa'nın 2., 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğunu belirterek iptallerine karar vermiştir.

6518 sayılı Kanun'un 93. maddesiyle değiştirilen, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin davaya konu (9) numaralı fıkrasında ise 9. madde kapsamında hâkimin verdiği erişimin engellenmesi kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin yayının veya aynı mahiyetteki yayınların başka internet adreslerinde de yayımlanması durumunda ilgili kişi tarafından Erişim Sağlayıcıları Birliğine (Birlik) müracaat edilmesi hâlinde mevcut kararın bu adresler için de uygulanacağı öngörülmektedir.

Dava dilekçesinde, iptali istenilen kuralın Anayasa'nın 2., 33., 36. ve 40. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptali istenilen kural uyarınca erişimin engellenmesi kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin yayının aynısı ya da aynı mahiyetteki yayının başka internet adreslerinde de yayımlanması durumunda Birlik, bir değerlendirme yapacak ve yargı organınca yeni bir karar alınmaksızın, ilgili kişinin Birliğe müracaat etmesi hâlinde hâkimin vermiş olduğu karar, bu adresler için de uygulanacaktır.

Mahkemeye göre hâkimin verdiği erişimin engellenmesi kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin yayının aynısının bir başka internet adresinde yayımlanması durumunda Birlik tarafından kararın bu adresler için de uygulanmasında sorun bulunmamaktadır. Bu durumda mevcut kararın bu adresler için de uygulanması, söz konusu hâkim kararının yerine getirilmesinden ibarettir. Çünkü belirtilen yayının kişilik hakkını ihlal ettiği Mahkeme tarafından tespit edilmiş durumdadır. Birlik'in

burada yapacağı şey, söz konusu yayının aynı olup olmadığını ve ihlale konu yayının belirtilen internet adresinde aynen veya bir parçasının yayınlanıp yayımlanmadığını belirlemekten ibarettir. Ayrıca hâkim kararını etkisiz kılacak şekilde çok küçük değişiklikler yapılmak suretiyle aynı eylemin gerçekleştirilmesi hâlinde de ihlale konu yayının aynı olduğu kabul edilmelidir. Burada Birlik tarafından hukuki bir değerlendirme yapılması söz konusu olmayıp maddi olay tespit edilecektir. Bu durumda da erişimin engellenmesi kararının uygulanacağı yayın, daha önce hâkim kararıyla tespit edilmiş olduğundan herhangi bir belirsizlikten bahsedilemeyeceği gibi ifade hürriyetinin keyfi veya ölçsüz şekilde sınırlandırılmasından da söz edilemez.

Ancak hâkimin 9. madde kapsamında verdiği erişimin engellenmesi kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin *“aynı mahiyetteki yayınların”* başka internet adreslerinde yayımlanması durumunda ilgili kişinin Birlik’e başvurması hâlinde bunun tespiti de Birliğe bırakılmaktadır. Aynı mahiyetin tespiti, yayının aynı olmasından farklı olup bu yayının içeriğinin değerlendirilmesini gerektirmektedir. *“Aynı mahiyetteki yayınlar”* hâkimin vermiş olduğu erişimin engellenmesi kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin yayın ile aynı olmayan ancak yöneldiği sonuç bakımından ilgilinin kişilik hakkını ihlal edebilecek mahiyette olan yayınlardır. Kişilik hakkının kapsamı ve hangi eylemlerin kişilik hakkını ihlal ettiği ise ilgili tarafların toplumsal, ekonomik, siyasal ve hukuki konuları, söz konusu yayının ulaştığı kitle ve bu yayının ifade özgürlüğü kapsamında bulunup bulunmadığı gibi birçok hukuki konunun değerlendirilmesini ve buna göre karar verilmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda iptali istenilen kuralla aynı mahiyetteki yayınların Birlik’e erişimin engellenmesine yönelik olarak verilen yetki, kanunilik ilkesinin asgari şartı olan kanunun anlaşılır, açık ve net olması zorunluluğunu karşılamadığı gibi kapsam ve sınırları da belirsizdir. Kural *“aynı mahiyetteki yayınlar”* yönünden belirli ve öngörülebilir değildir.

Öte yandan, Birlik tarafından hâkimin verdiği erişimin engellenmesi kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin aynı mahiyetteki yayınların başka internet sitesinde yayımlanması hâlinde bu siteler hakkında da erişimin engellenmesi kararının uygulanması, bu sitelerden yararlanılmasını engellediğinden ifade özgürlüğünü de ölçsüzce sınırlandırmaktadır.

Sonuç olarak Mahkeme, dava konusu kuralda yer alan *“...veya aynı mahiyetteki yayınların...”* ibaresinin Anayasa’nın 2., 13. ve 26. maddelerine aykırı olduğunu belirterek iptaline, kuralın kalan bölümünün ise Anayasa’ya aykırı olmadığını ifade ederek bu bölüme ilişkin iptal talebini reddetmiştir.

6518 sayılı Kanun’un 94. maddesiyle 5651 sayılı Kanun’a eklenen 9/A maddesinin dava konusu (8) numaralı fıkrasında, özel hayatın gizliliğinin ihlaline bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde TİB başkanının emriyle erişimin engellenmesi düzenlenmektedir.

Mahkeme kanun koyucunun, özel hayatın gizliliğinin ihlaline bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâlleri göz önüne alarak kişilerin özel hayatlarının gizliliğinin ihlal edildiği durumlarda, kamu düzeni ve kamu yararını korumak amacıyla TİB başkanına erişimin engellenmesine karar verme yetkisi verdiğini ve böyle bir düzenleme yapılmasının anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kaldığını ifade etmiştir.

Dava dilekçesinde özetle kuralın bir “*sansür*” hükmü olduğu ve TİB’e doğrudan erişimin engellenmesi kararı verme yetkisi tanıdığı, bu düzenlemeye göre özel hayatın gizliliği veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerine bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde TİB başkanının herhangi bir ihbar, iddia, şikâyet ya da başvuru olmaksızın ve herhangi bir kişinin talebi bulunmaksızın erişimin engellenmesine ilişkin re’sen tedbir karar verebileceği, bu durumun hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu, dava konusu kural ile TİB başkanına temel hak ve hürriyetlerden biri sayılan “*ifade hürriyetine*” doğrudan müdahale ederek bu hürriyetin kullanımını engelleme konusunda emir verme yetkisi tanıdığı, bu durumun ifade özgürlüğünün kanun dışı bir yolla sınırlandırılması anlamına geldiği, ayrıca düzenlemenin ölçülülük ilkesiyle ve düzenleme ile korunmak istenen menfaatlerle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın, Anayasa’nın 2., 13., 22., 26. 28., 36. ve 40. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkeme kanun koyucunun, özel hayatın gizliliğinin ihlaline bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâlleri göz önüne alarak kişilerin özel hayatlarının gizliliğinin ihlal edildiği durumlarda kamu düzeni ve kamu yararını korumak amacıyla TİB başkanına erişimin engellenmesine karar verme yetkisi verdiğini ve böyle bir düzenleme yapılmasının anayasal sınırlar içinde, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kaldığını ifade etmiştir.

Mahkemeye göre dava konusu kuralda yer alan “*özel hayatın gizliliğinin ihlali*” ve “*gecikmesinde sakınca bulunan haller*” ibarelerinin içerik ve kapsamının kanun koyucu tarafından önceden tek tek belirlenmesi mümkün olmayıp özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi hâllerinin tamamının gecikmesinde sakınca bulunan hâller olarak nitelendirileceği açıktır.

Şüphesiz TİB başkanı söz konusu yetkiyi, özel hayatın gizliliğinin ihlaline bağlı olarak ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kullanabilecektir. Her ne kadar kuralda hangi yolla erişimin engelleneceği açık bir şekilde belirtilmemiş ise de Kanun’un 9/A maddesinin (4) numaralı fıkrasında erişimin engellenmesinin, özel hayatın giz-

liliğini ihlal eden yayın, kısım, bölüm, resim, video ile ilgili olarak (URL şeklinde) içeriğe erişimin engellenmesi yoluyla yapılacağına ilişkin hükmün TİB başkanı için de geçerli olduğu açıktır. Kanun'un 9/A maddesi ile erişimin engellenmesi için gerekli durum ve şartların temel esasları ve çerçevesi belirlenmiş bulunmakta olup kural, bu hâliyle belirli ve öngörülebilir niteliktedir.

Ayrıca TİB başkanının Kanun'un 9/A maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca vermiş olduğu erişimin engellenmesi kararı, aynı maddenin (9) numaralı fıkrası uyarınca yargı denetimine tâbidir. Başkan tarafından verilen erişimin engellenmesi kararı, Başkanlık tarafından yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunulacak ve hâkim kararını kırk sekiz saat içinde açıklayacaktır.

Sonuç olarak Mahkeme, dava konusu kuralı Anayasa'ya aykırı bulmayarak iptal talebinin reddine karar vermiştir.

16- Arama Kararı Verilebilmesi İçin Makul Şüphenin Bulunması Şartını Öngören Kurala İlişkin Karar (E.2014/195, K.2015/116)

Mahkeme, Anayasa'da ve 5271 sayılı Kanun'da arama tedbirine ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmek suretiyle özel hayata ve konut dokunulmazlığına keyfi olarak müdahalede bulunulmasını önleyici güvenceler getirildiğini tespit ettikten sonra ceza muhakemesinin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla arama tedbirine başvurulabilmesi için makul şüphenin yeterli görülmesinin, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı haklarının kullanımını ölçsüz şekilde sınırlandıran bir müdahaleye sebebiyet vermediğine karar vererek iptal talebini reddetmiştir.

5271 Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 116. maddesine göre arama kararı verilebilmesi için sanığın veya şüphelinin yakalanabileceği ya da suç delillerinin elde edilebileceği hususunda "*somut delillere dayalı kuvvetli şüphe*"nin bulunması gerekmektedir iken dava konusu kuralla madde metninde değişiklik yapılarak arama kararı için "*makul şüphe*"nin varlığı yeterli görülmüştür.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla arama kararı verilebilmesi için öngörülen makul şüphenin subjektif bir kavram olduğu ve bunun kişilerin özel hayatına, aile hayatının mahremiyetine ve konut dokunulmazlığına kamu otoriteleri tarafından keyfi olarak müdahalede bulunulmasına sebebiyet verdiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 20. ve 21. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptal davasını 23.12.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesi arama kararı verilebilmesi için gerekli olan makul şüphenin, her bir olayın özelliğine göre değişkenlik göstereceğinden hangi koşullarda gerçekleşeceğinin önceden öngörülebilmesinin mümkün olmadığını, bu nedenle dava konusu kuralla genel bir belirleme yapılarak makul şüphenin bulunup bulunmadığını belirleme yetkisinin arama kararı vermeye yetkili mercilere bırakıldığını ifade etmiş makul şüphe kavramının, doktrin, uygulama ve yargı kararlarına göre anlam ve içeriğinin gelişip değişeceğine vurgu yapmıştır.

Mahkeme, arama kararı verilebilmesi için somut delillere dayalı kuvvetli şüphe yerine makul şüphenin yeterli görülmesinin, soruşturma veya kovuşturmalarda arama tedbirine daha kolay bir şekilde başvurulabilmesine olanak tanımakla birlikte bu hususun kuralı tek başına Anayasa'ya aykırı kılmayacağını, arama tedbiriyle özel hayata ve konut dokunulmazlığına yapılan müdahalenin ölçülü olup olmadığının, makul şüphe koşulu yanında, kanunda yer alan diğer güvencelere bakılarak bir bütünlük içinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Mahkemeye göre Anayasa'ya uygunluk denetimi bakımından önemli olan husus, arama kararı verilebilmesi konusunda yetkili mercilere sınırsız bir takdir hakkı tanınarak arama tedbirinin keyfi olarak uygulanmasına sebebiyet verilip verilmediğidir.

Sonuç olarak Mahkeme, Anayasa'da ve 5271 sayılı Kanun'da arama tedbirine ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmek suretiyle özel hayata ve konut dokunulmazlığına keyfi olarak müdahalede bulunulmasını önleyici güvenceler getirildiğini tespit ettikten sonra ceza muhakemesinin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla arama tedbirine başvurulabilmesi için makul şüphenin yeterli görülmesinin, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı haklarının kullanılmasını ölçüsüz şekilde sınırlandıran bir müdahaleye sebebiyet vermediğine karar vererek iptal talebini reddetmiştir.

Dava konusu bir diğer kuralla, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılan suçlar yönünden, soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği durumlarda Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, sulh ceza hâkiminin kararıyla müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanabileceği düzenlenmiştir.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisine kısıtlama getirilmesinin, silahların eşitliği ilkesi bağlamında hak arama hürriyetini ihlal ettiği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 19. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkeme, ceza yargılamasında soruşturma ve kovuşturma evresinin bir bütün olduğunu, adil yargılanma hakkının, kovuşturma evresinde olduğu gibi soruşturma evresi yönünden de geçerli olduğunu vurguladıktan sonra soruşturma evresinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla savunma hakkının kullanılmasını engellemeyecek şekilde müdafinin dosya inceleme yetkisine kısıtlama getirilebileceğini ifade etmiştir.

Mahkeme, ceza yargılamasında soruşturma ve kovuşturma evresinin bir bütün olduğunu, adil yargılanma hakkının, kovuşturma evresinde olduğu gibi soruşturma evresi yönünden de geçerli olduğunu vurguladıktan sonra soruşturma evresinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla savunma hakkının kullanılmasını engellemeyecek şekilde müdafinin dosya inceleme yetkisine kısıtlama getirilebileceğini ifade etmiştir. Bu çerçevede kararda, dava konusu kuralın hâkime soruşturma dosyası üzerinde mutlak bir kısıtlama yetkisi vermediği kısıtlama kararının, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri gözetilerek sanığın savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla ve yalnızca Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılan suçlar yönünden soruşturmanın amacını tehlikeye düşebileceği durumlarla sınırlı olarak tanındığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, ceza soruşturmasının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine riayet edilerek Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılan suçlar yönünden ve soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği durumlarla sınırlı olarak müdafinin dosya inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisine sınırlama getirilmesinin, adil yargılanma hakkına ölçüsüz bir müdahale niteliğinde olmadığını belirterek kuralın iptaline yönelik talebi reddetmiştir.

17- MİT Kanunu'na İlişkin Karar (E.2014/122, K.2015/123)

Dava konusu kurallardan birinde, Türk vatandaşları hariç olmak üzere tutuklu veya hükümlü bulunanların millî güvenliğin veya ülke menfaatlerinin gerektirdiği hâllerde dışişleri bakanının talebi üzerine, adalet bakanının teklifi ve başbakanın onayı ile başka bir ülkeye iade edilebileceği veya başka bir ülkede tutuklu ve hükümlü bulunanlar ile takas edilebileceği düzenlenmektedir.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla Türkiye'de tutuklu veya hükümlü bulunan yabancıların, millî güvenliğin veya ülke menfaatlerinin gerektirdiği hâllerde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 18. maddesinde belirtilen kurallara ve usule

Kuralla suçluların iadesini de kapsayacak şekilde geniş bir iade ve takas yetkisi verilmişken, Kanun'da, talep eden ülkeye geri verilmesi hâlinde işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri bulunan kişilerin iade edilemeyeceği yönünde herhangi bir güvenceye yer verilmediğine dikkat çeken Mahkeme, bu durumun kişilerin Anayasa'da güvence altına alınan yaşam hakkı başta olmak üzere düşünce, kanaat ve din özgürlüğü ile ayrımcılık, kötü muamele ve işkence yasağı haklarını ihlal edebileceğini belirtmiştir.

aykırı olarak idari bir kararla başka bir ülkeye iade edilebilmesine veya başka bir ülkede tutuklu ve hükümlü bulunanlar ile takas edilebilmesine imkân tanındığı, bu durumun anılan maddedeki güvenceleri etkisiz hâle getirerek kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin zedelenmesine yol açtığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptal davasını 30.12.2015 tarihinde karara bağlayan Anayasa Mahkemesince dava konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddeleri yönünden incelenmiştir.

Mahkemeye göre Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan hak arama özgürlüğü; toplumsal barışı güçlendiren dayanaklardan biri olmanın yanında bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme yoludur. İnsan varlığını soyut ve somut değerleriyle koruyup geliştirmek amacıyla hukuksal olanakları kapsamlı biçimde sağlama, bu konuda tüm yollardan yararlanma hakkını içeren hak arama özgürlüğü, hukuk devletinin ve çağdaş demokrasinin vazgeçilmez koşullarından biridir.

Mahkeme, dava konusu kural uyarınca benimsenen iade usulünde, bir yabancının yurt dışında suç işlemesi gerekmediğini, yurt içinde suç işlemiş olsa bile iade edilmesine imkân tanındığını, ayrıca kişinin sadece yargılanması veya cezasının infaz edilmesi amaçlarıyla iadesi şartının aranmayıp kişinin yargılanma veya cezasının infazı dışındaki amaçlarla da iadesinin mümkün bulunduğunu belirterek dava konusu kuralın uluslararası hukukta ve TCK'nin 18. maddesinde düzenlenen suçluların iadesi usulünden ayrıldığı, bu yönüyle kuralın hem teknik anlamda iadeye yani yurt dışında suç işleyen yabancıların yargılanması veya cezalarının infaz edilebilmesi için iadeye, hem de anılan amaçlar dışındaki iadeye imkân tanıdığına işaret etmiştir.

Bu çerçevede kuralla suçluların iadesini de kapsayacak şekilde geniş bir iade ve takas yetkisi verilmişken Kanun'da, talep eden ülkeye geri verilmesi hâlinde işken-

ceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri bulunan kişilerin iade edilemeyeceği yönünde herhangi bir güvenceye yer verilmediğine dikkat çeken Mahkeme, bu durumun kişilerin Anayasa’da güvence altına alınan yaşam hakkı başta olmak üzere düşünce, kanaat ve din özgürlüğü ile ayrımcılık, kötü muamele ve işkence yasağı haklarını ihlal edebileceğini belirtmiştir.

Öte yandan kurala konu işlemlerin de diğer tüm idari işlemler gibi yargı denetimine tabi olmasına rağmen kuralla öngörülen, tutuklu ve hükümlülerin iadesi ve takası (yurt dışına teslimi) olduğundan bu konuda sadece yargı yollarının öngörülmüş olmasının yeterli olmayacağını belirten Mahkeme, ilgili kişilerin bu yolu etkili bir şekilde kullanabilmelerini sağlayacak, bu yönüyle anılan işleme karşı yapılan yargısal başvuru sonuçlanmadan kişinin sınır dışı edilmesini önleyecek güvencelerin sağlanması gerektiğini, aksi takdirde söz konusu kişilerin sınır dışı edilmesinden sonra yargı denetimi yapılmasının hiçbir anlamı olmayacağını vurgulamıştır.

Sonuç olarak dava konusu kuralla anılan nitelikte güvenceler ve konuya ilişkin benzeri teminatlar öngörülmeden koşulları ve sınırları belirsiz bir yetkinin düzenlenmesinin, kişilerin hukuki güvenliklerini ve hak arama hürriyetlerini ihlal ettiğini ifade eden Mahkeme, kuralın Anayasa’nın 2. ve 36. maddelerine aykırı olduğunu belirterek iptaline karar vermiştir.

Dava konusu kuralda açıklanmasında devletin yürüttüğü göreve zarar vermeyecek fakat bireylerin haklarının tespit edilerek korunabilmesine katkı sağlayacak konularda da tanıklık yapılması yasaklanmaktadır. Bu durum, haklı ve makul bir nedene dayalı olmaksızın tanık deliline başvurma hakkına ölçülü olmayan bir sınırlama getirilmesi sonucunu doğurmakta ve maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasını önleyerek hak arama özgürlüğü, adil yargılanma hakkı ve hukuk devleti ilkesinin zedelenmesine yol açmaktadır.

Dava konusu cümlelerin de yer aldığı diğer bir kuralla 2937 sayılı Kanun’un 29. maddesinde yer alan ve görevin gizliliği ile devletin çıkarlarının zorunlu kıldığı hâllerde MİT mensuplarının tanık olarak dinlenebilmesini MİT müsteşarının iznine bağlayan düzenlemede değişiklik yapılmakta ve devletin çıkarlarının zorunlu kıldığı hâller hariç olmak üzere MİT mensupları ile MİT’te görev yapmış olanların, MİT’in görev ve faaliyetlerine ilişkin hususlarda tanıklık yapamayacağı düzenlenmektedir.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla MİT mensupları ile MİT’te görev yapmış olanların MİT’in görev ve faaliyetlerine ilişkin hususlarda tanıklık yapmasının yasaklandığı, bu durumun anılan konulara ilişkin olarak maddi gerçeğin ortaya çı-

kartılmasını önleyeceği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 12. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemece dava konusu kural, Anayasa'nın 2., 13. ve 36. maddeleri yönünden incelenmiştir.

Mahkemeye göre hukuksal olanakları kapsamlı biçimde kullanabilme ve bu konuda tüm yollardan yararlanma hakkını içeren hak arama özgürlüğünün, hukuki uyumsuzluklara ilişkin olarak etkili bir soruşturma ve kovuşturma yapılarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını isteme hakkını da bünyesinde barındırdığında kuşku bulunmamaktadır. Bu yönüyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını önleyen kuralın, adaletin gerçekleşmesini önleyerek hak arama özgürlüğü ve hukuk devleti ilkesine zarar vereceği açıktır.

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlayan araçlar arasında tanık delili de mevcut olup bu yönüyle kişilerin, uyumsuzluk konusu olaya ilişkin bilgisi olanların tanıklığına başvurma hakları bulunmaktadır.

Öte yandan Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesine 2001 değişiklikleriyle eklenen "*adil yargılanma*" ibaresine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Bu sözleşmelerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile AİHM uygulamasındaki adil yargılanma hakkı güvencelerinden birini de tanık dinletme ve sorgulama hakkı oluşturmaktadır.

Elbette ki bu hak mutlak olmayıp birtakım haklı ve makul nedenlerin bulunması hâlinde ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uygun olarak sınırlandırılabilir. Bu yönüyle Anayasa'nın 38. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca kimse'nin kendisi veya kanunda belirtilen yakınları aleyhine tanıklık yapmaya zorlanması mümkün olmadığı gibi kişilerin özel hayatının korunması amacıyla veya devletin Anayasa'da belirtilen yükümlülükleri yerine getirmek üzere yürüttüğü görevlerin zorunlu kıldığı hâllerde de buna sınırlamalar getirilebilir.

Dava konusu kuralla MİT mensuplarının, MİT'in görev ve faaliyetlerine ilişkin tüm konularda tanıklık yapması kural olarak yasaklanmakta, sadece devletin menfaatlerinin zorunlu kıldığı hâllerde bu kişilerin anılan konularda tanıklık yapması yetkili merciin iznine bırakılmaktadır. Oysa MİT'in görev ve faaliyet alanı çok geniş olup MİT'in görev ve faaliyetlerine ilişkin olup açıklanmasında devletin yürüttüğü görev ve zarar vermeyecek fakat maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasına, dolayısıyla sadece devletin çıkarlarının değil, bireylerin haklarının tespit edilerek korunabilmesine katkı sağlayacak konuların da bulunması mümkündür.

Dava konusu kuralda bu husus gözetilmeyerek açıklanmasında devletin yürüttüğü göreve zarar vermeyecek fakat bireylerin haklarının tespit edilerek korunabilmesi-

ne katkı sağlayacak konularda da tanıklık yapılması yasaklanmaktadır. Bu durum, haklı ve makul bir nedene dayalı olmaksızın tanık deliline başvurma hakkına ölçülü olmayan bir sınırlama getirilmesi sonucunu doğurmakta ve maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasını önleyerek hak arama özgürlüğü, adil yargılanma hakkı ve hukuk devleti ilkesinin zedelenmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak Mahkeme dava konusu kuralın, Anayasa'nın 2., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğunu belirterek iptaline karar vermiştir.

Yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ile birlikte Bakanlar Kuruluna ait olup Anayasa'nın 8. maddesi uyarınca bu yetki ve görevin Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılacağını ve yerine getirileceğini ifade eden Mahkeme, dolayısıyla düzenlemenin genel ve soyut niteliğinden Bakanlar Kuruluna MİT'e hukuka aykırılık oluşturabilecek nitelikte bir görev verme yetkisinin verildiği sonucunun çıkarılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

Dava konusu bir diğer kuralda ise MİT'in Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getireceği düzenlenmektedir.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla MİT'e dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirme görevinin verildiği ancak düzenlemede Bakanlar Kurulunca verilecek söz konusu görevlerin kapsam ve sınırları gösterilmeyerek hukuki belirsizliğe ve keyfilığe neden olduğu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre hukuk devletinin temel ilkelerinden biri "*belirlilik*"tir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına imkân tanımaması gerekir.

Mahkeme, dava konusu kuralda MİT'in Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getireceğinin düzenlendiğine ve bu düzenleme yapılırken söz konusu görevin sadece dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda olabileceğinin belirtilerek verilecek görevin kapsamının, sınırlarının ve içeriğinin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir tereddüde yer bırakmayacak şekilde açık, anlaşılabilir ve uygulanabilir şekilde belirlendiğine dikkat çekmiştir.

Kuralda yer alan "*görev*" veya bu görevi niteleyerek içeriğini belirleyen "*dış güven-*

lik, “terörle mücadele” ve “millî güvenlik” ibarelerinin soyut ve genel kavramlar olmasının ise kuralın belirsizlik taşıması anlamına gelmediğini, bunun kanun yapma tekniğinin doğasından kaynaklandığını belirten Mahkeme kanun kurallarının genel ve soyut olmasının, somut olayın özelliğine göre değişebilecek tüm çözümleri kuralın bünyesinde barındırma, bir başka ifadeyle kuralın amaca uygun sonuca ulaştıracak herhangi bir çözümü dışlamasını önleme ihtiyacından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Öte yandan Mahkeme, Anayasa’nın 117. maddesinde, “*Millî güvenliğin sağlanmasından... Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.*” hükmüne yer verildiğine dikkat çekmiş, bu çerçevede, millî güvenliği sağlama sorumluluğu bulunan Bakanlar Kurulunun, Anayasa tarafından kendisine verilen bu sorumluluğun gereğini yerine getirmek üzere millî güvenlik ile millî güvenliği doğrudan ilgilendiren “*dış güvenlik*” ve “*terörle mücadele*” konularında MİT’e görev verme yetkisine sahip kılınmasının doğal olduğunu vurgulamıştır.

Yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ile birlikte Bakanlar Kuruluna ait olup Anayasa’nın 8. maddesi uyarınca bu yetki ve görevin Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılacağını ve yerine getirileceğini ifade eden Mahkeme, dolayısıyla düzenlemenin genel ve soyut niteliğinden Bakanlar Kuruluna MİT’e hukuka aykırılık oluşturabilecek nitelikte bir görev verme yetkisinin verildiği sonucunun çıkarılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme dava konusu kuralın Anayasa’nın 2. maddesine aykırı olmadığı kanaatine ulaşarak iptal talebinin reddine karar vermiştir.

Mahkemeye göre kanun koyucunun izlediği ceza politikası uyarınca kanunlarla belirlenen görevlerini en iyi şekilde ve etkin olarak yerine getirmesini sağlamak, millî güvenliğe ilişkin gizli kalması gereken görev ve faaliyetlerin açığa çıkmasını ve görülen hizmetin kesintiye uğramasını önlemek üzere MİT mensupları yönünden görevin niteliğinden kaynaklanan farklı bir soruşturma usulü benimsemesi, takdir yetkisi kapsamında kalmakta olup bu yönüyle dava konusu kuralın, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı düşen bir yönü bulunmamaktadır.

2937 sayılı Kanun’un 26. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde Cumhuriyet savcılarının, MİT görev ve faaliyetleri ile mensuplarına ilişkin herhangi bir ihbar veya şikâyet aldıklarında veya böyle bir durumu öğrendiklerinde konuyu MİT Müsteşarlığına bildirecekleri belirtilmekte, dava konusu ikinci cümlesinde ise MİT Müsteşarlığının, konunun görev ve faaliyetlerine ilişkin olduğunu belirtmesi veya

belgelendirmesi hâlinde adli yönden başkaca bir işlem yapılmayacağı ve herhangi bir koruma tedbirinin uygulanmayacağı düzenlenmektedir.

Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralla MİT'in görev ve faaliyeti kapsamında olduğunu belirttiği eylemlerle ilgili olarak Cumhuriyet savcılarının soruşturma yapma ve kamu davası açma yetkisinin kaldırıldığı, bu durumun hukuk devleti ilkesiyle çeliştiği, kuralla MİT'e diğer hiçbir kişi ve kurumda bulunmayan bir ayrıcalık tanındığı, bunun kanun önünde eşitlik ilkesini zedelediği, ayrıca kuralla MİT'in görev ve faaliyeti kapsamında kalan eylemlerinin yargı denetimi dışında bırakılmasının, idarenin tüm eylem ve işlemlerinin yargı denetimine açık olması gerektiği yönündeki anayasal kuralı ihlal ettiği belirtilerek dava konusu kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemeye göre dava konusu kural görev suçlarıyla ilgili olup MİT mensuplarının görevi dışındaki şahsi suçlarını düzenlememektedir. Ancak MİT mensuplarının görev suçlarıyla şahsi suçları arasında ayırım yapmanın, diğer kamu görevlilerine nazaran zor olduğunun da dikkate alınması gerekmektedir. Zira MİT'in görevlerinin niteliği nedeniyle birçok faaliyeti gizli olup bunların MİT'in yetkilileri dışındaki kimselerce bilinmesi söz konusu olmamaktadır. Kuralın lafzından ve madde gerekçesinden kuralla MİT'in görev ve faaliyetlerine ilişkin bu özellik nedeniyle kuralda belirtilen özel soruşturma usulünün belirlendiği, böylece millî güvenlik açısından gizli kalması gereken MİT görev ve faaliyetlerinin açığa çıkarılmasının veya engellenmesinin önlenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Bu usulün benimsenmesi nedeniyle MİT'in, mensuplarının şahsi suçlarını da görev suçu kapsamında kaldırdığını belirterek Kanun'un başka bir hukuki müessese için öngördüğü usulün öngörmediği bir alanda kullanılabilmesine neden olabileceği, bunun da keyfiliğe yol açacağına düşünülebileceğini değerlendiren Mahkeme, Kanun'da bu sakıncanın ortaya çıkmasını engelleyecek yasal güvencelere yer verildiğini, dolayısıyla bir taraftan MİT'in gizli kalması gereken görev ve faaliyetlerinin açığa çıkması önlenirken diğer taraftan bunun keyfiliğe neden olmasının önüne geçecek tedbirlerin alındığını ifade etmiştir.

Bu bağlamda öncelikle demokratik bir hukuk devletinde bir kamu kuruluşunun, mensuplarının şahsi suçlarını görev suçu olarak göstermesinin beklenemeyeceğinin belirtildiği kararda, MİT'in mensubunun şahsi suçunu görev suçu olarak gösterse dâhi Cumhuriyet savcısının söz konusu kişiyle ilgili soruşturma yapma imkânının ortadan kaldırılmadığını, 2937 sayılı Kanun'un 26. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi uyarınca görev suçu olduğu bildirilen eylemle ilgili olarak Başbakan'dan soruşturma izni istenmesinin ve Başbakanın da eylemi görev kapsamında kabul edip izin vermemesi hâlinde idari yargı yoluna başvurulmasının mümkün bulunduğunu, dolayısıyla Başbakanın bu denetiminin ve akabindeki yargı denetiminin aslında ki-

şisel suç kapsamında olan eylemlerin görev suçu kapsamında gösterilmesini önleyebilecek nitelikteki güvenceyi sağladığı ifade edilmiştir.

Mahkemeye göre kanun koyucunun izlediği ceza politikası uyarınca kanunlarla belirlenen görevlerini en iyi şekilde ve etkin olarak yerine getirmesini sağlamak, millî güvenliğe ilişkin gizli kalması gereken görev ve faaliyetlerin açığa çıkmasını ve görülen hizmetin kesintiye uğramasını önlemek üzere MİT mensupları yönünden görevin niteliğinden kaynaklanan farklı bir soruşturma usulü benimsemesi, takdir yetkisi kapsamında kalmakta olup bu yönüyle dava konusu kuralın, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı düşen bir yönü bulunmamaktadır.

Öte yandan düzenlemeyle MİT'in görevi kapsamındaki işlem ve faaliyetlerin yargı denetimi dışına çıkarılması da söz konusu değildir. Zira maddede atıfta bulunulan kişilerin görev suçları yönünden soruşturma yapılmasının izne bağlanması, söz konusu kişilerin işledikleri suçların yargı denetimi dışına çıkarılması sonucunu doğurmamaktadır.

Sonuç olarak Mahkeme, dava konusu kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 125. maddelerine aykırı olmadığı kanaatine ulaşarak iptal talebinin reddine karar vermiştir.

II- BİREYSEL BAŞVURULARDA ÖNE ÇIKAN KARARLAR

Bireysel başvurularda Mahkeme 2015 yılı içinde yaşam hakkı, yaşam hakkı çerçevesinde yaşamı koruma yükümlülüğü, etkili soruşturma yapma yükümlülüğü, tıbbi tedaviden önce bilgilendirme hakkı, vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı çerçevesinde zorunlu aşı uygulaması, işkence ve kötü muamele yasağı, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği, aile hayatına saygı hakkı, şeref ve itibarın korunmasını isteme hakkı, ayrımcılık yasağı, haberleşme hürriyeti, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, din ve vicdan özgürlüğü; seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma ve siyasi örgütlenme hakkı, sendika hakkı, mülkiyet hakkı ve adil yargılanma hakkı gibi birçok anayasal hakka ilişkin kararlar vermiştir.

Mahkemenin yaşam hakkına yönelik kararlarından “Mehmet KAYA ve Diğerleri Kararı” ile “Meral EŞKİLİ Kararı” öne çıkmaktadır. Yine “Adem ÜLGEN ve Diğerleri Kararı” ile “Mehmet DEMİR ve Diğerleri Kararı” yaşamı koruma yükümlülüğü hususunda; “Filiz AKA Kararı”, “İlker BAŞER ve Diğerleri Kararı”, “Fahriye ERKEK ve Diğerleri Kararı”, “Mehmet KARABULUT Kararı” ile “Yavuz DURMUŞ ve Diğerleri Kararı” yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü konusunda verilmiş kararlardan örnek olarak gösterilebilir.

Ayrıca tıbbi tedaviden önce bilgilendirme hakkı kapsamında “Ahmet ACARTÜK Kararı”, vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı çerçevesinde zorunlu aşı uygulaması hakkında “Halime Sare AYSAK Kararı” Mahkemenin 2015 yılı içinde vermiş olduğu önemli kararlardandır.

İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin verilmiş kararlardan ise “Şenol GÜRKAN Kararı”, “Hüseyin CARUŞ Kararı”, “Arif Haldun SOYGÜR Kararı” ve “Hamdiye ASLAN Kararı” öne çıkmaktadır.

“K. A. Kararı” ile “Mete Dursun Kararı” da Mahkemenin 2015 yılı içinde insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında vermiş olduğu kararlardandır.

Mahkemenin yine bu yıl içinde kişi hürriyeti ve güvenliği konusunda vermiş olduğu kararlardan “Hikmet KOPAR ve Diğerleri Kararı”, “Yavuz PEHLİVAN ve Diğerleri Kararı”, “Doğu PERİNÇEK, Hikmet ÇİÇEK, Hasan Atilla UĞUR Kararları”, “Hidayet KARACA Kararı” ve “İzzettin ALPERGİN Kararı” örnek olarak gösterilebilir.

Yine bu dönemde verilmiş olan “Serap TORTUK Kararı” ile “Ata TÜRKERİ Kararı” özel hayatın gizliliği, “Hayriye ÖZDEMİR Kararı” ve “Marcus Frank CERNY Kararı” aile hayatına saygı, “Nurettin POLAT Kararı” ile “Fetullah GÜLEN Kararı” şeref ve itibarın ko-

runmasını isteme hakkı, “Gülbu ÖZGÜLER Kararı” ayrımcılık yasağı, “Esra Nur ÖZBEY Kararı” ise din ve vicdan özgürlüğü konusundaki kararlardandır.

“Mehmet Koray ERYAŞA Kararı”, “Eren YILDIZ Kararı” ve “Mehmet Seyfi OKTAY Kararı” ise haberleşme hürriyetine ilişkin verilmiş önemli kararlardandır.

Yine aynı dönemde ifade özgürlüğü konusunda verilmiş kararlardan “Tuğrul CULFA Kararı”, “Kamuran Reşit BEKİR Kararı”, “Mehmet Ali AYDIN Kararı”, “Ali Rıza ÜÇER Kararı”, “Tansel ÇÖLAŞAN Kararı”, “Radyo V. Y. A.Ş. Kararı” ve “Ergun POYRAZ Kararı” dikkat çekmekte iken ifade özgürlüğüyle birlikte basın özgürlüğü konusundaki kararlardan ise “Bekir COŞKUN Kararı” ile “Medya Gündem Dijital Gündem Yay. Tic. A.Ş. Kararı” ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı konusunda “Ali Rıza ÖZER ve Diğerleri Kararı” ile “Osman ERBİL Kararı”; seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma ve siyasi örgütlenme haklarına ilişkin olarak “Metin BAYYAR ve Halkın Kurtuluş Partisi Kararı”, “Atıla SERTEL ve Oğuz OYAN Kararları” ile “Büyük Birlik Partisi ve Saadet Partisi Kararı”, Mahkemenin 2015 yılı içerisinde vermiş olduğu kararlardandır.

Yine, Mahkemenin sendika hakkına yönelik kararlarından “Kristal-İş Sendikası Kararı”, mülkiyet hakkına ilişkin kararlarından “Servet SARAÇOĞLU ve Diğerleri Kararı”, adil yargılanma hakkıyla ilgili kararlarından ise “Yankı BAĞCIOĞLU ve Diğerleri Kararı”, “Ahmet SAYGILI ve Şefika SAYGILI Kararı”, “Abdulselam TUTAL ve Diğerleri Kararı”, “Baran KARADAĞ Kararı”, “Nurten ESEN Kararı”, “Deniz SEKİ Kararı” ile “Aligül ALKAYA ve Diğerleri Kararı” öne çıkmaktadır.

A) YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Adem ÜLGEN ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/6581)

Mahkemenin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşım uyarınca devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi, devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, kamusal olsun veya olmasın yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerli olup kamu güvenliğini sağlama amacıyla yürütülen tehlikeli faaliyetler alanı da bu yükümlülük kapsamındadır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 25.2.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvurusular Adem Ülgen, Ahmet Ülgen ve Hanım Ülgen mayın patlaması sonucu meydana gelen yaralanma nedeniyle bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Türkiye-İran sınırında bulunan askerî birliğin yakınındaki mayınlı bölge civarında hayvan otlatan on iki yaşındaki Adem Ülgen arkadaşlarıyla birlikte koyun sürüsünün peşinden giderek mayınlı bölgeye girmiştir. Adem Ülgen ve iki arkadaşı mayın patlaması sonucu yaralanmıştır. Olay nedeniyle başvurusular maddi ve manevi tazminat talebiyle Millî Savunma Bakanlığı aleyhine dava açmışlardır. Anılan dava, “söz konusu zararın meydana gelmesinde mayınlı saha olduğu bilinen ve etrafında uyarı levhaları ve tel örgüler bulunan alana girerek çakıyla mayını kurcalayan davacıların çocuğu ile bakım ve gözetim görevini gereği gibi yerine getirmeyen anne ve babanın tam kusurlu olduğu anlaşılmış olup, zarardan davalı idareyi sorumlu tutmak ve tazminata mahkûm etmenin hukuka uygun olmayacağı” gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvurusular, gerekli tedbirlerin alınmaması nedeniyle mayın patlamasının gerçekleştiğini ve başvuru Adem Ülgen'in yaralandığını, ayrıca açtıkları tazminat davasının makul sürede sonuçlandırılmadığını ileri sürmüşlerdir.

Öncelikle yaşam hakkı yönünden başvuruyu inceleyen Mahkemeye göre kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantılı olan devredilmez ve vazgeçilmez haklardandır ve devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki

alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son verme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Mahkemenin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşım uyarınca devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi, devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, kamusal olsun veya olmasın yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerli olup kamu güvenliğini sağlama amacıyla yürütülen tehlikeli faaliyetler alanı da bu yükümlülük kapsamındadır. Bu bağlamda yaşam hakkı, devlete egemenlik alanında bulunan bireylerin yaşamını korumak için önleyici tedbirleri alma görevini de yüklemektedir.

Somut olayda Mahkeme, birinci başvurunun yaralanmasına neden olan antipersonel mayınların Türkiye-İran sınırında bulunan Ziyaret Hudut Takım Karakolunu koruma amacıyla yerleştirildiğini ifade etmiştir. Başvuruya konu patlama olayında yaralanan çocuklardan Salih Ülgen tarafından yapılan 2013/6585 No.lu bireysel başvuru dosyasındaki ilgili idarenin yazısında, mayınlı arazinin yerel halk tarafından mera olarak kullanılmadığı, hayvanların mayınlı arazi sınırlarından yüz metre uzaklıktan başlayacak şekilde otlatıldığı, mayın tarlasının çevresinin bir metre yüksekliğinde dikenli tel ile çevrildiği ve bölgenin mayınlı olduğunu belirten mayın ikaz levhalarının bulunduğu, bölge halkının mayın tarlaları hakkında bilgilendirilerek kendilerine talimat tebliğ edildiği, arazisinde çalışmak için veya hayvanları otlatmak için gelen halkın mayınlı araziler konusunda uyarıldığı belirtilmiştir.

Mahkeme, yetkililer tarafından alındığı belirtilen önlemlerin ve nöbetçi askerin uyarılarının sorumlu yetişkinler gibi davranması beklenemeyecek olan başvuru ve arkadaşlarının mayınlı sahaya girmesini engelleyemediğini, koyun sürüsünün dahi tel örgüleri aşabildiğini vurgulamış, bu tespitlerden yola çıkarak başvurulardan Adem Ülgen'in yaralanmasına neden olan mayın patlamasının meydana gelmemesi için alınması gerekli güvenlik tedbirlerinin somut olayda yeterli düzeyde bulunmadığı sonucuna varmak suretiyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bununla birlikte Mahkeme, yetkililer tarafından alındığı belirtilen önlemlerin ve nöbetçi askerin uyarılarının sorumlu yetişkinler gibi davranması beklenemeyecek olan başvuru ve arkadaşlarının mayınlı sahaya girmesini engelleyemediğini, ko-yun sürüsünün dahi tel örgüleri aşabildiğini vurgulamış, bu tespitlerden yola çıkarak başvuru ve arkadaşlarından Adem Ülgen'in yaralanmasına neden olan mayın patlamasının meydana gelmemesi için alınması gerekli güvenlik tedbirlerinin somut olayda yeterli düzeyde bulunmadığı sonucuna varmak suretiyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Öte yandan makul sürede yargılanma hakkı yönünden başvuruyu inceleyen Mahkeme, maddi ve manevi zararların tazmini talebiyle açılan davanın kişi sayısı ve mahiyeti itibarıyla karmaşık olmadığını tespit ettikten sonra altı yıl yedi ay süren yargılamanın sonuçlanmasında makul olmayan bir gecikme bulunduğu sonucuna varmış ve bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Mehmet KAYA ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/6979)

Mahkemenin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşım çerçevesinde, bazı özel koşullarda devletin, kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünün de bulunduğu, cezaevlerinde gerçekleşen ölüm olayları için de geçerli olabilecek bu yükümlülüğün ortaya çıkması için cezaevi görevlilerinin, kendi kontrolleri altındaki bir kişinin kendisini öldürmesi konusunda gerçek bir risk olduğunu bilip bilmediklerinin ya da bilmeleri gerekip gerekmediğinin tespit edilmesi, böyle bir durum söz konusu ise bu riski ortadan kaldırmak için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında kendilerinden beklenen her şeyi yapıp yapmadıklarının incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 20.5.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru ve arkadaşlarının ikisinin çocuğu ve diğerlerinin kardeşi olan Erkan Kaya, hükümlü olarak tutulduğu Cezaevinde 7.1.2013 tarihinde kalmakta olduğu kısımda bulunan yatağı yakmış ve yatağın alev alması sonucunda vücudunda yanıklar oluşmuştur. Bunun üzerine Cezaevi görevlilerince hemen hastaneye kaldırılan Erkan Kaya sevk edildiği hastanede 19.1.2013 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, olay nedeniyle resen soruşturma başlatmıştır. Başvurular bu soruşturmaya müşteki sıfatıyla katılmışlardır. Soruşturma kapsamında alınan tanık beyanlarında, müteveffanın psikolojik sorunlarının bulunduğu ve daha önce de benzer yakma eylemlerinde bulunduğu belirtilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı 8.5.2013 tarihli kararıyla görevlilerce yangına çok kısa sürede müdahale edildiği ve yangının kontrol altına alındığı, olayda kurum personelinin ihmal ya da gecikmesinin söz konusu olmadığı, ölümün yanık ve bunun bir komplikasyonu olarak gelişen akut pnömoni sonucu meydana geldiği gerekçesiyle kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucuların bu karara yaptıkları itiraz reddedilmiştir.

Başvurucular; yakınlarının psikolojik sorunu olmasına ve daha önce de benzer yakma eylemlerinde bulunmasına rağmen görevlilerin gerekli tedbirleri almaması sonucu yaşamını yitirdiğini, müteveffaya infaz koruma memurları tarafından kötü muamelede bulunduğu ve işkence yapıldığını, kötü muamelede bulunan görevliler hakkında soruşturma başlatılmadığını, ölümünde ihmali bulunan görevliler hakkında kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verildiğini belirterek yaşam hakkının, kötü muamele ve işkence yasağının, adil yargılama hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Kararda ilk olarak başvurucuların yakınının cezaevinde işkence ya da kötü muamele gördüğüne ilişkin iddialar incelenmiş ve bu iddiaların ispat edilmesini mümkün kılar nitelikte yeterli kanıtın bulunmadığı, dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki iddialarının soyut ve kanıtlanmamış şikâyetlerden oluştuğu belirtilerek başvurunun bu bölümünün kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşam hakkı kapsamında ileri sürülen iddialar esastan incelenmiş ve Mahkemenin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşım çerçevesinde, bazı özel koşullarda devletin kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünün de bulunduğu, cezaevlerinde gerçekleşen ölüm olayları için de geçerli olabilecek bu yükümlülüğün ortaya çıkması için cezaevi görevlilerinin kendi kontrolleri altındaki bir kişinin kendisini öldürmesi konusunda gerçek bir risk olduğunu bilip bilmediklerinin ya da bilmeleri gerekip gerekmediğinin tespit edilmesi, böyle bir durum söz konusu ise bu riski ortadan kaldırmak için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında kendilerinden beklenen her şeyi yapıp yapmadıklarının incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Somut olay açısından Mahkemece yapılan değerlendirmede, Cezaevinde geçirdiği son altı ayda müteveffanın saldırgan tavırlar sergilediği, görevliler ve Cezaevinde

**Ceza infaz kurumunda bulunan Erkan Kaya'nın kalacağı yerin belirlenmesi konusunda kendi değerlendirmelerine göre kararlar verilmesi, psikolojik rahatsızlıkları konusunda sadece ilaçla tedavi öngören bir tedavinin takip edilmesi, tedavi yöntemi konusunda cezaevinin idari personeli ile cezaevinde ve diğer kurumlarda görevli ilgili doktorlar arasında tedavinin şekli ve yerine ilişkin hükümlünün hastalık derecesi dikkate alınarak birlikte bir değerlendirme yapıldığına dair bir bilginin yer almaması ve daha önce yaptığı gibi hükümlünün yatağı tutuşturmak amacıyla kullandığı anlaşıl-
lan çakmağa ulaşmasının cezaevi görevlilerince engellenememesi gibi koşulları birlikte değerlendiren Mahkeme, cezaevi görevlileri tarafından yetkileri çerçevesinde Erkan Kaya'nın ölümünün önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmadığı ve bu suretle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.**

kalan diğer kişilerle sorunlar yaşaması nedeniyle çok sayıda ceza aldığı ve koğuşunun değiştirildiği, aynı dönem içinde yaşadığı psikolojik rahatsızlıklar nedeniyle kendisine ilaç tedavisinin uygulandığı ve yine aynı zaman dilimi içinde 2012 yılının Ağustos ayında, aynı şekilde yatak yakma girişiminde bulunduğu gözetildiğinde müteveffanın daha sıkı bir şekilde gözetim altında tutulması gerektiği ve kendisine ya da diğer kişilere zarar verme ve ölümüne neden olma riskinin bulunduğu cezaevi yetkililerince bilindiğinin veya en azından bilinmesi gerektiğinin kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu bağlamda Mahkeme, ilgili mevzuata göre sağlık durumunun kontrol altında tutulması ve kalacağı yerin belirlenmesi konularında, sadece kendi iradesine bırakılmayacak şekilde bir tutuklunun veya hükümlünün kendine zarar verme ihtimalini en aza indirecek tedbirleri almalarının cezaevi görevlilerinden beklenebileceğini ifade etmiştir.

Ceza İnfaz Kurumunda bulunan Erkan Kaya'nın kalacağı yerin belirlenmesi konusunda kendi değerlendirmelerine göre kararlar verilmesi, psikolojik rahatsızlıkları konusunda sadece ilaçla tedavi öngören bir tedavinin takip edilmesi, tedavi yöntemi konusunda Cezaevinin idari personeli ile cezaevinde ve diğer kurumlarda görevli ilgili doktorlar arasında tedavinin şekli ve yerine ilişkin hükümlünün hastalık derecesi dikkate alınarak birlikte bir değerlendirme yapıldığına dair bir bilginin yer almaması ve daha önce yaptığı gibi hükümlünün yatağı tutuşturmak amacıyla kullandığı anlaşıl-
lan çakmağa ulaşmasının Cezaevi Görevlilerince engellenememesi gibi koşulları birlikte değerlendiren Mahkeme, Cezaevi görevlileri tarafından yetkileri çerçevesinde Erkan Kaya'nın ölümünün önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmadığı ve bu suretle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Yaşam hakkı kapsamında ikinci olarak olay hakkında yürütülen soruşturma sürecini inceleyen Mahkeme, devletin doğal olmayan her ölüm olayında gerçekleşen ölümün sebebini ve varsa sorumlularını ortaya çıkarmaya yönelik etkili bir soruşturma yapmamış olmasının soruşturma yükümlülüğünün ihlalini doğurabileceğini belirtmiş; ölümle sonuçlanan olaylar nedeniyle etkili bir soruşturma yürütülmesinin, yaşam hakkını korumak için ihdas edilen yasal ve idari çerçevenin uygulanmasının güvencesini oluşturduğunu vurgulamıştır.

Bu kapsamda Mahkeme, temel bir prensip olarak yaşam hakkı kapsamında yürütülecek bir soruşturmanın etkililik ve yeterliliğini sağlayabilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerektiğini, bunlara ilave olarak yürütülecek ceza soruşturmalarının teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasının ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılabilmelerinin gerektiğini ifade etmiştir.

Bu açıklamalardan yola çıkan Mahkeme, yürütülen adli soruşturmada sadece yaşanan yangından sonra olaya müdahale noktasında yetkililerin bir ihmallerinin bulunup bulunmadığı yönünden bir değerlendirme yapılması nedeniyle ölüme neden olan olayın tüm yönlerinin ortaya konulamadığını, sorumlu olabilecek kişilerin belirlenemediğini ve ölenin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanamadığını belirterek yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

3- Filiz AKA Kararı (B. No: 2013/8365)

Temel bir prensip olarak yaşam hakkı kapsamında yürütülecek bir soruşturmanın etkililik ve yeterliliğini sağlayabilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerektiğini, bunlara ilave olarak yürütülecek soruşturmanın makul bir süratle gerçekleştirilmesi zorunluluğunun bulunduğunu belirten Mahkeme'ye göre somut olayın koşulları değerlendirilmek kaydıyla yaşamı tehlikeye soktuğu açık olan eylemler ile maddi ve manevi varlığa yönelik ağır saldırıların cezasız kalmasına neden olunmaması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 10.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvurucunun eşi, daha önce alkollü araç kullandığı için sürücü belgesi-

ne el konulan, o sırada da alkollü olan ve hız limitinin çok üzerinde bir hızla seyreden kırmızı ışık ihlali yapan bir kişinin kullandığı aracın başvurunun eşinin içinde bulunduğu ticari taksiye çarpması sonucu 12.2.2005 tarihinde yaşamını yitirmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, kaza nedeniyle resen soruşturma başlatmış ve kazaya sebebiyet verenler hakkında tedbirsizlik sonucu bir kişinin ölümüne ve bir kişinin yaralanmasına sebebiyet verdikleri iddiasıyla 15.2.2005 tarihinde dava açmıştır. Başvurucu, bu davaya müdahil sıfatıyla katılmıştır.

Başvurucu, eşinin ölümüne sebebiyet veren kişi hakkında açılan davanın yaklaşık 8 yıl 1 aylık süre sonunda düşme kararıyla neticelenmesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvurunun ileri sürdüğü iddiaları Anayasa'nın 17. maddesiyle ilişkili görerek başvuruyu bu kapsamda değerlendirmiştir.

Mahkeme, öncelikli olarak devletin kendisi neden olmasa da gerçekleşen ölümün sebebini ve varsa sorumlularını ortaya çıkarmaya yönelik etkili bir soruşturma yapmamasının soruşturma yükümlülüğünün ihlalini doğurabileceğini vurgulamıştır.

Temel bir prensip olarak yaşam hakkı kapsamında yürütülecek bir soruşturmanın etkililik ve yeterliliğini sağlayabilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerektiğini, bunlara ilave olarak yürütülecek soruşturmanın makul bir süratte gerçekleştirilmesi zorunluluğunun bulunduğunu belirten Mahkeme'ye göre somut olayın koşulları değerlendirilmek kaydıyla yaşamı tehlikeye soktuğu açık olan eylemler ile maddi ve manevi varlığa yönelik ağır saldırıların cezasız kalmasına neden olunmaması gerekmektedir. Bu bağlamda ele alınması gereken önemli bir diğer husus ise bu tür olaylara ilişkin yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende bir inceleme yapılıp yapılmadığıdır. Bu konuda gösterilecek hassasiyet, yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer olayların önlenmesindeki rolünün zarar görmesine engel olacaktır.

Somut olayda, soruşturma ve yargılama aşamasında yeterli titizlikte bir çalışma yürütülmekle birlikte, İlk Derece Mahkemesince alınan karara ilişkin temyiz başvurusu yaklaşık 2 yıl 5 ay sonra karara bağlanmış ve sadece 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesinde düzenlenen *"belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma"* hükümlerinin hatalı uygulanması gerekçesiyle karar bozulmuştur. Bozma sonrası yargılamada da İlk Derece Mahkemesi aynı sonuca ulaşmış ve yaklaşık 2 yıl 5 ay süren temyiz incelemesi sonunda 11.3.2013 tarihinde zamanaşımından düşme kararı verilmiştir.

Özellikle temyiz aşamasında yaşanan gecikmeler nedeniyle sekiz yıldan uzun süren yargılamanın alınan kararın sonucunun ne olduğunun önemi olmaksızın davanın

Mahkemeye göre başvuru konusu olayda, toplam yargılama süresinin çok uzun olmasının ötesinde yargılama sürecinin uzamasıyla doğrudan bağlantılı olmak üzere herhangi kesin bir sonuca ulaşılmasını ortadan kaldıracak şekilde zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesi, yaşamı tehlikeye soktuğu açık olarak iddia edilen bir eylemin cezasız kalmasına neden olmuştur.

hızla sonuçlandırılmasındaki yarar dikkate alındığında başvurusunun ve genel olarak toplumun hukukun üstünlüğüne olan inancını korumaya elverişli olmadığını ifade eden Mahkeme, bunun hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı izlenimi yaratabileceğine vurgu yapmıştır.

Mahkemeye göre başvuru konusu olayda, toplam yargılama süresinin çok uzun olmasının ötesinde yargılama sürecinin uzamasıyla doğrudan bağlantılı olmak üzere herhangi kesin bir sonuca ulaşılmasını ortadan kaldıracak şekilde zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesi, yaşamı tehlikeye soktuğu açık olarak iddia edilen bir eylemin cezasız kalmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak Mahkeme, yargılama sürecinde başvurusunun davanın süratle ve etkili bir şekilde yürütülmesindeki menfaati ile karmaşık olmayan davanın başvurucudan kaynaklanmayan sebeplerle sekiz yılı aşan süre sonunda düşme kararıyla sonuçlanmasını gözeterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4- İlker BAŞER ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/1943)

Mahkeme, tıbbi ihmallerden kaynaklanan hak ihlali iddiaları açısından, idari makamlar ve mahkemeler tarafından başvurusular lehine bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin tespit edilmesi ve verilen kararlar bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde tazmin edilmesi hâlinde ilgilinin artık anayasal açıdan mağdur olduğunun ileri sürülemeyeceğini, bu iki koşul yerine getirildiği takdirde bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği dolayısıyla inceleme yapılmasına gerek kalmayacağını ilke olarak belirttiikten sonra başvuru konusu olayda yaşamı, maddi ve manevi varlığı koruma yükümlülüğüne ilişkin şikâyetler açısından ihlali tespit eden ve belirli ölçüler çerçevesinde makul bir tazminata hükmeden idari dava yolu bulunmasına bağlı olarak başvurusuların mağdur sıfatının ortadan kalktığına hükmetmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 9.9.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, hamilelik sürecinde tetkikleri Ankara'da bulunan bir sağlık kuruluşunda yapılan Meliha Başer 5.11.2002 tarihinde İlker Başer'i dünyaya getirmiştir. Doğum sonrasında hareketlerinden şüphelenilen bebeğin kontroller sonucunda korpus kallosum agenezisi olarak adlandırılan rahatsızlıkla doğduğu anlaşılmıştır.

Başvurucuların Sağlık Bakanlığı ve ilgili doktor aleyhine maddi ve manevi tazminat talebiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde açtıkları davanın reddine karar verilmiştir. Bunun üzerine Sağlık Bakanlığı aleyhine açılan tam yargı davasında İdare Mahkemesi 4.2.2013 tarihinde, hastanede yürütülen tetkik ve tedavilerde gerekli dikkat ve özenin gösterilmediği, sağlık hizmetinin sunumunda kusurlu davranıldığı gerekçeyle maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

Başvurucular, gebelik döneminde korpus kallosum agenezisi rahatsızlığının ancak 20. haftaya kadar gelişebileceği olgusu ve söz konusu rahatsızlığın ulaştığı boyut dikkate alındığında gerekli teşhisin yapılması hâlinde gebeliğin sonlandırılabilir olmasına rağmen doktorun kusuruna bağlı olarak bu tespitin yapılmaması nedeniyle çocuğun anılan rahatsızlıkla doğmasına neden olduğunu belirterek yaşam, maddi ve manevi varlığı koruma haklarının ihlal edildiğini; bu olay nedeniyle açtıkları maddi ve manevi tazminat davasında verilen kararın çelişkili olması, Yargıtay kararlarının gerekçesiz olması, duruşma taleplerinin dikkate alınmaması ve açtıkları tazminat davasının yedi yıldan fazla sürmesi nedenleriyle de adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemeye göre devletin, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Anılan yükümlülükler, her bir somut olay için ayrıca değerlendirilmesi gereken belli bazı koşullar altında bir olayda ölüm meydana gelmemiş olsa dahi devlet açısından geçerli olabilecektir. Bu çerçevede devletin, bir kişinin yaşamının doğrudan risk altına girmesine ve potansiyel olarak ölmesine yol açabilecek nitelikteki üçüncü kişilerin eylemlerine ya da öldürücü bir hastalığa maruz kalmasına engel olabilecek tedbirleri almadığı durumlarda o kişi ölmemiş olsa dahi yaşamı koruma yükümlülüğü ve bununla bağlantılı olarak bu duruma yol açtığı ileri sürülen eylem ve ihmallerin etkili bir şekilde soruşturulması yükümlülüğü doğabilecektir.

Mahkeme, tıbbi ihmallerden kaynaklanan hak ihlali iddiaları açısından, idari makamlar ve mahkemeler tarafından başvuru lehine bir tedbir ya da kararın alın-

ması suretiyle ihlalin tespit edilmesi ve verilen kararlar bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde tazmin edilmesi hâlinde ilgilinin artık anayasal açıdan mağdur olduğunun ileri sürülmeyeceğini, bu iki koşul yerine getirildiği takdirde bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği dolayısıyla inceleme yapılmasına gerek kalmayacağını ilke olarak belirttikten sonra başvuru konusu olayda yaşamı, maddi ve manevi varlığı koruma yükümlülüğüne ilişkin şikâyetler açısından ihlali tespit eden ve belirli ölçüler çerçevesinde makul bir tazminata hükmeden idari dava yolu bulunmasına bağlı olarak başvuru sahiplerinin mağdur sıfatının ortadan kalktığına hükmetmiştir.

Başvurucuların adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdükleri yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyetini ise Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında değerlendiren Mahkeme, tıbbi ihmallerden kaynaklandığı ileri sürülen ihlal iddiaları açısından sağlık kurumlarında işlenen kusurlu eylemlerin bilinmesinin ilgili kurumlara ve sağlık personeline potansiyel kusurlarını giderme ve benzer hataların meydana gelmesini önleme imkânı verdiğini, bu tür olaylara ilişkin soruşturma veya davaların hızlı bir şekilde incelenmesinin sağlık hizmetlerinden faydalanan tüm bireylerin güvenliği için büyük önem taşıdığını ifade etmiştir.

Somut olayda, başvuru sahiplerinin hukuk ve idare mahkemelerindeki davalarının süratle ve etkili bir şekilde sonuçlanmasındaki menfaatleri ile davanın çok karmaşık ve başvuru sahiplerinin gecikmede esaslı bir etkilerinin olmamasını dikkate alan Mahkeme, bir bütün olarak adli ve idari yargıda on yıla yakın süren yargılama süresinin çok uzun olduğu, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği sürat ve yeterlilikte bir inceleme yapılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Başvuru sahiplerinin adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü diğer şikâyetler ise Mahkemenin bu konulardaki yerleşik içtihatları esas alınarak açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur.

Başvurucuların adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdükleri yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyetini ise Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında değerlendiren Mahkeme, tıbbi ihmallerden kaynaklandığı ileri sürülen ihlal iddiaları açısından sağlık kurumlarında işlenen kusurlu eylemlerin bilinmesinin ilgili kurumlara ve sağlık personeline potansiyel kusurlarını giderme ve benzer hataların meydana gelmesini önleme imkânı verdiğini, bu tür olaylara ilişkin soruşturma veya davaların hızlı bir şekilde incelenmesinin sağlık hizmetlerinden faydalanan tüm bireylerin güvenliği için büyük önem taşıdığını ifade etmiştir.

5- Fahriye ERKEK ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/4668)

Yaşam hakkı kapsamında yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü olmayıp uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 16.9.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvurulardan Fahriye Erkek'in oğlu, diğer başvurucların ise kardeşi olan 1979 doğumlu M.E., olay tarihinde başvuruclar ile birlikte aynı meskende ikamet etmektedir.

Başvuruclar ve M.E. 1990'lı yıllarda Diyarbakır ilindeki köylerinde ikamet etmekte iken o tarihlerde bölgede silahlı eylemler gerçekleştiren terör örgütü tarafından örgüte yardım etmeleri veya katılmaları hususunda baskı görüp tehdit edilmeleri üzerine İzmir iline göç etmişler ve burada yaşamaya başlamışlardır.

M.E. 10.10.2011 tarihinde, sabah saatlerinde başvuruclar ile birlikte ikamet ettiği evden iş aramaya gideceğini söyleyerek ayrılmış sonrasında ise kendisinden haber alınmamıştır. Başvurucların olayı ilgili kolluğa ihbar etmeleri üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olay hakkında soruşturma başlatılarak M.E'nin aranmasına başlanmıştır. 18.12.2011 tarihinde M.E. ormanlık bir alanda ağaca asılı şekilde bulunmuştur.

Cumhuriyet Başsavcılığı olaya ilişkin soruşturma sonunda ölümün intihar sonucu gerçekleştiğini belirterek kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir.

Başvuruclar, soruşturma mercilerinin ölümün intihar sonucu gerçekleştiğine dair ön yargılı tutumları nedeniyle olayın etkili biçimde soruşturulmadığını ileri sürmüşlerdir.

Mahkemeye göre doğal olmayan bir ölümün meydana gelmesi hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen hak kapsamında devletin ölümün nedenlerini soruşturma ve sorumlularını tespit ederek cezalandırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinde devletin yaşam hakkı kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediği tespit edilemez. Bu nedenle devletin yaşam hakkı kapsamındaki yükümlülüklerinin güvencesini etkili soruşturma yükümlülüğü oluşturmaktadır.

Yaşam hakkı kapsamında yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü olmayıp uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür.

Soruşturma yükümlülüğü, her soruşturmada mağdurların beyanlarıyla bağdaşan bir

sonuca ulaşılması gerektiği anlamına gelmemekle birlikte soruşturma kural olarak olayın gerçekleştiği koşulların belirlenmesini ve iddiaların kanıtlanması hâlinde sorumluların tespit edilerek cezalandırılmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin tespiti imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir.

Başvuruya konu soruşturmada Mahkeme, başvuruçuların yakınlarının üçüncü bir kişi tarafından öldürülmüş olabileceğine ilişkin iddialarına ve olayın kendine özgü koşullarına rağmen bu durumun araştırılmasına yönelik bir adımın atılmadığına, bu kapsamda söz konusu olaya ilişkin bilirkişi incelemeleri de dâhil olmak üzere tüm kanıtları toplamak için alınabilecek makul tedbirlerin alınması yoluna gidilmeyerek olaya ilişkin ihtimal ve iddialara karşı en başından itibaren kayıtsız kalındığına dikkat çekmiştir.

Soruşturma kapsamındaki kayıtsızlığa, ölümün intihar sonucu gerçekleştiğine dair ön yargılı tutumun neden olduğu Mahkemece değerlendirilmiştir. Soruşturmada ölüm olayının sebebini ve varsa sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan, bu yönüyle soruşturmanın derinliği üzerinde önemli etki gösterecek nitelikte birtakım eksikliklerin bulunduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

6- Mehmet DEMİR ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/1579)

Başvuruya konu soruşturmada Mahkeme, başvuruçuların yakınlarının üçüncü bir kişi tarafından öldürülmüş olabileceğine ilişkin iddialarına ve olayın kendine özgü koşullarına rağmen bu durumun araştırılmasına yönelik bir adımın atılmadığına, bu kapsamda söz konusu olaya ilişkin bilirkişi incelemeleri de dâhil olmak üzere tüm kanıtları toplamak için alınabilecek makul tedbirlerin alınması yoluna gidilmeyerek olaya ilişkin ihtimal ve iddialara karşı en başından itibaren kayıtsız kalındığına dikkat çekmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 15.10.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçuların yakınları Evin Demir ile Şilan Demir, 12.9.2006 tarihinde Diyarbakır Koşuyolu Parkı duvarının yakınına terör amaçlı yerleştirilen bir bombanın patlatılması sonucu hayatlarını kaybetmişlerdir.

Söz konusu olay üzerine başlatılan soruşturma sonucunda Cumhuriyet Başsavcılığının 9.6.2009 tarihli iddianamesiyle üç sanık hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Sanıkların devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma, kasten öldür-

Mahkeme, yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülüğün yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını ve devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğü kapsamında sorumlu tutulabilmesi için belirli bir kişinin hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğuun yetkili makamlarca bilinmesine ya da bilinmesinin gerekmesine rağmen makul ölçüler çerçevesinde bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek önlemlerin alınmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

me, kasten öldürmeye teşebbüs, tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması veya el değiştirmesi ve mala zarar verme suçlarından cezalandırılmaları talep edilmiştir. Yargılama sonucunda Ağır Ceza Mahkemesi 17.5.2012 tarihinde anılan suçlar kapsamında sanıkların çeşitli sürelerde hapis cezalarıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir.

Başvurucular, Şilan Demir ile Evin Demir'in ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun kapsamında idareye müracaat etmişlerdir. Valilik Zarar Tespit Komisyonu Başkanlığı, 18.5.2007 tarihli kararıyla Evin Demir ile Şilan Demir'in ölümü nedeniyle başvurularda toplam 36.000 TL maddi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucular, söz konusu ödemeyi kabul etmeyerek Şilan Demir ve Evin Demir'in ölümü nedeniyle İdare Mahkemesinde iki farklı dava açmışlardır. İdare Mahkemesi, bu davaların reddine karar vermiş; temyiz edilen kararlar Danıştay tarafından onanmıştır.

Başvurucular insanların yoğun olarak bulunduğu bir yere rahatlıkla bomba bırakılması ve patlatılması nedeniyle yakınlarını kaybettiklerini, devletin güvenlik hizmetini gereği gibi yerine getirmediğini, hükmedilen maddi tazminatın yetersiz olduğunu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını, olayda hayatını kaybedenlerin Kürt kökenli olduklarını ve bu nedenle hedef seçildiğini, idarenin ihmalden kaynaklanan tazminat davalarında farklı bölgelerdeki olaylarda yaşamını yitirenler için çok daha yüksek tazminat ödenmesine karar verilerek ayrımcılık yapıldığını belirterek yaşam hakkı, etkili başvuru hakkı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Yaşam hakkına yönelik iddialar bakımından Mahkeme, devletin Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek

diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğünün bulunduğu yönündeki iştiradını hatırlatmıştır. Mahkeme, yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülüğün yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını ve devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğü kapsamında sorumlu tutulabilmesi için belirli bir kişinin hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğu yetkili makamlarca bilinmesine ya da bilinmesinin gerekmesine rağmen makul ölçüler çerçevesinde bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek önlemlerin alınmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğine ilişkin yapılan incelemede Mahkeme, olayın terör eylemi sonucu meydana geldiğinin etkili bir ceza soruşturması ve yargılama sürecinin ardından verilen Mahkeme kararıyla sübuta erdiği, söz konusu patlamanın münferit bir terör eylemi olduğu ve olaydan önce herhangi bir ihbar ya da bilginin yetkili makamlara iletilmediği, dolayısıyla olayın öngörülemez nitelikte olduğu, bomba düzeneğinin fail tarafından park yakınına bırakılması ile patlatılması arasında yaklaşık kırk dakika gibi uzun sayılmayacak bir sürenin geçtiği, patlamadan hemen önce de bir polis aracının olay mahallinde devriye görevi yapmakta olduğu, sonuç olarak başvuruçuların yakınlarının yaşamını yitirmesine neden olan patlamanın meydana gelmesinde kamu makamlarının sorumlu tutulmasını gerektirecek bir ihmal ya da kusur bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme ayrıca 5233 sayılı Kanun tarafından belirlenen maddi tazminat miktarı ile davanın koşulları ve başvuruçuların uğradığı zararlar arasında

Devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğine ilişkin yapılan incelemede Mahkeme, olayın terör eylemi sonucu meydana geldiğinin etkili bir ceza soruşturması ve yargılama sürecinin ardından verilen Mahkeme kararıyla sübuta erdiği, söz konusu patlamanın münferit bir terör eylemi olduğu ve olaydan önce herhangi bir ihbar ya da bilginin yetkili makamlara iletilmediği, dolayısıyla olayın öngörülemez nitelikte olduğu, bomba düzeneğinin fail tarafından park yakınına bırakılması ile patlatılması arasında yaklaşık kırk dakika gibi uzun sayılmayacak bir sürenin geçtiği, patlamadan hemen önce de bir polis aracının olay mahallinde devriye görevi yapmakta olduğu, sonuç olarak başvuruçuların yakınlarının yaşamını yitirmesine neden olan patlamanın meydana gelmesinde kamu makamlarının sorumlu tutulmasını gerektirecek bir ihmal ya da kusur bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

açık bir orantısızlık bulunmadığını değerlendirmiştir.

Mahkeme, anılan değerlendirmeler ışığında başvuruçuların Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Makul sürede yargılanma hakkına yönelik iddia bakımından ise Mahkeme, Anayasa'nın 36. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi uyarınca medeni hak ve yükümlülöklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede sonuçlandırılması gerektiğini vurgulamış; somut olay yönünden, başvuruya konu davalarda yer alan taraf sayısı ve talep konusu göz önüne alındığında başvuruya konu yargılamaların karmaşık bir nitelik arz etmediğı ve beş yıl on ayı aşan yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin bulunduğu sonucuna varmıştır.

Bu nedenlerle başvuruçuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Mahkeme ayrıca, eşitlik ilkesinin ihlal edildiğı iddiaları hakkında başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle, etkili başvuru hakkının ihlal edildiğı iddialarının ise açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

7- Meral EŞKİLİ Kararı (B. No: 2013/7586)

Ceza İnfaz Kurumunda çıkan yangına burada bulunan kişilerin zarar görmesini engelleyecek şekilde müdahale edilebilmesine yarayacak uygun araçların sağlanması konusundaki eksikliklerin giderilmemesi nedeniyle ihmallerin bulunduğu ve bu ihmallerin basit bir dikkatsizliği veya değerlendirme hatasını aştığı tespit edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 4.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, (E) Tipi Ceza İnfaz Kurumunda 16.6.2012 günü gece saatlerinde çıkan yangında başvuruçunun tutuklu oğlunun da aralarında olduğu on üç kişi yaşamını yitirmiştir. Olay tarihinde Ceza İnfaz Kurumunda otomatik yangın alarm sistemi bulunmamakta, yangının çıktığı yedi kişi kapasitesi olan koğuşta on sekiz mahkûm kalmakta ve yangın hortumu koğuşa kadar ulaşmamaktadır. Ayrıca daha önce mahkûmlardan biri başka koğuşa alındığı için Ceza İnfaz Kurumu idaresine diğer koğuştaki mahkûmların tepki gösterdiği, başvuruçunun oğlunun da aralarında olduğu hükümlü/tutuklular arasında sürtüşmeler yaşandığı bilinmektedir.

Başvuruçunun oğlu ve ölen diğer kişilerin cesetleri üzerinde yapılan adli muayene ve otopsi sonucunda ölüm sebebinin karbonmonoksit zehirlenmesi ve dumandan

boğulma olduğu anlaşılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yangının tutuklu ve hükümlüler tarafından Ceza İnfaz Kurumu idaresini zor durumda bırakmak için çıkarıldığı ancak kolayca söndürülebileceği düşünülen yangının beklenmedik biçimde büyüdüğü değerlendirilmiş mahkûm ve kamu görevlisi şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karar, yapılan itirazın reddiyle kesinleşmiştir.

Bu olayla ilgili olarak Ceza İnfaz Kurumu idarecilerine verilen disiplin cezaları itirazlar üzerine kaldırılmıştır. Müteveffa Y.E.nin kardeşleri ve başvuru olan annesi ile Adalet Bakanlığı arasında tazminat konusunda uzlaşmıştır.

Başvuru hayatını kaybeden oğlu Y.E'nin yangından on gün önce idareye dilekçe vererek; koğuştta kavga olduğunu, korktuğunu, başına geleceklerden endişeli olduğunu ve yerinin değiştirilmesini istediğini bildirdiği hâlde Cumhuriyet Savcılığı tarafından bu konuda araştırma yapılmadığını, ayrıca uzun bir süre soruşturma dosyasına erişiminin engellendiğini, Ceza İnfaz Kurumu yönetiminin ise yangının çıkmasına engel olacak tedbirleri almaması ve yangına zamanında müdahale etmemesi nedeniyle kusurlu olduğunu, bu şartlar altında etkili bir soruşturma yapılmaksızın kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, anılan karara yaptıkları itirazın da gerekçesiz olarak reddedildiğini belirterek Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Öncelikle yaşamı korumak için gerekli tedbirlerin alınmadığına ilişkin iddiayı inceleyen Mahkeme; bazı özel koşullarda devletin, kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünün bulunduğunu, bu çerçevede basit bir ihmali veya değerlendirme hatasını aşan bir kusurun yetkililere atfedilebilip atfedilemeyeceğinin ortaya konulması gerektiğini vurgulamıştır.

Başvuru konusu olayda mahkûmların yangın çıkarma konusundaki iradelerinin çok kısa bir süre önce ortaya çıktığı ve eyleme geçirildiği anlaşılmakla birlikte bunun, yangın ihtimaline karşı Ceza İnfaz Kurumunda alınması gereken tedbirlere ilişkin ayrı bir değerlendirme yapılmasına engel olmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında olayın meydana geldiği C-15 koğuşunda sürekli disiplin olaylarının gerçekleştiği ve koğuştta kapasitenin üzerinde tutuklu ve hükümlünün barındırıldığı dikkate alındığında yaşanması muhtemel olayların öngörülebiliir olduğu ve bunun yetkililerin tutuklu/hükümlülerin yaşamını koruma konusundaki dikkat ve özen yükümlülüklerini artırdığı sonucuna varılmıştır.

Mahkeme; söz konusu yükümlülüğün tutuklu ve hükümlülerin kasıtlı fiil veya ihmalleriyle gerçekleşebilecek olası risklerden bağımsız olarak alınması gereken tedbirlere ilişkin olduğuna, bu kapsamda ceza infaz kurumlarının inşası, organizasyonu, iç işleyişinin düzenlenmesi ile teknik ve fiziki yeterliliği konusunda görevli kamu

makamlarının gerekli tedbirleri almalarının bekleneceğine dikkat çekmiştir.

Kararda Ceza İnfaz Kurumunda meydana gelen yangın olayında yetkililer tarafından öngörülmesi beklenebilecek bazı eksikliklere işaret edilmiştir. Bu kapsamda bilirkişi raporlarında bazı eşyaların hızlı yanma ve zehirlenme özelliğine sahip olduğunun belirtildiği, tutuklu ve hükümlülerin kullanımına verilecek eşyaların risk oluşturmaması konusunda hassas davranılması gerektiği, Ceza İnfaz Kurumunun oda ve koğuşlarında güvenlik kamerası bulunmamasının özel hayatının gizliliğinin korunması amacına hizmet ettiği kabul edilmekle birlikte koridorlarda kamera sisteminin bulunmamasının, olası bir tehlikenin fark edilip süratle müdahalede bulunulabilmesini engelleyici nitelikte olduğu, kurumda yangını algılayacak nitelikte bir alarm sisteminin olmadığı ifade edilmiştir.

Koğuşa yangın hortumunun yetişmemesine ilişkin olarak bu durumun en son altı ay önce yapıldığı belirtilen yangın tatbikatlarında tespit edilmesinin beklenebilecek bir durum olduğu, dolayısıyla bu eksikliğin giderilmemesi noktasında da bir kusurdan bahsedilebileceği değerlendirilmiştir.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Ceza İnfaz Kurumunda çıkan yangına burada bulunan kişilerin zarar görmesini engelleyecek şekilde müdahale edilebilmesine yarayacak uygun araçların sağlanması konusundaki eksikliklerin giderilmemesi nedeniyle ihmallerin bulunduğu ve bu ihmallerin basit bir dikkatsizliği veya değerlendirme hatasını aştığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak yaşamı korumak için gerekli önlemlerin alınmamasının başvuru lehine hükmedilecek bir tazminatla giderilebilecek nitelikte olmadığı belirtilerek Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının gerektirdiği yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Yaşam hakkı kapsamında yürütülen ceza soruşturmasının etkili olmadığına yönelik iddia bakımından ise Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının usul boyutunun anılan hakkın pozitif ve negatif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğinin tespit edilmesine imkân sağladığını, bu kapsamda soruşturmanın etkililiği ve yeterliliğini temin için resen harekete geçilerek ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerektiğini, ölüme neden olan olayın aydınlatılması ve sorumlu olabilecek kişilerin tespit edilmesini engelleyecek eksikliklerin etkili bir soruşturma açısından risk teşkil edebileceğini vurgulamıştır.

Mahkemeye göre soruşturmada görevli kişilerin, olaylara karışan veya karıştığından şüphelenilen kişilerden sadece hiyerarşik ve kurumsal olarak değil; aynı zamanda somut olarak da bağımsız olmaları gerekir. Bunun yanında tarafsızlık, soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasını ve ölenin yakınlarının meşru

Mahkemeye göre soruşturmada görevli kişilerin, olaylara karışan veya karıştığından şüphelenilen kişilerden sadece hiyerarşik ve kurumsal olarak değil; aynı zamanda somut olarak da bağımsız olmaları gerekir. Bunun yanında tarafsızlık, soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasını ve ölenin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu süreçte uygun biçimde katılmalarının sağlanmasının da gerektirir.

menfaatlerini korumak için bu süreçte uygun biçimde katılmalarının sağlanmasının da gerektirir.

Olaya ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmediği, soruşturma dosyasına erişiminin hukuka aykırı olarak engellendiği ve soruşturma sonucunda verilen karara yapılan itirazın gerekçesiz olarak reddedildiği iddialarını değerlendiren Mahkeme yapılan soruşturmada, C-15 koğuşunda kalan tutuklu ve hükümlülerin kişisel durumlarının, Ceza İnfaz Kurumunda bulundukları sürede sergiledikleri davranışların, karışıklıkları disiplin olaylarının ve bu durumun yangının çıkış sebebine olan olası etkilerinin araştırıldığını, Ceza infaz Kurumunca yangın çıkma ihtimaline yönelik alınan tedbirlerin niteliğinin ve yeterliliğinin değerlendirildiğini, olayın meydana gelmesinin ardından da yangının çıkış sebebine ve yangına daha etkili müdahale edilebilmesi noktasında alınması gerekli olan tedbirlere ilişkin alanında uzman bilirkişilerden raporlar alındığını tespit etmiş, söz konusu olayda kusurlu olabileceği düşünülen kişilere ilişkin yürütülen ceza soruşturmasından ayrı olarak Ceza İnfaz Kurumu görevlileri hakkında ayrı bir disiplin soruşturması daha yürütülmüş olduğuna dikkat çekmiştir.

Bununla birlikte Ceza İnfaz Kurumunda meydana gelen yangının koşullarına baktığında yangın ihtimaline karşı etkili bir müdahalenin sağlanmasıyla tutuklu ve hükümlülerin tehlikeli alanlardan bir an önce uzaklaştırılması konusunda öngörülmesi beklenebilecek bazı eksikliklere bağlı olarak devletin kontrolü altında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşamlarının korunması noktasında ciddi ihmallerin bulunduğunu tespit eden Mahkeme, olaya ilişkin soruşturmanın kapsamı ve sonuçları itibarıyla söz konusu ihmallerin ortaya çıkarılmasını ve sorumluların cezalandırılmasını sağlayacak nitelikte olmadığını belirtmiştir.

Bu nedenle başvurucunun oğlunun da aralarında bulunduğu tutuklu ve hükümlülerin ölümüyle sonuçlanan yangınla ilgili olarak bahsedilen ihmal ve eksikliklerin de değerlendirilip sorumluların tespit edilmesini sağlayacak yeni bir soruşturma yapılması gerektiğini ifade eden Mahkeme, Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

8- Mehmet KARABULUT Kararı (B. No: 2013/512)

Kendi iradesiyle hayatına son vermiş olsa da müteveffanın bu yöndeki iradesini etkileyecek şekilde başına silahını dayadığı esnada olay yerinde bulunan kişilerden biri tarafından söylendiği belirtilen “Sıkmazsan şerefsizsin.” tarzındaki tahrik edici sözün, müteveffanın kendini öldürme eğilimini güçlendirebilecek nitelikte olduğundan bu davranışın müteveffanın ölümü üzerinde olası etkilerinin araştırılması gerektiğini ifade eden Mahkeme, olay sırasında tahrik edici sözlerin kim tarafından söylendiğinin yeterince araştırılmadığı ve soruşturma kapsamında bu durumun ölüm olayı üzerindeki olası etkilerine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı kanaatine ulaşarak Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 5.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda piyade er olarak askerlik hizmetini yerine getirirken başvurusunun oğlu olan Mazlum Karabulut (M.K.) ile kendisine ve nöbet devir teslimi için gelen diğer askerlere alkollü hâlde emirler veren Piyade Er Mus. K. arasında tartışma çıkmıştır. Bu tartışma nedeniyle aşırı derecede sinirlenen M.K., diz çökmüş vaziyette iken tüfeği ile başının sağ bölgesine bitişik mesafeden bir el ateş etmek suretiyle intihar etmiştir. Müteveffa, silahı başına dayadığı esnada olay yerinde bulunan kişilerden birisinin “Sıkmazsan şerefsizsin.” dediği duyulmuştur. Otopsi sonucuna göre M.K.’nın da alkollü olduğu tespit edilmiştir. Olayın görgü tanıklarından birbiriyle tutarlı ifadeler alınmıştır. Askerî Savcılık kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiş, başvurusunun itirazı Askerî Mahkemece reddedilmiştir.

Başvurucu, olaydan sonra yapılan ölü muayenesi ile Adli Tıp Kurumunca hazırlanan otopsi raporu arasında, merminin giriş ve çıkış deliğinin yerlerine ilişkin tezatlar bulunduğunu, soruşturma aşamasında bu konudaki çelişkilerin giderilmediğini, olay yeri inceleme ekibi tarafından parmak izi alınmadan mermi sayımı yapılması nedeniyle silahın üzerindeki parmak izlerinin yok edildiğini, şarjörde otuz mermi bulunması gerekirken olaydan sonra yirmi sekiz mermi tespit edildiğini, oğlunun başına tek mermi isabet ettiği hâlde eksik kalan diğer merminin akıbetinin araştırılmadığını, oğlunun nöbet sonrasında teslim etmesi gerekirken silahıyla nasıl serbestçe dolaşabildiğinin araştırılmadığını belirterek yaşam hakkı ile hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Ölüm sonrasında haricî muayenenin dışarıdan gözlemlere, Adli Tıp Kurumu otopsi raporunun ise uzman bulgularına dayandığına dikkat çekerek, somut olaya ilişkin otopsi raporunun yeterince ayrıntılı hazırlandığını belirten Mahkeme, müteveffanın

başının sağ kısmında tespit edilen is bulaşığı ve barut kakmaları yanında tanık ifadelerinin de bu tespitlerle uyumlu olması karşısında soruşturma kapsamında olay anının yeterince aydınlatıldığını değerlendirmiştir.

Olayda kullanılan silahın şarjöründe eksik olduğu söylenen iki mermiden birine ait boş kovanın olay yerinde, diğerinin de müteveffanın olaydan önce nöbet tuttuğu kulübenin yakınlarında bulunduğundan hareketle herhangi bir askerî mühimmat eksiğinin bulunmadığını tespit eden Mahkeme, müteveffanın nöbetinin ardından silahıyla serbestçe dolaşmasına ilişkin şikâyetler ile ölüm olayı arasında illiyet bağının bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Kendi iradesiyle hayatına son vermiş olsa da müteveffanın bu yöndeki iradesini etkileyecek şekilde başına silahını dayadığı esnada olay yerinde bulunan kişilerden biri tarafından söylendiği belirtilen *“Sıkmażsan şerefsizsin.”* tarzındaki tahrik edici sözün, müteveffanın kendini öldürme eğilimini güçlendirebilecek nitelikte olduğundan bu davranışın müteveffanın ölümü üzerinde olası etkilerinin araştırılması gerektiğini ifade eden Mahkeme, olay sırasında tahrik edici sözlerin kim tarafından söylendiğinin yeterince araştırılmadığı ve soruşturma kapsamında bu durumun ölüm olayı üzerindeki olası etkilerine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı kanaatine ulaşarak Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

9- Yavuz DURMUŞ ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/6574)

Mahkeme, soruşturma dosyasında olayı gören kişilerin olup olmadığına ilişkin bir sorgulama yapılmadığını, askerlik yaptığı ya da cesedin bulunduğu yerdeki askerî birlik mensuplarından beyan alma yoluna gidilmediğini, müteveffanın uzaktan akrabası olan ve haklarında şikâyet bulunan dört kişinin olaydan ancak 2 yıl 8 ay sonra şüpheli olarak sorgulandıklarını tespit etmiş; cinayetin terör örgütü tarafından işlenmiş olabileceği ihtimalinin soruşturmanın ilk evresinde sorgulanması gerektiği, bu yönde destekleyici bilgi ve belgeye ulaşılamaması durumunda da kişisel husumet gibi diğer nedenlerle işlenmiş olup olmadığı konusunda soruşturmaya devam edilmesinin makul yöntem olacağını değerlendirdikten sonra bunları ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan soruşturmaya ilişkin eksiklikler olarak belirlemiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 16.12.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçuların babaları Yaşar Durmuş, askerlik hizmetini yerine ge-

tirdiği dönemde izinden dönmekte iken askeri bölge içinde ağaca asılmış şekilde ölü bulunmuştur. Müteveffanın asıldığı ağacın üzerinde “İşte ihanetin sonu. Kökünü kazıyacağız. Biji serok Apo. PKK” yazılı bir bez pankart olduğu tespit edilmiştir. Yapılan otopsi sonucunda müteveffanın ölüm sebebinin başkaları tarafından enseden yukarı doğru boyuna bağ tatbiki olduğu belirlenmiştir. Cumhuriyet Savcılığı şüpheli olduğu ileri sürülenler hakkında hiçbir delil olmadığı, faille ulaşılamadığı ve yirmi yıllık zaman aşımı süresi dolduğu gerekçeleriyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir.

Başvurucular yapılan soruşturmada özenli ve hızlı araştırma yapılmadığını, dosyanın görevsiz Cumhuriyet Savcılığında iki yıl bekletildiğini, cinayetin örgütle ilgili yönünün aydınlatılması konusunda bir çaba gösterilmediğini, kamu görevlilerinin olaya katkılarının araştırılmadığını, şüpheli ve şikâyetçilerin ifadelerinin alınması için uzun yıllar beklenildiğini, soruşturma sonucunda şüpheliler hakkında delil yetersizliğinden ve olayla ilgili olarak da zamanaşımından kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini iddia etmişlerdir.

Mahkeme, soruşturma dosyasında olayı gören kişilerin olup olmadığına ilişkin bir sorgulama yapılmadığını, askerlik yaptığı ya da cesedin bulunduğu yerdeki askeri birlik mensuplarından beyan alma yoluna gidilmediğini, müteveffanın uzaktan akrabası olan ve haklarında şikâyet bulunan dört kişinin olaydan ancak 2 yıl 8 ay sonra şüpheli olarak sorgulandıklarını tespit etmiş cinayetin terör örgütü tarafından işlenmiş olabileceği ihtimalinin soruşturmanın ilk evresinde sorgulanması gerektiği, bu yönde destekleyici bilgi ve belgeye ulaşılamaması durumunda da kişisel husumet gibi diğer nedenlerle işlenmiş olup olmadığı konusunda soruşturmaya devam edilmesinin makul yöntem olacağını değerlendirdikten sonra bunları ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan soruşturmaya ilişkin eksiklikler olarak belirlemiştir.

Mahkemeye göre soruşturmanın kritik olan ilk iki buçuk yılında Cumhuriyet Başsavcılığının şikâyet edilen dört kişinin beyanlarını dahi almayarak hangi değerlendirmeye soruşturmaya yön verdiği belirsizdir. Olay yeri incelemesi açısından cesedin bulunduğu yere Cumhuriyet savcısının gittiğine dair bir bilgi bulunmamakta olup ceset üzerinde ve civarında parmak izi, ayak izi, araç izi gibi olayı aydınlayabilecek nitelikteki delillerin tespiti ve korunması yönünde de bir çalışma yapılmamıştır. Ayrıca Cumhuriyet Başsavcılığınca bu konuda yapılan bildirimlerde yetersiz kalındığının açıkça ifade edilmesi, başvuru sahiplerinin iddialarını teyit eder niteliktedir.

Mahkemece kesin bir sonuca ulaşılmasını ortadan kaldıracak şekilde soruşturmanın dava zamanaşımından düşme kararıyla sonuçlanması da gözetildiğinde bir bütün olarak başvuru konusu olayda, soruşturma sürecinde gösterilmesi gereken

dikkat ve özenin gösterilmediği ve soruşturmada süratle hareket edilmediği kanaatine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının gerektirdiği etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

B) MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ HAKKI İLE VÜCUT BÜTÜNLÜĞÜNÜN DOKUNULMAZLIĞINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Ahmet ACARTÜRK Kararı (B. No: 2013/2084)

Tıbbi tedaviden önce bilgilendirilmediğine ilişkin iddialar yönünden Mahkeme, bireylerin kendilerine sağlanan tıbbi tedavinin seçimine katılmalarının ve bu konuda rızalarının alınması ile maruz kalabilecekleri sağlık risklerini değerlendirebilmeleri için gerekli bilgiyi edinebilmelerinin, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında korunan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında kaldığını belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 15.10.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, tüp bebek tedavisi kapsamında spermlerinin alınmasına yönelik bir ameliyat geçirmiş, bu ameliyattan sonra hekim hatasına bağlı olarak bazı rahatsızlıklarının meydana geldiğinden ve söz konusu ameliyatın riskleri hakkında kendisine bilgi verilmediğinden bahisle 23.8.2006 tarihinde maddi ve manevi tazminat davası açmıştır.

Asliye Hukuk Mahkemesinin 27.4.2010 tarihli kararıyla bilirkişi raporuna göre ameliyatın tıp kurallarına uygun olarak yapıldığının anlaşıldığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir. Anılan karar Yargıtay Dairesinin 14.11.2011 tarihli kararıyla onanmıştır.

Başvuru, tüp bebek tedavisi için kendisinden sperm alındığını, operasyon sonrasında testosteron hormonu salgılayamama, kemik erimesi, iş gücü kaybı gibi rahatsızlıklarının oluştuğunu, ameliyatı yapan hekimin hatalı operasyonu nedeniyle bunların meydana geldiğini, ameliyat öncesi operasyon hakkında yeterince aydınlatılmadığını, yeterince bilgilendirilseydi tüp bebek uygulamasından vazgeçebileceğini, vücut bütünlüğünün müdahale sonrası bozulduğunu, sağlıklı yaşama hakkının ortadan kaldırıldığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ve davanın makul sürede bitirilmemesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Tıbbi tedaviden önce bilgilendirilmediğine ilişkin iddialar yönünden Mahkeme, bireylerin kendilerine sağlanan tıbbi tedavinin seçimine katılmalarının ve bu konuda rızalarının alınması ile maruz kalabilecekleri sağlık risklerini değerlendirebilmeleri

Mahkemeye göre hastalara uygulanacak her bir işlem ve tedavi yönünden hastanın aydınlatılmış rızasının bulunduğunu ispatlama yükümlülüğünün hekim ya da hastanede olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Başvurucunun geçirdiği operasyonun tıbbi sonuçları, sağlığı için taşıdığı riskler, olası komplikasyonları hakkında bilgilendirildiğine dair aydınlatılmış rızasını içeren bir belgenin yargılama sürecinde sunulmadığı anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra İlk Derece Mahkemesi ve temyiz merci kararında başvurunun anılan operasyon hakkında bilgilendirilmediği iddiasına yönelik bir değerlendirme yer almamaktadır. Dolayısıyla başvurunun anılan operasyona özgürce ve bilgilendirilmiş şekilde muvafakat etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

için gerekli bilgiyi edinebilmelerinin, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında korunan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında kaldığını belirtmiştir. Mahkemeye göre tıbbi müdahaleden önce kişinin gerektiği şekilde rızasının alınmaması, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkına bir müdahale oluşturabilir. İstisnai haller dışında tıbbi müdahale, ilgili kişinin ancak bilgilendirilip rızası alındıktan sonra yapılabilir. Hastaların, durumun farkında olarak karar verebilmelerini sağlamak için kendilerine uygulanması düşünülen tedavi ve bununla bağlantılı riskler hakkında bilgilendirilmiş olmaları gerekir. Bunun yanı sıra yapılan bilgilendirmeye tıbbi müdahale arasında, hastanın sağlıklı bir kanaate varmasını sağlayacak uygun bir süre bulunmalıdır.

Somut olayda Mahkeme, başvuru ve eşinin *invitro fertilizasyon* (IVF-ET) ve embriyo transferi işlemine izin verdiklerine dair bir belgeyi imzaladıklarını, bu belgede IVF-ET işleminin tıbbi sonuçlarından bahsedildiğini; ayrıca kadın açısından yapılacak işlemler ve gelişebilecek risklerin belirtildiğinin görüldüğünü ancak anılan belgede başvurucuya uygulanan operasyon hakkında hiçbir bilgilendirme veya açıklamanın bulunmadığını vurgulamıştır. Mahkemeye göre hastalara uygulanacak her bir işlem ve tedavi yönünden hastanın aydınlatılmış rızasının bulunduğunu ispatlama yükümlülüğünün hekim ya da hastanede olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Başvurucunun geçirdiği operasyonun tıbbi sonuçları, sağlığı için taşıdığı riskler, olası komplikasyonları hakkında bilgilendirildiğine dair aydınlatılmış rızasını içeren bir belgenin yargılama sürecinde sunulmadığı anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra İlk Derece Mahkemesi ve temyiz merci kararında başvurunun anılan operasyon hakkında bilgilendirilmediği iddiasına yönelik bir değerlendirme yer almamaktadır. Dolayısıyla başvurunun anılan operasyona özgürce ve bilgilendirilmiş şekilde muvafakat etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yargılamanın makul sürede tamamlanmadığına yönelik iddiayı da inceleyen Mahkeme, somut olayda, başvurusunun davasının süratle ve etkili bir şekilde sonuçlanmasındaki menfaati ile davanın çok karmaşık ve başvurusunun gecikmede bir etkisinin olmadığını gözeterek bir bütün olarak altı yıl yedi ay süren yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmıştır.

Bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

2- Halime Sare AYSAL Kararı (B. No: 2013/1789)

Mahkemeye göre Anayasa'nın 17. maddesi hükmü genel olarak fiziksel ve ruhsal bütünlüğü güvence altına almakla birlikte, ikinci fıkra düzenlemesi tıbbi zorunluluklar veya kanunda yazılı hâller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı ve rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağını belirtmek suretiyle tıbbi müdahaleyi ret hakkına ve kişilerin kendi bedenleri üzerinde karar verme yetkisi olduğuna, istisna tanımak suretiyle açıkça işaret etmektedir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 11.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uşak İl Müdürlüğüne, başvuru çocuğun bebeklik aşılarının anne ve babası tarafından yaptırılmadığından bahisle, çocuk hakkında 5395 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sağlık tedbiri uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

Asliye Hukuk Mahkemesince "Genişletilmiş Bağışıklama Programı"nda yer alan aşılardan önemiyle ilgili açıklama ve eğitime rağmen ebeveyni tarafından aşı uygulanmasına izin verilmeyen çocukların 5395 sayılı Kanunun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca korunmaya muhtaç çocuk olarak kabulü gerektiği belirtilerek çocuk hakkında, sağlık tedbiri uygulanmasına karar verilmiştir.

Başvuruda, velayet altında bulunan çocuğa bebeklik dönemi aşılarının uygulanmasının kabul edilmemesi ve zorunlu aşı uygulamasının açık bir kanuni dayanağı olmamasına rağmen Mahkemece sağlık tedbiri uygulanmasına karar verilmesi nedeniyle çocuğun vücut bütünlüğünün ihlal edildiği belirtilerek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen ve temel hak ve özgürlüklerin ancak yasayla sınırlanabileceğini ifade eden kural, anayasa yargısında önemli bir yere sahiptir. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün, yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır.

Mahkemeye göre Anayasa'nın 17. maddesi hükmü genel olarak fiziksel ve ruhsal bütünlüğü güvence altına almakla birlikte, ikinci fıkra düzenlemesi tıbbi zorunluluklar veya kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı ve rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağını belirtmek suretiyle tıbbi müdahaleyi ret hakkına ve kişilerin kendi bedenleri üzerinde karar verme yetkisi olduğuna istisna tanımak suretiyle açıkça işaret etmektedir.

Tıbbi müdahalelere ilişkin ulusal ve uluslararası alandaki mevzuat hükümleri rıza unsurunu temel şart olarak öngörmekte, velayet veya vesayet altındaki küçük veya kısıtlılara uygulanacak müdahaleler açısından da kanuni temsilcilerin rızası, söz konusu tıbbi muamele süjesinin rızası yerine ikame edilmekte ve rıza şartına istisna getirilebilecek hâller genel olarak acil durumlar bağlamında tıbbi zorunluluk hâlleriyle kanunda belirtilen durumlarla sınırlandırılmaktadır.

Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen ve temel hak ve özgürlüklerin ancak yasayla sınırlanabileceğini ifade eden kural, anayasa yargısında önemli bir yere sahiptir. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır.

Bu kapsamda yasal düzenlemenin içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve muhataplarının hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olması gerekmektedir. Hak ya da özgürlüğe müdahale eden kuralla belirli ölçülerdeki takdir alanının uygulayıcıya bırakılması mümkünse de etkin hak korumasının sağlanabilmesi için müdahaleye temel alınan yasanın lafız ve yorumunda asgari bir kesinliğin sağlanması gerekmektedir.

Yasal düzenlemelerin kamu makamlarına, hangi koşullar ve sınırlar içinde kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahalelerde bulunma yetkisi verdiğini açık biçimde göstermesi ve bu bağlamda müdahalenin muhataplarının buna ilişkin koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngöründe bulunabilmeleri imkânını tanıması gerekir.

Bu kapsamda Mahkeme, başvuruya konu müdahalenin kanuni dayanağı olarak gösterilen 5395 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin

Mahkeme, belirtilen kapsam ve amaçlarla zorunlu aşı uygulamasına ilişkin öngörülebilir nitelikte bir kanuni düzenlemenin bulunmadığını ifade ederek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

(1) numaralı alt bendi ve 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinde yer verilen ve uygulanacak tıbbi müdahalenin türü ve kapsamı hakkında bir açıklamada bulunulmaksızın, genel olarak sağlık tedbirine hükmedileceğine işaret eden düzenlemelerin, öngörülebilirlik niteliğini taşımadığını belirtmiştir.

Kararda, anılan düzenlemelerin yanı sıra 1593 sayılı Kanun kapsamında da zorunlu aşı uygulamasına kanuni dayanak teşkil edecek bir düzenlemenin bulunmadığı ifade edilmiş; ayrıca “*Genişletilmiş Bağışıklama Programı*” konulu Genelgenin kanuni dayanağı olarak ifade edilen Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin de bir temel hakka yönelik sınırlandırma veya müdahale açısından dayanak olamayacağı belirtmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, belirtilen kapsam ve amaçlarla zorunlu aşı uygulamasına ilişkin öngörülebilir nitelikte bir kanuni düzenlemenin bulunmadığını ifade ederek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

C) İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Şenol GÜRKAN Kararı (B. No: 2013/2438)

İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma yükümlülüğü kapsamında yapılan incelemede Mahkemece, işkence suçu sanıkları hakkında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayabilecek caydırıcı bir etki doğurmaktan uzak olması nedeniyle devletin koruma yükümlülüğüne aykırı davrandığı ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 9.9.2015 tarihinde verilen karara konu olayda 6.6.2001 tarihinde gözaltına alınan başvuru, altı gün gözaltında kaldıktan sonra tutuklanmış, tutuklamaya itiraz dilekçesinde gözaltında tutulduğu sırada kötü muameleye maruz kaldığını ileri sürmüştür. Başvuru tahliye olduktan sonra Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikâyetinde iddialarını tekrarlamıştır.

Başvurucunun gözaltı süresinin bitiminde düzenlenen 12.6.2001 tarihli adli muayene raporunda üç dört gün öncesine ait olabilecek ekimotik sıyrıklar tespit edilmiş ve yaralanmanın olayın gerçekleşme tarihinden itibaren üç gün mutad iştigaline engel teşkil edeceği belirtilmiştir.

Başvurucunun iddiaları kapsamında başlatılan soruşturma sonucunda dokuz polis memuru hakkında kötü muamele suçundan cezalandırılmaları istemiyle dava açılmış; yapılan kovuşturma sonucunda dört polis memurunun cürmü söyletmek için işkence yapma suçunu işledikleri sabit görülerek her birinin 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmalarına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu, gözaltında kaldığı süre boyunca tecrit ve baskı koşullarında tutulduğunu, ifade vermesi için kendisine baskı yapıldığını, gözünün siyah bantla kapatıldığını, ifade sırasında küfürlere maruz kaldığını, kaba dayaktan geçirildiğini, elbiseleri çıkarılarak tacize uğradığını ve tecavüzle tehdit edildiğini, vücuduna tazyikli su tutularak işkenceye maruz bırakıldığını ileri sürerek işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutuna ilişkin incelemede Mahkeme; gözaltı süresinin başlangıcı ve bitiminde alınan adli muayene raporları doğrultusunda başvuru, kamu görevlilerinin kontrolü altında bulunduğu zaman diliminde üç gün mutad iştigaline engel teşkil edecek şekilde yaralandığının tespit

edildiğini, başvurunun nasıl yaralandığına ilişkin makul bir açıklama getirilemediğini değerlendirerek yaralanmaya sebebiyet veren muamelenin amacı, süresi ve etkisi dikkate alındığında işkence olarak nitelendirilmesinin mümkün olduğu ve devletin negatif yükümlülüğüne aykırı davranıldığı sonucuna ulaşmıştır.

İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma yükümlülüğü kapsamında yapılan incelemede ise Mahkemece, işkence suçu sanıkları hakkında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayabilecek caydırıcı bir etki doğurmaktan uzak olması nedeniyle devletin koruma yükümlülüğüne aykırı davrandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu bakımından ihlal edildiğine karar verilmiştir.

İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutuna ilişkin yapılan incelemede işkence ve kötü muamele iddiaları doğrultusunda kamu makamlarınca derhâl harekete geçilmediğini, soruşturma ve kovuşturmanın hızlı ve etkili biçimde sonuçlandırılması için gerekli hassasiyetin gösterilmediğini, sorumlular hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilerek sorumlulara fiilleriyle orantılı ceza verilmesi ve mağdur açısından uygun giderimin sağlanması konusunda gerekli özenin gösterilmediğini, başvurunun kötü muamele iddialarının tamamı hakkında ve tüm sorumluların tespit edilmesini sağlayabilecek yeterlilikte bir araştırma yapılmadığını değerlendiren Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından da ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Hüseyin CARUŞ Kararı (B. No: 2013/7812)

Devletin, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu da bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu soruşturmanın temel amacı hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvence altına almak ve bu olaylarda sorumlulukları bulunanların hesap vermelerini sağlamaktır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 6.10.2015 tarihinde verilen karar konu olayda Diyarbakır'da ikamet eden ve 1992 doğumlu olan başvuru,

25.6.2011 tarihinde saat 18.30-19.00 sıralarında, akrabasının evine gitmek üzere yürümekte iken toplantı ve gösteri yürüyüşü yapan kalabalık bir grup ile karşılaşmış, akabinde meydana gelen patlamada, sol gözüne metal bir cisim isabet etmesi sonucu gözünde delinme meydana gelecek şekilde yaralanmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olay hakkında başlatılan soruşturmada, olayın fail veya faillerinin bulunamaması nedeniyle 23.10.2012 tarihinde “*Daimi Arama*” kararı verilmiştir.

Başvuru tarihi itibarıyla soruşturmada, kolluk tarafından belirli zaman aralıklarıyla faillerin aranmasına devam edildiğinin Cumhuriyet Başsavcılığına yazı ile bildirilmesi dışında başkaca bir işlemin yapılmadığı anlaşılmıştır.

Başvurucu, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından olay hakkında etkili bir şekilde soruşturma yapılmadığını, olayın faillerinin tespit edilemediğini ve soruşturmada “*Daimi Arama*” kararı verildiğini belirterek Anayasa’nın 17. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 3. maddesinde güvence altına alınan “*işkence ve kötü muamele yasağı*”nın ihlal edildiğini ileri sürmüştü; ihlalin tespiti, soruşturmanın etkili bir şekilde yapılması ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi taleplerinde bulunmuştur.

Mahkemeye göre Anayasa’nın 17. maddesinde düzenlenen hak kapsamında devletin, pozitif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan tüm bireylerin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını gerek kamusal makamların, gerek diğer bireylerin, gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Devlet, bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlüdür.

Devletin, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu bu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu da bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu soruşturmanın temel amacı hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvence altına almak ve bu olaylarda sorumlulukları bulunanların hesap vermelerini sağlamaktır.

Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması veya yeterli soruşturma yapılmamış olması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun, yetkililer resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidirler. Şikâyet yapılmadığında bile kötü muamele olduğunu gösteren yeterli kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın; derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir.

Kötü muameleye ilişkin şikâyetler hakkında yapılan soruşturma söz konusu olduğunda, yetkililerin hızlı davranması önemlidir. Bununla birlikte belirli bir durumda bir soruşturmanın ilerlemesini engelleyen sebepler ya da zorlukların olabileceği de kabul edilmelidir. Ancak kötü muameleye yönelik soruşturmalarda, hukuk devletin bağlılığın sağlanması, hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği veya bu eylemlerin teşvik edildiği görünümü verilmesinin engellenmesi, herhangi bir kanunsuzluğa izin verilmemesi ve kamunun güveninin sürdürülmesi için yetkililer tarafından soruşturmanın azami bir hız ve özenle yürütülmesi gerekir.

Bu kapsamda başvuruya konu soruşturmada Mahkeme, olayın gerçekleştiği bölgede ayrıntılı bir maddi delil araştırması yapılarak sorumluların tespiti bakımından elde edilmesi mümkün olan delillerin toplanabilmesi ile olay yerinde bulunması muhtemel olan maddi delillerin kaybolmaması yönünde makul olan tüm tedbirlerin alınmadığını, yapılan toplantı ve gösteriye ilişkin olarak soruşturmanın derinleştirilmediğini, başvurunun gözüne isabet eden ve olay sonrası yapılan tıbbi muayenelerde gözünde bulunduğu belirtilen metalik cisme ilişkin incelemenin yapılmadığını, dolayısıyla soruşturmada söz konusu olayın sebebi ile sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan ve etkililiğine önemli derecede tesir eden birtakım eksikliklerin bulunduğu vurgulamıştır.

Ayrıca Mahkeme, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre makul olmayan bir süredir yürütüldüğüne, son üç yıllık dönemde kolluk tarafından belirli aralıklarla faillerin belirlenebilmesine çalışıldığı yönünde Cumhuriyet Savcılığına bilgi verilmesinden başka işlem yapılmadığına dikkat çekmiştir.

Mahkeme, bu yönleriyle etkililiğine zarar verebilecek önemli bazı eksiklikler bulunmasına rağmen bunlar giderilmeye çalışılmadan ve hukuka aykırı eylemlere ka-

Bu kapsamda başvuruya konu soruşturmada Mahkeme, olayın gerçekleştiği bölgede ayrıntılı bir maddi delil araştırması yapılarak sorumluların tespiti bakımından elde edilmesi mümkün olan delillerin toplanabilmesi ile olay yerinde bulunması muhtemel olan maddi delillerin kaybolmaması yönünde makul olan tüm tedbirlerin alınmadığını, yapılan toplantı ve gösteriye ilişkin olarak soruşturmanın derinleştirilmediğini, başvurunun gözüne isabet eden ve olay sonrası yapılan tıbbi muayenelerde gözünde bulunduğu belirtilen metalik cisme ilişkin incelemenin yapılmadığını, dolayısıyla soruşturmada söz konusu olayın sebebi ile sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan ve etkililiğine önemli derecede tesir eden birtakım eksikliklerin bulunduğu vurgulamıştır.

yıtsız kalındığı görünümü verecek şekilde soruşturmanın yürütüldüğü sonucuna varmıştır.

Açıklanan nedenlerle kötü muamele iddialarına ilişkin olarak sorumluların tespiti ni sağlayabilecek yeterlilikte, hızlı ve etkili bir soruşturma yürütülmediği sonucuna varılarak, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının usul yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3- Arif Haldun SOYGÜR Kararı (B. No: 2013/2659)

**Mahkeme, kendi davranışı nedeniyle fiziksel ve maddi güç kullanımını zorunlu kılan bir tutumu olmaksızın anılan müdahaleye maruz kalan başvuru-
cunun sağlık raporunda tespit edilen yaralanmaları ve olayı bir bütün şeklinde nazara alarak vücut bütünlüğüne saygı konusunda gerekli özen ve dikkatin gösterilmediğini, müdahalenin küçük düşürücü veya aşağılayıcı bir etki doğurabilecek nitelikte olduğunu değerlendirerek Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna varmıştır.**

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 15.10.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, aracıyla ters yöne giren başvuru ile kendisini durduran iki polis memuru arasında tartışma yaşanmıştır. Tartışmanın devamında başvuru yere yatırılarak kelepçelendikten sonra polis aracında bir süre bekletilmiştir. Olay yerine gelen polis amiri tarafından başvuru kelepçeleri çıkarttırılmış, hakkında adli işlem yapılmak üzere polis merkezine götürülmüştür.

Başvurucunun adli muayene raporunda; sağ el bilekte 2 cm çapında abrazyon, sol dizde 3 cm çapında sıyrık, sol el bilekte çepeçevre kelepçe izine uyar ekimoz, sırtta ve başta ağrı şikâyetinin olduğu, başvuru yaralarının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu belirlenmiştir. Polis memurları hakkında işkence yapma suçundan, başvuru hakkında ise hakaret suçundan cezalandırılmaları istemiyle dava açılmıştır. Polis memurlarının beraatine, başvuru ise görevli memura hakaret suçundan cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Polis memurlarına verilen beraat hükmü, Yargıtay tarafından onanmıştır.

Başvuru trafik kuralı ihlali nedeniyle durdurulduğu sırada emniyet görevlileri tarafından şiddete maruz kaldığını, elleri kelepçelenerek gözaltına alındığını, gördüğü şiddet sonucunda oluşan yaralanmaların sağlık raporuyla tespit edilmesine karşın açılan davada emniyet görevlileri hakkında beraat kararı verildiğini, kendisine

ise kamu görevlisine hakaret etme suçundan ceza verildiğini, söz konusu karara dayanarak polis memurlarının kendisine tazminat davası açtıklarını belirterek işkence ve kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, kendi davranışı nedeniyle fiziksel ve maddi güç kullanımını zorunlu kılan bir tutumu olmaksızın anılan müdahaleye maruz kalan başvurucunun sağlık raporunda tespit edilen yaralanmaları ve olayı bir bütün şekilde nazara alarak vücut bütünlüğüne saygı konusunda gerekli özen ve dikkatin gösterilmediğini, müdahalenin küçük düşürücü veya aşağılayıcı bir etki doğurabilecek nitelikte olduğunu değerlendirerek Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Soruşturma ve kovuşturma aşamasının bir bütün olarak incelenmesi sonucunda tüm süreçte dinlenen iki tanığın da sanık polis memurlarının mesai arkadaşları oldukları ve olayı görmediklerini ifade ettikleri dikkate alındığında, maddi olayın nasıl gerçekleştiğini aydınatabilecek nitelikte bir delile ulaşıp ulaşılamayacağını araştırılmadığını yalnızca taraf beyanlarının hükme esas alındığını, hangi beyana neden itibar edildiği ya da edilmediğinin açıklanmadığını; başvurucunun yere yatırıldığı sırada polis memurları tarafından vücuduna tekme atıldığının ileri sürülmesine karşın bu iddiaların araştırılmayarak polis memurlarının eyleminin yere yatırarak kelepçe takma ile sınırlı olduğunun kabul edildiğini belirten Mahkeme, derece mahkemesinin onanan kararında karşılıklı hakaret nedeniyle başvurucunun cezasından indirimine gidilmesine rağmen polis memurları hakkında kurulan hükümde polis memurlarının hakaret niteliği taşıyan eylemlerine yönelik bir değerlendirme yapılmadığına dikkat çekmiştir.

Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için gerekli olan tüm bu unsurların; soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları, soruşturmanın tarafsız, bağımsız, hızlı ve derinlikli yürütülmesi, yetkililerin olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışması gibi gerekliliklerin yerine getirildiği konusunu şüpheye düşürdüğünü belirten Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında koruma altına alınan ve kötü muamele yasağı kapsamında öngörülen, devletin etkili soruşturma yapma usul yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

4- Hamdiye ASLAN Kararı (B. No: 2013/2015)

İşkence, eziyet ve insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele niteliğindeki eylemlere müsamahalı yaklaşıldığı izlenimi verilmemesinin, bu kapsamdaki fiillere ilişkin cezaların orantılılığı bakımından asgari sınırı teşkil ettiğini vurgulayan Mahkeme, somut başvuruda İlk Derece Mahkemesince sabit görülen eylemlerin nitelik ve ağırlığını dikkate alarak, sanıklar hakkında hükmedilen 10 ay hapis cezasının orantılı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Mahkeme, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle sanıkların deneme süresi içerisinde suç işlememeleri şartıyla belirtilen hapis cezasının uygulanmamasının ve bu cezanın hiç vaki olmamış sayılarak adli ve memuriyet sicillerine yansımamasının, yasal olmayan bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayabilecek düzeyde caydırıcı bir etki doğurmadığı, bu nedenle devletin, söz konusu davada başvurusunun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü kanunlar aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği, dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 4.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda 5.3.2002 tarihinde gözaltına alınan başvuru, iki gün gözaltında tutulduktan sonra huzuruna çıkarıldığı Cumhuriyet savcısına verdiği ifadede, ilgili kolluk biriminde birtakım işkence fiillerine maruz kaldığını bildirmiştir. Başvurucunun bu beyanı üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca ilgili görevliler hakkında soruşturma başlatılmıştır. Ayrıca başvuru, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında 7.3.2002 tarihinde ilgili mahkemece tutuklanmıştır. Avukatları tarafından, önceki ifadesinde anlattığı hususlara ek olarak copla cinsel saldırıya maruz kaldığını iddia ettiğinin bildirilmesi üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından başvurusunun yeniden ifadesi alınmıştır.

Başvurucunun gözaltı giriş ve çıkış raporlarında herhangi bir darp cebir izi tespit edilmemiştir. Başvurucunun tutuklanmasını müteakiben cezaevine kabul edilmesinden önce alınan raporunda *"sol koltuk altında iç kısımda dirseğe kadar yaygın ekimozlar... sağ koltuk altında aynı şekilde ekimozlar..."* bulunduğu belirlenmiştir. Adli Tıp Kurumu Şube Müdürlüğünce başvuru hakkında düzenlenen 12.3.2002 tarihli raporda *"Sağ humeral bölge iç yan yüz proksimalde aksiler bölgeye uzanan kısımda 10x5 cm'lik alan içinde farklı boyut ve şekillerde; çevreleri açık yeşil-sarı renk almış re-sorbsiyonu devam eden 6-8 günlük uyan eski ekimotik alanlar, sol humeral bölge iç*

yan yüz proksimalde aksiler bölgeye uzanan kısımda 7x4 cm'lik alan içinde farklı boyut ve şekillerde; çevreleri açık yeşil-sarı renk almış resorbsiyonu devam eden 6-8 günlüğe uyan eski ekimotik alanlar saptandığı, vücudunun çeşitli bölgelerinde subjektif ağrı şikayeti tarif ettiği ancak vücudun diğer bölgelerinde travmatik lezyon bulgusu saptanmadığı, sistem muayenelerinin doğal bulunduğu; uzuv zaafı ya da uzuv tatili niteliğinde herhangi bir anatomik eksiklik ya da fonksiyonel bir araz saptanmadığı...” ve “tarif edilen ekimozlara neden olan travmatik arızasının” başvurusunun yaşamını tehlikeye sokmadığı, beş gün “mutad iştigaline” engel teşkil edeceği ve “Uzuv zaafı ya da uzuv tatili niteliğinde herhangi bir anatomik eksiklik ya da fonksiyonel bir araz” bulunmadığı belirtilmiştir.

İlk Derece Mahkemesinin 16.1.2013 tarihli kararıyla başvurucuya yönelik olarak 765 sayılı mülga Kanun'un 243. maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan suçu işledikleri sabit görülen sanıkların, 10 ay hapis ve kamu hizmetlerinden mahrumiyet cezasıyla cezalandırılmalarına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu, gözaltında tutulduğu süre zarfında yöneltilen suçlamaları kabul etmesi nedeniyle çeşitli şekillerde işkence eylemlerine maruz kaldığını, cop kullanılarak ırzına geçildiğini, maruz kaldığı işkence sonucu on bir yıldır manevi olarak ırzına geçilemez acılar yaşadığını, hayata tekrar bağlanabilmek için bu fiilleri gerçekleştiren görevlilerin cezalandırılmasını beklediğini, buna karşılık Mahkemenin 10 ay hapis gibi hafif bir ceza vermesinin yanı sıra buna ilişkin hükmün açıklanmasını da geri bıraktığını, bu şekilde işkence failleri hakkında sicillerine dahi işlenmeyecek şekilde karar verilmesinin ikinci defa onurunu kırdığını, yargılama sürecinin on bir yıl sürmüş olmasına rağmen etkili ve yeterli bir karar verilmediğini, bu nedenlerle Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 40. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme tarafından işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutuna ilişkin yapılan değerlendirmede, başvurusunun maruz kaldığı eylemlerin Anayasa'nın 17. maddesinde güvenceye bağlanan işkence ve kötü muamele yasağı çerçevesinde, ağırlık düzeyi olarak hangi kategoriye dâhil olduğunun belirlenmesine ilişkin gerekliliğe vurgu yapılmıştır. Mahkemeye göre devlet, işkence ve kötü muamele türünden haksız eylemleri kademelendirmeli ve işkence olarak nitelendirdiği eylemleri, diğer eylemlere nazaran daha ağır şekilde cezalandırmalıdır.

Mahkeme, olayların süregelişinin, başvurusuna uygulanan acı ve ızdırap verici eylemlerin, kendisine yöneltilen olaylar hakkında itiraf ve/veya beyanda bulunmasını sağlamak, herhangi bir şekilde davranması için gözdağı vermek veya ayrımcılığa dayalı herhangi bir gerekçeyle bilinçli olarak uygulandığını net bir şekilde doğrulamadığını, gerek İlk Derece Mahkemesi kararından gerekse somut olayın kendine

has koşullarından, başvurucuya yönelik eylemlerin belirli bir amaç veya saik doğrultusunda yapıldığı konusunda kuşku bırakmayacak bir çıkarsamaya varılamadığını ifade etmiştir. Buna rağmen Mahkemeye göre ortaya çıkarılan fiiller, başvurucunun maruz kaldığı kötü muamelelerin “eziyet” seviyesinde olduğu sonucuna ulaşmak için yeterli bulunmaktadır.

İşkence, eziyet ve insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele niteliğindeki eylemlere müsamahalı yaklaşıldığı izlenimi verilmemesinin, bu kapsamdaki fiillere ilişkin cezaların orantılılığı bakımından asgari sınırı teşkil ettiğini vurgulayan Mahkeme, somut başvuruda İlk Derece Mahkemesince sabit görülen eylemlerin nitelik ve ağırlığını dikkate alarak, sanıklar hakkında hükmedilen 10 ay hapis cezasının orantılı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Mahkeme, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle sanıkların deneme süresi içerisinde suç işlemleri şartıyla belirtilen hapis cezasının uygulanmamasının ve bu cezanın hiç vaki olmamış sayılarak adli ve memuriyet sicillerine yansımamasının, yasal olmayan bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayabilecek düzeyde caydırıcı bir etki doğurmadığı, bu nedenle devletin, söz konusu davada başvurucunun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü kanunlar aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği, dolayısıyla Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutuna ilişkin yapılan inceleme kapsamında ise ilk olarak sanıklar ile aynı hiyerarşik yapı içerisinde hatta aynı binada görev yapan ve ayrıca başvurucunun nezarethanede parmak izini alma ve fotoğraflama işlemlerini de yapmış olması nedeniyle, tespit edilen işkence ve kötü muamele iddialarının potansiyel tanığı olan polis memuruna kovuşturma aşamasında

İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutuna ilişkin yapılan inceleme kapsamında ise ilk olarak, sanıklar ile aynı hiyerarşik yapı içerisinde hatta aynı binada görev yapan ve ayrıca başvurucunun nezarethanede parmak izini alma ve fotoğraflama işlemlerini de yapmış olması nedeniyle, tespit edilen işkence ve kötü muamele iddialarının potansiyel tanığı olan polis memuruna kovuşturma aşamasında bilirkişilik yaptırılması, soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde görev alan uzmanların bağımsız ve tarafsız olması gerekliliği yönünden eleştirilmiştir. Ayrıca on bir yıl süren yargılama sürecini dikkate alan Mahkeme, derece mahkemeleri önündeki yargılamanın, makul bir ihtimam gösterilerek gerekli olan süratle sonuçlandırılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

bilirkişilik yaptırılması, soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde görev alan uzmanların bağımsız ve tarafsız olması gerekliliği yönünden eleştirilmiştir. Ayrıca on bir yıl süren yargılama sürecini dikkate alan Mahkeme, Derece Mahkemeleri önündeki yargılamanın makul bir ihtimam gösterilerek gerekli olan süratle sonuçlandırılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu ve benzeri eksiklikler nedeniyle soruşturmanın, eziyet fiillerinin önlenmesi ve faillerin cezalandırılması bakımından yeterli bir etki doğurmadığı ve suç failleriyle ilgili ulaşılan nihai sonucun bu tür olaylara karışan kamu görevlerine müsamaha ile yaklaştığı izlenimini uyandırdığını belirten Mahkeme, ortaya çıkan bu sonucun belirtilen türden fiilleri gerçekleştirme temayülü olan görevlileri cesaretlendirebileceği gibi bireylerin bu kapsamda devlete ve adalet mekanizmalarına olan güvenlerini de zedeleyebileceğini vurgulamıştır.

Belirtilen nedenlerle Mahkeme, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının usul boyutunun da ihlal edildiğine karar vermiştir.

Ç) İNSAN HAYSİYETİYLE BAĞDAŞMAYAN MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR

1- K. A. Kararı (B. No: 2014/13044)

Kumkapı GGM'nin başvurusunun kaldığı dönemdeki koşullarını; başvurusunun iddiaları, Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun bu konuda yayınladığı raporları, ilgili bakanlıkların görüşlerini, konuya ilişkin uluslararası sözleşmeleri ve standartları, AİHM içtihatlarını dikkate alarak inceleyen Mahkeme, kişi başına üç metrekarenin altında bir yaşam alanına karşılık gelebilecek şekilde Merkezin aşırı kalabalık olmasının, başlı başına başvurusunun Merkezde kaldığı dönemde maruz kaldığı koşulların Anayasa'nın 17. maddesinde yasaklanan *"insan haysiyetiyle bağdaşmayan"* muamele düzeyinin aşılmasına yol açabilecek nitelikte olduğunu değerlendirmiştir. Merkez içinde kalma mekânları dışında, ortak kullanım alanlarının yetersiz ve daha da önemlisi başvurucuya sağlanan açık havadan yararlanma imkânının çok sınırlı olmasının, başvurusunun Merkezde sahip olduğu koşulları kendisi açısından daha da zorlaştırdığını ve başvurusunun bu şartlarda sekiz ayın üzerinde bir süre idari gözetim altında tutulmasının, Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 11.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda ülkesindeki iç savaş nedeniyle 15.12.2013 tarihinde Türkiye'ye giriş yapan Suriye uyruklu başvuru, İstanbul'da bulunduğu sırada hakkında yürütülen bir ceza soruşturması kapsamında Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 25.4.2014 tarihinde yakalanmış, ifadesi alınmış, sonrasında Cumhuriyet savcısının salıverilmesi talimatına rağmen Emniyet Müdürlüğü'nün ilgili birimi tarafından Kumkapı Geri Gönderme Merkezine (Kumkapı GGM/Merkez) teslim edilmiştir. Başvuru hakkında, Emniyet Müdürlüğü'nün 28.4.2014 tarihli işlemiyle *"kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu"* gerekçesiyle sınır dışı etme ve 6 ay süreyle idari gözetim altında tutma kararı verilmiştir.

Başvurusunun Kumkapı GGM'de tutulu bulunduğu dönemde, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuru hakkında 13.6.2014 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvuru 25.6.2014 tarihinde İstanbul Valiliğine uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş ve Kumkapı GGM'den tahliyesini talep etmiştir. 22.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nin geçici birinci maddesiyle Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları geçici koruma altına alınmıştır.

Başvurucu, hakkında verilen idari gözetim kararının hukuka aykırı olduğu, usulüne uygun olarak yürütülmediği ve hukuki durumundaki değişikliklerin bu tedbirin sürdürülmesine engel olduğu gerekçeleriyle Sulh Ceza Hâkimliklerine farklı tarihlerde dört kez itiraz başvurusunda bulunmuştur. Başvurucunun itirazları, sulh ceza hâkimlerince, sınır dışı etme işlemine dayalı olarak alınan idari gözetim kararında herhangi bir “*usulsüzlük olmadığı*” gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

Başvurucu aynı dönemde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne benzer gerekçelerle Kumkapı GGM'den tahliye edilmesi ve sınır dışı edilmemesi-ne yönelik başvurularda bulunmuştur.

Aynı olaya ilişkin Anayasa Mahkemesine toplam üç başvurusu bulunan başvurucunun ilk başvurusu, idari gözetim kararına yaptığı ilk itirazın Sulh Ceza Hâkimince 24.6.2014 tarihli kararla reddi üzerine gerçekleşmiştir.

Başvurucunun sınır dışı etme işlemine karşı açtığı iptal davası, İstanbul 1. İdare Mahkemesinin 18.9.2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Başvurucu anılan kararın kendisine tebliği üzerine Anayasa Mahkemesine tedbir talepli olarak ikinci kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun sınır dışı edilme işlemine yönelik tedbir kararı verilmesi istemi, Anayasa Mahkemesinin 10.12.2014 tarihli kararıyla kabul edilmiş ve yeniden bir karar verilinceye kadar sınır dışı etme işleminin uygulanmamasına hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen tedbir kararından sonra idari gözetim altında bulundurulmasına ilişkin karara karşı başvurucunun beşinci kez yaptığı itiraz, Sulh Ceza Hâkimliğinin 31.12.2014 tarihli kararıyla kabul edilmiş ve başvurucunun gözetim altında tutulmasına 6.1.2015 tarihinde son verilmiştir. Başvurucu, 26.4.2014 ile 6.1.2015 tarihleri arasında yaklaşık sekiz ay on gün idari gözetim altında tutulmuştur.

Başvurucu, tahliye kararı sonrasında Anayasa Mahkemesine üçüncü kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine yaptığı üç başvuru, usul ekonomisi gözetilerek 2014/13044 numaralı bireysel başvuruda birleştirilmiştir.

Başvurucu, terör örgütü üyesi olduğu yönündeki bilgiye dayalı olarak sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alındığını, bu işleme karşı açtığı idari davanın reddedilmesi nedeniyle sınır dışı edilebilecek kişi durumuna geldiğini, yargılamada idarenin savunması üzerinden hüküm kurulduğunu, ceza soruşturması neticesinde hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar verildiği hâlde Derece Mahkemesince bu durumun dikkate alınmadığını, uluslararası koruma başvurusunda bulunmasına ve geçici koruma statüsüne alınmasına rağmen hukuksuz şekilde idari gözetim altında tutulmaya devam edildiğini, sınır dışı edilmesi hâlinde öldürülme, işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riskinin bulunduğunu, geri gönderme merkezinde maddi ve manevi bütünlüğünü ihlal edecek biçimde, insan onuruna yakışmayan koşullar altında tutulduğunu belirterek yaşam hakkının, işkence ve eziyet yasağının, hak arama hürriyetinin, özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucunun sınır dışı edilmesi durumunda öldürülme, işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riskinin bulunması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak Mahkemece yapılan incelemede; geçici koruma statüsünde bulunan başvuru hakkında uygulanmış veya güncel olarak uygulanma durumu bulunan bir sınır dışı etme kararından söz edilemeyeceği, kendisinin sınır dışı edilmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla bu hakların ihlal edildiği iddiaları açısından mağdur sıfatının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kumkapı GGM'nin başvurucunun kaldığı dönemdeki koşullarını; başvurucunun iddiaları, Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun bu konuda yayınladığı raporları, ilgili bakanlıkların görüşlerini, konuya ilişkin uluslararası sözleşmeleri ve standartları, AİHM içtihatlarını dikkate alarak inceleyen Mahkeme, kişi başına üç metrekaarenin altında bir yaşam alanına karşılık gelebilecek şekilde Merkezin aşırı kalabalık olmasının, başlı başına başvurucunun Merkezde kaldığı dönemde maruz kaldığı koşulların Anayasa'nın 17. maddesinde yasaklanan *"insan haysiyetiyle bağdaşmayan"* muamele düzeyinin aşılmasına yol açabilecek nitelikte olduğunu değerlendirmiştir. Merkez içinde kalma mekânları dışında, ortak kullanım alanlarının yetersiz ve daha da önemlisi başvurucuya sağlanan açık havadan yararlanma imkânının çok sınırlı olmasının, başvurucunun Merkezde sahip olduğu koşulları kendisi açısından daha da zorlaştırdığını ve başvurucunun bu şartlarda sekiz ayın üzerinde bir süre idari gözetim altında tutulmasının, Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Mahkeme, aynı zamanda, somut olayın özel koşullarında, tutulma koşullarından kaynaklanan ihlal iddiaları açısından Anayasa'nın 40. maddesinin öngördüğü etkili bir başvuru yolunun bulunmadığına hükmetmiştir.

Özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında idari gözetim altında tutulmanın hukuki olmadığı iddiasını da inceleyen Mahkeme, bu konuda 6458 sayılı Kanun'la oluşturulan yasal çerçeveye somut olayda alınan ilk idari gözetim kararında esaslı bir eksiklik olmadığını ifade etmiştir. Ancak Mahkeme, sınır dışı etme işleminin yürütülebilmesi açısından belirleyici ve başvurucunun daha önceki bir tarihte salıverilmesini gerektirebilecek nitelikteki değişikliklerin (uluslararası koruma başvurusunda bulunması ve geçici koruma kapsamına alınması) tedbirin devamına karar verilmesi açısından yeterli olup olmadığının, anılan Kanun uyarınca idare ve sulh ceza hâkimlikleri tarafından değerlendirilmediğini dikkate alarak, sınır dışı etme sürecinde uygulanan idari gözetim işleminin, "gerekli özen" içinde yürütülmediği, özgürlükten mahrumiyetle ilgili keyfiliklere karşı koruma sağlamadığı ve dolayısıyla "hukuki" olmadığı kanaatine ulaşmıştır.

Özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında idari gözetim altında tutulmanın hukuki olmadığı iddiasını da inceleyen Mahkeme, bu konuda 6458 sayılı Kanun’la oluşturulan yasal çerçeveye somut olayda alınan ilk idari gözetim kararında esaslı bir eksiklik olmadığını ifade etmiştir. Ancak Mahkeme, sınır dışı etme işleminin yürütülebilmesi açısından belirleyici ve başvurusunun daha önceki bir tarihte saliverilmesini gerektirebilecek nite-likteki değişikliklerin (uluslararası koruma başvurusunda bulunması ve geçici koruma kapsamına alınması) tedbirin devamına karar verilmesi açısından yeterli olup olmadığı- nın, anılan Kanun uyarınca idare ve sulh ceza hâkimlikleri tarafından değerlendirilmedi- ğini dikkate alarak sınır dışı etme sürecinde uygulanan idari gözetim işleminin, “*gerekli özen*” içinde yürütülmediği, özgürlükten mahrumiyetle ilgili keyfiliklere karşı koruma sağlamadığı ve dolayısıyla “*hukuki*” olmadığı kanaatine ulaşmıştır.

Başvuruyla ilgili son olarak başvurusunun idari gözetim altına alınmasına ve bu tedbi- rin devam ettirilmesine ilişkin kararların zamanında bildirilmediği ve başvuru yollarının, serbest bırakılma sonucunu doğurabilecek gelişmelere ilişkin etkili bir şekilde inceleme imkânı sağlamadığı tespitlerine dayanılarak, Anayasa’nın 19. maddesinin dördüncü ve sekizinci fıkralarında güvence altına alınan hakların da ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

2- Mete DURSUN Kararı (B. No: 2012/1195)

Sağlık sorunları bulunan hükümlünün ihtiyaç duyacağı koşulların uzman görüşüne göre belirlenmesi ve uygun bir yere nakledilmesini, devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında ele alan Mahkeme, başvurusunun ilk kez Aydın E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan İzmir’e sevk edilmesiyle başlayan ve sonrasında devam eden sağlık durumuna uygun bir ceza in- faz kurumu arayışının, devletin hasta bir hükümlünün ihtiyaçlarına cevap verebilecek kolaylıkların sağlanması konusunda gerekli önlemleri almada yetersiz kalmasından kaynaklandığını belirterek Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı için aranan asgari eşğin aşıldığına hükmetmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 18.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda alerjen astım bronşiyeli rahatsızlığı olan başvuru, Aydın Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu sırada kapasite doluluğu gerekçesiyle İzmir 1 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Kurumun bulunduğu yerin başvuru- nun rahatsızlığını olumsuz etkilediği tespit edilince başvuru Nazilli E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna, daha sonra da rahatsızlık veya güvenlik gerekçeleriyle sıra- sıyla Antalya L Tipi, Denizli D Tipi, Ödemiş M Tipi ve İzmir 2 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarına nakledilmiştir.

Sonuç olarak başvuru 16.2.2011-2.4.2014 tarihleri arasında altı farklı ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvuru Denizli D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda iken sağlık nedenleriyle talebi üzerine odası dört defa değiştirilmiş olup yerleştirildiği son odadan da rutubetli ve dar olması nedeniyle şikâyetçi olmuştur. Buradan son naklin yapıldığı İzmir 2 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda koşulları sağlığa uygun hâle getirildiği hâlde başvuru, hakkındaki rapora rağmen yalnız bırakıldığını belirterek uygun bir ceza infaz kurumuna nakledilmesini talep etmiştir. Bulunduğu her ceza infaz kurumundan hastalığı nedeniyle sürekli hastanelere sevk edilmiş, son olarak bulunduğu ceza infaz kurumunda iki ayda beş defa hastaneye sevkini gerektirecek ataklar yaşamış, heyet raporlarında ortaya konan tanılara göre mevcut hastalıklarına hipertansiyon ve hiperlipidemi rahatsızlıkları da eklenmiştir.

Başvuru ileri düzeyde astım ve bronşit hastası olduğunu, hücreye benzer tek kişilik bir odada tutulduğunu, havalandırmanın sürekli açık olması gerektiğini bildiren doktor raporunun aksine davranıldığını, sigara içen hükümlülerle aynı havalandırmaı kullanmak zorunda kaldığı için sürekli sigara dumanına maruz kaldığını, astım krizi hâlinde acil müdahale edilmesini sağlayacak tedbirlerin alınmadığını, *“tek kişilik odada kalmaması uygun görüldüğü”, “Tozlu, nemli rutubetli ortam ve polenlerden uzak durması gerekir”* şeklinde ifadeler içeren raporları istikametinde koşullarının iyileştirmesini istemesine ve Kurum koşullarının sağlığının günden güne kötüleşmesine sebep olduğunu belirtmesine rağmen talebinin İnfaz Hâkimliğince haksız olarak reddedildiğini, bireysel başvuru yaptıktan sonra da şikâyetlerinin devam ettiğini, Pamukkale Üniversitesinden alınan sağlık kurulu raporunda *“hayatı tehdit edici risk altında”* olduğunun vurgulandığını, hastalığının ilerlediğini, kasti olarak kendisine kötü davranan Kurum müdürü hakkında işlem yapılmadığını, hayati riskinin bulunduğu belirtilmesine rağmen uygun bir yere nakledilmediğini belirterek Anayasa’nın 17. maddesinde tanımlanan yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, devletin bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlü olduğunu; bu yükümlülüğün devlete, söz konusu kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirleri alma ödevini yüklediğini, koruma yükümlülüğü doğrultusunda, yetkililerin bildikleri ya da bilmeleri gereken bir kötü muamele tehlikesinin gerçekleşmesini engellemek için makul tedbirleri almamaları durumunda Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında sorumluluğunun ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

Sağlık sorunları bulunan hükümlünün ihtiyaç duyacağı koşulların uzman görüşüne göre belirlenmesi ve uygun bir yere nakledilmesini, devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında ele alan Mahkeme, başvuru ileri Aydın E Tipi Kapalı Ceza İnfaz

Kurumundan İzmir'e sevk edilmesiyle başlayan ve sonrasında devam eden sağlık durumuna uygun bir ceza infaz kurumu arayışının, devletin hasta bir hükümlünün ihtiyaçlarına cevap verebilecek kolaylıkların sağlanması konusunda gerekli önlemleri almada yetersiz kalmasından kaynaklandığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı için aranan asgari eşiğin aşıldığına hükmetmiştir.

Mahkemece, başvurucunun sosyal faaliyetlerin hiçbirine katılamama durumunu doğuran ve aynı zamanda hayati risk oluşturacak koşullarda tutulduğu süreyle tahliye olacağı tarihe kadar aynı risklere katlanmak zorunda kalabileceği dikkate alınarak Anayasanın 17. maddesinde düzenlenen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

D) KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN KARARLAR

1- Hikmet KOPAR ve Diğerleri Kararı (B. No: 2014/14061)

Mahkeme, suç isnadıyla gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan kişinin, yasal gözaltı süresinin aşıldığı iddiasıyla yaptığı bireysel başvuruda ihlal sonucunun kişisel durumlara etkisi olmayacağını, gözaltı süresi aşılmış olsa dahi, kişi hâkim tarafından tutuklandığından gözaltı süresinin aşıldığı yönündeki bir tespit ve ihlal kararının “*tutuklu*” kişinin serbest kalmasına tek başına imkân vermeyeceğini belirtmiştir. Bu kapsamda yasal gözaltı süresinin aşılp aşılmadığı ve sorgu sürecinde geçen sürenin kanuni olup olmadığının, davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebileceği sonucuna varıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 8.4.2015 tarihinde verilen karara konu olayda Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından emniyet personeli olarak görev yapan başvuru haklarında görevleriyle ilgili iki ayrı konuda soruşturma başlatılmıştır. Soruşturmalardan biri İstihbarat Şube Müdürlüğü bünyesinde yapılan önleme amaçlı iletişime müdahale işlemlerinin usulsüz olduğu iddiasına ilişkin olup diğer soruşturma ise yasa dışı bir örgüt ile ilgili olduğu iddia edilen soruşturma kapsamındaki usulsüzlük iddiaları hakkındadır.

Başvurucular 22.7.2014 tarihinde gözaltına alınmış, başvuru haklarının bir kısmı ise 25-29 Temmuz 2014 tarihleri arasında yapılan sorguları sonrasında, resmi belgede sahtecilik, kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme gibi farklı bir veya birden fazla suç kapsamında tutuklanmıştır. Başvurucular hakkındaki soruşturmalar henüz sonuçlanmamıştır.

Başvurucular “*paralel yapı*” iddiaları kapsamında haklarında yürütülen soruşturmalar nedeniyle verilen kararın, yapılan işlem ve uygulamaların anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, suç isnadıyla gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan kişinin, yasal gözaltı süresinin aşıldığı iddiasıyla yaptığı bireysel başvuruda ihlal sonucunun kişisel durumlara etkisi olmayacağını, gözaltı süresi aşılmış olsa dahi, kişi hâkim tarafından tutuklandığından gözaltı süresinin aşıldığı yönündeki bir tespit ve ihlal kararının

“tutuklu” kişinin serbest kalmasına tek başına imkân vermeyeceğini belirtmiştir. Bu kapsamda yasal gözaltı süresinin aşılmış ve sorgu sürecinde geçen sürenin kanuni olup olmadığının, davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebileceği sonucuna varıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Diğer yandan, tutuklama ve itiraz üzerine verilen kararlara yönelik iddiaları inceleyen Mahkemeye göre suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilirler. Bu çerçevede bir kişinin tutuklanabilmesi öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirti bulunmasına bağlıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliği, büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır.

Bu kapsamda kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olması mutlaka gerekli değildir. Zira tutukluluğun amacı kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmektir. Buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerekir.

Somut olayda Mahkeme, başvuru haklarındaki tutuklama kararlarının gerekçesi olarak isnat edilen suçlamalara ilişkin dinleme kayıtlarının gösterildiğini, başvuru hakları da suçlamaları kabul etmediklerini tespit etmiştir.

İlk tutuklamaya ilişkin yargısal denetimde kişinin bir suç işlemiş olabileceğine dair inandırıcı nedenlerin bulunup bulunmadığıyla ve özgürlükten yoksun bırakmanın bu bağlamda hukukiliğiyle sınırlı bir inceleme yapıldığını ifade eden Mahkeme, bu kapsamda bir suçun işlenmiş olabileceğine ilişkin ciddi belirtilerin varlığının ilk tutma bakımından yeterli olabileceğini belirtmiştir.

Somut olaydaki soruşturmanın bu aşamasında, tutuklama ve itiraz üzerine verilen kararların gerekçeleri incelendiğinde, suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin bulunmadığının kabul edilemeyeceğini belirten Mahkeme, bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Başvurucuların suç tarihinde cezanın üst sınırının altı ay hapis olan bir suçla ilgili tutuklama kararı verildiği yönündeki iddialarını inceleyen Mahkeme, başvuru hakları

Başvuruculardan bir kısmının, haklarında yeni bir delil olmaksızın yakalama kararı çıkarıldığı ve bu yakalama kararına bağlı olarak verilen tutuklama kararının kanuna aykırı olduğu yönündeki iddiaları da değerlendiren Mahkeme, Sulh ceza hâkiminin serbest bırakma kararının itiraza tabi olmasının ve Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine, itiraz merci tarafından yakalama emri çıkartılmasının 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (5) numaralı fıkrasıyla ilgisinin bulunmadığını, itiraz merciinin emriyle gerçekleşen yakalamanın, gözaltına almayla başlamış olan yargısal sürecin bir parçası olduğunu, aksi hâlde itiraz kanun yolunun bir anlamının ve etkisinin olmayacağını, bu uygulamanın, kanun yolu incelemesinin niteliğinin doğal bir sonucu olmakla birlikte 5271 sayılı Kanun'un 98. maddesinde de açıkça düzenlendiğini belirterek başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

tutuklanmalarına esas gösterilen suçlardan birinin *"Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması"* suçu olduğunu, devam eden bir süreç içinde çok sayıda kişinin iletişiminin usulsüz olarak dinlenip kayıt altına alındığının iddia edildiğini, tutuklama yasağı olduğu iddia edilen ve belli bir süre devam etmiş eylemin kanun değişikliğinden önce tamamlanmış olup olmadığının ancak yargılama sonucunda ortaya çıkabileceğine vurgu yapmıştır.

Öte yandan başvurulardan hiçbirinin salt *"kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması"* suçundan tutuklanmadığını, bu suçtan hakkında tutuklama kararı verilen başvurularda ayrıca *"kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği"* suçundan da tutuklama kararının verildiğini belirten Mahkeme, bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Başvuruculardan bir kısmının, haklarında yeni bir delil olmaksızın yakalama kararı çıkarıldığı ve bu yakalama kararına bağlı olarak verilen tutuklama kararının kanuna aykırı olduğu yönündeki iddiaları da değerlendiren Mahkeme, Sulh Ceza hâkiminin serbest bırakma kararının itiraza tabi olmasının ve Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine itiraz merci tarafından yakalama emri çıkartılmasının 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (5) numaralı fıkrasıyla ilgisinin bulunmadığını, itiraz merciinin emriyle gerçekleşen yakalamanın, gözaltına almayla başlamış olan yargısal sürecin bir parçası olduğunu aksi hâlde itiraz kanun yolunun bir anlamının ve etkisinin olmayacağını, bu uygulamanın, kanun yolu incelemesinin niteliğinin doğal bir sonucu olmakla birlikte 5271 sayılı Kanun'un 98. maddesinde de açıkça düzenlendiğini belirterek başvuru-

**Bir kuralın belirli bir suçun işlenmesinden sonra bu suça ilişkin davayı gö-
recek yargı yerini belirlemeyi amaçlamaması ve yürürlüğünü müteakip
kapsamına giren tüm davalara uygulanması hâlinde doğal yargıç ilkesine
aykırılığın söz konusu olmayacağını belirten Mahkeme, tutukluluk veya
tutukluluğa itiraz incelemelerinde görev yapan hâkimlerin başvuru-
cularla ilgisi olmayan konularda daha önce görevleri kapsamında verdikleri karar-
lardan hareketle tarafsız olmadıklarını kabul etmenin mümkün olmadığı-
nı, hâkimin geçmişte verdiği kararlar ve kullandığı oyların tarafsızlığından
şüphe duyulmasına neden olacak olgular olarak değerlendirilmesinin ve
dolayısıyla bunun hâkimi ret sebebi olarak kabul edilmesinin mümkün ol-
madığını vurgulamıştır.**

nun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun *olması* nedeniyle kabul edilemez oldu-
ğuna karar vermiştir.

Ayrıca başvuru-
cuların tutuklama kararı veren yargı mercilerinin doğal hâkim ilkesine
aykırı olduğuna, haklarındaki soruşturmaların başlatılması, bu süreçte yapılan yasal
düzenlemeler, kurulan sulh ceza hâkimliklerine yapılan atamalar ve siyasi söylemler
nedeniyle bu hâkimliklerin bağımsız ve tarafsız olmadıkları yönünde yeterli kuşku-
nun mevcut olduğuna ilişkin iddialarını da değerlendiren Mahkeme, suçun işlenme-
sinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecek yargı yerinin belirlenmiş
olması şeklinde tanımlanan doğal hâkim kavramının, adil yargılanma hakkının en
önemli ögesi olan *“kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma”* hak-
kının temelini oluşturduğunu, Anayasa’nın 37. maddesinde düzenlenen doğal hâkim
ilkesinin, yargılama makamlarının, suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana
gelmesinden sonra kurulmasına veya sanığın ve davanın yanlarına göre hâkim atan-
masına olanak vermediğini belirtmiştir. İlkeyle suçun işlenmesinden sonra kurulacak
mahkemede davanın görülmesi ve böylece *“kişiye”* ya da *“olaya”* özgü mahkeme ku-
rulmasının yasaklandığı vurgulanmıştır.

Bu kapsamda, bir kuralın belirli bir suçun işlenmesinden sonra bu suça ilişkin davayı
görecek yargı yerini belirlemeyi amaçlamaması ve yürürlüğünü müteakip kapsamına
giren tüm davalara uygulanması hâlinde doğal yargıç ilkesine aykırılığın söz konusu
olmayacağını belirten Mahkeme, tutukluluk veya tutukluluğa itiraz incelemelerinde
görev yapan hâkimlerin başvuru-
cularla ilgisi olmayan konularda daha önce görevle-
ri kapsamında verdikleri kararlardan hareketle tarafsız olmadıklarını kabul etmenin
mümkün olmadığını, hâkimin geçmişte verdiği kararlar ve kullandığı oyların taraf-
sızlığından şüphe duyulmasına neden olacak olgular olarak değerlendirilmesinin ve

dolayısıyla bunun hâkimi ret sebebi olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır.

Somut olayda Mahkeme, genel bir kanuni düzenlemeye dayanılarak ve yetkili kurul tarafından yapılan atama sonucunda ilgili hâkimlerin anılan görevleri yaptıklarını ifade ederek gerçekliği ve niteliği kesin olarak tespit edilemeyen olgulardan, siyasi tartışmalarda ortaya konulan değerlendirme ve yorumlardan hareketle, başvuruculara yönelik somut ön yargılı bir işlem ve tutum gösterilmeksizin, ilgili hâkimlerin siyasal veya kişisel nedenlerle bağımsız ve tarafsız davranmadıklarını kabul etmenin olanaklı olmadığına karar vermiştir.

Diğer yandan başvurucuların, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ve makul sürede savunma hakkı tanınmadığına yönelik iddialarını da inceleyen Mahkeme, yürütülen soruşturmalardan ilki kapsamında tutuklanan başvuruculara soruşturmaya ilişkin belgelerin taranmış olarak (CD) içerisinde verildiğini ayrıca başvurucuların emniyet, savcılık ve sorgu sürecinde alınan savunmaları incelendiğinde haklarındaki suç isnadına temel teşkil eden belge ve bilgilere sahip olarak müdafileriyle birlikte ayrıntılı şekilde savunma yaptıklarını tespit etmiştir.

Diğer soruşturma kapsamında tutuklanan başvurucuların müdafilerine de soruşturma dosyasının tutmaya esas teşkil eden kısımlarının verildiğine, İçişleri Bakanlığı müfettişlerince düzenlenen 1292 sayfalık raporun, başvurucular gözaltında iken kendilerine (CD) içerisinde teslim edildiğine ancak raporun yaklaşık 200 sayfasının ulusal güvenlik ve kişilerin özel hayatının gizliliği gereği şüphelilerin müdafilerine verilmeyeceğine dikkat çeken Mahkeme, suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvuruculara veya müdafilerine bildirilmiş ve başvuruculara bunlara itiraz etme imkânı verilmiş olması karşısında soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığı ve savunma için makul süre verilmediği yönündeki iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmıştır.

Başvurucuların, birçok haksız ve gerçek dışı haber yapılarak basın üzerinden yargılandıklarına, siyasi iktidarın müdahalesiyle kendileri lehine karar verebilecek yargı mercileri hakkında “*paralel yargı*” nitelendirilmesi yapıldığına, Başbakanın açıklamalarının daha gözaltı aşamasında iken kendilerini doğrudan suçlu olarak yansıttığına ve masumiyet karinelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarını da değerlendiren Mahkeme, masumiyet karinesinin, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına aldığını, bunun sonucu olarak kişinin masumiyetinin “*asıl*” olduğunu, bu nedenle hiç kimsenin, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemeyeceğini ve suçlu muamelesine tabi tutulamayacağını vurgulamıştır.

Somut olayda, başvuruçuların tutuklanmalarına karar verilen suçlarla ilgili isnadın yapılmadığı aşamada Başbakanın, kamuoyunun da gündeminde olan siyasi tartışmalar kapsamında başvuruçuların isimlerini zikretmeksizin genel olarak yasadışı/usulsüz dinlemelerle ilgili beyanlarda bulunduğunu, anılan tarihlerde gerçekleşen mahalli idareler seçimi öncesinde yoğun siyasi tartışmaların yapıldığını ve birtakım telefon/ ortam dinlemelerinin internet üzerinden kamuoyuna aktarıldığını tespit eden Mahkeme, Cumhuriyet Başsavcılığının ise 25.2.2014 tarihinde kamuoyunun tanıdığı birçok kişiyi doğrudan ilgilendiren güncel tartışmalar nedeniyle başvuruçuların isimlerini veya görevlerini belirtmeksizin açıklama yaptığını, tartışmalara konu soruşturmayla ilgili yetkili makam olan Cumhuriyet Başsavcılığının bu kapsamdaki açıklamasının, yapıldığı aşama ve içerik itibarıyla başvuruçularla doğrudan ilgi kurulmasını sağlayacak nitelikte olmadığını belirterek başvurunun bu kısmının da açıkça dayanakten yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2- Yavuz PEHLİVAN ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/2312)

Tutukluluk hâlinin devamının veya serbest bırakılma taleplerinin incelenmesinde “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargı” ilkelerine riayet edilmesi gerektiğini bildiren Mahkeme, “silahların eşitliği” ilkesinin, davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına geldiğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 4.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçular, kamuoyunda “İzmir Askeri Casusluk Davası” olarak adlandırılan yargılama kapsamında “suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma ve devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme” suçlarını işledikleri iddiasıyla tutuklanmış ve haklarında dava açılmıştır. İlk Derece Mahkemesi önünde tutuklu olarak devam eden yargılamada, başvuruçular, tutuklanmalarına ve haklarında kamu davası açılmasına neden olan ve üçüncü bir şahıstan ele geçirilen dijital verilerin imajlarının verilmesi talebinde bulunmuşlar fakat Mahkeme, dijital veri tabanı üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılacağı gerekçesiyle bu talepleri reddetmiş ve tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir. Başvuruçular, bireysel başvuruda bulunduktan sonra serbest bırakılmışlardır.

Başvuruçular, tutuklanmalarının kanuni olmadığını, tutukluluk sürelerinin makul olmadığını, dava dosyasına erişimlerinin kısıtlanması nedeniyle kişi hürriyeti ve gü-

Somut başvurunun incelenmesinde Mahkeme, başvuruculara isnat edilen suçlamalara dayanak olarak gösterilen delillerin, başvuruculardan elde edilmediğini, bunların üçüncü kişilerden ele geçirilen dijital materyaller olduğunu, soruşturma ve kovuşturma sürecinde yargılama makamlarının tutuklu yargılanan başvuruculara bu delilleri inceleme ve teknik inceleme yaptırma izni vermediklerini tespit etmiştir. Kararda, başvurucuların, tutukluluğun yasallığına etkili bir şekilde itiraz edebilmeleri için temel öneme sahip dijital materyaller ve belgelerin içeriği ile ilgili yeterli bilgiye ve ilgili dijital materyaller hakkında teknik inceleme yaptırma imkânına sahip olmamalarının silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği vurgulanmıştır.

venliği haklarının ihlal edildiğini ayrıca isnat olunan suçların terör suçu olmamasına rağmen özel yetkili mahkemede yargılanmalarının kanuni hâkim ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre, Anayasa'nın 19. maddesi uyarınca hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili yargı mercilerine başvurma hakkına sahiptir. Tutukluluk hâlinin devamının veya serbest bırakılma taleplerinin incelenmesinde "*silahların eşitliği*" ve "*çelişmeli yargı*" ilkelerine riayet edilmesi gerektiğini bildiren Mahkeme, "*silahların eşitliği*" ilkesinin, davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına geldiğini ifade etmiştir. Mahkemeye göre taraflardan birine tanınan, diğerine tanınmayan avantaj, fiilen olumsuz bir sonuç doğurduğuna dair delil bulunmasa da silahların eşitliği ilkesini ihlal eder.

Somut başvurunun incelenmesinde Mahkeme, başvuruculara isnat edilen suçlamalara dayanak olarak gösterilen delillerin, başvuruculardan elde edilmediğini, bunların üçüncü kişilerden ele geçirilen dijital materyaller olduğunu, soruşturma ve kovuşturma sürecinde yargılama makamlarının tutuklu yargılanan başvuruculara bu delilleri inceleme ve teknik inceleme yaptırma izni vermediklerini tespit etmiştir. Kararda, başvurucuların, tutukluluğun yasallığına etkili bir şekilde itiraz edebilmeleri için temel öneme sahip dijital materyaller ve belgelerin içeriği ile ilgili yeterli bilgiye ve ilgili dijital materyaller hakkında teknik inceleme yaptırma imkânına sahip olmamalarının silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği vurgulanmıştır.

Mahkemeye göre tutukluluk süresinin makul olup olmadığı her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı, ancak kişi hürriyeti ve gü-

venliği hakkına nazaran daha ağır bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı görülebilir. Tutuklama ve tutukluluğun devamına ilişkin gerekçelerin suçlamaya esas olgulara/delillere dayanması ve bu olguların kararlarda gerekçeleriyle açıklanması gerekmektedir. Tutukluluğun devamına ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe gösterilip gösterilmediği ise suçlamanın temelini teşkil eden esaslı delillere ulaşıp ulaşılmadığıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Mahkeme, başvuruçuların üçüncü kişilerden ele geçirilen ve suçlamanın temelini teşkil eden esaslı delillere ulaşamadıklarını, dolayısıyla etkili şekilde serbest bırakılma taleplerini iletmediklerini, böyle bir durumda, yaklaşık bir yıl iki aydan bir yıl dokuz aya kadar değişen sürelerle tutuklu bırakılmalarının makul kabul edilemeyeceğini, tutuklamanın devamı kararlarında ve itiraz üzerine verilen kararlarda belirtilen gerekçelerin, somut olayın niteliği dikkate alındığında, anılan sürelerde tutmayı haklı kılabileceği derecede ilgili ve yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Sonuç olarak başvuruçuların esaslı delil unsurlarına erişimlerinin kısıtlandığını belirten Mahkeme, tutukluluk süresinin makul olmadığını ve bu durumun Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

3- Doğu PERİNÇEK, Hikmet ÇİÇEK, Hasan Atilla UĞUR Kararları (B. No: 2013/5885, 2013/5884, 2013/5924)

Tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak Mahkeme, tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabileceğini, başlangıçtaki bu tutuklama nedenlerinin belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlen devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerektiğini, bu gerekçelerin “*ilgili*” ve “*yeterli*” görülmesi hâlinde yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediğinin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, serbest bırakılma talepleri ve tutukluluğa itiraz üzerine verilen kararlarda gösterilen gerekçelerin beş yılı aşan tutukluluk süreleri bakımından “*ilgili*” ve “*yeterli*” olmadığını belirterek Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 25.6.2015 tarihinde verilen kararlara konu olaylarda başvuruçular Doğu Perinçek, Hikmet Çiçek, Hasan Atilla Uğur Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan soruşturma kapsamında sırasıyla 21.3.2008, 25.3.2008, 1.7.2008 tarihlerinde gözaltına alınmışlar ve 29.3.2008, 24.3.2008, 4.7.2008 tarihlerinde tutuklanmışlardır.

Soruşturma sonucunda başvuruçular hakkında kamuoyunda “*Ergenekon Davası*” olarak bilinen ve Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dava kapsamında cezalandırılmaları istemiyle dava açılmıştır.

Ağır Ceza Mahkemesi, 5.8.2013 tarihli kararıyla başvuruçuların üzerine atılı suçlardan mahkûmiyetlerine ve hükümle birlikte tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir.

Başvuruçular tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aştığını ve tutukluluk sürelerinin makul olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aştığına ilişkin iddialar açısından, başvuruçuların gözaltına alınmaları ile ilk derece yargılamasının sona erdiği 5.8.2013 tarihi arasında beş yılı aşan sürelerle “*bir suç isnadına bağlı olarak*” tutukluklarını belirtmiştir. Bu kapsamda Mahkeme 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrası 4.7.2013 tarihinde iptal edilmiş ise de iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verildiği ve bireysel başvuruda bulunulan tarihlerde söz konusu iptal hükmünün yürürlüğe girmemiş olması nedeniyle 3713 sayılı Kanun’un 10. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen on yıllık azami sürenin aşılmadığına karar vermiştir.

Tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak ise Mahkeme, tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabileceğini, başlangıçtaki bu tutuklama nedenlerinin belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlen devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerektiğini, bu gerekçelerin “*ilgili*” ve “*yeterli*” görülmesi hâlinde yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediğinin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, serbest bırakılma talepleri ve tutukluluğa itiraz üzerine verilen kararlarda gösterilen gerekçelerin beş yılı aşan tutukluluk süreleri bakımından “*ilgili*” ve “*yeterli*” olmadığını belirterek Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4- Hidayet KARACA Kararı (B. No: 2015/144)

Somut olayda genel bir kanuni düzenlemeye dayanılarak ve yetkili kurul (HSYK) tarafından yapılan atama sonucunda ilgili hâkimlerin anılan görevleri yaptıklarının anlaşıldığını belirten Mahkeme, gerçekliği ve niteliği kesin olarak tespit edilemeyen olgulardan, siyasi tartışmalarda ortaya konulan değerlendirme ve yorumlardan hareketle, başvurucuya yönelik somut ön yargılı bir işlem ve tutum gösterilmeksizin ilgili hâkimlerin siyasal veya kişisel nedenlerle bağımsız ve tarafsız davranmadıklarını kabul etmenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 14.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda Samanyolu Yayın Grubunun grup başkanlığı görevini yürütmekte olan başvurucu, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında 14.12.2014 tarihinde gözaltına alınmış, 18.12.2014 tarihinde terör örgütü yöneticiliği suçundan tutuklanmıştır. Başvurucu hakkındaki soruşturma henüz sonuçlanmamıştır.

Başvurucu, gözaltı süresinin aşıldığını, tutuklama ve tutukluluğa itirazı değerlendirilen sulh ceza hâkimliklerinin tabii hâkim ilkesine aykırı olarak kurulduklarını, anılan hâkimliklerin bağımsız ve tarafsız olmadıklarını, tutuklamanın hukuki olmadığını, soruşturma hakkında kısıtlılık kararı verilerek soruşturma dosyasına erişiminin engellendiğini, savcılıkta ifade verdiği sırada sözünün kesildiğini, gözaltı sürecinde kötü muameleye maruz bırakıldığını, mesleki faaliyetleri nedeniyle hakkında soruşturma yapıldığını belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, suç isnadıyla gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan kişinin, yasal gözaltı süresinin aşıldığı iddiasıyla yaptığı bireysel başvuruda ihlal sonucunun kişisel durumuna etkisi olmayacağını, gözaltı süresi aşılmış olsa dahi kişi hâkim tarafından tutuklandığından gözaltı süresinin aşıldığı yönündeki bir tespit ve ihlal kararının “tutuklu” kişinin serbest kalmasına tek başına imkân vermeyeceğini belirtmiştir.

Bu kapsamda yasal gözaltı süresinin aşılp aşılmadığının ve sorgu sürecinde geçen sürenin kanuni olup olmadığının, davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadan 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebileceği sonucuna varıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Doğal yargıç ilkesinin ihlali ile yargı mercilerinin tarafsız ve bağımsız olmadığı yönündeki iddialar açısından Mahkemeye öncelikle, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecektir yargı yerinin belirlenmiş olması şeklinde

tanımlanan doğal yargıç kavramının, adil yargılanma hakkının en önemli ögesi olan *“kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma”* hakkının temelini oluşturduğunu vurgulamıştır. Mahkemeye göre Anayasa’nın 37. maddesinde düzenlenen doğal yargıç ilkesi, yargılama makamlarının, suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya sanığın ve davanın yanlarına göre yargıç atanmasına olanak vermemektedir. İlkeyle suçun işlenmesinden sonra kurulacak mahkemede davanın görülmesi ve böylece *“kişiye”* ya da *“olaya”* özgü mahkeme kurulması yasaklanmaktadır. Bu kapsamda, bir kuralın belirli bir suçun işlenmesinden sonra bu suça ilişkin davayı görececek yargı yerini belirlemeyi amaçlamaması, yürürlüğünü müteakip kapsamına giren tüm davalara uygulanması hâlinde doğal yargıç ilkesine aykırılık söz konusu olmaz.

Somut olayda genel bir kanuni düzenlemeye dayanılarak ve yetkili kurul (HSYK) tarafından yapılan atama sonucunda ilgili hâkimlerin anılan görevleri yaptıklarının anlaşıldığını belirten Mahkeme, gerçekliği ve niteliği kesin olarak tespit edilemeyen olgulardan, siyasi tartışmalarda ortaya konulan değerlendirme ve yorumlardan hareketle, başvurucuya yönelik somut ön yargılı bir işlem ve tutum gösterilmeksizin ilgili hâkimlerin siyasi veya kişisel nedenlerle bağımsız ve tarafsız davranmadıklarını kabul etmenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Tutuklama kararlarına yönelik iddialara ilişkin olarak ise Mahkeme, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabileceklerini, bu çerçevede bir kişinin tutuklanabilmesinin öncelikli olarak suç işlediği hususunda kuvvetli belirtinin bulunmasına bağlı olduğunu, bunun tutuklama tedbiri için aranmazsa olmaz unsur olduğunu, bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerektiğini, inandırıcı delil sayılabilecek olgu ve bilgilerin niteliğinin, büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlı olduğunu, bu kapsamda kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olmasının mutlaka gerekli olmadığını, zira tutukluluğun amacının, kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmek olduğunu, buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

Soruşturma dosyasına erişime ilişkin iddialar yönünden ise Mahkeme, yakalanan bir kimseye yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebeplerinin teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanması gerektiğini ve böylece kişinin, uygun görürse yakalanmasının kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurma imkânına sahip olması gerektiğini, tutuklama işlemiyle sonuçlanan durumlarda, savcı ve sorgu hâkiminin ifade alması sırasında kişiye temel delillerin açıklanmış ve müdafii tarafından tutukluluğa yönelik yapılan itirazda bu delillere atıfta bulunulmuş olması hâlinde, kişinin tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Somut olayda başvuru hakkındaki tutuklama kararlarının gerekçesi olarak video kayıtlarının, bir televizyon dizisinde geçen diyalogların, gazete haberlerinin ve köşe yazılarının, başvurunun telefon görüşmelerinin ve diğer şüphelilerin beyanlarının gösterildiğini ifade eden Mahkeme, ilk tutuklamaya ilişkin yargısal denetimde kişinin bir suç işlemiş olabileceğine dair inandırıcı nedenlerin bulunup bulunmadığıyla ve özgürlükten yoksun bırakmanın bu bağlamda hukukiliğiyle sınırlı bir inceleme yapılmakta olduğunu, bu kapsamda bir suçun işlenmiş olabileceğine ilişkin ciddi belirtilerin varlığının ilk tutma bakımından yeterli olabileceğini, somut olayda soruşturmanın bu aşamasındaki tutuklama kararının gerekçeleri incelendiğinde suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin bulunmadığının kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Soruşturma dosyasına erişime ilişkin iddialar yönünden ise Mahkeme, yakalanan bir kimseye yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebeplerinin teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanması gerektiğini ve böylece kişinin, uygun görürse yakalanmasının kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurma imkânına sahip olması gerektiğini, tutuklama işlemiyle sonuçlanan durumlarda, savcı ve sorgu hâkiminin ifade alması sırasında kişiye temel delillerin açıklanmış ve müdafii tarafından tutukluluğa yönelik yapılan itirazda bu delillere atıfta bulunulmuş olması hâlinde, kişinin tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Somut olayda Mahkeme, başvurunun, Cumhuriyet savcılığı ve sorgu sürecinde alınan savunmaları incelendiğinde hakkındaki suç isnadına ilişkin temel bilgilere sahip olarak müdafileriyle birlikte ayrıntılı şekilde savunma yaptığını, yine başvuru-

cunun tutukluluğuna yönelik yapılan itirazda usul ve esasa ilişkin ayrıntılı bir biçimde savunmada bulunduğu görüldüğünü tespit etmiştir.

Mahkeme, suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvurucuya ve müdafilerine bildirilmiş olmasını, başvurucuya bunlara itiraz etme imkânı verilmiş olmasını gözeterek başvurucunun soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı iddiasının kabulünün mümkün olmadığına hükmetmiştir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Başvurucunun, gözaltı sürecinde kötü muameleye maruz bırakıldığı ve savcılıkta ifade verdiği sırada sözünün kesildiği iddiaları yönünden olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulduğu; mesleki faaliyetleri nedeniyle hakkında soruşturma yapıldığı iddiasının ise tutuklama kararındaki gerekçelere göre açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılarak başvurunun bu kısımları yönünden de kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

5- İzzettin ALPERGİN Kararı (B. No: 2013/385)

Suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvurucuya ve müdafisine bildirilmiş, başvurucuya bunlara itiraz etme imkânı verilmiş olmasını dikkate alan Mahkeme, salt kısıtlılık kararı nedeniyle başvurunun soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı iddiasının kabulünün mümkün olmadığına hükmetmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 14.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, Kamu Emekçileri Sendikasına (KESK) bağlı Tüm-Bel-Sen Genel Sekreteri olan başvurucu, Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında yasa dışı PKK/KCK örgütü yapılanması çerçevesinde hareket ettiği iddia edilen Demokratik Emek Platformu (DEMEP) içerisinde faaliyette bulunduğu iddiasıyla 25.6.2012 tarihinde gözaltına alınmış, 28.6.2012 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

Soruşturma sürecinde başvurucu, tutuklanmasına ve tutukluluğun devamına ilişkin verilen kararlara itiraz ederek tahliye talebinde bulunmuş, ancak bu talepleri reddedilerek tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığının 28.1.2013 tarihli iddianamesiyle başvuru hakkında dava açılmış; başvuru, bireysel başvuruda bulunduktan sonra 10.4.2013 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi tarafından serbest bırakılmıştır.

Başvurucu, sendikal faaliyetleri nedeniyle tutuklandığını, tutuklamanın hukuki olmadığını, tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçesiz olduğunu, tutukluluğun makul süreyi aştığını, soruşturma kapsamında gizlilik kararı verilmesi nedeniyle etkili savunma yapamadığını, yakalanması ve evinin aranması esnasında kendisine isnat edilen suçlar hakkında bilgilendirilmediğini ve avukatlarına ulaşmasının engellendiğini belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Somut olayda Mahkeme, başvuru hakkındaki tutuklama kararlarının gerekçesi olarak isnat edilen suçlamaya ilişkin suçun vasfı ve mahiyetinin, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yazılı suç kapsamında kalmasının, suç için öngörülen ceza miktarına göre şüphelilerin delilleri karartma ve kaçma şüphelerinin bulunmasının gösterildiğini ayrıca başvurucuya isnat edilen suçla ilgili olarak dosyada mevcut olup iddianamede belirtilen delillere dayanılarak başvuru tutuklanmasına karar verildiğini tespit etmiştir.

Kararda başvuru, suçla ilgili inandırıcı nedenler bulunmadığı hâlde sadece sendikal faaliyetleri nedeniyle tutuklandığı iddiasının yerinde olmadığı, gösterilen deliller ve tutuklama kararlarında yer alan gerekçeler dikkate alındığında tutuklamanın kuvvetli şüphe olgusunu karşıladığı, böylece tutuklama nedenlerinin oluştuğu belirtilmiştir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Soruşturma dosyasına erişime yönelik iddialar açısından Mahkeme, yakalanan bir kimseye yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebeplerinin teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanması gerektiğini ve böylece kişinin eğer uygun görürse yakalanmasının kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurma imkânına sahip olması gerektiğini, tutuklama işlemiyle sonuçlanan durumlarda, savcı ve sorgu hâkiminin ifade alması sırasında kişiye temel delillerin açıklanmış ve müdafii tarafından tutukluluğa yönelik yapılan itirazda bu delillere atıfta bulunulmuş olması hâlinde, kişinin tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Somut olayda Mahkeme başvuru, sorgu sürecinde alınan savunmaları incelendiğinde Emniyet ve Cumhuriyet Savcılığında alınan ifade sırasında, yaptığı işlemlerin kendisine sorulduğunu ve bu şekilde hakkındaki suç isnadına temel teşkil eden belge ve bilgilerden haberdar olarak müdafiiyle birlikte ayrıntılı şekilde

Müdafii yardımı ve suçlamadan haberdar edilmeyeyle ilgili iddialar yönünden ise Mahkeme, bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerektiğini, temel hak ve özgürlüklere saygının, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesinin idari ve yargısal makamların görevi olduğunu belirterek temel hak ve özgürlüklerin ihlâl edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesinin, bu makamlar tarafından değerlendirilmesinin ve bir çözüme kavuşturulmasının esas olduğunu vurgulamıştır

savunma yaptığını, yine başvurunun tutukluluğuna yapılan itirazda suça konu konuşmaların kaydedildiği toplantıya bilhassa atıfta bulunulduğunu dolayısıyla başvurunun ve müdafiinin tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişimlerinin sağlandığını anlaşıldığını tespit etmiştir.

Suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvuruca ve müdafiine bildirilmiş, başvuruca bunlara itiraz etme imkânı verilmiş olmasını dikkate alan Mahkeme, salt kısıtlılık kararı nedeniyle başvuruca'nın soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı iddiasının kabulünün mümkün olmadığına hükmetmiştir.

Bu nedenle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Müdafii yardımı ve suçlamadan haberdar edilmeyeyle ilgili iddialar yönünden ise Mahkeme, bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerektiğini, temel hak ve özgürlüklere saygının, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesinin idari ve yargısal makamların görevi olduğunu belirterek temel hak ve özgürlüklerin ihlâl edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesinin, bu makamlar tarafından değerlendirilmesinin ve bir çözüme kavuşturulmasının esas olduğunu vurgulamıştır.

Somut olayda başvuru hakkındaki yargılamanın henüz sonuçlanmadığına, dolayısıyla adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürülen bu iddiaların yargılama sürecinde ve kanun yolunda incelenmesi imkânının bulunduğu dikkat çeken Mahkeme, başvuruca'nın yakalanması ve evinin aranması esnasında kendisine isnat edilen suçlar hakkında bilgilendirilmemesinin ve avukatlarına ulaşmasının engellenmesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla ilgili olarak

yargısal başvuru yollarının tüketilmediğini belirterek başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Tutukluluk süresine yönelik iddiayı da ele alan Mahkeme, tutukluluk süresinin makul olup olmadığının her davanın kendi has özelliklerine göre değerlendirilmesi gerektiğini, tutukluluğun devamının ancak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına nazaran daha ağır bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı görülebileceğini ifade etmiştir. Mahkeme, tutuklama tedbirine kişilerin suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunmasının yanı sıra bu kişilerin kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla başvurulabileceğini, başlangıçtaki bu tutuklama nedenleri belli bir süreye kadar tutukluluğun devamı için yeterli görülebilirse de bu süre geçtikten sonra uzatmaya ilişkin kararlarda tutuklama nedenlerinin hâlen devam ettiğinin gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerektiğini, bu gerekçeler “ilgili” ve “yeterli” görüldüğü takdirde yargılama sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediğinin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında somut olayda, başvurucuya isnat edilen suçun niteliğini, hakkında soruşturma yürütülen kişi sayısını, soruşturma konusunun kapsamını, tutukluluk sürecinin sadece soruşturma aşamasında ve davanın ilk duruşmasına kadar 9 ay 15 gün süreyle devam etmesini ve isnat edilen suçla ilgili şüphenin varlığını objektif olarak ortaya koyan delilleri dikkate alan Mahkeme, Anayasa’nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

E) ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNE İLİŞKİN KARARLAR

1- Serap TORTUK Kararı (B. No: 2013/9660)

Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğunu ve özel hayatın gizliliğine dokunulamayacağını ifade eden Mahkeme, bu maddede yer verilen özel hayatın gizliliği hakkının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi çerçevesinde özel yaşama saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan hakka karşılık geldiğini, bireyin mahremiyet alanının ve bu alanda gerçekleşen eylem ve davranışlarının da kişinin özel yaşamı kapsamında olduğunu belirtmiş ve mahremiyet hakkı ile bu alana ilişkin bilgilerin gizliliğinin korunmasını Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında değerlendirmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 21.1.2015 tarihinde verilen karara konu olayda askerî hastanede sivil memur hemşire olarak görev yapan başvurucu adına, bir sosyal paylaşım sitesinde açılmış hesap üzerinden başvurucuya ait olduğu iddia edilen cinsel içerikli görüntünün yayınlandığı duyumu üzerine, başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Yürütülen disiplin soruşturması sonucunda başvurucuya devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmiştir.

Başvurucunun, disiplin cezasının yürütmesinin durdurulması ve iptali talebiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde (AYİM) açtığı dava reddedilmiştir.

Başvurucu söz konusu görüntülerin, adına açılan bir sosyal medya hesabında yayınlandığını, belirtilen hesabın kim tarafından açıldığını bilmediğini, görüntülerin kendisine ait olmadığını ve bahsedilen görüntülerin adına açılan bir hesaptan kendisi tarafından paylaşılmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, söz konusu görüntülerin kendisine ait olduğu kabul edilse dahi tamamen özel hayat alanına ilişkin olması nedeniyle ceza uygulanmasında takdir yetkisinin doğru kullanılmadığını ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre özel hayat kavramı eksiksiz tanımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Bu koruma, bir taraftan herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekte, diğer taraftan ise özel hayat kavramının herkesin kişisel yaşamını istediği şekilde sürdürme ve dış dünyayı bu çemberden ayrı tutma kavramına indirgenemeyeceğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan Anayasa'nın 20. maddesi özel bir sosyal hayat sürdürmeyi güvence

altına almaktadır. Özel hayat, öncelikle bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri ve başkalarıyla mahrem ilişkilere girebilecekleri kavramsal ve fiziksel bir alana işaret etmektedir. Bu mahremiyet alanı, devletin ancak meşru amaçlarla asgari düzeyde müdahale edebileceği özel bir alanı kapsamaktadır. Bireyin mahremiyet hakkının mekânı kural olarak özel alandır. Ancak özel yaşamın korunması hakkı bazı durumlarda kamusal alana da genişleyebilir.

Bu kapsamda, Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğunu ve özel hayatın gizliliğine dokunulamayacağını ifade eden Mahkeme, bu maddede yer verilen özel hayatın gizliliği hakkının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi çerçevesinde özel yaşama saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan hakka karşılık geldiğini, bireyin mahremiyet alanının ve bu alanda gerçekleşen eylem ve davranışlarının da kişinin özel yaşamı kapsamında olduğunu belirtmiş ve mahremiyet hakkı ile bu alana ilişkin bilgilerin gizliliğinin korunmasını Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında değerlendirmiştir.

Somut olayda, başvurucunun devlet memurluğundan mesleki nedenlerle yürütülen bir disiplin soruşturması neticesinde çıkarılmadığını, disiplin soruşturması sürecinden, devlet memurluğundan çıkarma kararından ve derece mahkemesi kararlarından anlaşıldığı üzere başvuruya konu süreçte özellikle başvurucunun özel hayatı kapsamında olduğu ileri sürülen davranışların belirleyici olduğunu ifade eden Mahkeme, başvurucunun özel yaşamına ilişkin hususların gerekçe gösterilerek devlet memurluğundan çıkarılmasının, özel hayatın gizliliği hakkına bir müdahale oluşturduğuna hükmetmiştir.

Bu bağlamda Mahkeme, başvurucunun, devlet memurluğundan çıkarma cezasıyla sonuçlanan disiplin soruşturması sürecinde, mesleki hayatı yerine özel hayatını ilgilendiren iddialara yanıt vermek zorunda kaldığını, bu kapsamda başvurucuya yöneltilen iddiaların göreviyle ilgili olmayıp, daha çok mahremiyet alanında gerçekleş-

Somut olayda, başvurucunun devlet memurluğundan mesleki nedenlerle yürütülen bir disiplin soruşturması neticesinde çıkarılmadığını, disiplin soruşturması sürecinden, devlet memurluğundan çıkarma kararından ve derece mahkemesi kararlarından anlaşıldığı üzere, başvuruya konu süreçte özellikle başvurucunun özel hayatı kapsamında olduğu ileri sürülen davranışların belirleyici olduğunu ifade eden Mahkeme, başvurucunun özel yaşamına ilişkin hususların gerekçe gösterilerek devlet memurluğundan çıkarılmasının, özel hayatın gizliliği hakkına bir müdahale oluşturduğuna hükmetmiştir.

şen özel yaşam eylemleriyle ilgili olduğunu, böylece ihtilaf konusu soruşturmanın kapsamının mesleki hayatın sınırlarını aştığını ifade etmiştir.

Anayasa'nın 13. maddesi aracılığıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan dengenin, özel hayatın gizliliği hakkının sınırlandırılmasında da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirten Mahkeme, özel hayatın gizliliği hakkının sınırlandırılmasının mümkün olmakla beraber sınırlamada öngörülen meşru amaç ile sınırlandırma aracı arasında orantısızlığın bulunmaması gerektiğini, sınırlandırmayla ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir dengenin kurulmasına özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Başvurucunun hakkındaki disiplin süreci sonucunda devlet memurluğundan çıkarma cezası almış olmasının, mesleki hayatı üzerinde olduğu kadar temel geçim kaynağından yoksun kalması nedeniyle ekonomik geleceği üzerinde de etki oluşturmakla daha önemli hâle geldiğini belirten Mahkeme, başvurucuya verilen disiplin cezası kapsamında, sınırlandırma ile ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir dengenin sağlanmadığını, başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Ata TÜRKERİ Kararı (B. No: 2013/6057)

Mahkeme, başvurucunun mesleki nedenlerle yürütülen bir disiplin soruşturması neticesinde değil, disiplinsizlik ve ahlaki durum sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarıldığına dikkat çekmiş, özel hayata saygı hakkına idari veya yargısal bir müdahalenin, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının, bu bağlamda demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 12.12.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru Hava Kuvvetleri Komutanlığı personeli iken, özel hayatına dair iddialar içeren isimsiz bir ihbarın alınması üzerine hakkında idari tahkikat başlatılmış, bu kapsamda başvurucunun ve diğer bazı personelin ifadeleri alınmıştır. Başvurucunun cinsel hayatına ilişkin bazı hususlar bu ifadeyle öğrenilmiştir. Söz konusu ifade, idari tahkikat başlatıldığı başvurucuya bildirilmeden ve hangi kapsamda ifadesine başvurulduğu açıklanmadan alınmıştır. Ancak başvurucunun kendisi-

ne sorulan soruları yanıtladığı ve öğrencilik döneminden başlayarak cinsel hayatına ilişkin hususları içeren ifade metnini imzaladığı anlaşılmaktadır.

Başvurucu hakkında, ahlaki durum gerekçesiyle zorunlu emekliliğe ayırma cezası uygulanmış, bu işlemin iptali talebiyle açılan dava Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

Başvurucu, mülakat adı altında, tanık olarak çağrıldığı izlenimi verilerek, herhangi bir disiplin cezası tehdidi olmayacağı güvencesi ve manevi baskı altında ifadesinin alındığını ve okumadan imzalatıldığını, özel hayata ilişkin bilgilere dayanılarak ayırma işleminin tesis edildiğini belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvurunun mesleki nedenlerle yürütülen bir disiplin soruşturması neticesinde değil disiplinsizlik ve ahlaki durum sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarıldığına dikkat çekmiş, özel hayata saygı hakkına idari veya yargısal bir müdahalenin, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının, bu bağlamda demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mahkemeye göre, özel hayat kavramı, salt mahremiyet alanına işaret etmeyip bireylerin özel bir sosyal hayat sürdürmelerini de güvence altına almaktadır. Özellikle kamu görevlilerinin mesleki yaşamlarıyla da bütünleşen özel hayatlarının bazı unsurlarının idari makamların takdir yetkisi çerçevesinde sınırlamalara tabi tutulması mümkündür. Ancak bu kişilerin de diğer bireyler için öngörülen sınırlamalarda olduğu gibi anayasal güvencelerden istifade etmeleri ve özel yaşamın gizliliği hakkının cinsellikle ilgili mahremiyet söz konusu olduğunda, idarenin takdir yetkisinin daha dar tutulması gerekir.

Mahkemeye göre, özel hayata yönelik müdahalelerin haklı olduğunun kabul edilebilmesi için özellikle ciddi gerekçelerin varlığı şarttır. Başvurucunun tesis edilen işleme esas alınan ifadesinin, belirli ve somut fiiller belirtilmeden ve hangi hukuki işleme esas alınacağı konusunda bilgi verilmeden temin edilmiş olması anılan ifadeyi şüpheli duruma getirmiştir. Mahkeme, Derece Mahkemesi kararında, başvurunun iddialarına rağmen ifadenin alındığı koşulların detaylı şekilde incelenmediğini, başvurunun özel hayatının en mahrem yönünü oluşturan cinsel hayatını öğrencilik yıllarından itibaren tüm detaylarıyla anlatmasının hangi koşullarda gerçekleştiğinin ortaya konulmadığını ve Derece Mahkemesi kararının, ifade alma koşullarına yönelik iddialar gözetildiğinde başvurunun mahremiyet hakkına müdahaleyi haklı kılacak makul bir gerekçe içermediğini tespit etmiştir.

Yine Mahkemeye göre özel hayata yönelik müdahalelerin haklı olduğunun kabul edilebilmesi için özellikle ciddi gerekçelerin varlığı şarttır. Başvurucunun tesis edilen işleme esas alınan ifadesinin, belirli ve somut fiiller belirtilmeden ve hangi hukuki işleme esas alınacağı konusunda bilgi verilmeden temin edilmiş olması anılan ifadeyi şüpheli duruma getirmiştir. Mahkeme, Derece Mahkemesi kararında, başvurucunun iddialarına rağmen ifadenin alındığı koşulların detaylı şekilde incelenmediğini, başvurucunun özel hayatının en mahrem yönünü oluşturan cinsel hayatını öğrencilik yıllarından itibaren tüm detaylarıyla anlatmasının hangi koşullarda gerçekleştiğinin ortaya konulmadığını ve Derece Mahkemesi kararının, ifade alma koşullarına yönelik iddialar gözetildiğinde başvurucunun mahremiyet hakkına müdahaleyi haklı kılacak makul bir gerekçe içermediğini tespit etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

F) AİLE HAYATINA SAYGI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Hayriye ÖZDEMİR Kararı (B. No: 2013/3434)

Boşanma sonrası velayeti anneye verilen çocuğun soyadının değiştirilmesi hususunda açık bir düzenlemenin bulunmaması ve farklı yargı kararları verildiği gözetildiğinde, başvuruya konu müdahalenin dayanağı olarak gösterilen 4721 sayılı Kanun'un 321. maddesinin, başvurucunun velayeti altındaki çocuğun soyadının değiştirilmesi talebinin reddedilmesi şeklindeki müdahale bağlamında belirlilik şartını sağlamadığı ve bu yönüyle müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı belirtilerek Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 25.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, boşanma davasında velayeti kendisine verilen çocuğun soyadının, boşandığı eşinin soyadı yerine kendi soyadı ile değiştirilmesi talebiyle dava açmıştır.

İlk derece mahkemesi, 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 4. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan *"evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk ana-sına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alır"* şeklindeki ibarenin, Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararıyla iptal edildiği ve iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı, bu kapsamda annenin, çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinde haklı neden bulunduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar vermiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesine göre evlilik içinde doğan çocuğun babanın (ailenin) soyadını taşıyacağı, boşanma veya ölüm üzerine velayetin annede olmasının soyadında herhangi bir değişikliğe neden olamayacağı, usulüne uygun olarak açılacak bir dava sonunda verilecek kararla değişmedikçe çocuğun soyadının da değişmeyeceği tespitlerini içeren Yargıtay bozma kararı sonrasında başvurucunun davası reddedilmiştir.

Başvurucu, boşanma davası sonrası velayeti kendisine verilen çocuğun soyadının, kendi soyadı ile değiştirilmesi talebiyle açtığı davanın reddedildiğini, Anayasa Mahkemesinin 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ilgili bölümünü iptal eden kararına dayanıldığı hâlde bu hususun mahkeme kararlarında karşılanmayarak gerekçesiz bırakıldığını ve karar düzeltme talebinin reddi neticesinde aleyhine para cezasına

hükmedildiğini belirterek adil yargılanma ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Velayetin reşit olmayan çocukların bakım ve gözetimi konusunda anne ve babaya verilen hak ve yükümlülüklerden oluşan bir müessese olduğunu, bu bağlamda anılan müessesenin çocuğun bakımı, eğitimi, temsili, mal varlığının yönetimi ve menfaatlerinin korunması için hukuki bir temel oluşturduğunu belirten Mahkeme; başvurucunun, velayet hakkı tevdi edilen çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinin, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımıyla ilgili olduğundan Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Kararda, velayet hakkı ve bu bağlamdaki yetkilerin kullanımı da dâhil olmak üzere cinsiyetler arası eşitlik ve cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilgili hususların insan haklarıyla ilgili birçok uluslararası hukuk belgesinde de yer aldığı, 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun evliliğin feshi veya boşanma hâllerinde anasına tevdi edilmiş olsa bile çocuğun, babasının seçtiği veya seçeceği adı alacağını belirten hükmünün, 8.12.2011 tarihli kararla Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiği, bunun yanı sıra Türk hukukunda ad ve soyadın belirli nedenlere dayanılarak değiştirilmesine imkân tanındığı, bu bağlamda 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesinde adın değiştirilmesinin haklı sebeplere dayanarak talep edilebileceğinin düzenlendiği belirtilmiştir.

Mahkemeye göre velayeti altındaki çocuğun soyadının değiştirilmesine ilişkin davanın reddi, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale oluşturmaktadır.

Hak ve özgürlüklerin yasayla sınırlanması ölçütünün anayasa yargısında önemli bir yere sahip olduğunu ve bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığının tespiti gerektiğini ifade eden Mahkeme, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirdiğini belirtmiştir. Yasal düzenlemenin içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve ilgililerin hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olması gerektiğini vurgulayan Mahkeme, ilgili kuralın uygulayıcıya belirli ölçüde takdir alanı sunmasının mümkün olmakla birlikte, etkin bir temel hak korumasının sağlanabilmesi için müdahaleye temel alınan kuralın lafzı ve yorumunun asgari bir kesinliği sağlaması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkemeye göre, yorum yöntemleriyle belirlenebilir kavramların kullanılması mümkün olmakla birlikte, kanun hükmünün uygulanmasında yeknesaklığın sağlanmamış olması belirsizliğin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Mahkeme kendi görevinin, söz konusu yorum ve uygulamanın Anayasa'ya uygun-

luğunun denetimiyle sınırlı olduğunu belirttiği kararında, başvuruya konu müdahalenin dayanağı olarak gösterilen *“Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; (...) soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.”* şeklindeki hükmün, boşanma sonrası çocuğun velayeti verilen kişiler tarafından, somut başvuruya benzer mahiyette davalara konu edildiğini, bu davalarda genellikle kanuniliğin tartışma konusu yapıldığını ve farklı hukuksal yorumların söz konusu olduğunu ifade etmiştir.

Sonuç olarak boşanma sonrası velayeti anneye verilen çocuğun soyadının değiştirilmesi hususunda açık bir düzenlemenin bulunmaması ve farklı yargı kararları verildiği gözetildiğinde, başvuruya konu müdahalenin dayanağı olarak gösterilen 4721 sayılı Kanun’un 321. maddesinin, başvurunun velayeti altındaki çocuğun soyadının değiştirilmesi talebinin reddedilmesi şeklindeki müdahale bağlamında belirlilik şartını sağlamadığı ve bu yönüyle müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı belirtilerek Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

2- Marcus Frank CERNY Kararı (B. No: 2013/5126)

Ebeveynler tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarının, aile hayatına saygı hakkı bağlamında değerlendirme yapılmasını gerektiren önemli bir dava grubunu oluşturduğunu belirten Mahkeme, Türk hukukunun da bir parçası olan Lahey Sözleşmesi’nin, aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin tespiti ve uygulanması konusunda yön verici hükümler içerdiğini, bu nedenle Anayasa’nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı bağlamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin belirlenmesinde, söz konusu Sözleşme hükümlerinin göz önünde tutulması gerektiğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 2.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) vatandaşı olup, müşterek çocuğun mutlak meskeni olan ABD’den Türk vatandaşı olan annesi tarafından götürüldüğü ve geri dönmeye izin verilmediği iddiası ile ABD Dışişleri Bakanlığına, Lahey Sözleşmesi kapsamında iade işlemlerinin başlatılması hususunda başvuruda bulunmuştur. İade talebinin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüne iletilmesi sonrasında iade davası açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi tarafından Lahey Sözleşmesi’nin 12. maddesinde düzenlenen derhal iade koşullarının oluşmadığı belirtilerek ve çocuğun yaşı ile anneye muhtaç

hâli dikkate alınarak talebin reddi yönünde hüküm kurulmuş, belirtilen karar kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, iade talebi hakkında yürütülen sürecin tarafların talep ve iddialarının karşılanmaması nedeniyle gerekli usule güvenceleri taşımadığını ve Derece Mahkemelerinin Lahey Sözleşmesi'nde yer alan iadenin istisnasına ilişkin hükümleri genişleten yorumu nedeniyle çocuğu ile şahsi ilişkisinin engellendiğini belirterek adil yargılanma ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Aile hayatına saygı hakkının, Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alındığını belirten Mahkeme, Anayasa'nın 41. maddesinin de, Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği, özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkemeye göre aile yaşamındaki temel ilişkiler kadın ve erkek ile ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiler olup resmî evlilik birliklerinin kural olarak aile hayatı kapsamında güvence altına alındığı gözetildiğinde, resmi evlilik birliği içinde dünyaya gelen çocuk ile başvuru arasındaki ilişki, aile yaşamının kurulması için yeterlidir.

Aile yaşamının temel unsurunun, aile ilişkilerinin normal bir şekilde gelişebilmesi ve bu bağlamda aile fertlerinin birlikte yaşama hakkı olduğunu ifade eden Mahkeme, ebeveyn ve çocuk arasındaki aile yaşamının, anne ve babanın birlikte yaşamaya son vermeleri kararından sonra da devam edeceğini, aile yaşamına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülüğün, sadece belirtilen hakka keyfi surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp aile yaşamına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içerdiğini tespit etmiştir.

Kararda, Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinin ebeveynin, çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içerdiği vurgulanmıştır. Bu yükümlülüklerin aile yaşamına saygıyı güvence altına almak için öngörüldüğü, hem bireylerin haklarını koruyan düzenleyici yargısal bir çerçeve oluşturulmasını hem de fiilen hayata geçirecek uygun tedbirlerin alınmasını gerektirdiği ifade edilmiştir.

Ebeveynler tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarının, aile hayatına saygı hakkı bağlamında değerlendirme yapılmasını gerektiren önemli bir dava grubunu oluşturduğunu belirten Mahkeme, Türk hukukunun da bir parçası olan Lahey Sözleşmesi'nin, aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin tespiti ve uygulanması konusunda yön verici hükümler içerdiğini, bu nedenle Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı bağlamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin belirlenmesinde, söz konusu Sözleşme hükümlerinin göz önünde tutulması gerektiğini ifade etmiştir.

Lahey Sözleşmesi'nin ebeveynler tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarında ivedi bir iade süreci ile iade kararının sınırlı sayıda istisnasını öngördü-

Derece mahkemesi kararlarında, çocuğun Türkiye’de bulunmasının Lahey Sözleşmesi hükümleri uyarınca yasal olup olmadığı, iade kararında esas alınacak mutlak meskenin belirlenmesi, Lahey Sözleşmesi’nde yer alan iadenin istisnasına ilişkin hükümler ve bu hükümlerin somut olaya uygulanabilirliği konusunda bir inceleme yapılmadığını, bu hususlarda bir açıklamada da bulunulmadığını göz önünde bulundurmak suretiyle karar gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığını tespit eden Mahkeme, Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

ğü ve bu suretle velayet ve kişisel ilişki uyuşmazlıklarının esasına dair süreç boyunca ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilerin zarar görmeksizin devam etmesinin amaçlandığı tespitlerine yer veren Mahkeme, çocuğun iadesi talebinin reddedilmesi suretiyle başvurucunun çocuğu ile ilişki kurma hakkı konusundaki kısıtlamanın, aile hayatına saygı hakkına bir müdahale oluşturduğunu; müdahalenin Lahey Sözleşmesi ve bu kapsamda yürürlüğe konulan 5717 sayılı Kanun’a dayandığı anlaşılmakla yeterli bir hukuki temele sahip olduğunu ve çocuğun iadesi talebinin reddine ilişkin kararlarda, derece mahkemelerinin çocuğun sağlık ve güvenliğinin temini şeklinde meşru bir amaç izlediğini belirtmiştir.

Belirtilen meşru temellere rağmen, bireyin temel haklarına yapılan müdahale ile bu müdahale kapsamında izlenen meşru amaç arasında bir orantı bulunması zorunluluğunu vurgulayan Mahkeme, somut başvuru açısından, çocuğun, annenin, babanın ve kamu düzeninin yarışan menfaatleri arasında, devletin bu konuda kendisine tanıyan takdir alanı içinde adil bir denge kurup kurmadığının tespitinin önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, derece mahkemelerinin takdir yetkilerini makul ve sağduyulu bir şekilde kullanıp kullanmadıkları hususunu değerlendirme yetkisine sahip olan Mahkemenin, müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını incelemek durumunda olduğu ifade edilmiştir.

Sonuç olarak derece mahkemesi kararlarında, çocuğun Türkiye’de bulunmasının Lahey Sözleşmesi hükümleri uyarınca yasal olup olmadığı, iade kararında esas alınacak mutlak meskenin belirlenmesi, Lahey Sözleşmesi’nde yer alan iadenin istisnasına ilişkin hükümler ve bu hükümlerin somut olaya uygulanabilirliği konusunda bir inceleme yapılmadığını, bu hususlarda bir açıklamada da bulunulmadığını göz önünde bulundurmak suretiyle karar gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığını tespit eden Mahkeme, Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

G) ŞEREF VE İTİBARIN KORUNMASINI İSTEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Nurettin POLAT Kararı (B. No: 2014/9053)

Mahkeme öncelikle, bireysel başvuruda bulunulabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkemeye göre, bu ön koşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylemi veya işleminden ya da ihmalden dolayı başvurusunun “güncel bir hakkının ihlal edilmesi”, bu ihlalden dolayı “kişisel olarak” ve “doğrudan” etkilenmiş olması ve bunların sonucunda “mağdur” olduğunu ileri sürmesidir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 7.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, kamuoyunda Gülen Cemaati olarak bilinen gruba mensup olduğunu belirtmiş ve gruba yönelik olarak davalının “*inlerine gireceğiz, takiyyeci, kokuşmuş, çürümüş, sinsî virüs, gözü dönmüş bir gizli örgüt, haşhaşiler*” biçimindeki sözlerinden dolayı kişilik haklarının zedelendiğini iddia ederek tazminat davası açmıştır. İlk Derece Mahkemesi, anılan sözlerin 17 Aralık soruşturma sürecindeki gelişmelere yönelik değerlendirmeler olduğunu, bunların bir bireye yöneltilmediğini ve doğrudan başvuru hedef aldığı sabit olmadığını belirterek “*matufiyet şartının*” gerçekleşmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Başvuru, davalının konuşmalarında sarf ettiği sözlerin kişilik haklarına müdahale ettiğini ve açtığı tazminat davasının reddedilmesinin kendisinin şeref ve itibarının korunmasını isteme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme öncelikle, bireysel başvuruda bulunulabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkemeye göre, bu ön koşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylemi veya işleminden ya da ihmalden dolayı başvurusunun “*güncel bir hakkının ihlal edilmesi*”, bu ihlalden dolayı “*kişisel olarak*” ve “*doğrudan*” etkilenmiş olması ve bunların sonucunda “*mağdur*” olduğunu ileri sürmesidir.

Mahkeme; siyasi çevrelerin, sivil toplum örgütlerinin, medya mensuplarının, iş çevrelerinin, sendikalar başta olmak üzere işçi ve işveren örgütlerinin katıldığı ve büyük oranda gazeteler, basın ve yayın araçları ile sosyal medya üzerinden yapılan tartışmalardan tartışmanın taraflarının veya başvuru gibi söz konusu taraflardan birine kendisini yakın hisseden kişilerin üzüntüye kapılabileceklerini belirtmiştir.

Mahkeme, somut davada İlk Derece Mahkemesinin davalının başvuruçuyu hedef almadığına karar verdiğini belirtmiştir. Mahkemeye göre davalının açıklamalarında, başvuruçunun mensubu olduğunu ileri sürdüğü topluluğu nitelendirdiği ortaya konulamadığı gibi, başvuruçunun, davalının şikâyeteye konu sözlerinden “kişisel olarak” ve “doğrudan” etkilendiği de gösterilebilmiş değildir.

Fakat Mahkemeye göre bireylerin yapılan tartışmalardan üzüntü duymaları, tek başına söz konusu tartışmaların kamu yararı fonksiyonunu ortadan kaldırmaz.

Mahkeme, mevcut başvuruya benzer başvuruların incelenmesinde üç hususun göz önüne alınması gerektiğini ifade etmiştir. Birinci husus, derece mahkemelerinin, davalının sözlerinin başvuruçuyu hedef alıp almadığına ilişkin değerlendirmeleridir. İkinci husus, başvuruya konu sözlerin, başvuruçunun mensubu olduğunu iddia ettiği ve belirgin bazı nitelikleri olan topluluğa yöneltilmiş olup olmadığıdır. Üçüncü ve son husus ise başvuruçunun, kendisinin de bu sözlerden etkilendiğini yeterince belirgin bir şekilde gösterip gösteremediğidir.

Bu açıklamalardan yola çıkan Mahkeme, somut davada İlk Derece Mahkemesinin davalının başvuruçuyu hedef almadığına karar verdiğini belirtmiştir. Mahkemeye göre davalının açıklamalarında, başvuruçunun mensubu olduğunu ileri sürdüğü topluluğu nitelendirdiği ortaya konulamadığı gibi başvuruçunun, davalının şikâyeteye konu sözlerinden “kişisel olarak” ve “doğrudan” etkilendiği de gösterilebilmiş değildir.

Sonuç olarak Mahkeme, başvuruçunun mağdur sıfatını taşımadığına ve başvuruçunun “kişi yönünden yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Diğer yandan Mahkeme, başvuruçulardan kaynaklanmayan nedenlerle yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle başvuruçunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Fetullah GÜLEN Kararı (B. No: 2014/12225)

Mahkeme, nefret söylemi kullanılarak hakaret edildiği iddiasını içeren başvurular açısından, başvuruya konu olayın kendine özgü koşulları da dikkate alınmak kaydıyla bireysel başvuru öncesinde hukuk yoluna gidilmeksizin sadece ceza muhakemesi yolunun tamamlanmış olmasının yeterli olabileceğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 14.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, “*www.haber10.com*” adlı internet sitesinde, Medeniyet Vakfı Genel Başkan Yardımcısı ile yapılan “*Sağlam: Gülen’in kullanım süresi doldu*” başlıklı bir röportaj yayımlanmıştır. Başvurucu, yayımlanan röportajın hakaret, iftira, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçlarını oluşturduğu iddiasıyla Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığıınca yetkisizlik kararı verilerek anılan soruşturma dosyasının gönderildiği bir diğer Cumhuriyet Başsavcılığı yaptığı soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun bu karara itirazı Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

Başvurucu, internet sitesinde yayımlanan röportajda haksız ve mesnetsiz olarak suçlandığını, bir soruşturma ya da kovuşturma konusu olmayan iddialarla suçlu ilan edilerek masumiyet karinesinin çiğnendiğini, röportajda kullanılan ifadelerin nefret söylemi kapsamında kaldığını, basında yer alan ifadeler sebebiyle maddi ve manevi varlığının zedelendiğini belirterek söz konusu yayının basın özgürlüğü kapsamında olduğu gerekçesiyle şikâyetinin reddedilmesinin adil yargılanma hakkını, şeref ve itibarına yönelik saldırıların önlenmemesinin ise maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvurucunun iddialarını Anayasa’nın 17. maddesinde yer alan kişinin manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelemiştir.

Mahkeme, nefret söylemi kullanılarak hakaret edildiği iddiasını içeren başvurular açısından, başvuruya konu olayın kendine özgü koşulları da dikkate alınmak kaydıyla bireysel başvuru öncesinde hukuk yoluna gidilmeksizin sadece ceza muhakemesi yolunun tamamlanmış olmasının yeterli olabileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda mevcut başvuruda ilk olarak yapılması gerekenin, başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğinin tespiti için röportajda yer alan sözlerin nefret söylemi oluşturup oluşturmadığını değerlendirmek olduğu vurgulanmıştır.

“Nefret söylemi” kavramının farklı durumlarla ilgili olabildiğini, ilk olarak ırkçı nefretin, başka bir deyişle kişilere veya gruplara yönelik nefretin belirli bir ırka ait olmaları nedeniyle kışkırtılmasının nefret söylemi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, ikinci olarak ise dinsel nedenlerle, inananlar ile inanmayanlar arasında düşmanlığın kışkırtılmasının da aynı şekilde nefret söylemi kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunlardan başka, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı esas alınarak “saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezcilik” şeklinde ifadesini bulan hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret türlerinin de olabileceği vurgulanmıştır.

“Nefret söylemi” kavramının farklı durumlarla ilgili olabildiğini, ilk olarak ırkçı nefretin, başka bir deyişle kişilere veya gruplara yönelik nefretin belirli bir ırka ait olmaları nedeniyle kışkırtılmasının nefret söylemi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, ikinci olarak ise dinsel nedenlerle inananlar ile inanmayanlar arasında düşmanlığın kışkırtılmasının da aynı şekilde nefret söylemi kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunlardan başka, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı esas alınarak “*saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezçilik*” şeklinde ifadesini bulan hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret türlerinin de olabileceği vurgulanmıştır.

Bu kapsamda, Mahkemeye göre ırk ve etnik köken, cinsel kimlik ve yönelim, engellilik, siyasal aidiyet veya yaş kategorileri ile mülteci, göçmen, yabancı veya başka dezavantajlı gruplara yönelik düşmanlığı kışkırtan ifadeler de nefret söylemi türleri olarak kabul edilmelidir.

Somut olayda Mahkeme, şikâyet konusu röportajı bir bütün hâlinde değerlendirerek röportajı veren kişinin, kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan, kamuoyunun bir kısmı tarafından “*hükümete darbe girişimi*” olarak adlandırılan ve sert tartışmalara konu olan “*17-25 Aralık Soruşturmaları*” sonrası gelişen olayları yorumladığını belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle başvuru hakkındaki söylemler, onun aidiyetine ilişkin bir motivasyondan kaynaklanmamakta, kamuoyunda onun liderliğini yaptığı bir harekete atfedilen tartışmalı bazı olaylara dayanmaktadır. Bu kapsamda şikâyet konusu sözlerin; hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran ifadeler olmadığı gibi bu sözlerin, başvuru- cunun yalnızca belirli bir grubun üyesi olması nedeniyle de söylenmediği, dolayısıyla bunların “*nefret söylemi*” olarak nitelendirilemeyeceği değerlendirilmiştir.

Somut olayda Mahkeme, şikâyet konusu röportajı bir bütün hâlinde değerlendirerek röportajı veren kişinin, kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan, kamuoyunun bir kısmı tarafından “*hükümete darbe girişimi*” olarak adlandırılan ve sert tartışmalara konu olan “*17-25 Aralık Soruşturmaları*” sonrası gelişen olayları yorumladığını belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle başvuru hakkındaki söylemler, onun aidiyetine ilişkin bir motivasyondan kaynaklanmamakta, kamuoyunda onun liderliğini yaptığı bir harekete atfedilen tartışmalı bazı olaylara dayanmaktadır. Bu kapsamda şikâyet konusu sözlerin; hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran ifadeler olmadığı gibi bu sözlerin, başvuru- cunun yalnızca belirli bir grubun üyesi olması nedeniyle de söylenmediği, dolayısıyla bunların “*nefret söylemi*” olarak nitelendirilemeyeceği değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmelerle başvuru konusu ifadeleri nefret söylemi kapsamında görmeyen Mahkeme, üçüncü kişilerce şeref ve itibara yapılan müdahaleler ile ilgili olarak başvurucu tarafından yalnızca ceza muhakemesi yoluna başvurulmuş olduğunu ve somut başvuru açısından daha etkili bir giderim yolu olan tazminat davası açılmaksızın bireysel başvuruda bulunulduğunu gözeterek başvuru yollarının tüketilmesi koşulunun yerine getirilmediği sonucuna varmıştır.

Bu nedenlerle başvurunun, kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Ğ) AYRIMCILIK YASAĞI İLE DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

1- Gülbu ÖZGÜLER Kararı (B. No: 2013/7979)

Mahkeme, başvurunun çocuğu ile ilişkisinin aile yaşamı bağlamında ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Çocuğun soyadının başvurunun kendi soyadı ile değiştirilmesi talebini, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımıyla ilgili gören Mahkeme, konunun aile yaşamına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülükler bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 11.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, boşanma davası sonrasında velayet hakkı tanınan çocuğun soyadını değiştirmek istemiştir. Bu amaçla açılan davanın reddine ilişkin karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvuru, hasta olan çocuğunun tüm özel bakım ve eğitim masraflarının kendisi tarafından karşılandığını, boşanma sonrasında babası tarafından ilgi gösterilmeyen çocuğun annesi ile farklı bir soyadı taşımaktan mutsuz olduğunu, Anayasa Mahkemesinin 8.12.2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı sonrasında velayeti annesine verilen çocuğun soyadının anne tarafından değiştirilmesinin önünde bir engel kalmadığını belirterek çocuğuna kendi soyadının verilmesi gerektiğini, mahkeme kararlarıyla aile hayatına saygı hakkının ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkeme, başvurunun çocuğu ile ilişkisinin aile yaşamı bağlamında ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Çocuğun soyadının başvurunun kendi soyadı ile değiştirilmesi talebini, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımıyla ilgili gören Mahkeme, konunun aile yaşamına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülükler bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Öte yandan Mahkeme, cinsiyete dayalı farklı muamelelerin eşitlik ilkesine açık bir aykırılık oluşturduğunu belirtmiştir.

Mahkeme, 4721 sayılı Kanun ile kocanın evlilik birliğinin reisi olduğuna dair düzenlemenin kaldırılmış olduğunu ve eşlerin evlilik birliğinde eşit hak ve yükümlülüklerle sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinin iptaline ilişkin kararda; eşler, evliliğin

Başvuruya konu yargı kararlarında, boşanma sonrasında çocuğun soyadının değiştirilebilmesi bakımından kadın ve erkek arasında öngörülen farklı muameleyi zorunlu kılan nedenlerin gösterilmediği vurgulanarak kadın eş için haklı nedenlerin bulunması durumunda dahi, çocuk reşit oluncaya kadar veya baba soyadını değiştirmedeği sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin hiçbir koşulda mümkün olmaması şeklindeki uygulamanın ölçülü kabul edilemeyeceğini belirten Mahkeme, Anayasa'nın 20. maddesiyle birlikte değerlendirerek Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda olup erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete dayalı farklı bir muamele teşkil ettiğinin vurgulandığını hatırlatmıştır.

Başvuruya konu yargı kararlarında, boşanma sonrasında çocuğun soyadının değiştirilebilmesi bakımından kadın ve erkek arasında öngörülen farklı muameleyi zorunlu kılan nedenlerin gösterilmediği vurgulanarak kadın eş için haklı nedenlerin bulunması durumunda dahi çocuk reşit oluncaya kadar veya baba soyadını değiştirmedeği sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin hiçbir koşulda mümkün olmaması şeklindeki uygulamanın ölçülü kabul edilemeyeceğini belirten Mahkeme, Anayasa'nın 20. maddesiyle birlikte değerlendirerek Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Esra Nur ÖZBEY Kararı (B. No: 2013/7443)

Mahkeme, dinin hem bir dine bağlı olan bireyler tarafından hayatı anlama ve anlamlandırmada başvurdukları temel kaynaklardan biri olması ve hem de toplumsal yaşamın şekillenmesinde önemli bir işlev görmesi nedeniyle din ve vicdan özgürlüğünün demokratik toplumun temellerinden biri olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre, kişiler dini veya vicdani kanaatlerini açıklamaya ve herhangi bir tarzda ibadet etmeye, dini uygulamaya ve ayine katılmaya zorlanamaz, ibadetleri ve dini uygulamaları ile açıklamış oldukları dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz, suçlanamaz ve başka türlü davranmaya zorlanamazlar.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 20.5.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, dini inancı gereği vücudunun tamamını örtecek şekilde giyinmektedir. Başvurucunun adliyeye girdiği sırada güvenlik kontrolü yapan görevliler kendisinden pardösüsünü çıkartmasını istemişlerdir. Başvurucu inancı nedeniyle pardösüsünü çıkartamayacağını ve bir bayan görevli tarafından üzerinin aranabileceğini söylemesine rağmen binaya alınmamıştır. Başvurucu, adliye binasına girmesinin engellenmesi nedeniyle suç duyurusunda bulunmuş, yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

Başvurucu, inancı nedeniyle giydiği pardösüsünü çıkartmaya zorlanmasının din ve vicdan özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, dinin hem bir dine bağlı olan bireyler tarafından hayatı anlama ve anlamlandırma başvurdıkları temel kaynaklardan biri olması ve hem de toplumsal yaşamın şekillenmesinde önemli bir işlev görmesi nedeniyle din ve vicdan özgürlüğünün demokratik toplumun temellerinden biri olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre kişiler dini veya vicdani kanaatlerini açıklamaya ve herhangi bir tarzda ibadet etmeye, dini uygulamaya ve ayine katılmaya zorlanamaz, ibadetleri ve dini uygulamaları ile açıklamış oldukları dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz, suçlanamaz ve başka türlü davranmaya zorlanamazlar.

Yine Mahkemeye göre bir davranışın, bir dinin veya inancın gereği olup olmadığına söz konusu din veya inancın mensuplarınca karar verilebilir ve dolayısıyla başvurucunun pardösü giymesinin ve güvenlik kontrolünde çıkartmayı reddetmesinin İslam dini bakımından yerine getirilmesi gerekli bir uygulama olduğuna ilişkin düşüncesi-nin esas alınması gerekir. Mahkeme, kadınların İslam dininin gereği olduğu inancıyla vücutlarını örtecek şekilde giyinmelerinin, Anayasa'nın 24. maddesinin olağan anlamının kapsamında değerlendirilebilecek bir konu olduğunu kabul etmiştir.

Somut olayda Mahkeme, başvurucunun din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterilmesi hakkı ile *"başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması"* ve *"kamu düzeninin sağlanması"* için yapılan güvenlik kontrolünde başvurucunun kıyafetini çıkartmaya zorlanması arasındaki çatışan menfaatlerin ağırlıklarının dengelenmesi hususuna eğilmiştir. Mahkeme, çatışan bu iki menfaatin dengelenmesi için mevzuatta bazı tedbirlerin öngörüldüğünü tespit etmiştir.

Mahkemeye göre ilk olarak Ceza Muhakemesi Kanunu ile Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri uyarınca, üzerlerindeki giysilerinden herhangi biri çıkartılmaksızın ve aynı cinsiyetteki görevliler tarafından ilk önce kişilerin üzerlerinin yoklama biçiminde bir kontrolü yapılmalı ve daha sonra da eğer gerekmekeyse üst araması yapılmalıdır. En son aşamada ise kişinin kanunlara göre izin verilmeyecek bir şeyi taşıdığına ilişkin makul şüphenin bulunması ve aramanın amacına başka türlü

Mahkemeye göre, belirli bir dinsel uygulama davranışını, başkalarını korumak adına ölçüsüz sınırlandırmak veya yasaklamak çoğulculuğu ve hoş görüyü örselemek anlamına gelir. Nitekim yürürlükteki mevzuat, hakları korumayı esas alan bir yaklaşımla hazırlanmış, bireylerin dinlerinin icaplarını uygulama özgürlüklerini bütünüyle ortadan kaldırmaksızın güvenlik önlemlerinin yerine getirilmesini temin için bazı tedbirler öngörmüştür. Mahkeme ayrıca, başvurunun pardösüsünü herkesin görebileceği bir yerde ve diğer tedbirler alınmadan çıkartmasının neden zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç olduğunun açıklanmadığını tespit etmiştir.

ulaşılamaması hâlinde, üst araması giysiler çıkartılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak bunun için önce, bu aramayı yapmanın neden gerekli görüldüğü ve nasıl yapılacağı ilgiliye bildirilmeli, aynı cinsiyetten görevliler tarafından yapılmalı ve arama işlemi kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilmelidir.

Mahkeme, somut olayda özel güvenlik görevlilerinin, başvurunun dini inancı gereği giydiğini ve arama noktasında çıkartamayacağını söylediği kıyafetini çıkartmasını ve elektromanyetik cihaza bırakmasını istediklerini, kadın güvenlik görevlisi olmasına ve başvurunun talebine rağmen başvurunun elle aranmadığını ayrıca başvurunun kıyafetini çıkartması için mevzuatın emrettiği *“kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler”*in de alınmadığını tespit etmiştir. Kararda, adliye binası halk giriş kapısında pek çok insanın bulunduğu bir ortamda başvurunun kıyafetini çıkartmaya zorlandığı belirtilmiştir.

Mahkemeye göre belirli bir dinsel uygulama davranışını, başkalarını korumak adına ölçüsüz sınırlandırmak veya yasaklamak çoğulculuğu ve hoşgörüyü örselemek anlamına gelir. Nitekim yürürlükteki mevzuat, hakları korumayı esas alan bir yaklaşımla hazırlanmış, bireylerin dinlerinin icaplarını uygulama özgürlüklerini bütünüyle ortadan kaldırmaksızın güvenlik önlemlerinin yerine getirilmesini temin için bazı tedbirler öngörmüştür. Mahkeme ayrıca başvurunun pardösüsünü herkesin görebileceği bir yerde ve diğer tedbirler alınmadan çıkartmasının neden zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç olduğunun açıklanmadığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, başvurunun din ve vicdan özgürlüğüne yapılan müdahalenin kamu düzenini veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak için demokratik toplum düzeninde gerekli olmadığını belirterek Anayasa'nın 24. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

H) HABERLEŞME HÜRRİYETİNE İLİŞKİN KARARLAR

1- Mehmet Koray ERYAŞA Kararı (B. No: 2013/6693)

Mahkeme, başvurunun avukatı ile telefonla görüşmesinin engellendiğine dair iddialar ile ailesi ve diğer kişilerle haberleşmesinin gizliliğinin ihlal edildiği yönündeki iddialarını Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyeti çerçevesinde, kendisinin istediği zaman ziyaretçileri ve ailesiyle telefonla ve kapalı veya açık olarak görüşmesinin kısıtlandığına ve dışarıdan telefon ile aranmasının engellendiğine ilişkin iddialarını ise Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı çerçevesinde incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 16.4.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, olay tarihinde 3. Kolordu Komutanlığı Özel Tıp Askeri Ceza ve Tutukevinde hükmen tutuklu olarak bulunmaktadır. Başvurucu, 3. Kolordu Komutanlığından hakkında devam eden yargılamaya ilişkin olarak avukatı ile telefonla görüşme talebinde bulunmuştur. Talepte, avukatın bürosunun İzmir'de olması nedeniyle cezaevine sürekli gelmesinin mümkün olmadığını ve bu sebeple avukatı ile telefonla görüşmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Başvurucunun talebi, hükmü ve tutukluların telefonla yapacağı tüm görüşmelerin dinlenip kayda alınırken, avukat ile yapılacakları görüşmelerin dinlemesinin ve kayıt altına alınmasının yasal olarak mümkün olmaması ve tutuklunun avukatı ile telefon görüşmesi yapması konusunda kanunda bir hak tanınmadığı gerekçeleriyle reddedilmiştir.

Başvurucu, ayrıca Komutanlıktan ziyaretçi kabulü haklarının kısıtlandığını ve görüş süresinin kaldırılarak tüm ziyaretlerin açık görüş şeklinde yapılmasını, telefon görüşmelerindeki kişi, gün ve zaman sınırlamasının kaldırılmasını ve savunma hazırlamak için gerekli olduğunu belirttiği internete erişiminin sağlanmasını talep etmiştir. Başvurucunun bu talepleri, Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetiminin ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelik hükümleri uyarınca reddedilmiştir.

Başvurucu, hükmen tutuklu olarak bulunduğu Askeri Cezaevinde, avukatı ve ailesi ile görüşmesinin kısıtlanması, izlenmesi ve savunma hazırlamak için gerekli olduğunu belirttiği internete erişiminin engellenmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvurunun avukatı ile telefonla görüşmesinin engellendiğine dair iddialar ile ailesi ve diğer kişilerle haberleşmesinin gizliliğinin ihlal edildiği yönündeki

iddialarını Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyeti çerçevesinde; kendisinin istediği zaman ziyaretçileri ve ailesiyle telefonla ve kapalı veya açık olarak görüşmesinin kısıtlandığına ve dışarıdan telefon ile aranmasının engellendiğine ilişkin iddialarını ise Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı çerçevesinde incelemiştir.

Mahkeme; hükümlü ve tutukluların, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak tutma olarak değerlendirilebilecek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışında temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahip olduklarını vurgulamıştır. Bununla birlikte cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suç işlenmesinin önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi düzen ve güvenliğin teminine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda bu hakların sınırnabileceğini belirtmiş ancak bu durumda dahi hükümlü ve tutukluların haklarına yönelik yapılacak sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uygun olması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu kapsamda Mahkeme; yasama organının temel hak ve özgürlükler alanında, keyfiliğe izin vermeyen, öngörülebilir düzenlemeler yapma zorunluluğunun bulunduğunu ve idareye keyfi uygulamalara meydan verebilecek çok geniş bir takdir yetkisi tanınmasının Anayasa'ya aykırı olabileceğini ifade ederek temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olmasının yeterli görülemeyeceğini, aynı zamanda bunların niteliğine de bakılması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması gibi münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerektiğini ve bu şekilde temel kuralları saptadıktan sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakabileceğini vurgulamıştır.

Somut olayda hükmen tutuklu olan başvurunun avukatı ile telefonla görüşmesi

Somut olayda hükmen tutuklu olan başvurunun avukatı ile telefonla görüşmesi hususunda yasaklayıcı bir hüküm bulunmamasına rağmen avukatı ile telefonla görüşmenin mevzuatta düzenlenmemiş olması gerekçesiyle haberleşme hürriyetinin engellendiğini vurgulayan Mahkeme, idarenin ortaya koyduğu gerekçenin, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki açık düzenleme karşısında makul olarak değerlendirilemeyeceğini ve mevcut Kanun hükümleri çerçevesinde hükmen tutuklu başvurunun avukatı ile telefon vasıtasıyla görüşmesinin engellenebilmesi için yeterli bir yasal düzenlemenin bulunmadığını belirtmiştir.

Mahkeme Anayasa'nın 20. maddesinden yönünden yaptığı incelemede ise başvuru konusu olayda başvurucunun özel ve aile hayatına saygı hakkının cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları temelinde müdahale edilerek sınırlandırılması ile cezaevinin düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge hususunda; cezaevi idaresinin mevzuat çerçevesinde tutuklu ve hükümlülerin ailesi ve diğer yakınları ile görüşmesinin sağlanması ve korunmasının aksine tutum takındıklarının söylenemeyeceğini, başvurucunun da bu yönde herhangi bir iddiasının bulunmadığını ifade etmiştir.

hususunda yasaklayıcı bir hüküm bulunmamasına rağmen avukat ile telefonla görüşmenin mevzuatta düzenlenmemiş olması gerekçeyle haberleşme hürriyetinin engellendiğini vurgulayan Mahkeme, idarenin ortaya koyduğu gerekçenin 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 114. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki açık düzenleme karşısında makul olarak değerlendirilemeyeceğini ve mevcut kanun hükümleri çerçevesinde hükmen tutuklu başvurucunun avukatı ile telefon vasıtasıyla görüşmesinin engellenebilmesi için yeterli bir yasal düzenlemenin bulunmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme; Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine, diğer iddialara yönelik olarak ise bir ihlalin bulunmadığına karar vermiştir.

Buna karşılık Mahkeme Anayasa'nın 20. maddesi yönünden yaptığı incelemede ise başvuru konusu olayda cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları temelinde başvurucunun özel ve aile hayatına saygı hakkına müdahale edilerek hakkın sınırlandırılması ile cezaevinin düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge hususunda cezaevi idaresinin mevzuat çerçevesinde tutuklu ve hükümlülerin ailesi ve diğer yakınları ile görüşmesinin sağlanması ve korunmasının aksine tutum takındıklarının söylenemeyeceğini, başvurucunun da bu yönde herhangi bir iddiasının bulunmadığını ifade etmiştir. Öte yandan başvurucunun biri açık olmak üzere ayda dört kez görüşme ve haftada on dakika telefonla görüşme imkânına da sahip olduğunu, tutuklu olmasının da mevzuat kapsamında hükümlülerden daha geniş dış dünya ile ilişki imkânına sahip olmasını gerekli kıldığının da söylenemeyeceğini, bu çerçevede başvurucunun ailesi ve diğer yakınları ile telefonla ve yüz yüze görüşmesinin normal düzende işlediğinin de açık olduğunu belirterek başvurunun bu kısmı yönünden Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2- Eren YILDIZ Kararı (B. No: 2013/759)

Haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale değerlendirilirken; müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın “ulaşılabilir”, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından “öngörülebilir” olması gerektiği belirtilmiş, müdahalenin “meşru bir amaca” yönelik, demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olması gerektiği vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 7.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda “anayasal düzeni zorla değiştirmeye çalışma ve TDP üyesi olma” suçlarından hükümlü olan başvurucuya gönderilen mektup, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunca sakıncalı bulunarak kendisine iletilmemiştir. Bu karara karşı yapılan başvuru ve itiraz ilgili Mahkemelerce reddedilmiştir.

Başvurucu, başka bir cezaevinde bulunan arkadaşı tarafından kendisine gönderilen mektupta sakıncalı ifadeler bulunmadığını, aksi hâlde arkadaşının bulunduğu cezaevi tarafından mektubun sakıncalı bulunarak gönderilmeyeceğini, bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu tarafından düşünce paylaşımının engellendiğini ve mektubun neden sakıncalı görüldüğünün belirtilmediğini ifade ederek haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İlgili Mahkeme, başvurunun iddialarını Anayasa’nın 22. maddesinde düzenlenen haberleşme hürriyeti kapsamında değerlendirmiştir. Haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale değerlendirilirken müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın “ulaşılabilir”, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından “öngörülebilir” olması gerektiği belirtilmiş, müdahalenin “meşru bir amaca” yönelik olarak demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olması gerektiği vurgulanmıştır.

Somut olayda Mahkeme, başvurucuya gönderilen mektubun Ceza İnfaz Kurumu tarafından alıkonulması işlemini haberleşme hürriyetine müdahale olarak nitelendirdikten sonra müdahalenin dayanağı olan 5275 sayılı Kanun’un 68. maddesinin “kanunilik” ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi şeklinde Anayasa’nın 22. maddesinde düzenlenen meşru amaca yönelik olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte Mahkeme, başvuruya konu engellenmenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olup olmadığını, başvurucuya gönderilen mektubun aynı zarfı ve aynı kişi tarafından gönderilen birbirinden bağımsız iki ayrı mektuptan oluştuğunu dikkate almak suretiyle incelemiştir.

Başvurucuya gönderilen mektuplardan birincisinde eski bir yasa dışı örgüt liderin-

Mahkeme, genel olarak bir hükümlünün başka bir hükümlüye cezaevi günlerinden, birlikte kaldığı diğer hükümlülerden, ailevi ve sağlık durumundan bahsettiği ve neden sakıncalı bulunduğu mektup içeriği ile Cezaevi Disiplin Kurulu ve derece mahkemeleri gerekçelerinden anlaşılamadığı ikinci mektubun alıkonulmasının, amaçlanan hedefler açısından demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna ulaşmış ve bu nedenle başvurunun haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

den eylemleri yüceltilerek bahsedildiğini, söz konusu eylemler anlatılırken örgütün amaçlarının çerçevesi çizilip bu amaçlara yönlendirme yapıldığını, bu amaçlar doğrultusunda şiddet içeriği tartışmasız olan silahlı eylemlerin meşrulaştırılarak “mücadele” hatta “savaş” olarak nitelendirildiğini, bu “savaşın” devam ettiğine işaret edilerek bu örgüt liderinin yasa dışı davranışlarının “*olması gereken davranış biçimi*” olarak yansıtıldığını, bu suretle şiddetin teşvik edildiğini belirleyen Mahkeme birinci mektubun suç işlenmesine teşvik ettiğine kanaat getirilerek alıkonulmasının demokratik toplum gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmadığına bu nedenle başvurunun haberleşme özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Buna karşın Mahkeme; genel olarak bir hükümlünün başka bir hükümlüye cezaevi günlerinden, birlikte kaldığı diğer hükümlülerden, ailevi ve sağlık durumundan bahsettiği ve neden sakıncalı bulunduğu mektup içeriği ile Cezaevi Disiplin Kurulu ve Derece Mahkemeleri gerekçelerinden anlaşılamadığı ikinci mektubun alıkonulmasının amaçlanan hedefler açısından demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna ulaşmış ve bu nedenle başvurunun haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

3- Mehmet Seyfi OKTAY Kararı (B. No: 2013/6367)

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 10.12.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, kamuoyunda “*Ergenekon soruşturması*” adıyla anılan soruşturma kapsamında iletişiminin tespitine karar verilen başvuru, gözaltına alındıktan sonra serbest bırakılmıştır. Bu sırada bazı ulusal gazetelerde ve televizyon kanallarında başvurunun telefon görüşmeleri yayımlanmış ve hakkındaki iddialara ilişkin haber ve yorumlara yer verilmiştir.

Başvuru, belirtilen haberleri yapan gazeteciler ve soruşturma kapsamındaki bilgileri basına sızdıran meçhul görevliler hakkında şikâyetçi olmuştur. Fatih ve Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılıklarının yetkisizlik kararları sonrasında Fatih Cumhu-

Mahkemeye göre kişiler hakkında henüz ceza davası açılmadan önce soruşturma makamlarınca telefon dinleme tedbiri sonucu elde edilen kayıtların korunmasının hassasiyetle yerine getirilmesi şarttır ve hakkında telefon dinleme tedbiri uygulanan kişiler hakkında ceza davası açıldıktan sonra da yargılama sırasında söz konusu kayıtlardan hangilerinin kamuoyu tarafından öğrenilmesine izin verileceği konusunda yargılamayı yürüten mahkemenin titiz bir denetim yapması gerekmektedir. Başvurucu hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma henüz tamamlanmadan belirtilen telefon kayıtları ifşa olduğundan iddianame hazırlanıp suçlamalar ve deliller ortaya konulmadan önce başvurucu hakkındaki iddialar kamuoyu tarafından öğrenilmiştir. Bu aşamada başvurusunun kendisini savunma imkânı olmadığından kamu makamlarınca başvurusuya ait soruşturma kapsamında tespit edilen telefon görüşme kayıtlarının gizliliğinin korunması konusunda gerekli tedbirlerin alınmayarak başvurusunun haberleşme hürriyetinin maddi boyutu ihlal edilmiştir.

riyet Başsavcılığı tarafından otuz üç kolluk görevlisinin ifadesi alınmış, sonrasında yapılan yasal düzenleme nedeniyle dosyayı ele alan ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karara yapılan itiraz reddedilmiştir.

Başvurucu, hakkında çıkan haberler nedeniyle adalet eski bakanı olarak hakarete ve iftiraya uğradığını, toplum nazarında küçük düşürülmeye çalışıldığını, hakkında yürütülen soruşturma kapsamında kayıt altına alınan telefon görüşmelerinin başına sızdırıldığını, bu şekilde kamuoyu önünde suçlu olarak ilan edildiğini, soruşturma kapsamındaki bilgileri sızdıran kişilerin tespit edilerek cezalandırılmaları için Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetle bulunduğunu, idari soruşturmanın potansiyel şüphelilerin bağlı olduğu Emniyet Müdürlüğü tarafından yürütüldüğünü ve Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yetersiz ve eksik soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiğini belirterek temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, kamu makamlarının bireyin haberleşme özgürlüğüne ve haberleşmesinin gizliliğine keyfi bir şekilde müdahale etmemesinin Anayasa ile sağlanan güvenceler kapsamında kaldığını belirtmiş haberleşmenin içeriğinin denetlenmesinin, haberleşmenin gizliliğine ve dolayısıyla haberleşme özgürlüğüne yönelik ağır bir müdahale oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Gizli uygulanmaları nedeniyle kötüye kullanıma riski barındıran haberleşmenin gizliliğine yönelik tedbirlerin, uygulama

alanı ve usulünün açık kanun hükümleri ile düzenlenmesinin şart olduğunu belirten Mahkeme, haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin öncelikle kanunla öngörülmesini, ilgili mevzuatın “ulaşılabilir”, “yeterince açık” ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından “öngörülebilir” olması gerektiğini ifade etmiştir.

İkinci olarak söz konusu sınırlamanın “meşru bir amaca” dayalı olmasının ve demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmasının gerektiğini işaret eden Mahkeme, kamu makamlarının kişisel nitelikteki verilerin veya haberleşme kayıtlarının ifşa edilmesini önleme, bu kayıtların medyada yayımlanması suretiyle haberleşmenin gizliliğine müdahale edilmesi durumunda ise etkili bir soruşturma yürütülmesi ve sorumluların cezalandırılmasının sağlanması konusunda devletin pozitif yükümlülüğü bulunduğunu belirtmiştir.

Mahkemeye göre kişiler hakkında henüz ceza davası açılmadan önce soruşturma makamlarınca telefon dinleme tedbiri sonucu elde edilen kayıtların korunmasının hassasiyetle yerine getirilmesi şarttır ve hakkında telefon dinleme tedbiri uygulanan kişiler hakkında ceza davası açıldıktan sonra da yargılama sırasında söz konusu kayıtlardan hangilerinin kamuoyu tarafından öğrenilmesine izin verileceği konusunda yargılamayı yürüten mahkemenin titiz bir denetim yapması gerekmektedir. Başvurucu hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma henüz tamamlanmadan belirtilen telefon kayıtları ifşa olduğundan iddianame hazırlanıp suçlamalar ve deliller ortaya konmadan önce başvurucu hakkındaki iddialar kamuoyu tarafından öğrenilmiştir. Bu aşamada başvurusunun kendisini savunma imkânı olmadığından kamu makamlarınca başvurucuya ait soruşturma kapsamında tespit edilen telefon görüşme kayıtlarının gizliliğinin korunması konusunda gerekli tedbirlerin alınmayarak başvurusunun haberleşme hürriyetinin maddi boyutu ihlal edilmiştir.

Söz konusu kayıtların medyada yayımlanması suretiyle haberleşmenin gizliliğine müdahale edilmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturmanın etkili olduğunun da kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. Cumhuriyet Savcılığı tarafından iki yıllık soruşturma sürecinde ilgili kolluk görevlilerinin ve basın mensuplarının ifadelerinin alınmasından başka hiçbir işlem yapılmamıştır. Başka bir ifadeyle olayın tüm yönlerinin ortaya konulamadığı ve varsa sorumlu kişilerin belirlenebilmesine imkân tanıyan etkili bir soruşturma yapılmadığı, soruşturma sonunda ulaşılan sonucun da elde edilen delillerin kapsamlı ve nesnel bir analize dayalı olmadığı, sonuç olarak sızmanın nasıl gerçekleştiği konusunda hiçbir somut sonucun belirtilmediği görülmektedir. Bu kapsamda söz konusu olaya ilişkin bilirkişi incelemeleri de dâhil olmak üzere tüm kanıtları toplamak için alınabilecek makul tedbirlerin alınması yoluna gidilmemiştir. Söz konusu ifşanın, kolluk görevlileri tarafından yapılmadığı kanaatine ulaşan Cumhuriyet Savcılığı tarafından bu

sonucun yeterli görüldüğü, başka kamu görevlileri tarafından söz konusu eylemin gerçekleştirilebileceği konusunda hiçbir inceleme ve araştırma yapılmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, belirtilen eksiklikler nedeniyle etkili bir soruşturma yürütülmeyerek haberleşme hürriyetinin usule ilişkin boyutunun da ihlal edildiği kanaatine ulaşmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde düzenlenen haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

I) İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

1- Tuğrul CULFA Kararı (B. No: 2013/2593)

Mahkemeye göre, Anayasa'nın 17. maddesi uyarınca devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür. Üçüncü kişilerin şeref ve itibara müdahalesi, birçok ihtimalin yanında gazeteler gibi basın ve yayın araçları vasıtasıyla da olabilir. Bir kişi gazete vasıtasıyla bir kamuoyu tartışması çerçevesinde eleştirilmiş olsa dahi o bireyin şeref ve itibarı, manevi bütünlüğünün bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün kullanılmasıyla başkalarının şeref ve itibarına zarar verildiğinin iddia edildiği durumlarda bireylerin şeref ve itibarının korunması hakkı ile ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin kurulması gerekir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 11.3.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, eğitim ve bilim iş kolunda faaliyet gösteren Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasının şube başkanı olarak görev yapmaktadır. Davacının müdürü olduğu lisede meydana gelen talihsiz olaylar nedeniyle bazı kişilerce kurşun döktürülmüştür. Başvurucu sorunlara bilimsel yöntemler yerine hurafelerle çözüm arama girişimlerinin kabul edilemez olduğu, sorumlular hakkında Bakanlığın soruşturma başlatması gerektiği, okul müdürünün bu olaylardan haberdar olduğu fakat engellemediği yönünde ulusal yayın yapan iki gazeteye açıklamalarda bulunmuştur. Söz konusu gazete haberleri üzerine okul müdürü tarafından başvuru aleyhine kişilik haklarına saldırdığı iddiasıyla tazminat davası açılmıştır. İlk Derece Mahkemesi, davacının okulda kurşun döktürülmesiyle bir ilgisi olmadığı hâlde bunun davacı tarafından yapıldığına dair haberlerin yayılmasına neden olduğu gerekçesiyle başvurunun tazminat ödemesine karar vermiştir.

Başvurucu, gazetelere yaptığı açıklamalardan dolayı tazminata mahkûm edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre, Anayasa'nın 17. maddesi uyarınca devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür. Üçüncü kişilerin şeref ve itibara müdahalesi, birçok ihtimalin yanında gazeteler gibi basın ve yayın araçları vasıtasıyla da olabilir. Bir kişi gazete vasıtasıyla bir kamuoyu tartışması çerçevesinde eleştirilmiş

İlk Derece Mahkemesinin, ulusal günlük gazetelerde yer alan haberin kaynağı olan başvurunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarına saygı hakkı arasında denge gözeten bir değerlendirme yapmadığını, söz konusu haber ve yazının, genel çıkarı ilgilendiren bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı sorununa eğilmediğini, haberin yapıldığı şartların göz önünde bulundurulmadığını ifade eden Mahkeme ayrıca, başvuruya konu haberde yer alan iddiaların olgulara dayalı ithamlar olduğu hâlde İlk Derece Mahkemesinin, haberde yer alan iddiaların olgusal temelini yeterince göz önüne almadığını, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğüne değinmediğini, bu özgürlüklerin başkalarının kişilik hakları karşısındaki sınırlarına vurgu yapmadığını belirtmiştir.

olsa dahi o bireyin şeref ve itibarı, manevi bütünlüğünün bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün kullanılmasıyla başkalarının şeref ve itibarına zarar verildiğinin iddia edildiği durumlarda bireylerin şeref ve itibarının korunması hakkı ile ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin kurulması gerekir.

Somut olayda başvurunun incelenmesinde yalnızca Derece Mahkemelerince verilen kararların ele alınması ile yetinilemeyeceğini, başvuru tarafından söylenen sözlerin gazeteler tarafından tırnak içinde aktarılmadığını, gazetelerin başvurucuya dayanarak olayları gazeteci diliyle ve dolaylı bir anlatımla aktardığını göz önünde bulundurmak gerektiğini ifade eden Mahkeme, ayrıca okulda kurşun döktürüldüğü şeklindeki ifadelerin içinde geçtiği yazıların söylendiği bağlamdan kopartılmaksızın olayın bütünselliği içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu kapsamda İlk Derece Mahkemesinin ulusal günlük gazetelerde yer alan haberin kaynağı olan başvurunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarına saygı hakkı arasında denge gözeten bir değerlendirme yapmadığını, söz konusu haber ve yazının genel çıkarı ilgilendiren bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı sorununa eğilmediğini, haberin yapıldığı şartların göz önünde bulundurulmadığını ifade eden Mahkeme; ayrıca başvuruya konu haberde yer alan iddiaların olgulara dayalı ithamlar olduğu hâlde İlk Derece Mahkemesinin haberde yer alan iddiaların olgusal temelini yeterince göz önüne almadığını, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğüne değinmediğini, bu özgürlüklerin başkalarının kişilik hakları karşısındaki sınırlarına vurgu yapmadığını belirtmiştir.

Bir haber veya yazının kamuyu bilgilendirme değeri ne kadar yüksek ise kişinin söz konusu haber veya yazının yayımlanmasına o kadar çok katlanması gerektiğini belirten Mahkeme, başvurunun söz konusu gazete haberinde dile getirdiği düşün-

celerin olgular temelinde gelişen kamusal bir tartışmaya katkı sunduğunun kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bu açıklamalar karşısında Mahkeme, İlk Derece Mahkemesinin söz konusu gazete haberlerinde yer alan ifadelerden dolayı başvurucunun ifade özgürlüğüne yaptığı müdahalenin hangi surette acil bir ihtiyacı karşıladığını, davacının şeref ve itibarına yapılan müdahalenin cezalandırılmasının başvurucunun ifade özgürlüğünden neden daha ağır bastığının ikna edici bir biçimde ortaya koyamadığını, ayrıca söz konusu ifadelerin davacının kariyerini veya özel yaşantısını nasıl etkilediğini göstermediğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için yeterli ve ilgili bir gerekçe gösterilmediğini belirterek Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Kamuran Reşit BEKİR Kararı (B. No: 2013/3614)

İnceleme yaparken öncelikle hükümlü ve tutukluların Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahip olduklarını, bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de koruma altında olduğunu belirten Mahkeme, ayrıca hükümlü ve tutukluların süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesinin, bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün norm alanı kapsamında kaldığını vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 8.4.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunmaktadır. Başvurucuya gelen Azadiya Welat gazetesinin (gazete) 12.11.2012 tarihli sayısındaki “*manifestoya şoreşe*” başlıklı yazıda, Abdullah Öcalan'ın demokratik toplum manifestosu adı altında beş ciltten oluşan bir savunma hazırladığı ve her hafta “*Kürdistan Devrim Manifestosu, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü (Kültürel Soykırım Kısacında Kürtleri Savunma)*” isimli beşinci ciltten bir bölümün köşe yazısı olarak yayımlayacağı duyurulmuştur. Bu tarihten sonra gazetenin 85 nüshasında Abdullah Öcalan'ın anılan kitabının bazı bölümleri Kürtçe olarak yayınlanmıştır.

Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu (Eğitim Kurulu), anılan kitabın Diyarbakır 3 No.lu Hâkimliğinin kararı ile el konulmasına ve toplatılmasına karar verildiğinden gazetenin her nüshası için ayrı ayrı ilgili kısımların çıkartılmasına ve diğer kısımların talep edilmesi hâlinde başvurucuya verilmesine karar vermiştir.

Başvurucu, hükümlü olarak bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu tarafından, adına gönderilen Azadiya Welat gazetesinin bazı sayfalarının çıkarılarak gazeteye erişiminin engellenmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İnceleme yaparken öncelikle hükümlü ve tutukluların Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahip olduklarını, bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de koruma altında olduğunu belirten Mahkeme ayrıca hükümlü ve tutukluların süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesinin, bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün norm alanı kapsamında kaldığını vurgulamıştır.

Somut olayda başvurunun abonesi olduğu gazeteye ulaşamamasının esas olarak Eğitim Kurulu ve İnfaz Hâkimliğinin kararlarından kaynaklandığını ifade eden Mahkeme Diyarbakır 3 No.lu Hâkimliğinin yasaklama kararının, başvurunun gazeteye ulaşmasında doğrudan sonuç doğurmamış olsa da İnfaz Hâkimliği kararına esas oluşturduğunu gözeterek başvurunun iddiaları kapsamında Eğitim Kurulu ve İnfaz Hâkimliği ile Diyarbakır 3 No.lu Hâkimliği kararlarının, birlikte ve bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Mahkeme, cezaevinde hükümlü ve tutuklulara verilecek süreli veya süresiz yayınlarda idarenin temel alacağı referansın 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesinde belirtilen kurum güvenliğini tehlikeye düşürme ve müstehcen nitelikteki haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan yayınlar çerçevesinde cezaevinde suçun önlenmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda cezaevi idaresinin takdir yetkisinin geniş olduğunu, anılan meşru amaçlarla bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğüne yapılacak sınırlamaların daha geniş yorumlanması gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme, cezaevinde hükümlü ve tutuklulara verilecek süreli veya süresiz yayınlarda idarenin temel alacağı referansın 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesinde belirtilen kurum güvenliğini tehlikeye düşürme ve müstehcen nitelikteki haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan yayınlar çerçevesinde cezaevinde suçun önlenmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda cezaevi idaresinin takdir yetkisinin geniş olduğunu, anılan meşru amaçlarla bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğüne yapılacak sınırlamaların daha geniş yorumlanması gerektiğini, ancak bu durumda dahi hakka yapılacak müdahalenin gerekçelerinin ilgili ve yeterli bir şekilde ortaya konulması gerektiğini belirtmiştir.

Cezaevlerinde düzenin, güvenliğin ve disiplinin sağlanması açısından hükümlü ve tutuklulara verilecek süreli ve süresiz yayınların denetlenmesinin özellikle yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında önemli olduğunu ifade eden Mahkeme Eğitim Kurulunun, başvurucunun PKK terör örgütünün bir üyesi olarak işlediği suçlardan dolayı mahkûm edildiğini gözeterek terör örgütü liderinin yazarı olduğu bir kitabın bazı bölümlerinin bir gazete vasıtasıyla içeriye alınmasının güvenlik ve disiplin açısından bir risk oluşturup oluşturmayacağını değerlendirebileceğini ancak bu durumda dahi hakka yapılacak müdahalenin gerekçelerinin ilgili ve yeterli bir şekilde ortaya konulması gerektiğini vurgulamıştır.

Mahkeme Eğitim Kurulu ve Sincan İnfaz Hâkimliğinin kararlarında gazete'nin yasaklanan kitabın bazı bölümlerini içeren sayfalarının çıkartılmasına karar verirken ortaya konulan tek gerekçenin çıkartılan bölümlere dair Diyarbakır 3 No.lu Hâkimliğinin toplatma kararı olduğunu tespit etmiştir. Bu kapsamda Mahkeme, Diyarbakır 3 No.lu Hâkimliğinin anılan toplatma kararına konu olan kitaba ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun 25.6.2014 tarihli kararında değerlendirme yapıldığını ve Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verildiğini vurgulamıştır. Kararda, ayrıca anılan ihlal kararından sonra Diyarbakır 3 No.lu Hâkimliğinin yasaklama kararını incelemeye yetkili Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin ihlal kararını gerekçe göstererek kitaba ilişkin toplatma ve el koyma kararını kaldırdığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun 25.6.2014 tarihli kararı ve Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin anılan kararlarına dikkat çekerek başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olmadığına, ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

3- Mehmet Ali AYDIN Kararı (B. No: 2013/9343)

Mahkemeye göre yaptırıma maruz kalma endişesinin kişiler üzerinde ke-sintiye uğraticı bir etkisi vardır ve sonunda kişinin isnat edilen suçlardan aklanma ihtimali bulunsa bile, kişinin bu etki altında düşünce açıklamalarından veya basın faaliyetlerinden kaçınması muhtemeldir. Bu yönüyle, başvurucunun bir siyasetçi olması nedeniyle düşünce açıklamaları veya siyasi faaliyetlerinden dolayı ileride soruşturma ve kovuşturmayaya maruz kalma riskinin ve başvuruya konu ertelenen kovuşturmanın yeniden canlanma olasılığının bulunduğu gözetilmesi gerekir. Bu nedenlerle Anayasa'nın 26. maddesi çerçevesinde başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir.

Konuşmayı bir bütün olarak inceleyen Mahkeme; başvurucunun sözlerinde şiddeti ve terör eylemlerini öven, kişileri ve toplulukları terör yöntemlerini benimsemeye, şiddet kullanmaya tahrik ve teşvik eden, ırkçılık, nefret, intikam alma veya silahlı direniş çağrısını içeren bir ifadenin bulunmadığını tespit etmiştir. Mahkemeye göre kamu otoriteleri veya toplumun bir kesimi için hoş olmayan düşüncelere şiddeti teşvik etmediği, terör eylemlerini haklı göstermediği ve nefret duygusunun oluşmasını desteklemediği sürece sınırlama getirilemez.

tirdiği konuların toplumun bir kesimini ilgilendiren toplumsal meselelere ilişkin olduğunu, kamunun çıkarlarına ilişkin siyasi konuşmaların veya toplumsal sorunlara ilişkin tartışmaların sınırlanmasında kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir yetkisi olduğunu, buna karşın ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik/tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi bu özgürlüğün sınırını oluşturan alanlarda kamu otoriteleri daha geniş bir takdir yetkisine sahip olduğunu vurgulamıştır.

Ayrıca ifadelerin bağlamından kopartılarak incelenmesinin elde edilen bulguların kabul edilebilir bir değerlendirmesinin yapılmasında hatalı sonuçlara ulaşılmasına neden olabileceğini belirten Mahkeme, bu nedenle somut başvuruda PKK terör örgütüne ve Abdullah Öcalan'a ilişkin ifadeler ile bunların ifade edildiği bağlamı, konuşmacının kimliğini, başvuruya konu sözlerin söylenme zamanını, amacını, hitap ettiği kişilerin kimliklerini, muhtemel etkilerini ve basın açıklamasındaki diğer ifadelerin tamamını bir bütün olarak ele almıştır. Mahkeme, söz konusu basın açıklamasında ileri sürülen düşüncelerin içeriğine ve hangi bağlamda dile getirildiğine eğilmiş, müdahalenin “amaçlanan hedeflere uygun” olup olmadığını ve kamu makamları tarafından öne sürülen gerekçelerin “ilgili ve yeterli” olup olmadığını değerlendirmiştir.

Mahkemeye göre İlk Derece Mahkemesi; kararında başvurucunun hangi ifadeleriyle şiddeti övdüğü, kişileri terör yöntemlerini benimsemeye, şiddet kullanmaya, nefrete, intikam almaya veya silahlı direnişe tahrik ve teşvik ettiğini değerlendirmemiştir. Konuşmayı bir bütün olarak inceleyen Mahkeme; başvurucunun sözlerinde, şiddeti ve terör eylemlerini öven, kişileri ve toplulukları terör yöntemlerini benimsemeye, şiddet kullanmaya tahrik ve teşvik eden, ırkçılık, nefret, intikam alma veya silahlı direniş çağrısını içeren bir ifadenin bulunmadığını tespit etmiştir. Mahkemeye göre kamu otoriteleri veya toplumun bir kesimi için hoş olmayan düşüncelere şiddeti teşvik etmediği, terör eylemlerini haklı göstermediği ve nefret duygusunun oluşmasını desteklemediği sürece sınırlama getirilemez.

Kovuşturmanın ertelenmesi kararı verilmiş olsa bile kovuşturmayaya tabi tutulma ve yeniden cezalandırılma riskinin devam etmesi nedeniyle başvurunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin hedeflenen meşru amaca uygun bir sınırlama olarak nitelendirilemeyeceğini vurgulayan Mahkeme, anılan sınırlamanın demokratik toplum düzeninde gerekli olmadığına ve Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

4- Ali Rıza ÜÇER Kararı (B. No: 2013/8598)

Somut olayda Mahkeme, başvurunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin “başkalarının şöhret veya haklarının korunması”na yönelik önlemlerin bir parçası olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, demokratik bir toplumda başvurunun ifade özgürlüğü ile başkalarının şöhret veya haklarının korunması arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 2.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, radyasyon onkolojisi uzmanı olup aynı zamanda Tıp Kurumu Derneğinin genel sekreterliğini yürütmektedir.

2008 yılı Haziran ayında, kamuoyunda Ankara ilinin içme suyunda arsenik miktarına ilişkin bir tartışma başlamış ve başvuru, üyesi bulunduğu derneğin İnternet sitesinde başka bir uzman ile birlikte üç ayrı basın açıklaması yayımlamış, devam eden tarihlerde bazı basın ve yayın organlarında bu durum ayrıca haber konusu yapılmıştır.

Söz konusu basın açıklamasında yer alan ifadelerin, kendisine hakaret niteliğinde olduğu iddiasıyla Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından başvuru aleyhine tazminat davası açılmıştır. Sulh Hukuk Mahkemesi, davanın kısmen kabulüyle, 750 TL manevi tazminatın başvuru ve diğer davalılardan ayrı ayrı alınarak davacıya ödenmesine karar vermiştir. Başvuru, miktar itibarıyla kesin hüküm niteliğinde olan bu karara karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvuru; basın açıklamasının tamamen bilimsel verilere dayanarak hazırlandığını, arsenik maddesinin kanserle olan ilişkisinin sağlam kaynaklara dayanılarak incelendiğini ve Ankara ilinin içme suyunda bu riskin mevcut olduğunun değerlendirildiğini, dava konusu basın açıklamasında davacının kişilik haklarına herhangi bir saldırıda bulunulmadığını, Ankara iline getirilen Kızılırmak suyunun niteliklerini kamuoyuna açıklamanın hukuka aykırı bir yanı bulunmadığını, basın açıklamasın-

da dile getirdiği düşüncelerden dolayı tazminata mahkûm edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasının ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmediğini, hem gerçek hem de tüzel kişiler için geçerli olan ifade özgürlüğünün siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına aldığını belirtmiştir. Mahkeme, ayrıca açıklanan ve yayılan bir düşüncenin içeriğinden hareket edilerek kişiler ve toplum açısından *"değerli-değersiz"* veya *"yararlı-yararsız"* biçiminde ayrıştırılmasının sübjektif unsurlar ihtiva edeceğini, bu değerlendirmelerden hareketle ifade özgürlüğü alanının belirlenmeye çalışılmasının bu özgürlüğün keyfi biçimde sınırlandırılması sonucunu doğurabileceğini vurgulamıştır. Mahkemeye göre ifade özgürlüğü, başkaları açısından *"değersiz"* veya *"yararsız"* görülen düşüncelerin açıklanması ve yayılması özgürlüğünü de içermektedir.

Somut olayda Mahkeme, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin *"başkalarının şöhret veya haklarının korunması"*na yönelik önlemlerin bir parçası olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, demokratik bir toplumda başvurucunun ifade özgürlüğü ile başkalarının şöhret veya haklarının korunması arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mahkemeye göre ifade özgürlüğü, büyük ölçüde eleştiri özgürlüğünün güvence altına alınmasını hedeflemektedir ve düşüncelerin açıklanması veya yayılması sırasında kullanılan ifadelerin sert olması doğal karşılanmalıdır. Öte yandan somut olaydaki gibi kamuoyunu yakından ilgilendiren meseleleri tartışma özgürlüğünün *"tüm demokratik sistemlerin temel ilkesi"* olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası, kamuyu ilgilendiren ifadelere yönelik pek az bir sınırlamaya yer vermektedir.

Başvurucu; üyesi olduğu Tıp Kurumu Derneği adına başka bir onkoloji uzmanı ile birlikte Ankara'nın içme suyuna ilişkin yayımlanan raporlar arasında çelişkiler bu-

Mahkemeye göre, kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda kuşku bulunmayan bir kamusal tartışmaya katılmak için bilimsel kesinliğin bir ölçüt olarak aranması, başvurucunun kamusal tartışmaya katılabilmesini olanaksız kılacağı gibi, açık bir toplumdan söz etmeyi de imkânsızlaştırır. Kamusal meselelerin tartışılmasına bilimsel kesinlik bulunmadığı düşüncesiyle yapılan müdahalelerin gerekçesi, ilgili ve yeterli bir gerekçe olarak kabul edilemez. Ayrıca bu tür yaptırımların kamusal tartışmayı zorlaştırma ve bireyleri caydırma etkisi bulunduğu hatırd tutulmalıdır.

lunmasını, yapılması gereken bazı analizlerin ise hiç yapılmamış olmasını eleştirmekte ve Ankara'da görülmesi muhtemel kronik hastalıklara dikkat çekmektedir.

Mahkemeye göre başvurunun eleştirileri Ankara Büyükşehir Belediyesinin faaliyetlerine ve belediye başkanı olan davacının açıklamalarına yöneliktir. Belediye başkanları kullandıkları kamu gücünden dolayı kendilerine yöneltilmiş en ağır eleştirileri bile hoşgörü ile karşılamak zorundadır. Sağlıklı bir demokrasi, kamu gücünü kullanan bir organın yalnızca yargı organları tarafından denetlenmesini değil aynı zamanda sivil toplum örgütleri, medya ve basın veya siyasi partiler gibi siyasal alanda yer alan diğer aktörlerce de denetlenmesini gerektirir.

Somut olayda bir tıp doktoru olan başvuru, yayımladığı basın açıklamasında Kızılmak suyunun kalitesine ilişkin şüphelerini kamuoyu ile paylaşmıştır. Başvurunun iddiaları bazı kuruluşların raporlarına dayanmakta, bu raporlara kıyasla çok düşük olan zararlı madde oranlarının nasıl düşürüldüğü sorgulanmaktadır. Davacının, başvurunun dayandığı raporların doğruluğuna ilişkin bir itirazı bulunmamaktadır. Başvurunun dayandığı raporların ibrazı başvurucudan istenebileceği gibi bilirkişi raporu aldırılması yoluna da gidilmesi mümkün bulunmaktadır.

Buna karşın İlk Derece Mahkemesi kararının özü, başvurunun iddialarının doğru olmadığı değil yeterince kesin olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Başka bir deyişle İlk Derece Mahkemesi, bir bilim insanı olan başvurunun kimi kuruluşlarca hazırlanan raporlara dayanarak belediyenin kamuoyuna açıkladığı su raporlarını sorgulayabilmesi için kendisine göre bilimsel kesinlik aramıştır.

Mahkemeye göre kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda kuşku bulunmayan bir kamusal tartışmaya katılmak için bilimsel kesinliğin bir ölçüt olarak aranması, başvurunun kamusal tartışmaya katılabilmesini olanaksız kılacağı gibi açık bir toplumdan söz etmeyi de imkânsızlaştırır. Kamusal meselelerin tartışılmasına bilimsel kesinlik bulunmadığı düşüncesiyle yapılan müdahalelerin gerekçesi, ilgili ve yeterli bir gerekçe olarak kabul edilemez. Ayrıca bu tür yaptırımların kamusal tartışmayı zorlaştırma ve bireyleri caydırma etkisi bulunduğu hatırd tutulmalıdır.

Mevcut başvuruda olduğu gibi toplumu yakından ilgilendiren meselelere ilişkin bilgilerin kamuoyu ile paylaşılmasında kamu yararı olduğunda kuşku bulunmadığını belirten Mahkeme, ayrıca kamu gücünü kullanan organlara ve siyasetçilere yöneltilen eleştirinin sınırının da özel kişilere göre daha fazla olduğunu, bu sebeplerle başvurunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varıldığını ifade etmiştir.

Somut olayda başvurucunun 750 TL tazminat ödemesine karar verilmiştir. Kamusal tartışmalara katılan bireylerin hafif bile olsa yaptırıma maruz kalma endişesi tartışmaları onların üzerinde caydırıcı bir etki doğurur. Kişilerin böyle bir etki altında, düşüncelerini açıklamaktan ve yaymaktan ileride imtina etme riski bulunmaktadır.

Mevcut başvuruda olduğu gibi toplumu yakından ilgilendiren meselelere ilişkin bilgilerin kamuoyu ile paylaşılmasında kamu yararı olduğunda kuşku bulunmadığını belirten Mahkeme, ayrıca kamu gücünü kullanan organlara ve siyasetçilere yöneltile eleştirinin sınırının da özel kişilere göre daha fazla olduğunu, bu sebeplerle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varıldığını ifade etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

5- Tansel ÇÖLAŞAN (B. No: 2014/6128)

Mahkeme, ifade özgürlüğünün, sınırlanabilir bir hak olduğunu ve Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabi olduğunu, ifade özgürlüğüne ilişkin 26. maddenin ikinci fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmemekle beraber temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütlerin göz önüne alınması gerektiğini, bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 7.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, Danıştay eski Başkanvekili ve Danıştay eski Başsavcısıdır. Emekliliğini müteakip 14.6.2010 tarihinde Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) Genel Kurulunca genel başkan seçilmiş ve bu görevine devam etmektedir.

Anayasa'nın 26. maddesini değiştiren Anayasa değişikliği, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edildikten sonra 10.9.2010 tarihinde referanduma sunulmuş ve halk oylaması sonucunda kabul edilmiştir. Söz konusu değişiklikte başta Anayasa Mahkemesi ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısı olmak üzere kamuoyunu yakından ilgilendiren bazı değişiklikler yapılmış Anayasa değişikliğine karşı çıkanlar ile değişikliği isteyenler arasında uzunca bir süre tartışmalar devam etmiştir.

Bu kapsamda başvuru da ADD Hatay Şubesi tarafından referandum tarihinden dokuz gün sonra 19/9/2010 tarihinde düzenlenen "Türkiye Nereye Gidiyor" başlıklı

panelde ADD Genel Başkanı sıfatıyla bir konuşma yapmıştır. Başvurucu, söz konusu konuşmada dinleyicileri, Türk milletinin bir ferdi olma sorumluluğunu yerine getirip getirmediğini düşünmeye çağırıştır. Başvurucuya göre önemli olan, emperyalizmin mevcut olduğu bir dünyada emir alarak mı yoksa bağımsız bir şekilde mi yaşandığıdır. Bu noktada başvurucu, herkesi Atatürk'ü ve onun, felsefesini yeniden düşünmeye davet etmektedir. Başvurucuya göre Cumhuriyetin kurucu felsefesi demokrasidir. Oysa bugün Türkiye gibi ülkelere dayatılan demokrasi içi boşaltılmış bir demokrasidir. Başvurucuya göre Türkiye'nin kurucu felsefesini bilmeyen kişiler iktidardadır. Başvurucu, konuşmasının bu noktasında daha sonra pek çok dava açılacak olan şu sözleri sarf etmiştir: *"Çözüm bizlerdedir. Yani sizlerdedir. Yani oylarımızdadır. O oylar bilinçliyse ne ala bilinçli olmayan yani %42'nin dışında olan oylar bana göre gaflet, delalet ve hıyanet içindedir. Hıyaneti hepimiz biliyoruz. Bizi sömürmek üzere kendi menfaatlerine göre buraya gelmiş olanları ben suçlamam. Onlar kendi ülkeleri için çalışıyorlar. Bizimkilerde kendi ülkeleri için çalışırlarsa o emperyalist güçlerin emrinde iş birlikçi olmazlar."*

Başvurucu ayrıca 20.9.2010 tarihinde, ulusal yayın yapan Haber Türk televizyonunda bir programa katılmış, söz konusu televizyon programında *"Eğitimli kesim hayır diyor, eğitimsiz kesim evet diyor."* ifadelerini kullanmıştır.

Başvurucunun referandumda *"evet"* oyu kullananlara ve dolayısıyla kendilerine hakaret ettiğini iddia eden milletvekilleri tarafından başvurucu aleyhine çeşitli tazminat davaları açılmıştır.

Başvurucunun yukarıda ifade edilen konuşmasında tırnak içinde alıntılanan sözleri ve referandumda *"evet"* oyu verenleri eğitimsiz olarak nitelendirmesi nedeniyle açılan davalar nedeniyle yapılan bireysel başvurulardan dördü mevcut başvuru ile birleştirilmiştir. Başvurucu hakkında açılan birinci ve ikinci tazminat davaları İlk Derece Mahkemelerince kabul edilerek başvurucu aleyhine tazminata hükmedilmiş, üçüncü dava ise İlk Derece Mahkemesince reddedilmiştir. Buna karşın Yargıtayca kararlar kınama kararı verilmesi gerektiğinden bahisle bozulmuştur. Daha sonra İlk Derece Mahkemeleri, Yargıtay bozma gerekçesinde belirtilen gerekçelerle davayı kabul ederek başvurunun kınanmasına karar vermiştir.

Başvurucu, bir toplantıda yaptığı konuşmada kullandığı sözler nedeniyle davacılara tazminat ödemesinin Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme; ifade özgürlüğünün sınırlanabilir bir hak olduğunu ve Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabi olduğunu, ifade özgürlüğüne ilişkin 26. maddenin ikinci fıkrasında sınırlama sebeplerine yer verilmemekle beraber temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 13. madde-

sindeki ölçütlerin göz önüne alınması gerektiğini, bu sebeple ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamaların denetiminin Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Somut olayda Mahkeme, başvurunun bir toplantıda sarf ettiği sözlerden dolayı aleyhine hükmedilen *"tecavüzünün kınanması"* kararında, demokratik bir toplumda, başvurunun ifade özgürlüğü ile başkalarının şöhret veya haklarının korunması arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi *" tarafların sıfatı, sarf edilen sözlerin niteliği, sözlerin söylendiği ortam, hedef alınan kitle ve potansiyel etkisi ile sözlerde davacı tarafın tek olarak hedef alınmayıp bir topluluğun içinde yer aldığı hususları dikkate alındığında "*tecavüzün kınanmasına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucuya göre ise başvuru konusu sözler referandumda *"evet"* oyu vermekle *"insanların düştüğü hatayı vurgulamak"* için söylenmiştir. Mahkemeye göre başvuru anılan sözleri, Anayasa değişikliği nedeniyle kendi bakış açısına göre ülkenin ve rejimin bulunduğu tehlikeli duruma dikkat çekmek için söylemiştir.

Kararda başvurunun referandum sonucunda Anayasa'da önemli ölçüde değişiklik yapılmış olmasına yönelik olarak sert ifadeler kullandığı, buna karşın Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin başvurunun dile getirdiği düşüncelerin ve sarf ettiği sözlerin bir bütün olarak davacıların şeref ve itibarlarına saldırı anlamı taşıdığına karar verdiği Dairenin, başvurunun asıl amacının davacıları küçük düşürmek olduğunu kabul etmesinin ancak başvurunun kullandığı kelimelere onun verdiği anlamın ötesinde anlamlar yüklemesi ile mümkün olduğu, başvurunun kullandığı ifadelerle onun verdiği anlamın ötesinde bir anlamın yüklenmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Başvurunun referandumda evet oyu kullananlara yönelik olarak dile getirdiği sözler nedeniyle aleyhine onlarca tazminat davası açıldığına, somut başvuruda, başvurunun beş kez kınanmasına karar verildiğine dikkat çeken Mahkeme; bu tür yaptırımların kamusal tartışmayı zorlaştırma ve bireyleri caydırma etkisi bulunduğu, kamusal tartışmalara katılan bireylerin hafif bile olsa yaptırıma maruz kalma endişesi taşımalarının onlar üzerinde kesintiye uğratici bir etki doğuracağına vurgu yapmıştır.

Ayrıca Mahkemeye göre mağdurun belirlenmesinin oldukça güç olduğu bu gibi sınır alanlarında belirli bir toplumsal kesime yönelik düşünce açıklamalarından dolayı o toplumsal kesimde bulunanların tamamının açtıkları davaların kabul edilmesinin de ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etkisi olacaktır. Kişilerin böyle bir etki

Başvurucunun dava konusu konuşmalarında Anayasa değişikliği referandumunu analiz etmesinin ve değişikliği eleştirmesinin genel olarak kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda kuşku bulunmadığını, hükümetlere ve siyasetçilere yöneltilen eleştirinin sınırının da diğer kişilere göre daha fazla olduğunu belirten Mahkeme, bu sebeplerle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin *“başkalarının şöhret ve haklarının”* korunması için demokratik bir toplumda gerekli bir müdahale olmadığı kanaatine varmış ve başvurucunun Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

altında düşüncelerini açıklamaktan ve yaymaktan ileride imtina etme riski bulunmaktadır.

Başvurucunun dava konusu konuşmalarında Anayasa değişikliği referandumunu analiz etmesinin ve değişikliği eleştirmesinin genel olarak kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda kuşku bulunmadığını, hükümetlere ve siyasetçilere yöneltilen eleştirinin sınırının da diğer kişilere göre daha fazla olduğunu belirten Mahkeme, bu sebeplerle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin *“başkalarının şöhret ve haklarının”* korunması için demokratik bir toplumda gerekli bir müdahale olmadığı kanaatine varmış ve başvurucunun Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

6- Radyo V.Y. A.Ş. Kararı (B. No: 2013/1429)

Mahkemeye göre ifade özgürlüğü, yalnızca düşünce ve kanaatlerin içeriğini değil; iletilme biçimlerini de koruma altına almaktadır. Bu bağlamda basılıp çoğaltılabilen kitle iletişim araçlarından farklı ve daha etkin bir konumda bulunan radyo ve televizyon yayınlarının, ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. İfade özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimi kapsamında sınırlanabilen bir hak olmakla birlikte *“radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanması”* ifade özgürlüğüne mahsus bir düzenleyici sınırlama biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat bu sınırlamanın da *“yayımların engellemek kaydıyla”* yapılabileceği Anayasa’da açıkça vurgulanmış bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 14.10.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, 1995 yılında RTÜK'e yaptığı başvuruyla ulusal karasal yayın lisansı (R1) talebi kaydedilen ve aynı tarihte yayına başlayan başvuru, 2000 ile 2002 yılları arasında yayına ara verdiği RTÜK'e bildirmiştir. RTÜK'ün 27.10.2008 tarihinde *"yayınlarına ara verdiği hâlde bir üst kurul kararı olmadan izinsiz yayına geçen kuruluşların, yargı kararları saklı kalmak kaydıyla yayınlarının durdurulması hususunda uyarılması ve yayına devam edenler hakkında ise yasal işlem başlatılması"* yönünde aldığı karara istinaden 11.11.2008 tarihli işlem ile başvurucunun yayınları durdurulmuştur.

Başvurucunun RTÜK işleminin iptali talebiyle açtığı dava, İdare Mahkemesince reddedilmiş; temyiz ve karar düzeltme aşamaları sonrasında anılan ret kararı kesinleşmiştir.

Başvurucu; yayınlara ara verildiğine ilişkin dilekçenin temsil yetkisi olmayan bir kişi tarafından RTÜK'e verildiğini, ülkedeki bütün radyoların 1995 yılında yapılan başvuruya dayanarak yayın yaptıklarını, geçen sürede hiçbir kuruluşa karasal ortamdaki radyo yayınları için lisans veya yayın izni verilmediğini, aynı şartlarda olan diğer bir radyo hakkında aynı Mahkemece olumlu karar verildiğini, bu şekilde çelişkili kararlar verilmesinin hukuki güvenlik ilkesini zedelediğini; RTÜK'ün, yayınlarına ara veren radyoların tekrar yayına başlayamayacaklarına ilişkin kararının kanuni dayanağının bulunmadığını, şirket sahibinin farklı dinî inançtan olması nedeniyle ayrımcı bir muameleye tabi tutulduğunu belirterek ifade özgürlüğü ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre ifade özgürlüğü, yalnızca düşünce ve kanaatlerin içeriğini değil; iletilme biçimlerini de koruma altına almaktadır. Bu bağlamda basılıp çoğaltılabilen kitle iletişim araçlarından farklı ve daha etkin bir konumda bulunan radyo ve televizyon yayınlarının ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. İfade özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimi kapsamında sınırlanabilen bir hak olmakla birlikte *"radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanması"* ifade özgürlüğüne mahsus bir düzenleyici sınırlama biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat bu sınırlamanın da *"yayımını engellemek kaydıyla"* yapılabileceği Anayasa'da açıkça vurgulanmış bulunmaktadır.

Başvurucunun *"yayınlarına ara veren"* radyo yayıncısı statüsünü dikkate alan Mahkeme, düzenleyici ve denetleyici merci olan RTÜK ile Derece Mahkemelerinin kararlarında belirtilen gerekçelerin *"ilgili ve yeterli"* olmadığını ve bu nedenle başvuruya konu müdahalenin öngörülen kamusal amacı gerçekleştirmeye uygun olmadığını belirlemiştir.

Somut olayda Mahkeme başvurusunun, 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak ulusal karasal lisans almak için başvurusunun bulunduğunu, 1995 yılında yayına başladığını ve 2000 ile 2002 yılları arasında yayınına ara verdiğini, geçen sürede idare tarafından frekans tahsisine ilişkin ihalelerin yapılamaması nedeniyle fiilî durumun bu şekilde devam ettiğini, mevcut hâliyle başvurusunun “*izin almadan yayın yapan*” değil, “*yayınlarına ara veren*” statüsünde bulunduğunu, benzer durumda olan başka yayın organları hakkında Danıştayın farklı kararlarının bulunmasının yanı sıra yukarıda belirtilen statülere göre farklı kararların verildiğinin de görüldüğünü tespit etmiştir.

Başvurucunun “*yayınlarına ara veren*” radyo yayıncısı statüsünü dikkate alan Mahkeme, düzenleyici ve denetleyici merci olan RTÜK ile Derece Mahkemelerinin kararlarında belirtilen gerekçelerin “*ilgili ve yeterli*” olmadığını ve bu nedenle başvuruya konu müdahalenin öngörülen kamusal amacı gerçekleştirmeye uygun olmadığını belirlemiştir.

Sonuç olarak başvuruya konu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılarak başvurusunun, Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

7- Ergun POYRAZ Kararı (B. No: 2013/8503)

Mahkeme ayrıca zorlayıcı nedenler olmadıkça siyasi ifadeye kısıtlama getirilmemesi gerektiğini kaydetmiş; sağlıklı bir demokraside, siyasal iktidarın yalnızca yasama organı veya yargı organları tarafından denetlenmesinin değil, aynı zamanda siyasal alanda yer alan diğer aktörlerce de denetlenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Siyasetçilerin diğer kişilerden farklı olarak her sözünü ve eylemini denetime bilerek açtığına, bu nedenle de eleştirilere daha geniş hoşgörü göstermek zorunda olduğuna dikkat çeken Mahkeme, siyasetçilerin daha hoşgörülü olmak zorunda kalmalarının Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen “*şöhret ve haklarının*” korunmayacağı anlamına da gelmeyeceğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 27.10.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru, “Musa’nın Gülü” isimli kitabındaki bazı değerlendirmeleri nedeniyle davacıya tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir.

Başvurucu, özetle davaya konu kitapta yer alan ifadelerin görünür gerçekliğe uy-

Siyasilere yönelik bilgilendirme ve eleştirilerin cezalandırılmasının “caydırıcı etki” doğurarak toplumdaki farklı seslerin susturulmasına yol açabileceğini ve cezalandırılma korkusunun, çoğulcu toplumun sürdürülebilmesine engel olabileceğini belirten Mahkeme, somut olayda başvurucunun tazminat ödemesine karar verilmesinin, demokratik toplum bakımından varlığı zorunlu olan eleştiri ortamına zarar verebileceğini ifade etmiştir.

gun olduğunu ve ifade ettiği düşüncelerinden dolayı cezalandırıldığını belirterek başka haklarıyla birlikte ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme konuyu, başvuru aleyhine tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğüne yönelik gerekli, meşru ve ölçülü bir müdahale olup olmadığı yönünden değerlendirmiştir. Her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğunu, ayrıca Anayasa’da ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirilmediğini belirten Mahkeme; açıklanan ve yayılan bir düşüncenin, içeriğinden hareketle “değerli-değersiz” veya “yararlı-yararsız” biçiminde ayrıştırılmasının bu özgürlüğün keyfi biçimde sınırlandırılması sonucunu doğurabileceğini ifade etmiştir.

Mahkeme ayrıca zorlayıcı nedenler olmadıkça siyasi ifadeye kısıtlama getirilmemesi gerektiğini kaydetmiş; sağlıklı bir demokraside, siyasal iktidarın yalnızca yasama organı veya yargı organları tarafından denetlenmesinin değil, aynı zamanda siyasal alanda yer alan diğer aktörlerce de denetlenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Siyasetçilerin diğer kişilerden farklı olarak her sözünü ve eylemini denetime bilerek açtığına, bu nedenle de eleştirilere daha geniş hoşgörü göstermek zorunda olduğuna dikkat çeken Mahkeme, siyasetçilerin daha hoşgörülü olmak zorunda kalmalarının Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen “şöhret ve haklarının” korunmayacağı anlamına da gelmeyeceğini belirtmiştir.

Mahkeme davada, kitapta yer alan iddiaların bir bütün olarak davacının şeref ve itibarına saldırı oluşturduğu yönünde karar verilmesinin ancak kitapta kullanılan kelimelere ve kapakta yer alan resme başvurucunun verdiği anlamın ötesinde anlamlar yüklenmesiyle mümkün olabildiğini belirtmiş; başvurucunun, dava konusu kitapta ülkenin en önemli siyasi aktörlerinden biri olan ve kitabın yayımlandığı tarihte dışişleri bakanı ve cumhurbaşkanı adayı olan davacı Abdullah Gül’ün hayatının bazı kesitleri ile ilişkilerini ve sözlerini analiz etmesinin genel olarak kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunu değerlendirmiştir.

Siyasilere yönelik bilgilendirme ve eleştirilerin cezalandırılmasının “caydırıcı etki” doğurarak toplumdaki farklı seslerin susturulmasına yol açabileceğini ve cezalandırılma korkusunun çoğulcu toplumun sürdürülebilmesine engel olabileceğini be-

lirten Mahkeme, somut olayda başvurucunun tazminat ödemesine karar verilmesinin, demokratik toplum bakımından varlığı zorunlu olan eleştiri ortamına zarar verebileceğini ifade etmiştir.

Sonuç olarak başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin, demokratik bir toplumda *“başkalarının şöhret ve haklarının”* korunması için gerekli olma koşulunu sağlamadığından Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

İ) BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

1- Bekir COŞKUN Kararı (B. No: 2014/12151)

Mahkemeye göre başvuruya konu yazı, olayların meydana geldiği tarihte basın ve yayın organlarında ve siyaset alanında devam eden tartışmaların bir parçası olarak kaleme alınmıştır. Başvurucu, mahkûmiyetine neden olan sözleri ile “Gezi olayları” olarak bilinen ve kamuoyu gündemini uzun süre meşgul etmiş, olaylardan sonra bazı şahısların kendilerince çevre sorunlarına dikkat çekmek için başlattığı şehir merdivenlerini boyama etkinliğine karşı bazı belediye yetkilileri ile bazı siyasilerin gösterdikleri tepkiyi esprili bir tarzda eleştirmektedir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 4.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvurucu, ülke genelinde günlük yayımlanan Cumhuriyet gazetesi yazarıdır. Başvurucu, gazetenin 4.7.2013 tarihli nüshasında İstanbul’da başlayıp yurt geneline yayılan merdiven boyama eylemlerini konu alan “*Boyalı Merdivenler*” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Söz konusu yazı nedeniyle başvurucu hakkında kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine hakaret suçunu işlediği iddiasıyla dava açılmıştır. Asliye Ceza Mahkemesi, başvurunun basın yoluyla hakaret suçundan cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir.

Başvurucu, köşe yazısında dile getirdiği düşüncelerden dolayı cezalandırılmasının ifade ve basın özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin birinci fıkralarının ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmediğini, hem gerçek hem de tüzel kişiler için geçerli olan ifade özgürlüğünün siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına aldığı belirtilmiştir.

Somut olayda başvurunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin “*başkalarının şöhret veya haklarının korunması*”na yönelik önlemlerin bir parçası olduğunu tespit eden Mahkeme, kendi görevinin demokratik bir toplumda başvurunun ifade özgürlüğü ile başkalarının şöhret veya haklarının korunması arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmek olduğunu ifade etmiştir.

Başvuruya konu köşe yazısının yayımlanmasından önce 2013 yılı Haziran ayında kamuoyunda “Gezi olayları” olarak bilinen toplumsal olayların meydana geldiğini hatırlatan Mahkeme, bu olayların ardından çevre bilincini artırmak iddiasıyla Türkiye’nin değişik yerlerinde merdiven boyama eylemlerinin başladığını, olayların

Mahkeme, ifade özgürlüğünün büyük ölçüde eleştiri özgürlüğünü güvence altına aldığını ve bu nedenle de düşüncelerin açıklanması ve yayılması sırasında kullanılan ifadelerin sert olmasının doğal karşılanması gerektiğini, öte yandan siyasi tartışma özgürlüğünün “tüm demokratik sistemlerin temel ilkesi” olduğunu vurgulamıştır.

geçtiği tarihte “gökkuşağı eylemi” olarak da ifade edilen merdiven boyama eylemine bazı belediyelerin müsaade etmediğini ve farklı renklere boyanan merdivenleri eski hâline getirdiklerini ifade etmiştir.

Mahkemeye göre başvuruya konu yazı, olayların meydana geldiği tarihte basın ve yayın organlarında ve siyaset alanında devam eden tartışmaların bir parçası olarak kaleme alınmıştır. Başvurucu, mahkûmiyetine neden olan sözleri ile “Gezi olayları” olarak bilinen ve kamuoyu gündemini uzun süre meşgul etmiş, olaylardan sonra bazı şahısların kendilerince çevre sorunlarına dikkat çekmek için başlattığı şehir merdivenlerini boyama etkinliğine karşı bazı belediye yetkilileri ile bazı siyasilerin gösterdikleri tepkiyi esprili bir tarzda eleştirmektedir. Daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul salonunun renklerinin ve özellikle koltukların kırmızı renginin milletvekillerinin ruh durumunu bozduğu yönünde basında çıkan haberlere gönderme yapan başvurucu, rengârenk bir çevrenin siyasiler tarafından hoş karşılanmamasını eleştirmektedir.

Mahkeme, ifade özgürlüğünün büyük ölçüde eleştiri özgürlüğünü güvence altına aldığını ve bu nedenle de düşüncelerin açıklanması ve yayılması sırasında kullanılan ifadelerin sert olmasının doğal karşılanması gerektiğini, öte yandan siyasi tartışma özgürlüğünün “tüm demokratik sistemlerin temel ilkesi” olduğunu vurgulamıştır.

Bu kapsamda kamu otoritelerinin kullandıkları kamu gücünden dolayı kendilerine yöneltilmiş en ağır eleştirileri bile hoşgörü ile karşılamak zorunda olduklarını belirten Mahkemeye göre sağlıklı bir demokrasi, kamu otoritelerinin yalnızca yasama organı veya yargı organları tarafından denetlenmesini değil; aynı zamanda sivil toplum örgütleri, medya ve basın veya siyasi partiler gibi siyasal alanda yer alan diğer aktörlerce de denetlenmesini gerektirmektedir. Aynı şekilde siyasetçilere yönelik eleştirilerin kabul edilebilirlik sınırları, diğer kişilere yönelik eleştiri sınırına göre daha geniştir. Bir siyasetçi diğer kişilerden farklı olarak, her sözünü ve eylemini bilerek halkın ve aynı zamanda diğer siyasetçilerin denetimine açar; bu nedenle de eleştirilere daha geniş hoşgörü göstermek zorundadır. Bu sebeplerle zorlayıcı nedenler olmadıkça siyasi ifadeye kısıtlama getirilmemesi gerekmektedir.

Mahkemeye göre ayrıca kurulan hükmün açıklanması geri bırakılarak başvurucu hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilmişse de bir yazar

olan başvurunun bu süre içinde cezasının infaz edilmesi riski her zaman bulunmaktadır. Yaptırıma maruz kalma endişesinin kişiler üzerinde kesintiye uğratici bir etkisi vardır ve sonunda kişi denetim süresini yeni bir mahkûmiyet almadan geçirse bile kişinin bu etki altında ileride düşünce açıklamalarından veya basın faaliyetlerini yapmaktan imtina etme riski bulunmaktadır.

Sonuç olarak “başkalarının şöhret ve haklarının korunması” amacıyla başvurunun ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli olmadığını belirten Mahkeme, Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Medya Gündem Dijital Gündem Yay. Tic. A.Ş. Kararı (B. No: 2013/2623)

İnternet haberciliğinin basının temel işlevi olan “gözetleyici” görevini yerine getirdiği sürece basın özgürlüğü kapsamında kabul edilebileceği değerlendirilmesini yapan Mahkeme, başvuruya konu haberin bu işlevi yerine getirdiğini, bu nedenle başvurunun yayımladığı habere erişimin engellenmesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale oluşturduğunu vurgulamış, söz konusu yazıda Şirket hisselerinin fiyatlarındaki azalmaların şüpheli bulunduğu ifade edilmesinin keyfi kişisel saldırı oluşturacak kaba hakaret olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 11.11.2015 tarihinde verilen karara konu olayda 6.12.2012 tarihinde “borsagundem.com” alan adı ile yayın yapan İnternet sitesinde yayımlanan bir haberde, hisseleri borsaya kote edilmiş olan bir şirket ile aracılık hizmetleri yürüten başka bir şirketin ilişkileri ele alınmıştır. Söz konusu Şirket ve Şirketin yönetim kurulu başkanının başvurusu üzerine 13.2.2012 tarihli kararla haberin yayından kaldırılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu, anılan haberin yayından kaldırılması kararının Anayasa’nın 36. maddesinde korunan adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini, sadece müşteki Şirketin yaptığı açıklamalarda yer alan veri ve bilgilere dayalı olarak değerlendirme yapıldığını; içeriğin Şirketin geleceğini, dolayısıyla yatırımcıları yakından ilgilendirdiği için haber niteliği taşıdığını; habere erişimin engellenmesinin Anayasa’nın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğünün ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüş, ihlale neden olan kararın kaldırılarak İlk Derece Mahkemesince yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir.

Herhangi bir gerekçeye dayanmaksızın kamuoyunu yakından ilgilendiren görüşlerin yayılması olanağının ortadan kaldırılmasının “sansür” anlamına geldiğini belirten Mahkeme, başvuruya konu yazının toplumu yakından ilgilendiren ve kamu yararı bulunan ticari ifadeler içerdiğini vurgulamış ve yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı kanaatine varmıştır.

Mahkeme, demokratik toplum düzeninin gerekleri açısından konunun değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak derece mahkemelerinin gerekçeli kararının ifade ve basın özgürlüklerine yönelik müdahaleyi haklı kılacak “*konuyla ilgili ve yeterli gerekçeler*” içermesi ve sınırlama amacı ile aracı arasında makul bir dengenin bulunması bakımından İlk Derece Mahkemesi kararının gerekçesinin yeterli olmadığı yönündeki şikâyetlerin kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

İnternet haberciliğinin basının temel işlevi olan “*gözetleyici*” görevini yerine getirdiği sürece basın özgürlüğü kapsamında kabul edilebileceği değerlendirmesini yapan Mahkeme, başvuruya konu haberin bu işlevi yerine getirdiğini, bu nedenle başvurucunun yayımladığı habere erişimin engellenmesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale oluşturduğunu vurgulamış, söz konusu yazıda Şirket hisselerinin fiyatlarındaki azalmaların şüpheli bulunduğu ifade edilmesinin keyfi kişisel saldırı oluşturacak kaba hakaret olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

İlk Derece Mahkemesi kararında, erişimin engellenmesi talebinde bulunan Şirket ve yönetim kurulu başkanından hangisinin kişilik haklarına müdahalede bulunduğu ve hangi iddia veya yorum nedeniyle içeriğin yayından çıkarılması kararının verildiği hususlarına açıklık getirilmediğini değerlendiren Mahkeme, müdahaleyi haklı kılacak “*konuyla ilgili ve yeterli gerekçe*” bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Öte yandan herhangi bir gerekçeye dayanmaksızın kamuoyunu yakından ilgilendiren görüşlerin yayılması olanağının ortadan kaldırılmasının “*sansür*” anlamına geldiğini belirten Mahkeme, başvuruya konu yazının toplumu yakından ilgilendiren ve kamu yararı bulunan ticari ifadeler içerdiğini vurgulamış ve yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı kanaatine varmıştır.

Sonuç olarak Anayasa’nın 26. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile Anayasa’nın 28. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir.

J) TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ DÜZENLEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Ali Rıza ÖZER ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/3924)

Kötü muamele yasağı iddialarını, toplantı ve gösteri yürüyüşleri temelinde, yasağın maddi ve usul boyutu ile inceleyen Mahkeme, barışçıl nitelikte olmayan toplumsal olaylarda kolluğun sadece kaçınılmaz ve aşırı olmamak kaydıyla güç kullanabileceğini, kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmanın, zorunlu hâle gelmedikçe kötü muamele yasağının maddi boyutunu ihlal edebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca toplumsal olaylarda biber gazının kullanılmasının tek başına kötü muamele yasağının ihlalini oluşturmayacağını da ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 6.1.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, öğretmen veya eğitim müfettişi olan ve eğitim alanında görev yapan kamu çalışanlarının örgütlendiği Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasının İzmir Şubesine üye olan başvuruçular, eğitim sisteminde değişiklikler getiren ve kamuoyunda “4+4+4 kanun teklifi” olarak bilinen “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”nin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşmelerinin başlaması üzerine itirazlarını duyurmak için 28-29 Mart 2012 tarihlerinde Ankara’da yapılacak toplantıya katılmak istemişlerdir. Güvenlik güçleri tarafından engellenmeleri üzerine bu engellemeyi ve anılan kanun teklifini protesto etmek için başvuruçuların da dâhil olduğu grup 27-28 Mart 2012 tarihlerinde İzmir’de basın açıklaması yapmış ve gösteri yürüyüşü düzenlemiştir. Bu toplantı ve gösteri yürüyüşüne polisin müdahalesi sırasında başvuruçular yaralanmışlardır. Cumhuriyet Başsavcılığınca, güvenlik güçlerinin müdahalesinin yasal zor kullanma yetkisi kapsamında kaldığı değerlendirilerek güvenlik güçleri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

Öte yandan bazı başvuruçular hakkında 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’na muhalefet suçundan açılan davada ceza verilmesine yer olmadığına, görevi yaptırmamak için direnme suçundan açılan davada ise beraatlerine karar verilmiştir.

Başvuruçular, eğitim sisteminde getirilen değişikliklere yönelik itirazlarını ifade edebilmek için Ankara’da yapılacak basın açıklaması ve gösteri yürüyüşüne katılmalarının engellenmesinin (birinci eylem) ve bunu protesto etmek için yaptıkları gösteri yürüyüşünde kolluğun orantısız güç kullanmasının (ikinci eylem) ifade özgürlüklerini, kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Kötü muamele yasağı iddialarını, toplantı ve gösteri yürüyüşleri temelinde yasağın maddi ve usul boyutu ile inceleyen Mahkeme, barışçıl nitelikte olmayan toplumsal olaylarda kolluğun sadece kaçınılmaz ve aşırı olmamak kaydıyla güç kullanabileceğini, kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurma, zorunlu hâle gelmedikçe kötü muamele yasağının maddi boyutunu ihlal edebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca toplumsal olaylarda biber gazının kullanılmasının tek başına kötü muamele yasağının ihlalini oluşturmayacağını da ifade etmiştir.

Kötü muamele yasağının usul boyutu kapsamında yapılan değerlendirmede ise Mahkeme yürütülecek ceza soruşturmalarının sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olması gerektiğini, soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için ise soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerektiğini vurgulamıştır.

Bu kapsamda Mahkeme; eğitim sisteminde getirilen değişikliklere yönelik itirazların ifade edilebilmesi için Ankara'da yapılacak basın açıklaması ve gösteri yürüyüşüne katılımın engellenmesinin protesto edilmesi amacıyla yapılan gösteri yürüyüşü sırasında kolluğun güç kullanması (ikinci eylem) biçimindeki eylem nedeniyle başvuru Ali Rıza Özer yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutu itibarıyla ihlal edildiğine; başvuru Orhan Bayram, Veli İmrak ve Özcan Çetin yönünden ise kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutu itibarıyla ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden yaptığı değerlendirmede

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden yaptığı değerlendirmede ise Mahkeme, hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzen aleyhine olan ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirleri, toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme imkânının bireylere sunulması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 34. maddesinin, fikirlerin silahlı ve saldırsız, başka bir ifadeyle barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesini temin için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına aldığını belirten Mahkeme, toplanma hakkının amacının şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunması olduğunu vurgulamıştır. Kararda toplumsal olaylara biber gazı ile müdahale edilirken yaş, gebelik veya kronik rahatsızlıkları nedeniyle biber gazından beklenenden daha fazla etkilenebilecek kişilerin gazın kullanımından önce uyarılmalarının önemli olduğu da belirtmiştir.

ise Mahkeme, hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda mevcut düzen aleyhine olan ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirleri, toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme imkânının bireylere sunulması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 34. maddesinin fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifadeyle barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesini temin için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına aldığını belirten Mahkeme, toplanma hakkının amacının şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunması olduğunu vurgulamıştır. Kararda toplumsal olaylara biber gazı ile müdahale edilirken yaş, gebelik veya kronik rahatsızlıkları nedeniyle biber gazından beklenenden daha fazla etkilenebilecek kişilerin gazın kullanımından önce uyarılmalarının önemli olduğu da belirtmiştir.

Başvuru konusu olayları eğitim sisteminde getirilen değişikliklere yönelik itirazların ifade edilebilmesi için Ankara'da yapılacak basın açıklaması ve gösteri yürüyüşüne katılımın engellenmesi (birinci eylem) ve bunun protesto edilmesi amacıyla yapılan gösteri yürüyüşünde kolluğun güç kullanması (ikinci eylem) biçiminde olmak üzere iki olay temelinde inceleyen Mahkeme, başvuru-ucuların katıldığı birinci eylem açısından başvuru-ucuların tamamının Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine; başvuru-ucuların katıldığı ikinci eylem açısından, başvuru-ucu Orhan Bayram yönünden başvuru-ucunun şiddet içeren hareketlerine karşı yapılan müdahalenin orantılı olduğu gerekçesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine, diğer başvuru-ucular yönünden ise haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Osman ERBİL Kararı (B. No: 2013/2394)

Mahkemeye göre Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu hak, Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde elzem olan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, korunmasını ve yayılmasını güvence altına almaktadır.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 25.3.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru-ucu, İşçi Partisi ve Aydınlık gazetesinin bazı yöneticilerinin

gözüaltına alınmasını protesto etmek amacıyla yirmi dört kişilik bir grupta birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçiliği önünde basın açıklaması yapmak istemiştir.

Polis, gruba yasa dışı bir gösteri yapıldığı ve dağılmaları gerektiği; aksi takdirde haklarında yasal işlem uygulanacağı yönünde ikazda bulunmuştur. Buna karşı gruptan bazı kişiler *"Biz istediğimiz yerde eylem yaparız. Kanun bize önceden izin almadan istediğimiz yerde eylem yapabilme hakkı veriyor, bu yüzden burada eylememize devam edeceğiz."* şeklinde cevap vermiş ve gruptakiler kendi isteğiyle oradan ayrılmamışlardır.

Polisin müdahalesi sonrasında başvuruçunun da aralarında olduğu yirmi üç kişi gözüaltına alınmış ve başvuruçu ertesi gün Cumhuriyet Savcılığınca serbest bırakılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca başvuruçu ve diğer kişiler hakkında 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamında ceza davası açılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda Asliye Ceza Mahkemesi, başvuruçunun 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrası uyarınca hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir.

Başvuruçu Aydınlik gazetesi ve üyesi olduğu İşçi Partisinin yöneticilerinin gözüaltına alınmasını protesto etmek için ABD Büyükelçiliği önünde basın açıklaması yapacakları sırada polisin müdahale ederek grubu dağıttığını ve gözüaltına alındığını, hakkında açılan kamu davası sonucunda hapis cezası aldığını ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini, grubun barışçıl amaçlarla bir araya geldiğini, polise karşı saldırı olmadığını belirterek barışçıl bir toplantı yapmalarının engellendiğini ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu hak, Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde elzem olan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, korunmasını ve yayılmasını güvence altına almaktadır.

Öte yandan çoğulculuk, hoşgörü ve başkalarının düşünce ve inançlarına saygı duymak demokratik toplumun vazgeçilmez özelliklerindendir. Çoğulcu demokrasilerde, çoğunluğun fikrinin her durumda üstün olduğu ileri sürülemeyeceği gibi azınlık veya muhalif fikirlerin korunması ve bunların ifade edilmesinin güvence altına alınması demokratik ilkelere saygının bir göstergesidir. Azınlıkta kalan fikirlerin, çoğunluğun nazarında kışkırtıcı veya rahatsız edici olması durumunda dahi korunarak

güvence altına alınması çoğulculuğun, açık fikirliliğin, hoşgörünün ve demokratik toplumun gereğidir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade özgürlüğü, demokratik toplumunun en temel değerleri arasındadır. Demokrasinin özünde açık bir tartışma ortamıyla sorunları çözebilme gücü yer almaktadır. Şiddete teşvik dışında toplantı ve ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler, yetkililerin eylemlerde kullanılan ifadeler ve bakış açılarını kabul edilemez olarak değerlendirdiği ya da eylemlerin yasa dışı olduğu durumlarda dahi demokrasiye zarar verebilir. Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin, toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla kendisini ifade edebilmesi imkânı sunulmalıdır.

Bu kapsamda Anayasa'nın 34. maddesi fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına aldığını belirten Mahkeme, kolektif bir şekilde kullanılan bu hakkın, düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşünceleri açıklama imkânı verdiğini; şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösterilerin barışçıl toplanma kavramı dışında kaldığını, bu çerçevede toplanma hakkının amacının şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunması olduğunu, bunun dışında toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir öneminin bulunmadığını ifade etmiştir.

Mahkeme ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin izin veya bildirim usulüne bağlanmasının, her türlü toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma

TBMM'nin çalışma düzeninin ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik makul sayılabilecek bu tür bir güvenlik bölgesi uygulamasının, her somut olay açısından bu amacı gerçekleştirmek için ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, şekli bir yaklaşımla, sadece yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle gösteri veya toplantıya müdahale edilmesinin tek başına haklı görülemeyeceğini, müdahale gerekçelerinin olayın somut koşulları çerçevesinde *"ilgili ve yeterli"* olması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme ayrıca, barışçıl bir gösteri nedeniyle cezai yaptırım tehdidi altında bulunmanın kural olarak meşru amaçları gerçekleştirmek için gerekli önlemler ile barışçıl toplanma hakkı arasındaki dengeyi sağladığının söylenemeyeceğini belirtmiştir.

imkânı sağlamak amacına yöneldiği sürece kural olarak hakkın özüne dokunmayacağı vurgulanmıştır.

Başvuru konusu olayda başvurucunun içinde bulunduğu grup, 2911 sayılı Kanun'un 10. maddesi gereğince kırk sekiz saat önceden bildirimde bulunmadan ve aynı Kanun'un 22. maddesine aykırı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) bir kilometre mesafedeki alan içinde bulunan ABD Büyükelçiliğinin önünde toplanmıştır.

TBMM'nin çalışma düzeninin ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik makul sayılabilecek bu tür bir güvenlik bölgesi uygulamasının her somut olay açısından bu amacı gerçekleştirmek için ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, şekli bir yaklaşımla sadece yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle gösteri veya toplantıya müdahale edilmesinin tek başına haklı görülemeyeceğini, müdahale gerekçelerinin olayın somut koşulları çerçevesinde *"ilgili ve yeterli"* olması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme ayrıca barışçıl bir gösteri nedeniyle cezai yaptırım tehdidi altında bulunmanın kural olarak meşru amaçları gerçekleştirmek için gerekli önlemler ile barışçıl toplanma hakkı arasındaki dengeyi sağladığının söylenemeyeceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak başvurucunun katıldığı basın açıklamasının kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle sonlandırılmasının ve bu eylem nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilmesi şeklindeki müdahalenin, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş olsa dahi, Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında *"demokratik bir toplumda gerekli"* ve *"ölçülü"* olmadığına hükmeden Mahkeme, Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

K) SEÇME, SEÇİLME, SİYASİ FAALİYETTE BULUNMA VE SİYASİ ÖRGÜTLENME HAKLARINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Metin BAYYAR ve Halkın Kurtuluş Partisi Kararı (B. No: 2014/15220)

Mahkeme, siyasi örgütlenme özgürlüğünün Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanı içinde olduğu ve konu bakımından Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun yetkisi kapsamında kaldığını belirledikten sonra başvuruya konu idari para cezası nedeniyle başvuruçuların siyasi örgütlenme özgürlüğünün doğrudan etkilendiğine ve iki başvuruçu yönünden de bir kabul edilemezlik nedeni bulunmadığına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 4.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçu Metin Bayyar, yasal olarak kurulmuş ve faaliyet gösteren bir siyasi parti olan diğer başvuruçu Halkın Kurtuluş Partisinin Bartın İl Teşkilatı yönetim kurulu başkanıdır. Başvuruçu Metin Bayyar hakkında 4.11.2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde öngörülen “*genel kurulu süresinde toplantıya çağırma, genel kurul toplantılarını kanun ve tüzük hükümlerine aykırı olarak veya dernek merkezinin bulunduğu veya tüzüğünde belirtilen yer dışında yapma*” yükümlülüğünü yerine getirmediğinden bahisle anılan Kanun'un 33. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Valilik tarafından idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucunun söz konusu idari para cezasına karşı yaptığı itiraz da Sulh Ceza Hâkimliği tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

Başvuruçular il kongresini yapmak için yeterli üye sayısına henüz ulaşamadığını, ayrıca ilgili mevzuatta il kongresinin yapılmaması hâlinde sorumlular hakkında idari para cezası uygulanacağına dair bir hüküm bulunmadığını belirterek başvuruçu Metin Bayyar hakkında uygulanan söz konusu idari para cezası nedeniyle siyasi örgütlenme ve ifade özgürlükleri ile “*suç ve cezaların kanuniliği*” ilkesinin, idari para cezasını uygulayan idare tarafından savunmalarının alınmaması nedeniyle ise adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, anılan iddiaların özünün siyasi örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olduğunu dolayısıyla inceleme ve değerlendirmenin bu çerçevede yapılmasına karar vermiştir.

Mahkeme, siyasi örgütlenme özgürlüğünün Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları

Başvurunun esası hakkındaki değerlendirmede, başvuru Metin Bayyar hakkında uygulanan idari para cezasının, başvuru siyasi örgütlenme özgürlüğüne bir müdahale oluşturduğu kabul edilmiştir. Müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı hakkında ise idari para cezasını uygulayacak yetkili otorite bakımından kanunda yeterli açıklıkta bir hükmün bulunmadığına vurgu yapılmıştır.

Sözleşmesi'nin ortak koruma alanı içinde olduğu ve konu bakımından Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun yetkisi kapsamında kaldığını belirledikten sonra, başvuruya konu idari para cezası nedeniyle başvuru siyasi örgütlenme özgürlüğünün doğrudan etkilendiğine ve iki başvuru yönünden de bir kabul edilemezlik nedeni bulunmadığına karar vermiştir.

Siyasi partilerin çoğulcu demokrasiler açısından vazgeçilemez niteliğine değinen Mahkeme, siyasi partilerle ilgili düzenlemeler konusunda Venedik Komisyonunun konuyla ilgili ilkelerine atıf yapmıştır.

Başvurunun esası hakkındaki değerlendirmede, başvuru Metin Bayyar hakkında uygulanan idari para cezasının başvuru siyasi örgütlenme özgürlüğüne bir müdahale oluşturduğu kabul edilmiştir. Müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı hakkında ise idari para cezasını uygulayacak yetkili otorite bakımından kanunda yeterli açıklıkta bir hükmün bulunmadığına vurgu yapılmıştır.

Sonuç olarak başvuru siyasi örgütlenme özgürlüğüne yapılan müdahalenin "kanunilik" şartını karşılamadığını belirten Mahkeme, Anayasa'nın 68. maddesinde güvence altına alınan siyasi örgütlenme özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

2- Atila SERTEL ve Oğuz OYAN Kararları (B. No: 2015/6723, 2015/8818)

Mahkeme, Anayasa'nın 79. maddesinde yer alan “Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz” şeklindeki hükmün “... Yüksek Seçim Kurulu kararlarının kesinliği ve bunlara uyulması tereddütle-re yol açtığından bu maddeye Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağı esası getirilmiştir.” biçimindeki gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde Anayasa koyucunun, YSK kararları aleyhine Anayasa Mahkemesi dâhil başka bir mercie başvurulmamasını amaçladığı sonucuna varmıştır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 14.7.2015 tarihinde verilen kararlara konu olaylarda Başvurucu Atila Sertel, 7 Haziran 2015 tarihindeki 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi için Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından İzmir 2 No.lu Seçim Çevresinde 6. sıradan milletvekili adayı gösterilmiştir. Başvurucunun Basın İlan Kurumu genel kurul üyeliğinden, İzmir Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Gazeteciler Federasyonu başkanlıklarından süresi içinde istifa etmemesi nedeniyle milletvekili adayı olamayacağına dair şikâyet üzerine Yüksek Seçim Kurulu (YSK), Basın İlan Kurumu genel kurul üyeliğinin kamu görevi olduğunu kabul ederek başvurucunun adaylığını iptal etmiştir. Anılan karara yapılan itiraz yine YSK tarafından reddedilmiştir.

Başvuru tarihinde CHP İzmir milletvekili olan Başvurucu Oğuz Oyan, YSK'ya başvurarak 7 Haziran 2015 tarihinde yapılacak olan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesi Cumhurbaşkanı'nın çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda yer alan yorumların, görevini tarafsızlıkla yerine getirme sorumluluğuna aykırı olduğunu ve bu konuşmaların yayımlanmasının seçim sürecinde uyulması istenen yayın ilkelerine ve yayın adaletine ters düştüğünü, seçim hukukunun gerektirdiği eşitlik, serbestlik ve dürüstlük ilkelerine aykırılık teşkil ettiğini belirterek konuşmaların seçim sürecine ve vatandaşın oyuna herhangi bir şekilde tesir edecek kısımlarına radyo ve televizyon yayınlarında yer verilmemesini talep etmiştir. YSK başvurucunun talebini reddetmiştir.

Başvurucu Atila Sertel, Basın İlan Kurumu genel kurul üyeliğinin kamu görevi kabul edilerek bu görevden ayrılmaması nedeniyle milletvekili adaylığının YSK tarafından iptal edilmesinin seçilme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu Oğuz Oyan, 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesinde Cumhurbaşkanı'nın konuşmalarında ifade ettiği düşünceler ve yorumların cumhurbaşkanının tarafsızlığına aykırı olması nedeniyle basında yer almaması gerektiğine ilişkin talebin YSK tarafından yetkisi olmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin seçme, seçilme ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, her iki başvuruyu da 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında belirtilen Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvurunun konusu olamayacağı ve Anayasa'nın 79. maddesinde yer alan YSK kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağı yönündeki hükümler ışığında değerlendirmiştir.

Mahkeme, bu kapsamda Anayasa'nın 79. maddesinde yer alan "*Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.*" şeklindeki hükmün "...*Yüksek Seçim Kurulu kararlarının kesinliği ve bunlara uyulması tereddütlere yol açtığından bu maddeye Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağı esası getirilmiştir.*" biçimindeki gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde Anayasa koyucunu, YSK kararları aleyhine Anayasa Mahkemesi dâhil başka bir mercie başvurulmamasını amaçladığı sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak başvuruların Anayasa'nın yargısal denetim dışında bıraktığı bir işleme karşı yapıldığı kanaatine ulaşan Mahkeme, konu bakımından yetkisizlik nedeniyle başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

3- Büyük Birlik Partisi ve Saadet Partisi Kararı (B. No: 2014/8843)

Mahkeme, 2820 sayılı Kanun'un ek 1. maddesi ile getirilen hazine yardımıdan yararlanmak için %3 oranında oy alma şartının, bir sınır belirlenmesi yoluyla seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunu belirtmiştir. Ancak asgari bir sınır konulmaması durumunda alınan her oyun devlet yardımı temelinde bir gelir kapısı olarak değerlendirilerek siyasi parti sayısını önemli ölçüde artıracığına dikkat çeken Mahkemeye göre, devlet yardımına ilişkin yapılan bir düzenlemede siyasi partilerin demokratik çoğulculuğu güçlendirme fonksiyonu ile aşırı ve işlemez bir parti enflasyonunun dengelenmesi beklenir. Başka bir ifadeyle ölçülü bir sınırın belirlenmesi, seçilme hakkının etkinliğinin sağlanması için gereklidir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 10.12.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan 24. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde başvuru Büyük Birlik Partisi geçerli oyların %0,75'ini, diğer başvuru Saadet Partisi ise geçerli oyların %1,26'sını almıştır. 2.3.2014 tarihli ve 6529 sayılı Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ek 1. maddesinde yapılan değişiklik sonucunda siyasi partilerin devlet yardımı alabilmeleri için milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların %7'sinden fazla oy oranına ulaşma şartı, %3'e indirilmiştir. Başvurunun incelendiği tarihten önce 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde başvuru siyasi partiler seçim ittifakı yaparak Saadet Partisi çatısı altında %2,06 oranında 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan 26. Dönem Milletvekili Genel Seçiminde ise Büyük Birlik Partisi %0,53, Saadet Partisi %0,68 oranında oy almıştır.

Başvurucular Anayasa'nın 68. maddesinde siyasi partilere yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapılacağı hususunun düzenlendiğini, seçim barajını geçemeyen siyasi partilere devlet yardımı yapılmamasının adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı olduğunu, bu durumun siyasi partiler arasında fırsat eşitsizliği yarattığını, devlet yardımı alınabilmesi için %3 oy alma koşulu getiren kuralın 2015 yılında yapılacak seçimlerde de uygulanmasının kuvvetle muhtemel olduğunu, dolayısıyla Anayasa'da yer alan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, konuyu çoğulcu demokrasinin gerekleri bakımından ele almış siyasi partilerin demokrasilerdeki önemli rolüne ve serbest seçim hakkı, seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma haklarının pratikte ve etkili biçimde uygulanması gereğine dikkat çekmiştir. Mahkemeye göre seçimlere katılarak millî iradenin oluşmasını sağlamayı temel hak ve ödev olarak üstlenen siyasi partilere çok partili demokratik düzenin gerekli kıldığı ölçüde devletçe yardım yapılması, onları paraca güçlü kişi ve kuruluşların etki ve baskısı altına düşme tehlikesinden koruyacaktır.

Mahkeme, bu bağlamda 2820 sayılı Kanun'un ek 1. maddesi ile getirilen Hazine yardımından yararlanmak için %3 oranında oy alma şartının, bir sınır belirlenmesi yoluyla seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunu belirtmiştir. Ancak asgari bir sınır konulmaması durumunda alınan her oyun devlet yardımı temelinde bir gelir kapısı olarak değerlendirilerek siyasi parti sayısını önemli ölçüde artıracığına dikkat çeken Mahkemeye göre devlet yardımına ilişkin yapılan bir düzenlemede, siyasi partilerin demokratik çoğulculuğu güçlendirme fonksiyonu ile aşırı ve işlemez bir parti enflasyonunun dengelenmesi beklenir. Başka bir ifadeyle ölçülü bir sınırın belirlenmesi, seçilme hakkının etkinliğinin sağlanması için gereklidir.

Öte yandan siyasi partilerin tek gelir kaynağı, doğrudan yapılan devlet yardımı de-

ğildir. Bunun dışında 2820 sayılı Kanun'un 61. maddesinde belirtildiği üzere siyasi partilerin başka gelir kaynakları da bulunmaktadır. Mahkeme, ayrıca sadece %10 ülke barajını aşarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen partilere hazine yardımı yapılması yoluna gidilmediğini, hazine yardımı yapılabilmesi için bu oranın çok altında olan %3 düzeyinde bir sınırın uygulanmasının seçilme hakkına ölçülü bir müdahale olduğunu değerlendirmiştir.

Sonuç olarak Mahkemece, 24., 25. ve 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri'nde %3 sınırını aşamayan başvuruçuların hazine yardımı alamaması nedeniyle Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

L) SENDİKA HAKKI İLE MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Kristal - İş Sendikası Kararı (B. No: 2014/12166)

Mahkemeye göre sendika hakkı, çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirir ve örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönünü oluşturur. Grev hakkı, sendika üyelerinin çıkarlarının korunmasına hizmet eden en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir. Toplu iş sözleşmesi hakkı ise sendika hakkının asli bir unsuru olarak görülmelidir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 2.7.2015 tarihinde verilen karara konu olayda toplu iş görüşmelerinde anlaşma sağlanamaması üzerine başvuru Sendikanın uygulamaya koyduğu grev, Bakanlar Kurulu kararıyla genel sağlık ve kamu güvenliği gerekçeleriyle altmış gün süreyle ertelenmiştir. Başvurucu, iptal davasıyla birlikte talep ettiği yürütmenin durdurulması isteminin Danıştay tarafından reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu Sendika, daha sonraki bir tarihte yürütmenin durdurulmasının reddine karşı Danıştay Dava Daireleri Kuruluna itiraz etmişse de itirazı kabul edilmemiştir.

Başvurucu Sendika, grev erteleme kararı süresi içinde tarafların anlaşamaması hâlinde iki taraftan birinin başvurusu üzerine uyuşmazlığın Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözüleceğini ve verilen kararın kesin ve toplu iş sözleşmesi hükmünde olacağını belirterek erteleme kararının fiilî bir grev yasağına dönüştüğünü iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca başvuruya konu şikâyetler bakımından etkili yolun yürütmenin durdurulması talebi olduğunu ileri sürmüştür.

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının, başvuru yolunun şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olduğunu vurgulayan Mahkemeye göre toplu iş sözleşmesi bağlamında gerçekleşen grev kararının tekrar uygulamaya konulmasına imkân tanıyabilecek yürütmenin durdurulması usulü somut olayın koşullarında etkili başvuru yolu olarak kabul edilmelidir.

Diğer yandan başvuru Sendikanın, yürütmenin durdurulmasının reddi kararına karşı itiraz etmeden önce ve itiraz sonucunu beklemeksizin bireysel başvuruda bulunduğu dikkat çeken Mahkeme, başvuru yollarının tüketilmiş olmasına dair usul kuralının mahkemeye erişim hakkına hâlel getirecek biçimde yorumlanmaması gerektiğinin altını çizmiştir. Mahkeme bu çerçevede, yürütmenin durdurulması

Sendika hakkı, sınırlanabilir bir hak olmakla beraber bu hakka getirilen sınırlamaların, Anayasa'nın 51. maddesindeki sebeplere ve Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütlere uygun yapılması gerektiğini belirten Mahkeme, sendika hakkına yönelik müdahalenin kanunilik şartını karşıladığını tespit etmiş, fakat müdahalenin gerekliliğine ilişkin yapılacak değerlendirmeleri göz önüne alarak meşru amaç hususunun ayrıca incelenmesine gerek görmemiştir. Müdahalenin demokratik bir toplumda gereklilik ve ölçülülük ilkesine uygunluğu bakımından ise derece mahkemeleri tarafından inandırıcı gerekçeler ortaya konulup konulmadığı göz önünde bulundurulmuştur.

talebinin reddi kararına karşı yapılan itirazın incelemesinin bireysel başvuru süreci içinde tamamlanması nedeniyle başvuru yollarının tüketilmesi şartının karşılandığı sonucuna varmıştır.

Mahkeme, başvuruçunun şikâyetlerini sendika hakkı çerçevesinde incelemiştir. Mahkemeye göre sendika hakkı, çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirir ve örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönünü oluşturur. Grev hakkı, sendika üyelerinin çıkarlarının korunmasına hizmet eden en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir. Toplu iş sözleşmesi hakkı ise sendika hakkının asli bir unsuru olarak görülmelidir.

Sendika hakkı, sınırlanabilir bir hak olmakla beraber bu hakka getirilen sınırlamaların Anayasa'nın 51. maddesindeki sebeplere ve Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçütlere uygun yapılması gerektiğini belirten Mahkeme, sendika hakkına yönelik müdahalenin kanunilik şartını karşıladığını tespit etmiş fakat müdahalenin gerekliliğine ilişkin yapılacak değerlendirmeleri göz önüne alarak meşru amaç hususunun ayrıca incelenmesine gerek görmemiştir. Müdahalenin demokratik bir toplumda gereklilik ve ölçülülük ilkesine uygunluğu bakımından ise Derece Mahkemeleri tarafından inandırıcı gerekçelerin ortaya konulup konulmadığı göz önünde bulundurulmuştur.

Mahkeme tarafından yapılan incelemede, Danıştay Dairesinin ret kararında ilgili kurumların genel sağlık ve millî güvenliğe ilişkin görüşlerinin belirtildiği ancak Danıştay Dairesinin belirtilen hususlardaki değerlendirmesinin ne olduğuna yer verilmediği vurgulanmış; ayrıca ret kararında yer alan grevin cam üretiminin %90'ını gerçekleştiren iş yerlerini kapsadığı ifadesinin, yürütmenin durdurulması talebinin reddinde ekonomik gerekçelerin esas alındığı algısına yol açabileceği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, grevin ertelenmesi kararına karşı yapılan yürürlüğün durdurulması talebinin reddine ilişkin Danıştay kararındaki gerekçelerin ilgili ve yeterli görülemeyeceğine ve bu durumun Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

2- Servet SARAÇOĞLU ve Diğerleri Kararı (B. No: 2012/1281)

Mahkemeye göre kıyı-kenar çizgisi içinde bırakılan ama tapusu hâlen başvuruçular adına kayıtlı bulunan taşınmaz üzerinde başvuruçuların, Anayasa'nın 35. maddesinin koruması kapsamında mülkiyet hakları bulunmaktadır. Kamulaştırma işleminin 6830 sayılı İstimlâk Kanunu'na dayanılarak yapılması nedeniyle müdahalenin kanuni dayanağı bulunmakta olup İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında, ekonomik ihtiyaçlar dikkate alınarak taşınmaza el konulması nedeniyle de müdahale meşru bir kamu yararına yöneliktir. Bununla birlikte müdahalenin ölçülülüğü konusunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 24.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçuların zilyesinde olan ve kazandırıcı zamanaşımına dayanılarak 1996 yılında Mahkeme kararıyla elde edilen taşınmaz, İskenderun Üçüncü Demir-Çelik Fabrikasının yapılması amacıyla 1968 yılında kamulaştırılmıştır.

Kamulaştırmanın yapıldığı tarihte başvuruçuların zilyetliğinde olan fakat Hazine adına tescilli olması nedeniyle İskenderun Demir-Çelik İşletmelerine devredilen taşınmaz için başvuruçulara kamulaştırma bedeli ödenmemiştir.

İskenderun Demir-Çelik İşletmeleri tarafından taşınmaz üzerine dökülen katı atık ve cüruf, taşınmaz mülkiyetinin hükmen kazanılmasından sonra kaldırılmayarak işgale devam edilmiş; buna mukabil başvuruçulara ecrimisil ve tazminat verilmemiştir. Bunun üzerine başvuruçular müdahalenin men'i, ecrimisil ve tazminat davası açmışlardır. Asliye Hukuk Mahkemesi, taşınmazın 1968 yılında kamulaştırıldığı, mülkiyetin idareye geçtiği ve kamulaştırmaz el atmanın söz konusu olmadığı gerekçeleriyle davayı reddetmiş ve bu karar Yargıtayca onanmıştır.

Diğer yandan Valilik tarafından 2007 yılında yapılan kıyı-kenar çizgisi tespit işlemiyle taşınmazın tamamı kıyı-kenar çizgisi içinde kalmıştır.

Başvuruçular taşınmazlarının elli yılı aşkın bir süredir işgal edilip kendilerine hiçbir bedel ödenmediğini, ilgili idarenin fiili işgali sonlandırmadığı gibi uzlaşmaya da yanaşmadığını, mahkemenin ise emsal kamulaştırma işlemlerini yok hükmünde

saymasına rağmen kendi taşınmazlarının geçerli olarak kamulaştırıldığına hükme-derek idarenin hukuksuz uygulamasına müsaade ettiğini ve bu kararla taşınmazın mülkiyetini kazanmalarına ilişkin 1996 tarihli kesin hükmün ortadan kaldırıldığını, sonuç olarak mülkiyet ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemeye göre kıyı-kenar çizgisi içinde bırakılan ama tapusu hâlen başvuru adına kayıtlı bulunan taşınmaz üzerinde başvuru, Anayasa'nın 35. maddesi-nin koruması kapsamında mülkiyet hakları bulunmaktadır. Kamulaştırma işleminin 6830 sayılı İstimlak Kanunu'na dayanılarak yapılması nedeniyle müdahalenin ka-nuni dayanağı bulunmakta olup İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında, eko-nomik ihtiyaçlar dikkate alınarak taşınmaza el konulması nedeniyle de müdahale meşru bir kamu yararına yöneliktir. Bununla birlikte müdahalenin ölçülülüğü konu-sunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kamulaştırmanın yapıldığı tarihte, başvuru konusu taşınmaz ile aynı kamulaştırma işlemine konu olan taşınmazların Hazine adına kayıtlı bulunduğunu gözetken Yargı-tay Hukuk Genel Kurulu, ilgili Yargıtay Daireleri ve Mahkemeler tarafından emsal ka-mulaştırma davalarında kamulaştırma işlemlerinin yok hükmünde sayıldığına vur-gu yapan Mahkeme, uyuşmazlık konusu taşınmaza ilişkin kamulaştırma işleminin geçerli kabul edilerek açılan davanın reddedilmesiyle 1996 yılında verilen ve baş-vuruculara taşınmaz mülkiyetini kazandıran kesin hükmün ortadan kaldırıldığını tespit etmiş ve bireysel başvuru konusu edilen işbu davada kamulaştırma işleminin

Mahkemece; uyuşmazlık konusu taşınmazın kamulaştırılması işleminin geçerliliği konusunda, İlk Derece Mahkemesi ile temyiz mercii olan Yar-gıtayın ilgili Dairesince benzer uyuşmazlıklardan farklı bir sonuca ulaşı-lmasına bağlı olarak taşınmazın davalı demir-çelik idaresince kullanılmaya devam edildiği, söz konusu idarenin taşınmaz üzerine, kaldırılması büyük mali külfet gerektiren miktarda fabrika atığı ve cüruf dökmesi nedeniyle başvuru sahiplerinin taşınmazlarını kullanamadıkları, davalıların kamulaştırma bedeli ödemediği tasarruf ettikleri taşınmazı, başvuru sahiplerinin mülkiye-tine geçtikten sonra ve hâlen işgal ettikleri, devam eden bu fiili durum nedeniyle ecrimisil ve tazminat da ödemedikleri, idare ve yargı mercile-rinin kamu ile kişiler arasında adil bir denge kuramadıkları, bu durumun başvuru sahipleri üzerinde katlanmaları beklenilmeyecek bir yük oluşturduğu dikkate alınarak başvuru sahiplerinin mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

geçerliliği konusunda benzer uyuşmazlıklardan farklı değerlendirme yapılmasının, Derece Mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamında kalmakla birlikte bunun mevcut başvurunun koşullarında öngörülebilebilir olmayıp gerekçelendirilmesi gerektiğini, yargılamayı yapan İlk Derece Mahkemesi ile kararı onayan Yargıtayın ilgili Dairesinin böyle bir sonuca ulaşırken dayandığı gerekçenin ise yeterli ve tatmin edici olmadığını belirtmiştir.

Mahkeme; başvuruçuların davasının ne şekilde sonuçlanması gerektiğine dair bir çıkarım yapmamakla birlikte uyuşmazlığa ilişkin kararlar; Yargıtay daireleri, Hukuk Genel Kurulu ve ilgili dairenin istikrar kazanmış içtihadından farklılık gösteren yeni içtihadı arasındaki yorum farklılıklarının benzer nitelikteki davaların karara bağlanması sürecinde hukuki belirsizliğe yol açtığını ve başvuruçular için öngörülemez bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir.

Sonuç olarak Mahkemece uyuşmazlık konusu taşınmazın kamulaştırılması işleminin geçerliliği konusunda, İlk Derece Mahkemesi ile temyiz mercii olan Yargıtayın ilgili Dairesince benzer uyuşmazlıklardan farklı bir sonuca ulaşılmasına bağlı olarak taşınmazın davalı Demir-Çelik İdaresince kullanılmaya devam edildiği, söz konusu idarenin taşınmaz üzerine kaldırılması büyük mali külfet gerektiren miktarda fabrika atığı ve cüruf dökmesi nedeniyle başvuruçuların taşınmazlarını kullanamadıkları, davalıların kamulaştırma bedeli ödemededen tasarruf ettikleri taşınmazı, başvuruçuların mülkiyetine geçtikten sonra ve hâlen işgal ettikleri, devam eden bu fiilî durum nedeniyle ecrimisil ve tazminat da ödemedikleri, idare ve yargı mercilerinin kamu ile kişiler arasında adil bir denge kuramadıkları, bu durumun başvuruçular üzerinde katlanmaları beklenilmeyecek bir yük oluşturduğu dikkate alınarak başvuruçuların mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Diğer yandan Mahkeme, başvuruçulardan kaynaklanmayan nedenlerle yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle başvuruçuların makul sürede yargılanma haklarının da ihlal edildiğine karar vermiştir.

M) ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1- Yankı BAĞCIOĞLU ve Diğerleri Kararı (B. No: 2014/253)

Mahkemeye göre “silahların eşitliği” ilkesi uyarınca yargılama sürecinde davanın tarafları arasında sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından tam bir eşitlik sağlanmış olmalı ve bu eşitlik, yargılama süresince de devam etmelidir. Yargılama sürecinde yapılan her türlü usule ilişkin işlem, delil ve karşı delil sunma, iddiada ve karşı iddiada bulunma gibi hususlar da “silahların eşitliği” ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmelidir. “Silahların eşitliği” prensibi, ceza yargılamasında sanığın aleyhine bir hukuki durumun yaratılmamasını da kapsamaktadır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 9.1.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, Cumhuriyet Başsavcılığınca ihbarlar üzerine büyük kısmı ordu mensubu olan başvuru sahiplerinin ev ve iş yerlerinde aramalar yapılmış ve yapılan bu aramalar sonucu çok sayıda (CD, DVD, flash bellek, hard disk gibi) dijital bellek ele geçirilmiştir. Başvuru sahiplerinin bir kısmının suç örgütü yöneticisi, diğerlerinin ise bu örgütün üyesi oldukları, kişisel verileri hukuka aykırı bir şekilde kaydettikleri, devletin güvenliğine ait gizli nitelikteki belgeleri temin ederek örgüt arşivine ulaştırdıkları, casusluk faaliyetinde bulundukları, özel hayatın ve haberleşmenin gizliliğini ihlal suçlarını işledikleri iddiasıyla Türk Silahlı Kuvvetleri personeli hakkında ceza davası açılmıştır. Bu suçlamaya temel teşkil eden unsurlar, aramalarda ele geçirilen bellek içerikleridir.

Başvuru sahiplerinin; yargılama sürecinde TÜBİTAK, Genelkurmay Başkanlığı ve diğer kurumlar tarafından gönderilen ve kolluk tarafından düzenlenen inceleme tutanaklarının verilmesi ile CD, flash bellek, DVD ve hard diskler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması ve bunların imajlarının verilmesi yönündeki talepleri reddedilmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesinin kararıyla başvuru sahiplerinin örgüt üyeliği, kişisel verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme, devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme suçlarından cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Söz konusu mahkûmiyet kararları Yargıtay tarafından onanmıştır.

Başvuru sahipleri, diğer iddiaları yanında davanın temeli olan ve hükme esas alınan delillere erişim imkânının sağlanmaması ve bunlara ilişkin bir inceleme yaptırılmaması nedenleriyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemeye göre “silahların eşitliği” ilkesi uyarınca yargılama sürecinde davanın tarafları arasında sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından tam bir eşitlik

Mahkeme sonuç olarak başvuruçuların dijital verilerin gerçeği yansıtmadığı yönündeki iddialarının araştırılması amacıyla bu deliller üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması veya bunlara ilişkin imajların verilmesi taleplerinin, dijital belgelerin içeriklerinin devlet sırrı kapsamında kaldığından ve dijital delillerin usulüne uygun yapılan aramalar sonucu ele geçirildiğinden bahisle reddedilmesinin, yargılamanın bütünü yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir.

sağlanmış olmalı ve bu eşitlik, yargılama süresince de devam etmelidir. Yargılama sürecinde yapılan her türlü usule ilişkin işlem, delil ve karşı delil sunma, iddiada ve karşı iddiada bulunma gibi hususlar da “silahların eşitliği” ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmelidir. “Silahların eşitliği” prensibi, ceza yargılamasında sanığın aleyhine bir hukuki durumun yaratılmamasını da kapsamaktadır.

Dijital deliller üzerinde yapılacak teknik incelemenin suçların sübutu ve sanıkların bu suçlarla ilgisinin tespiti bakımından belirleyici olabileceğini belirten Mahkeme, başvuruçuların dijital delillerin içindeki belgelerin kendileri tarafından oluşturulmadığı ve temin edilmediği yönündeki iddiaları karşısında bunlarla ilgili olarak etkili şekilde savunma yapmaya imkân verecek bir erişimin sağlanması ya da yargılama makamınca bu amaca uygun bir incelemenin yaptırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu kapsamda suçlamanın esasını oluşturan delillere yönelik savunmanın etkisiz kalmasına neden olacak şekilde erişim ve inceleme imkânı sağlanmamasının, ceza yargılamasının temel işlevinin yerine getirilmemesi sonucunu doğuracağını belirten Mahkeme; suçlamaların temelini oluşturan delillerin suçun sübutu bakımından uygun yöntemlerle ve uzman kişilerce incelenmemesinin savunmanın faydasız ve gereksiz olması durumunu ortaya çıkaracağını vurgulamaktadır.

Mahkeme sonuç olarak başvuruçuların dijital verilerin gerçeği yansıtmadığı yönündeki iddialarının araştırılması amacıyla bu deliller üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması veya bunlara ilişkin imajların verilmesi taleplerinin, dijital belgelerin içeriklerinin devlet sırrı kapsamında kaldığından ve dijital delillerin usulüne uygun yapılan aramalar sonucu ele geçirildiğinden bahisle reddedilmesinin, yargılamanın bütünü yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir.

2- Ahmet SAYGILI ve Şefika SAYGILI Kararı (B. No: 2013/135)

Mahkeme, kural olarak aynı derecedeki yargı mercileri arasındaki hukuk kurallarına ilişkin yorum ve içtihat farklılıkları ile temyiz mercilerinin uyuşmazlıklara ilişkin talep ve deliller arasındaki yorum farklılıklarının tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve bu durumun farklı yargı kolları açısından da geçerli olduğunu ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü tarafından 21.1.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuruçuların oğlu İsmail Saygılı, Gölbaşı İlçe Jandarma Komutanlığı emrinde askerlik görevini ifa ederken Adıyaman'da yapılacak eğitime katılmak üzere intikal sırasında bulunduğu aracın devrilmesi sonucu yaşamını yitirmiştir.

Oğullarının eğitim amaçlı atışa katılmak üzere görevlendirildiği sırada meydana gelen kazada vefat ettiğini belirterek nakdi tazminat ödenmesi talebiyle başvuruçuların İçişleri Bakanlığına yaptıkları başvuru, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvuruçuların söz konusu işlemin iptali istemiyle Ankara 4. İdare Mahkemesinde açtıkları dava, Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin (AYİM) görevli olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

Bunun üzerine başvuruçuların AYİM Üçüncü Dairesinde açmış oldukları dava, "... davacıların oğlunun vefatına neden olan trafik kazasının meydana gelmesinde 2330 sayılı Kanun'un 1. maddesinde sayılan emniyet ve asayişin temini kapsamında herhangi bir görevin sebep ve etkisinin bulunmadığı, askerlik hizmetinin olağan faaliyetlerinin 2330 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmek suretiyle uygulamanın genişletilmesinin kanunun amacına uygun düşmediği" gerekçesiyle reddedilmiştir.

Diğer taraftan aynı kazada hayatını kaybeden başka bir jandarma erinin yakınlarının açtığı dava, Ankara 8. İdare Mahkemesince kabul edilmiş ve bu karar Danıştay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

Başvuruçular, oğullarının askerlik görevini yerine getirdiği sırada meydana gelen kazada yaşamını yitirmesi nedeniyle kendilerine tazminat ödenmesi yönündeki taleplerinin reddedildiğini, buna karşılık aynı kazada hayatını kaybeden bir başka askerin yakınlarının açtığı davanın ise kabul edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, kural olarak aynı derecedeki yargı mercileri arasındaki hukuk kurallarına ilişkin yorum ve içtihat farklılıkları ile temyiz mercilerinin uyuşmazlıklara ilişkin talep ve deliller arasındaki yorum farklılıklarının tek başına adil yargılanma hakkının

Bu kapsamda, yargı kararlarındaki değişikliklerin, hukukun dinamizminin yaşanan gelişmelere uyarlanma kabiliyetini yansıtmayı yönüyle olumlu olduğunu belirten Mahkeme, buna karşılık uygulamada birlikteliği sağlamaları beklenen yüksek mahkeme dairelerinin ya da farklı yargı kollarına ait mahkemelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşmalarının ise, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırı olacağını ifade etmiştir.

ihlali olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve bu durumun farklı yargı kolları açısından da geçerli olduğunu ifade etmiştir.

Farklı kararlar verilmesi ihtimalinin çeşitli yüksek mahkemelerden ve yargı kollarından oluşan yargı sisteminin kaçınılmaz bir özelliği olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, bireylerin makul güvenlerinin korunması gereğinin ve hukuki güvenlik ilkesinin içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmediğini de vurgulamıştır.

Bu kapsamda yargı kararlarındaki değişikliklerin, hukukun dinamizminin yaşanan gelişmelere uyarlanma kabiliyetini yansıtmayı yönüyle olumlu olduğunu belirten Mahkeme, buna karşılık uygulamada birlikteliği sağlamaları beklenen Yüksek Mahkeme dairelerinin ya da farklı yargı kollarına ait mahkemelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşmalarının ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırı olacağını ifade etmiştir.

Somut olayda Mahkeme, aynı olaya ilişkin farklı yargı kollarına ait mahkemelerde açılan davalarda farklı sonuçlara ulaşıldığının açık olduğunu, uygulamada bu tür durumları ortadan kaldıracak mekanizmaların bulunduğunu ancak başvuru konusu olayda bu mekanizmaların yetersiz kaldığını ve etkili bir çözüm sunmadığını tespit etmiştir.

Açıklanan nedenlerle aynı olaya ilişkin olarak farklı yargı kollarına ait mahkemelerce farklı kararlar verilmiş olmasının başvuru sahiplerinin açtığı dava bakımından hukuki belirsizliğe ve güvensizliğe neden olduğu ve başvuru sahipleri açısından öngörülemez bulunduğu sonucuna varan Mahkeme, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

3- Abdulselam Tural ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/2319)

Mahkemeye göre müdafî yardımından yararlanma hakkı adil yargılama için suç isnadı altındaki kişilere savunma hakkı verilmesinin tek başına yeterli olmadığını, ayrıca bu kişilerin kendilerini savunma imkânına da sahip olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda savunma hakkının etkin bir şekilde kullanma imkânını sağlayan müdafî yardımından yararlanma hakkı aynı zamanda adil yargılanma hakkının diğer bir unsuru olan “silahların eşitliği” ilkesinin de gereğidir. Müdafî yardımından yararlanma hakkı, suç isnadı altında bulunan herkesi kapsamakta ve ceza yargılamasının her aşamasında uygulanmaktadır. Ancak bu haktan yararlanmak kişilerin iradelerine bağlı olup söz konusu hak, sağladığı güvencelerden kişilerin kendi iradeleriyle vazgeçmelerini engelleyecek şekilde yorumlanamaz. Bu çerçevede müdafî yardımından yararlanmadan vazgeçmenin geçerli ve etkin olabilmesi için her türlü şüpheden uzak bir açıklıkta olması, ayrıca sonuçlarının ağırlığı itibarıyla asgari garantileri içermesi, önemli hiçbir kamu menfaatine ters düşmemesi ve vazgeçmenin sonuçlarının makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 8.4.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvurucular, yasa dışı İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi (İBDA/C) örgütüyle bağlantılı olarak kasten öldürme suçunu işledikleri şüphesiyle 14.5.2004 tarihinde gözaltına alınmışlardır.

Başvurucular; gözaltı sonrasında 18.5.2004 tarihinde Cumhuriyet savcısına verdikleri ifadelerde, polis tarafından hazırlanan ifade tutanaklarının baskı altında imzalandığını, avukat yardımından yararlanmalarına imkân verilmediğini, avukatla görüşme ve müdafî yardımından yararlanma yönündeki girişimlerin engellendiğini belirtmişler ve anılan ifadeleri kabul etmediklerini beyan etmişlerdir.

Başvurucu Abdulselam Tural müdafii, nöbetçi Cumhuriyet savcısı tarafından 16.5.2004 tarihinde kolluğa havale edilen yazılı müracaatına rağmen şüpheli ile görüştürülmediğini 18.5.2004 tarihli ifade sırasında soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısına bildirmiştir. Diğer başvurucu Emin Koçhan, Emniyette boğazı tutularak ve küfredilerek konuşmaya zorlandığını, “Burada avukatın bir fonksiyonu yoktur, avukat istemenize gerek yok.” şeklinde sözler söylendiğini belirtmektedir. Başvurucu Selim Aydın ise Cumhuriyet savcısına verdiği ifadede, emniyette psikolojik baskı altında hazırlanan ifadesi imzalamak zorunda kaldığını beyan etmiştir.

Tutuklu olarak devam eden yargılamada başvurucular gözaltı ifade tutanaklarının

içeriğini kabul etmediklerini, ifade tutanaklarının baskı ve yanıltmaya dayalı olarak imzalatıldığını, isnat edilen suçla ilgili kabul etmedikleri gözültü ifadeleri dışında mad-di bir delil olmadığını belirterek serbest bırakılmalarını talep etmişlerdir.

İlk Derece Mahkemesi 18.10.2004 tarihli duruşmada, başvuruçuların gözültü sonrası alınan doktor raporlarını dikkate alarak kötü muamele iddialarıyla ilgili bir karar ver-memiş, başvuruçuların bu konuda ilgili mercilere müracaat etmekte serbest oldukla-rını belirtmiştir.

28.2.2005 tarihli duruşmada, soruşturma aşamasında şüpheli olarak gözültüne alınan ve daha sonra tanık olarak beyanda bulunan S. A. ve İ. K., başvuruçulara gözültü sırasında kötü muamelede bulunulduğunu, başvuruçusu Abdulselam Tural'a yemek fişinin altında avukat istemediğine dair tutanak imzalatıldığını gördüklerini beyan etmişlerdir.

Davanın 11.7.2005 tarihli duruşmasında, olayın meydana geldiği binanın bazı dai-relerinde tadilat olduğu belirtilerek çalışanların tespiti ve tanık olarak dinlenilmeleri talep edilmiş ancak bu talep Mahkeme tarafından reddedilmiştir.

Yargılama devam ettiği sırada gözültünde kötü muamele ve baskıya maruz kalındığı yönündeki şikâyetler üzerine yürütülen soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığı ko-vuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

Yargılama sonucunda Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvuruçuların da aralarında bulunduğu beş sanığın İBDA/C örgütü adına üzerlerine atılı suçu işledikleri gerekçe-siyle mahkûmiyetlerine karar verilmiştir. Mahkûmiyet kararları Yargıtayca onanmıştır.

Başvuruçular gözültünde baskı ve tehditle ifade tutanaklarının imzalatıldığını, mü-dafi yardımından yararlandırılmadıklarını, yargılama sürecinde tanıkları sorgulama imkânı verilmediğini, yargılama konusu olayın araştırılması taleplerinin reddedildi-ğini, lehe deliller dikkate alınmadan müdafi olmaksızın alınan ifadelere dayalı olarak ve tutuklu şekilde devam eden yargılama sonucunda mahkûmiyet kararı verildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemeye göre müdafi yardımından yararlanma hakkı; adil yargılama için suç isna-dı altındaki kişilere savunma hakkı verilmesinin tek başına yeterli olmadığını, ayrıca bu kişilerin kendilerini savunma imkânına da sahip olmaları gerektiğini ortaya koy-maktadır. Bu kapsamda savunma hakkının etkin bir şekilde kullanma imkânını sağ-layan müdafi yardımından yararlanma hakkı aynı zamanda adil yargılanma hakkının diğer bir unsuru olan “*silahların eşitliği*” ilkesinin de gereğidir. Müdafi yardımından yararlanma hakkı, suç isnadı altında bulunan herkesi kapsamakta ve ceza yargılama-sının her aşamasında uygulanmaktadır. Ancak bu haktan yararlanmak kişilerin irade-lerine bağlı olup söz konusu hak, sağladığı güvencelerden kişilerin kendi iradeleriyle vazgeçmelerini engelleyecek şekilde yorumlanamaz. Bu çerçevede müdafi yardımın-dan yararlanmadan vazgeçmenin geçerli ve etkin olabilmesi için her türlü şüpheden uzak bir açıklıkta olması, ayrıca sonuçlarının ağırlığı itibarıyla asgari garantileri içe-r-

Mahkemeye göre suçlamanın niteliği ve cezanın ağırlığı ile gözaltı sonrası savunmalar ve beyanlar gözetildiğinde, başvuruçuların dört günlük gözaltı sırasında bilinçli ve anlayışlı bir biçimde avukat yardımı istemeyerek ifade vermeyi kabul ettikleri her türlü şüpheden uzak görünmemektedir. Başvuruçuların bu vazgeçmenin sonuçlarını makul olarak öngörebildikleri somut olarak ortaya konulamamıştır.

mesi, önemli hiçbir kamu menfaatine ters düşmemesi ve vazgeçmenin sonuçlarının makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir.

Somut olayda Mahkeme, başvuruçular hakkında düzenlenen iddianamede isnat edilen suçun işlenişine dair anlatımın genel olarak gözaltı ifadelerine dayandığını, mahkûmiyet kararında da gözaltı ifadelerinin belirleyici biçimde esas alındığını vurgulamıştır.

Başvuruçuların gözaltında kötü muameleye maruz kaldıkları ve bu nedenle ifade tutanaklarını imzaladıkları yönündeki iddialarını doğrulayan somut bir bulgu sunulmadığını, bu iddialar temelinde insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamelede bulunma yasağının ihlal edildiği yönünde ayrı bir şikâyetin de bulunmadığını belirten Mahkeme baskı ve zorlamaya maruz kalındığına ilişkin iddiaların ayrı bir şikâyet olarak ifade edilmemesinin ve buna ilişkin somut olguların ortaya konulmamasının, adil yargılanma hakkı kapsamında yapılacak incelemede belirtilen koşulların göz önünde bulundurulmasına engel olmadığını ifade etmiştir.

Yargılama sırasında suçsuz olduklarını ve suçla ilgilerini ortaya koyan delil bulunmadığını savunan başvuruçuların gözaltı sonrasında Cumhuriyet savcısı ve hâkim huzurunda kolluk ifadelerini kabul etmediklerine, ifade tutanaklarının baskı ve yanıltmayla imzalatıldığını belirttiklerine dikkat çeken Mahkeme, başvuruçuların savunmaları ve şüpheli olarak gözaltına alınan ancak haklarında dava açılmayan kişilerin beyanları ile avukata erişim imkânının sağlanmadığına ilişkin diğer iddiaların irdelenmeksizin anılan ifadelerin hükme esas alındığını tespit etmiştir.

Bu çerçevede Mahkemeye göre suçlamanın niteliği ve cezanın ağırlığı ile gözaltı sonrası savunmalar ve beyanlar gözetildiğinde başvuruçuların dört günlük gözaltı sırasında bilinçli ve anlayışlı bir biçimde avukat yardımı istemeyerek ifade vermeyi kabul ettikleri her türlü şüpheden uzak görünmemektedir. Başvuruçuların bu vazgeçmenin sonuçlarını makul olarak öngörebildikleri somut olarak ortaya konulamamıştır.

Sonuç olarak başvuruçuların kabul etmedikleri ifadelerinin mahkûmiyetlerine dayanak oluşturduğunu, daha sonra sağlanan avukat yardımı ve yargılama usulünün diğer güvencelerinin soruşturmanın başında savunma haklarına verilen zararı gidermediğini belirten Mahkeme, başvuruçuların Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4- Baran KARADAĞ Kararı (B. No: 2014/12906)

Tanığın kimliğini gizlemek için makul gerekçelerin olup olmadığının ve gizli tanık ifadesinin, verilecek hükmün tek veya belirleyici temel dayanağı olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, hükmün büyük ölçüde veya yalnızca gizli tanığın ifadesine dayanması durumunda, yargılamanın detaylı incelemelere tabi tutulması gerektiğini, sanık veya müdafii tarafından güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla sorgulanmamış tanık delilinin, mahkeme kararının dayandığı esas veya belirleyici delil olması ve savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün öngörülmemiş olması hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinin söz konusu olabileceğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 7.5.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, başvuru hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca *“PKK KONGRA GEL terör örgütü üyesi olmamakla birlikte terör örgütü adına suç işlemek, terör örgütü faaliyetleri çerçevesinde görevli memura etkin direnme ve terör örgütünün propagandasını yapmak”* suçlarından soruşturma yürütülmüştür. Anılan soruşturma kapsamında bir gizli tanığın beyanlarına başvurulmuştur. Tanığın kimliğinin gizlenmesi hususunda Cumhuriyet Başsavcılığınca herhangi bir gerekçe gösterilmemiştir.

Başvuru hakkında atılı suçlardan Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. İlk Derece Mahkemesi, soruşturma evresinde dinlenen gizli tanığı, başvuru ve vekiline gününü ve saatini bildirmediği bir tarihte dinlemiştir. Tanığın kimliğinin gizlenmesi hususunda İlk Derece Mahkemesince de herhangi bir gerekçe gösterilmemiş ve karara dayanak olabilecek hukuki ve fiilî nedenlere yer verilmemiştir. Gizli tanığın beyanlarının alındığı duruşmada Cumhuriyet savcısı da hazır bulunmuştur.

İlk Derece Mahkemesi tarafından başvurunun terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme, izinsiz patlayıcı madde bulundurma, genel güvenliği kasten tehlikeye sokma ve mala zarar verme suçlarından cezalandırılmasına karar verilmiştir. İlk Derece Mahkemesi *“silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme ve patlayıcı madde bulundurma”* suçları dışındaki suçlar yönünden mahkûmiyet kararlarının açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Anılan karar, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmeyen suçlar yönünden Yargıtay tarafından onanmıştır.

Başvuru, yargılandığı ceza davasında gizli tanığın gerçeği yansıtmayan beyanlarına dayanılarak mahkûmiyetine karar verildiğini, kovuşturma evresinde tercüman hakkından yararlandırılmadığını, savunma hakkının kısıtlandığını, bilirkişi incele-

mesi yaptırılması yönündeki taleplerinin reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemeye göre Anayasa'nın 36. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi gereği sanığın, aleyhinde olan tanıkları aleni duruşmada çelişmeli bir biçimde sorgulama hakkı bulunmaktadır. Kovuşturma sırasında tanık delili de dâhil olmak üzere bütün kanıtların tartışılabilmesi için kural olarak bu kanıtların aleni bir duruşmada ve sanığın huzurunda ortaya konması gerekir. Ancak bazı olaylarda tanığın kimliğinin sanıklar tarafından bilinmesi tanık veya yakınları için tehlike doğurabilir; tanıklık yapacakların beyanlarından ötürü kendilerine zarar verilmesinden korkmaları için haklı sebepleri bulunabilir. Bu kişilerin yaşamları, özgürlük ve güvenlikleri gibi birçok menfaati tehlikeye girebilir. Bu bakımdan kamu görevini yerine getirecek verdiği bilgilerden dolayı tanığın, kendisinin veya tanıklığı nedeniyle yakınlarının ya da mallarının korunmasını isteme hakkı bulunmaktadır.

Bu kapsamda örgütlü suçlarla mücadele için ceza muhakemesinde tanığın kimliğinin gizli tutulması mümkün olmakla birlikte mahkûmiyet kararının yalnızca kimliği açıklanmayan tanığın ifadesine dayandırılmayacağı gibi bu ifadenin mahkûmiyetin belirleyici delili konumuna da yükseltilemeyeceğini vurgulayan Mahkeme gizli tanık beyanlarına ancak savunma için, tanığın ve ifadesinin inanılabilirliğini ve güvenilirliğini sorgulama fırsatını teminat altına alan telafi edici önlemlerin sağlanması, savunma hakkı kısıtlamalarının asgari düzeyde tutulmuş olması ve bu kısıtlamaların tanığın korunmasını sağlamak için gerekli olması koşullarında baş vurulabileceğini, diğer bir ifadeyle sanığın çıkarlarının ona karşı ifade veren tanığın çıkarlarıyla dengelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Çünkü bu hâllerde savunma, kimliği gizlenen kişinin ön yargılı, düşmanlıkla hareket eden veya güvenilmez biri olup olmadığını sınama veya söyleyeceklerinin inanılabilirliğini sorgulama imkânından yoksun kalabilir.

Bu durumda tanığın kimliğini gizlemek için makul gerekçelerin olup olmadığının ve gizli tanık ifadesinin verilecek hükmün tek veya belirleyici temel dayanağı olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirten Mahkeme, hükmün büyük ölçüde veya yalnızca gizli tanığın ifadesine dayanması durumunda yargılamanın detaylı incelemelere tabi tutulması gerektiğini, sanık veya müdafii tarafından güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla sorgulanmamış tanık delilinin mahkeme kararının dayandığı esas veya belirleyici delil olması ve savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün öngörülmemiş olması hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinin söz konusu olabileceğini ifade etmiştir.

Somut olayda *"patlayıcı madde bulundurma ve mala zarar verme"* suçlarına ilişkin mahkûmiyet kararının esas olarak gizli tanığın anlatımına dayandığını, diğer bir ifadeyle bu suçlar yönünden gizli tanık beyanlarının mahkûmiyette belirleyici de-

Sonuç olarak, tanığın kimliğinin neden gizlendiği hususunda bir gerekçeye yer verilmediği, hükmün belirleyici ölçüde gizli tanığın ifadesine dayandırıldığı ve bu durum nedeniyle başvuru (sanık) lehine mahkemece alınan teminatların da yetersiz kaldığı, dolayısıyla tanığın menfaatleri ile sanığın savunma hakkının adil bir şekilde dengelenmediği sonucuna varan Mahkeme, başvuru Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

lil olarak kullanıldığını belirleyen Mahkeme gizli tanığın beyanlarının soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından, kovuşturma aşamasında ise Mahkeme tarafından alındığını, gizli tanığın Mahkeme tarafından duruşma arasında ve başvurucuya haber verilmeksizin dinlendiğini, tanığın kimliğinin neden gizlendiği hususunda Cumhuriyet Başsavcılığınca ve Mahkemece gerekçe gösterilmediğini, başvuru ve müdafinin kovuşturma evresinde gizli tanığın beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunamadıklarından ses bağlantısı yoluyla da olsa onu sorgulayamadıklarını, sorulan sorulara verdiği cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edemediklerini, savunma tarafının böylelikle sorgulama yoluyla gizli tanığın güvenilirliğini test edemediğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak tanığın kimliğinin neden gizlendiği hususunda bir gerekçeye yer verilmediği, hükmün belirleyici ölçüde gizli tanığın ifadesine dayandırıldığı ve bu durum nedeniyle başvuru (sanık) lehine Mahkemece alınan teminatların da yetersiz kaldığı, dolayısıyla tanığın menfaatleri ile sanığın savunma hakkının adil bir şekilde dengelenmediği sonucuna varan Anayasa Mahkemesi, başvuru Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

5- Nurten ESEN Kararı (B. No: 2013/7970)

Anayasa Mahkemesi, davanın sonucuna etkili olan bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt verilmemesinin adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabileceğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 10.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda trafik kazası sonucu başvuru kolu kesilmiştir. Başvuru, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) İl Müdürlüğüne başvurarak kendisine maluliyet aylığı bağlanmasını talep etmiştir. Bunun üzerine başvuru, SGK tarafından hastaneye

sevk edilmiş ve düzenlenen 5.3.2010 tarihli rapora istinaden kendisine Nisan 2010 itibarıyla maaş bağlanmıştı.

Başvurucu, SGK İl Müdürlüğüne tekrar başvurarak 8.7.2008 tarihinde müracaat etmesine rağmen Nisan 2010 itibarıyla kendisine maaş bağlandığını belirtmiş ve başvuru tarihi esas alınarak tarafına maaş ödenmesini talep etmiştir. SGK İl Müdürlüğü ise maluliyetle ilgili raporu takip eden dönem olan Nisan 2010 tarihi itibarıyla maaş bağlandığını bildirmiştir.

Başvurucu, İş Mahkemesinde açtığı davada 8.7.2008 tarihinde başvurarak maluliyet aylığı bağlanmasını talep ettiği hâlde 1.4.2010 tarihinden başlanmak üzere maluliyet aylığı bağlandığını, yirmi ay boyunca maaş ödenmediğini, bu süre içinde başvurusuna cevap da verilmediğini belirterek SGK'nin gecikmesi nedeniyle ödenmeyen yirmi aylık maaş tutarının ödenmesini talep etmiştir.

İlk Derece Mahkemesi, 506 sayılı Kanun'un 56. maddesine göre düzenlenen rapora istinaden takip eden ay itibarıyla maluliyet aylığı bağlandığını, işlemin Kanun'a uygun olduğunu belirterek davanın reddine karar vermiştir. Temyiz üzerine söz konusu karar Yargıtayca da onanmıştır.

Başvurucu 8.7.2008 tarihinde SGK'ye başvurarak kendisine maluliyet aylığı bağlanmasını talep ettiği hâlde 1.4.2010 tarihi itibarıyla maluliyet aylığı bağlandığını, başvuru tarihinden maaş bağlandığı tarihe kadar yirmi ay boyunca maluliyet aylığı ödenmediğini, bu süre içinde SGK tarafından hiçbir işlem yapılmadığını ve açtığı davanın reddedildiğini belirterek sosyal güvenlik hakkı ile sosyal adalet ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucunun sosyal güvenlik hakkı ile sosyal adalet ilkesinin ihlal edildiği iddialarını adil yargılanma hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, mahkeme kararlarının gerekçeli olmasının adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olduğunu, özellikle başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olmasının bir hak ihlaline neden olacağını vurgulamıştır. Ayrıca mahkemelerin kararlarını hangi temele dayandırdıklarını yeterince açık olarak belirtme yükümlülüğü altında olduklarını, yargılama sırasında açık ve somut biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğini, iddia ve savunmalara verilen cevapların mantıklı ve tutarlı olmasının da gerekli olduğunu belirtmiştir.

Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, davanın sonucuna etkili olan bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt verilmemesinin adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabileceğini ifade etmiştir.

Başvuru konusu olayda başvurucunun 8.7.2008 tarihinde SGK'ye başvurarak kendisine maluliyet aylığı bağlanmasını talep etmesine rağmen SGK tarafından 16.2.2010

Başvuru konusu olayda başvurucunun, 8.7.2008 tarihinde SGK'ya başvurarak maluliyet aylığı bağlanmasını talep etmesine rağmen SGK tarafından 16.2.2010 tarihinde hastaneye sevk edildiğine ve 1.4.2010 tarihinden itibaren maluliyet aylığının bağlandığına dikkat çeken Mahkeme, başvurucunun, SGK'ya müracaat ettiği tarihten itibaren maaşın bağlandığı tarihe kadar geçen yaklaşık yirmi aylık süre için de maaş ödenmesi gerektiğini belirterek açtığı davada, İlk Derece Mahkemesince, başvurucunun asıl talebinin değerlendirilerek, iddia ettiği döneme ilişkin olarak davalı tarafından işlem yapılıp yapılmadığının ve işlem yapılmamışsa bunun sebebinin araştırılarak bu hususta davalıya izafe edilebilecek kusurun olup olmadığının tartışılmamış olmasının, yalnızca 506 sayılı Kanun'un 56. maddesine dayalı olarak işlem yapıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesinin, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

tarihinde hastaneye sevk edildiğine ve 1.4.2010 tarihinden itibaren maluliyet aylığının bağlandığına dikkat çeken Mahkeme başvurucunun SGK'ye müracaat ettiği tarihten itibaren maaşın bağlandığı tarihe kadar geçen yaklaşık yirmi aylık süre için de maaş ödenmesi gerektiğini belirterek açtığı davada, İlk Derece Mahkemesince, başvurucunun asıl talebinin değerlendirilerek, iddia ettiği döneme ilişkin olarak davalı tarafından işlem yapılıp yapılmadığının ve işlem yapılmamışsa bunun sebebinin araştırılarak bu hususta davalıya izafe edilebilecek kusurun olup olmadığının tartışılmamış olmasının, yalnızca 506 sayılı Kanun'un 56. maddesine dayalı olarak işlem yapıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesinin, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

6- Deniz SEKİ Kararı (B. No: 2014/5170)

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından 25.6.2015 tarihinde verilen karara konu olayda, suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüt faaliyeti çerçevesinde uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapıldığı yönünde yapılan ihbar üzerine şüpheliler hakkında soruşturma başlatılmış ve haklarında iletişimin tespiti kararı alınmıştır.

Başvurucunun iddia edilen örgüt elemanlarıyla telefon görüşmeleri yaptığının tespiti üzerine kendisiyle ilgili olarak 13.11.2008 tarihinde "*iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması*" kararı alınmıştır. Ayrıca başvurucunun evinde ve kaldığı otel odasında arama yapılmıştır.

Mahkeme, başvurusunun kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak başvuru konusu olayda suçun işlenmesinden sonra yargı yerinin belirlenmediğini, aksine suçun işlenmesinden sonra kurulan mahkemelere davaların görevsizlik veya yetkisizlikle gönderilmesi önlenerek suçun işlenmesinden önce kurulan mahkemelerde davanın devam edilmesinin sağlandığını belirtmiştir. Mahkeme, somut olay açısından uzun süredir devam eden davalarda başa dönülmesinin ve suçun işlenmesinden sonra yargı yerinin değiştirilmesinin önüne geçilmesinin kanuni hâkim güvencesine aykırı bir yönünün bulunmadığını ifade etmiştir.

Soruşturma sonucunda Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından uyuşturucu madde ticareti yapma suçunu işlediği iddiasıyla başvuru hakkında dava açılmış, Ağır Ceza Mahkemesinde (CMK 250. madde ile görevli) yapılan yargılama neticesinde başvurusunun üzerine atılı suçtan mahkûmiyetine karar verilmiş, söz konusu karar Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından onanmıştır.

Başvurucu; kovuşturmanın kapatılan ve kamuoyunda “özel yetkili” olarak bilinen mahkemelerce kanuni hâkim güvencesine aykırı olarak yapıldığını, mahkûmiyetinin hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillere dayandırıldığını ve tanıklarının dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvurusunun kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak başvuru konusu olayda suçun işlenmesinden sonra yargı yerinin belirlenmediğini, aksine suçun işlenmesinden sonra kurulan mahkemelere davaların görevsizlik veya yetkisizlikle gönderilmesi önlenerek suçun işlenmesinden önce kurulan mahkemelerde davanın devam edilmesinin sağlandığını belirtmiştir. Mahkeme, somut olay açısından uzun süredir devam eden davalarda başa dönülmesinin ve suçun işlenmesinden sonra yargı yerinin değiştirilmesinin önüne geçilmesinin kanuni hâkim güvencesine aykırı bir yönünün bulunmadığını ifade etmiştir.

Diğer yandan belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisinin esasen derece mahkemelerine ait olduğunu vurgulayan Mahkeme, kendi görevinin başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığını değerlendirmek olduğunu belirtmiş bu bağlamda delillerle ilgili olarak başvurucuya, delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma fırsatının veriliş verilişmediğinin incelenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Mahkemece, yargılamanın sonucuna yönelik iddialar kanun yolu şikâyeti kapsamında değerlendirilmiş hukuka aykırı yöntemlerle delil elde edildiğine yönelik iddialar ise ayrı ayrı incelenerek dayanaksız görülmüştür. Bu bağlamda başvuru

Mahkemeye, yargılamanın sonucuna yönelik iddialar kanun yolu şikâyeti kapsamında değerlendirilmiş hukuka aykırı yöntemlerle delil elde edilmesine yönelik iddialar ise ayrı ayrı incelenerek dayanaksız görülmüştür. Bu bağlamda başvuru hakkında icra edilen arama esnasında bir polis memurunun mevzuata uygun olarak jandarma görevlilerine yardım etmesiyle ilgili olarak adli kolluğa ilişkin mevzuat hükümleri birlikte değerlendirilmiş, aramanın elde edilen delillerin güvenilirliğine zarar vermediği ve bu delillerin hükme esas alınmasının yargılamanın adillliğini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

hakkında icra edilen arama esnasında bir polis memurunun mevzuata uygun olarak jandarma görevlilerine yardım etmesiyle ilgili olarak adli kolluğa ilişkin mevzuat hükümleri birlikte değerlendirilmiş, aramanın elde edilen delillerin güvenilirliğine zarar vermediği ve bu delillerin hükme esas alınmasının yargılamanın adillliğini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

Mahkemeye göre başvurunun delillerini sunma ve delillerin değerlendirilmesi konusunda farklı bir muameleye tabi tutulduğuna dair somut bir olgu bulunmamakta olup mahkûmiyet hükmü duruşmada başvuru ve vekilinin huzurunda tartışılmış delillere dayandırılmıştır. Delillerin değerlendirilmesinde bariz takdir hatası veya açık keyfilik oluşturan bir bulguya da rastlanmamıştır. Öte yandan yargılamada “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkelerine aykırı olarak başvurucuya delillerini sunma, inceletme ve itiraz etme hususlarında uygun olanakların sağlanmadığına ilişkin bir delil de bulunmamaktadır.

Tanık dinletme hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiaya ilişkin olarak ise başvurunun gerçeğin ortaya çıkması bakımından önemini ve gerekliliğini açıklamak suretiyle tanık dinletme talebinde bulunmadığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, başvuru tarafından ileri sürülen iddiaların “açıkça dayanaktan yoksun olması” nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

7- Aligül ALKAYA ve Diğerleri Kararı (B. No: 2013/1138)

Mahkemeye göre başvuru Aligül Alkaya'ya gözaltında iken avukata erişim imkânının sağlanmaması, başvuru Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan soruşturma aşamasında bir avukat yardımından yararlanılma hakkını ihlal etmiştir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından 27.10.2015 tarihinde verilen karara konu olayda başvuru Aligül Alkaya, yakalanmasından sonra müdafii olmaksızın kollukta verdiği 12.4.2003 tarihli ifadesinde isnat edilen suçları nasıl ve kimlerle işlediğini ayrıntıları ile açıklamış; Cumhuriyet savcısının huzurunda susma hakkını kullanmış, avukatı olmaksızın çıkarılmış olduğu Sorgu Hâkimliğinde ise suçlamaları kabul etmediğini, Emniyette kendisine bir şey sorulmadığını, beyanların kolluk tarafından yazıldığını, kendisinin de imzalamak zorunda bırakıldığını ve avukat tutmak istediğini bildirmiştir.

Başvurucunun yakalama sırasında darbedildiğini ve gözaltı sırasında psikolojik baskıya maruz kalıp kendisine kötü muamelede bulunulduğunu iddia etmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmış, beş polis memuru hakkında 20.2.2004 tarihinde Asliye Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Mahkemenin 26.7.2007 tarihinde beraat kararı vermesi üzerine başvuru tarafından temyiz talebinde bulunulmuş, Yargıtay Ceza Dairesinin 18.3.2010 tarihli ilamıyla zamanaşımının gerçekleştiği belirtilerek davanın düşürülmesine karar verilmiştir.

Başvurucular Hatice Duman, Ahmet Doğan ve Hasan Özcan isnat edilen suçlamaları kabul etmemiştir.

Başvurucular hakkında Devlet Güvenlik Mahkemesinde yargılama devam ederken devlet güvenlik mahkemelerinin kaldırılması nedeniyle yargılama, Ağır Ceza Mahkemesince (CMK 250. madde ile görevli) yürütülmüştür.

Yargılama sonucunda başvuru Aligül Alkaya'nın MLKP terör örgütü adına Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını bozma veya kaldırmaya cehren teşebbüs etme suçunun sübuta erdiği kabul edilerek müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu Hatice Duman'ın anılan yasa dışı örgütün mensubu olarak anayasal düzeni zorla ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek suçundan müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu Ahmet Doğan'ın, iki ayrı soruşturma kapsamında aranmakta iken 12.3.2004 tarihinde Polis Karakolu yakınında meydana gelen bir patlamadan sonra

olay mahallinden uzaklaşmaya çalıştığı sırada yapılan takip neticesinde kolluk görevlilerince üzerinde sahte kimlikle yakalandığı belirtilmiş; anılan yasa dışı örgütün mensubu olarak anayasal düzeni zorla ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek suçundan müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu Hasan Özcan'ın 16.11.2005 tarihinde sahte kimlikle yakalandığı, dosya kapsamında işlenen eylemlerle doğrudan bağlantısı ve iştiraki tespit edilemediği anlaşıldığından yasa dışı örgütün emir ve kumandayı haiz üyesi olduğu sabit görüldüğünden hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu Aligül Alkaya gözaltında tutulduğu sırada maddi ve manevi baskı ve işkenceye uğradığını, iradesini zayıflatıcı ilaçlar verildiğini, ölümle tehdit edildiğini, ailesine ve gözaltına alınan eşi Hatice Duman'a zarar verileceği yönünde tehditlerde bulunulduğunu; Emniyet, Cumhuriyet Savcılığı ve sorgu ifadelerinde talep etmiş olmasına rağmen bir avukatın hukuki yardımından yararlandırılmadığını, gözaltında iken kendisine yapılan kötü muamele sonucunda suçlamaları kabul etmek zorunda kaldığını, hukuka aykırı yöntemler kullanılarak elde edilen polis ifadesinin hükme dayanak yapıldığını iddia etmiştir.

Başvurucu Aligül Alkaya ve diğer başvuruçular davanın esasını etkileyecek tanıkların duruşmada dinlenmesi taleplerinin gerekçesiz reddedildiğini, yüzleştirme yapılmadığını, iddianamede ve İlk Derece Mahkemesi kararında beyanları delil olarak yer alan bazı tanıkların duruşmada dinlenmediklerini, İlk Derece Mahkemesi heyetinin tarafsız olmadığını, hâkimin reddi talebinin reddine yapılan itiraz sonuçlanmadan hüküm kurulduğunu, ayrıca yargılamayı yapan İlk Derece Mahkemesinin kuruluş ve işleyişinin de Anayasa'ya aykırı olduğunu, aynı tür uyuşmazlıkları çözen mahkemelerin aynı kurallara tabi olması gerekirken ağır cezalık fiiller arasında ağır ceza/özel ağır ceza ayrımı yapılmış olmasının yargılamanın birliği ilkesini ihlal ettiğini, İlk Derece Mahkemesinin ara kararlarının, mahkûmiyet kararının ve Yargıtayın onama kararının hukuki gerekçeden yoksun olduğunu, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını ileri sürerek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

Mahkemeye göre başvuruçu Aligül Alkaya'ya gözaltında iken avukata erişim imkânının sağlanmaması, başvuruçunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence al-

**Öte yandan başvuruçu Aligül Alkaya'nın müdafii olmaksızın alınan ifadele-
rinin mahkûmiyete esas alınması, tanık dinletme taleplerinin değerlendiril-
memesi, bazı tanıkların dinlenmesi taleplerinin reddedilmesinde yeterli
ve makul gerekçeler ortaya konmaması da bir bütün olarak hakkaniyete
uygun yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmuştur.**

tına alınan soruşturma aşamasında bir avukat yardımından yararlandırılma hakkını ihlal etmiştir.

Öte yandan başvuru Aligül Alkaya'nın müdafii olmaksızın alınan ifadelerinin mahkûmiyete esas alınması, tanık dinletme taleplerinin değerlendirilmemesi, bazı tanıkların dinlenmesi taleplerinin reddedilmesinde yeterli ve makul gerekçeler ortaya konmaması da bir bütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmuştur.

Diğer başvuru sahiplerinin mahkûmiyetlerinde ise esas olarak başvuru Aligül Alkaya'nın kolluk aşamasında müdafii olmaksızın alınan ifadelerine dayanıldığını tespit eden Mahkeme, başvuru Aligül Alkaya'nın kolluk aşamasında müdafii olmaksızın ifadesinin alınması nedeniyle başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan; soruşturma aşamasında bir avukat yardımından yararlandırılma hakkının ihlal edildiğine karar verildiğini, bu durumda başvuru Aligül Alkaya'nın kolluk aşamasında müdafii olmaksızın alınan ifadelerinin diğer başvuru sahiplerine isnat edilen suçlamaların değerlendirilmesinde tek başına kullanılamayacağını ve bu ifadelerden yola çıkılarak diğer başvuru sahipleri hakkında mahkûmiyet kararı verilemeyeceğini belirterek diğer başvuru sahiplerinin de hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Kararda; Başvuru Aligül Alkaya dışında diğer başvuru sahiplerinin de tanık dinlenmesini talep ettikleri hâlde bu konuda değerlendirme yapılmamasının, başvuru sahiplerinin bir kısmının mahkûmiyetine esas olarak farklı mahkemelerce dinlenen tanıkların beyanlarının dikkate alınmasına rağmen bu tanıkların duruşmada dinlenmemesinin, bazı tanıkların dinlenmesi taleplerinin reddedilmesinde yeterli ve makul gerekçeler gösterilmemesinin ve bu şekilde tanık sorgulama/dinletme hakkının gereğinin yerine getirilmemesinin de bir bütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu tespitler doğrultusunda haklarındaki yargılamanın bir bütün olarak adil olması nedeniyle başvuru sahiplerinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

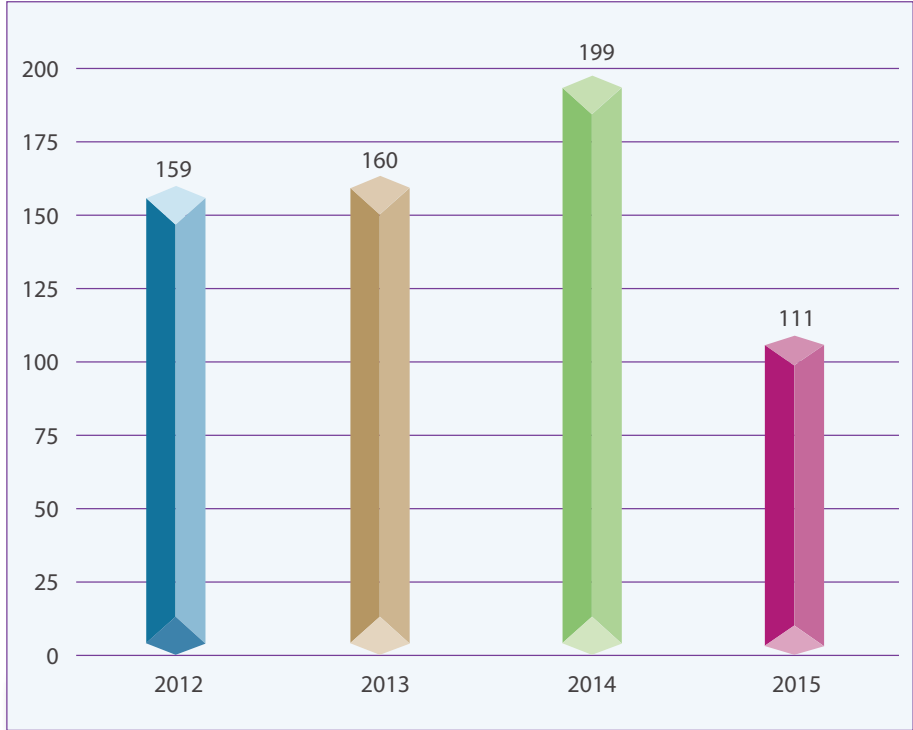
İSTATİSTİKLER

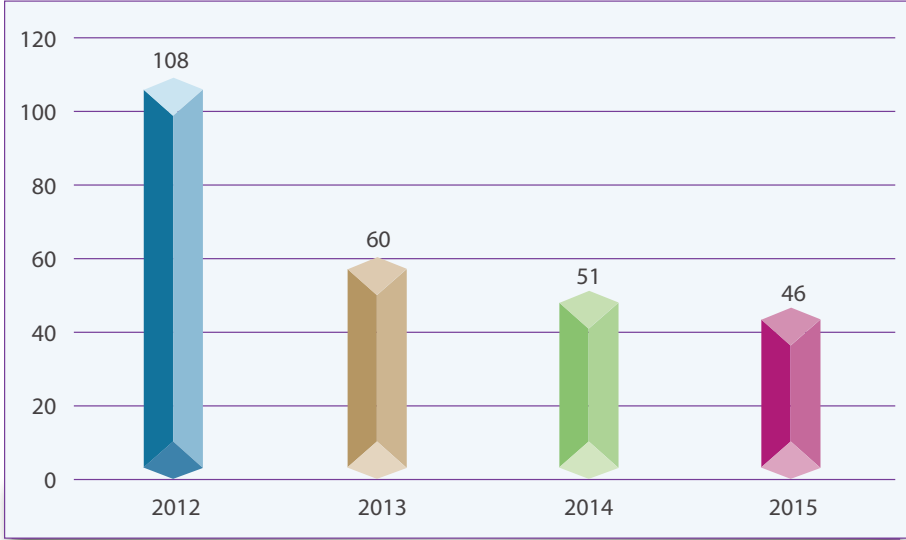
I- NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

Mahkeme, 2015 yılı içinde 46'sı önceki yıllardan devreden, 111'i 2015 yılı içinde gelen olmak üzere toplam 157 iptal ve itiraz başvurusundan 123'ünü aynı yıl içinde karara bağlamıştır. 2016 yılına ise 9'u iptal davası, 25'i itiraz başvurusu olmak üzere sadece 34 dosya devretmiştir. Söz konusu 123 kararın 16'sı iptal davalarına, 107'si ise itiraz başvurularına ilişkindir.

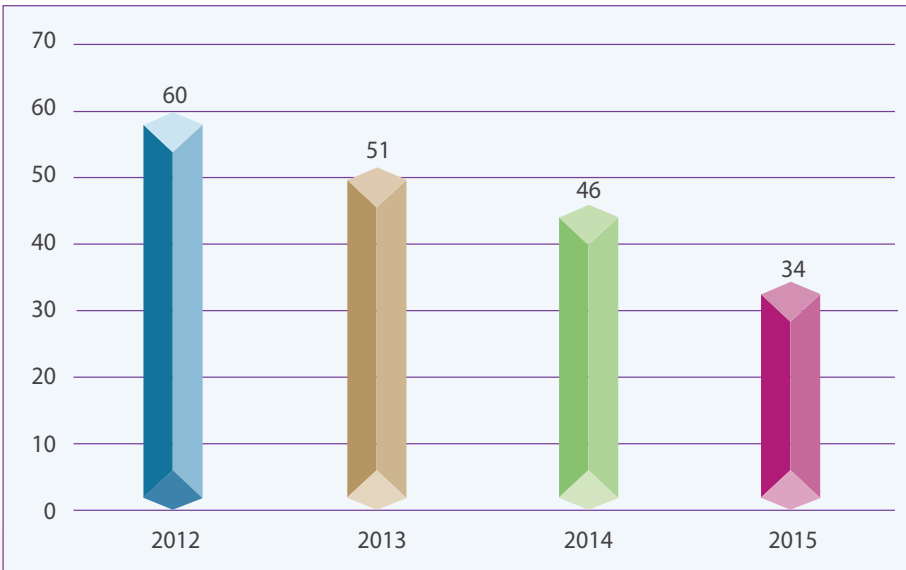
1- YILLARA GÖRE GELEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

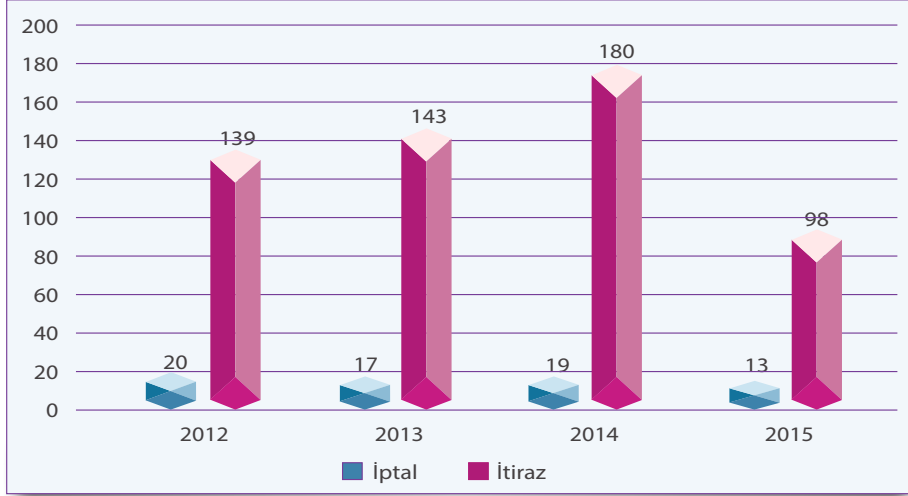
2- ÖNCEKİ YILLARDAN DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

3- YILLARA GÖRE SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

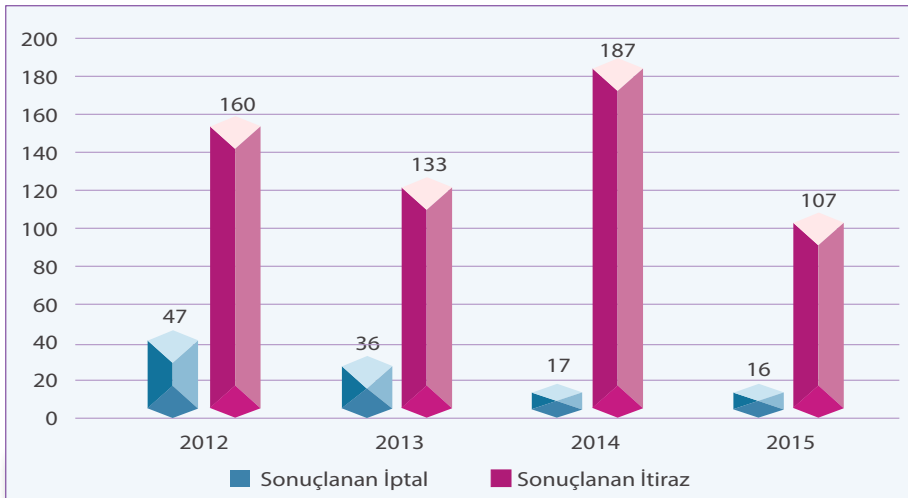

4- YILLARA GÖRE GELEN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI

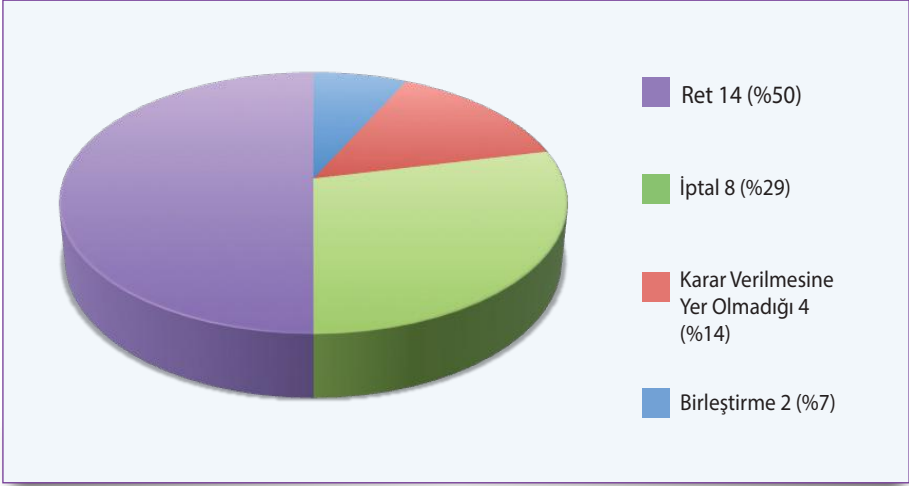

5- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI

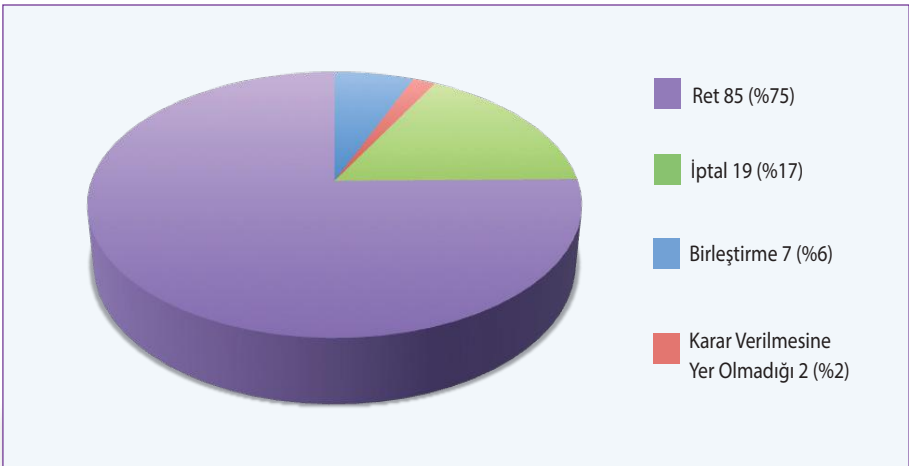
İptal kararlarının gerekçeleri yazılmadan açıklanamayacağına ilişkin Anayasa'nın 153. maddesini de bu yıl içinde hayata geçiren Mahkeme, daha önceki yıllarda verilmiş ve hâlen yazılmamış olan 69 kararı aynı dönem içinde tamamlayarak, bunların da yayımlanmasını sağlamıştır.

6- 2015 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVALARINDA VERİLEN KARARLAR

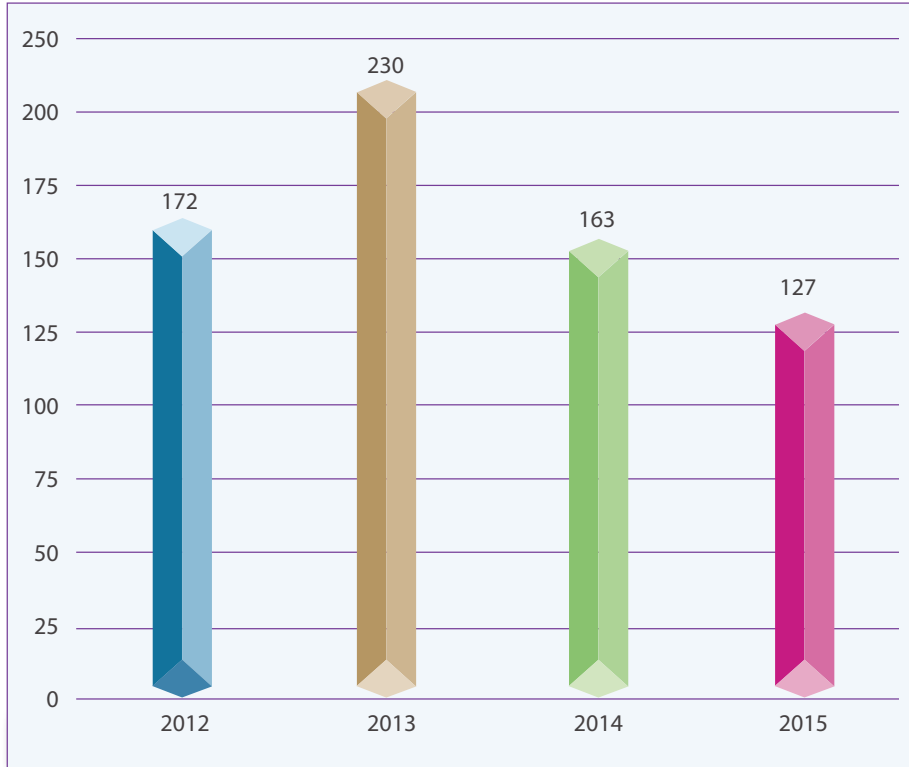
7- 2015 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İTİRAZ BAŞVURULARINDA VERİLEN KARARLAR

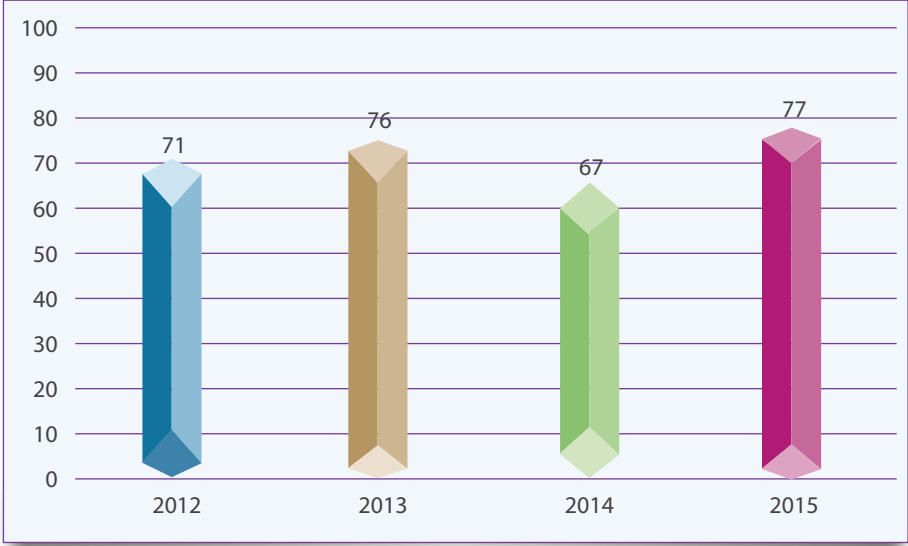
II- SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2015 yılı içinde Mahkeme, siyasi partilerin mali denetimi çerçevesinde 127'si önceki yıldan devreden, 77'si yıl içerisinde gelen olmak üzere toplam 204 hesap incelemesinden 83'ünü karara bağlamıştır.

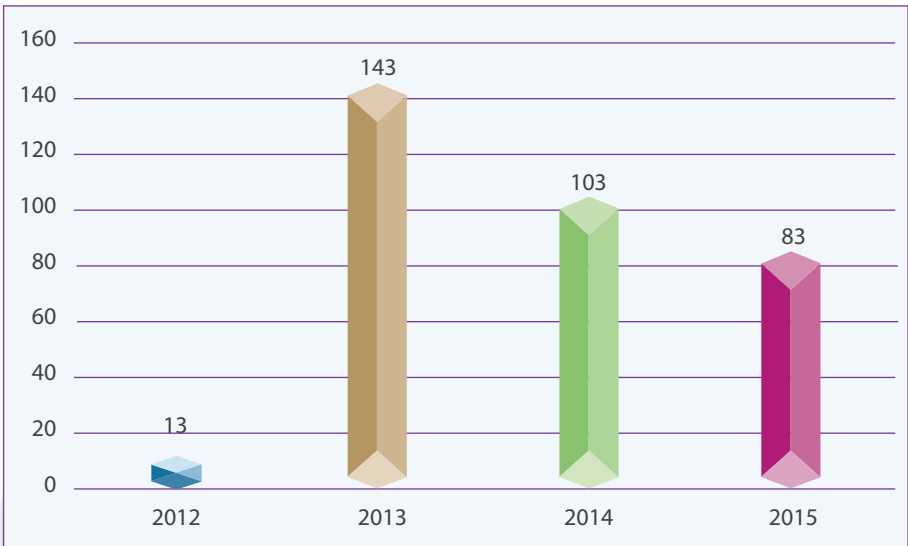
1- YILLARA GÖRE ÖNCEKİ YILLARDAN DEVREDEN HESAP İNCELEME SAYISI

2- YILLARA GÖRE YIL İÇİNDE GELEN HESAP İNCELEME SAYISI

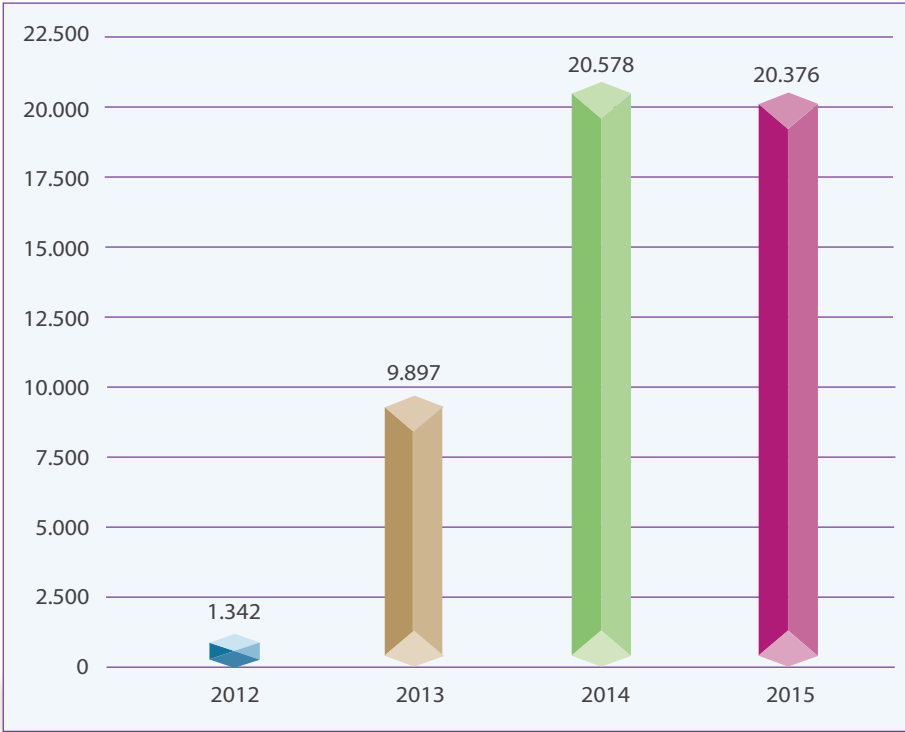
3- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN HESAP İNCELEME SAYISI

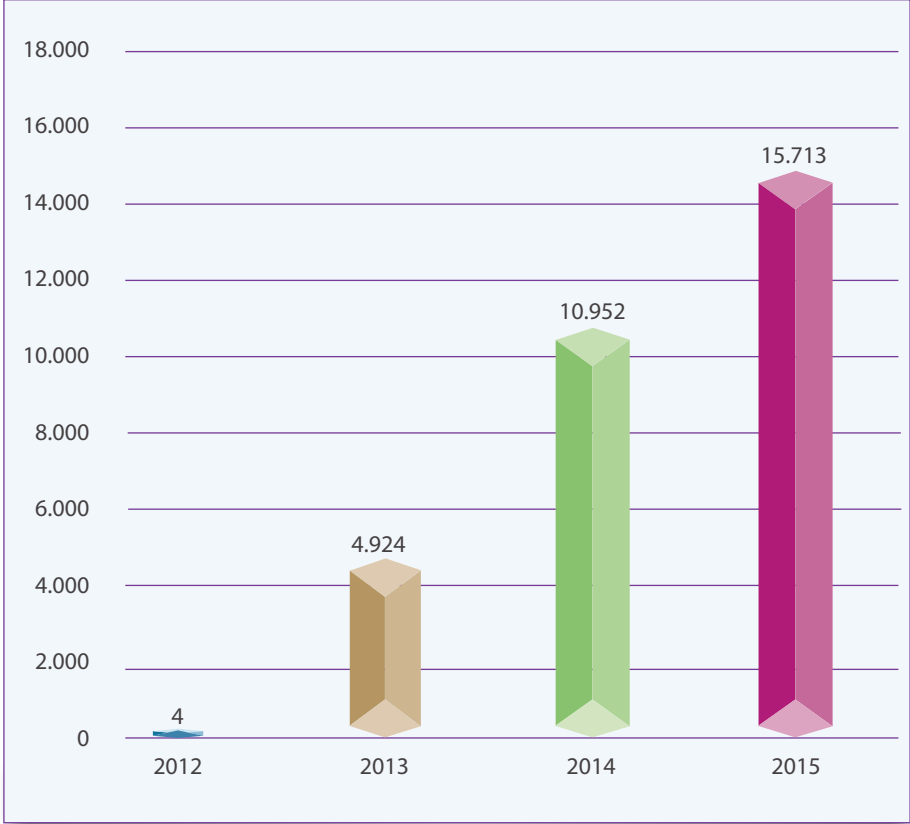
III- BİREYSEL BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

Mahkeme, 15.937'si önceki yıllardan devreden, 20.376'sı 2015 yılı içinde gelen olmak üzere toplam 36.313 bireysel başvurudan 15.713'ünü karara bağlamıştır.

1- YILLARA GÖRE TOPLAM BAŞVURU SAYISI

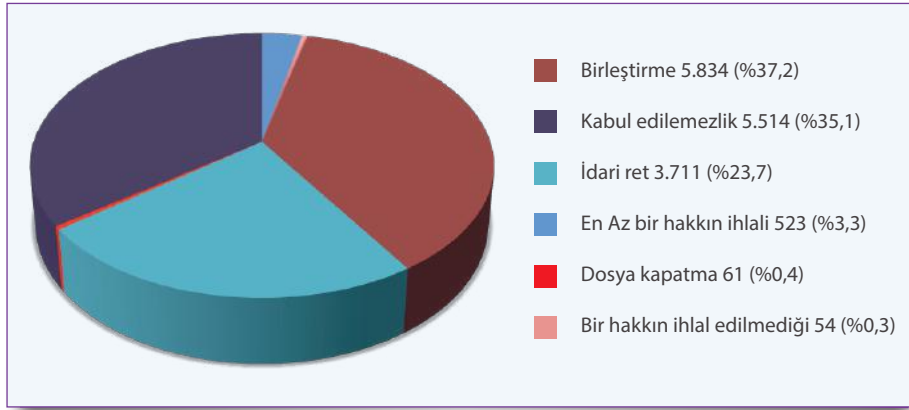

2- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURU SAYISI

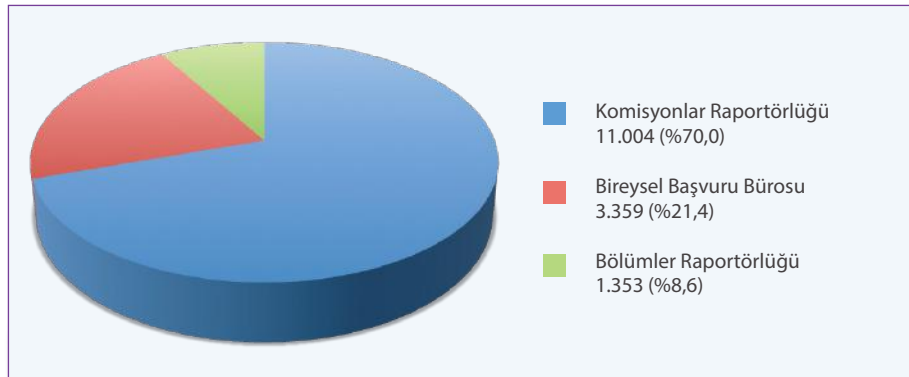

3- 2015 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARDA VERİLEN KARARLAR

2015 yılı içinde sonuçlandırılan kararların 5.514'ü kabul edilemezlik, 5.834'ü birleştirme, 3.711'i idari ret, 523'ü en az bir hakkın ihlal edildiği, 61'i dosya kapatma, 54'ü bir hakkın ihlal edilmediği ve 16'sı düşme kararları şeklindedir.

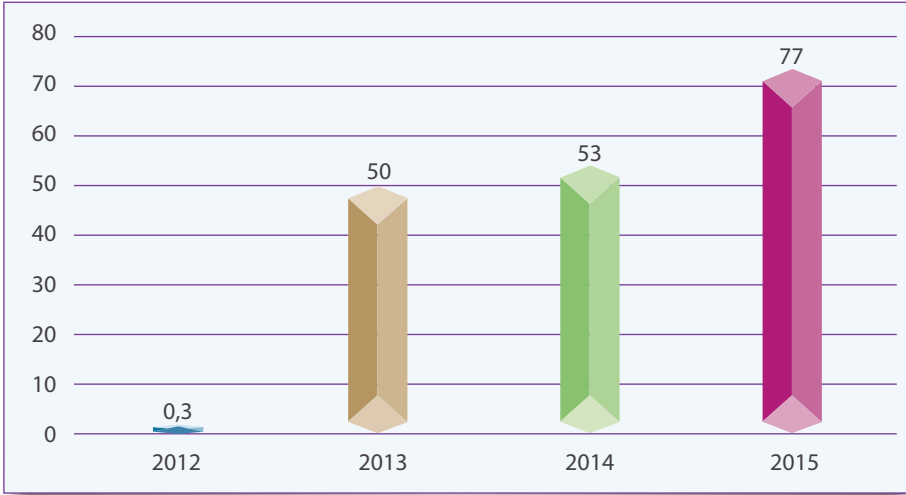

4- 2015 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN BİRİMLERE GÖRE DAĞILIMI

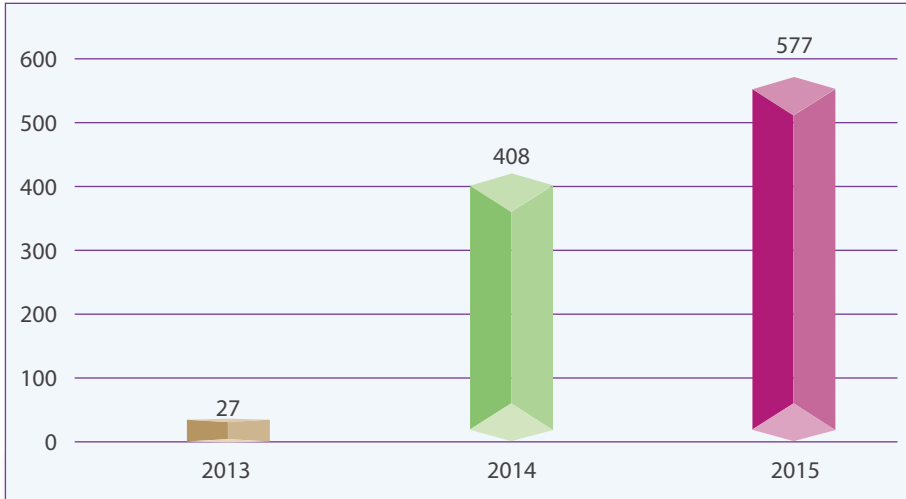

5- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN - GELEN BAŞVURU ORANI (%)

2015 yılı içinde karara bağlanan bireysel başvuru sayısının, aynı yıl içinde gelen başvuru sayısına oranı ise %77'dir.

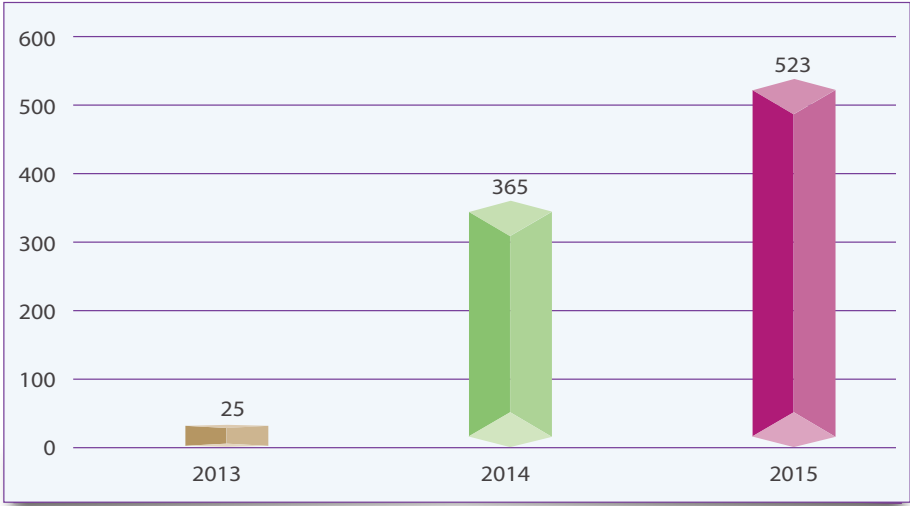

6- YILLARA GÖRE ESAS İNCELEMESİ YAPILAN BAŞVURU SAYISI

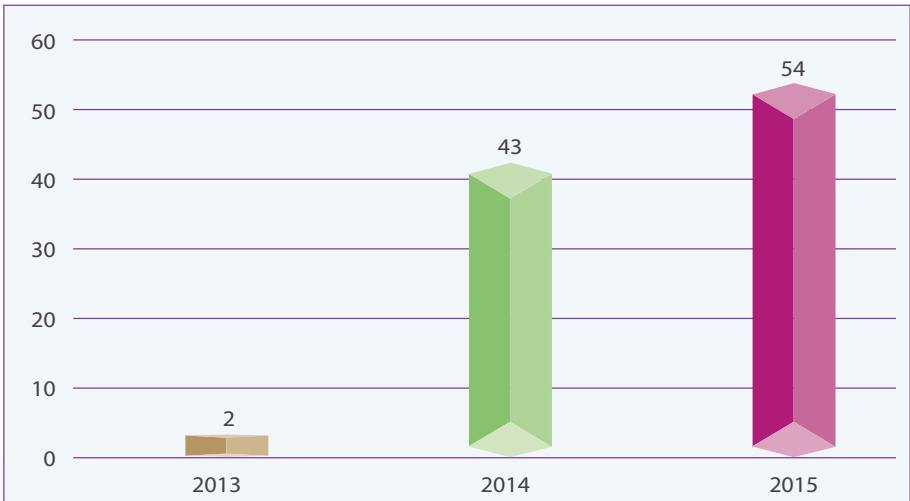

7- YILLARA GÖRE EN AZ BİR HAK İHLALİ BULUNAN BAŞVURU SAYISI

Genel Kurul ve Bölümlerce esas incelemesi yapılan 577 bireysel başvuru-
nun 523'ünde en az bir hakkın ihlal edildiğine, buna karşılık 54 başvuruda
ise hak ihlalinin bulunmadığına karar verilmiştir.

8- YILLARA GÖRE HAK İHLALİNİN BULUNMADIĞINA KARAR VERİLEN BAŞVURU SAYISI

9- 2015 YILINDA İHLAL KARARLARINDAKİ ÇEŞİTLİLİK VE ARTIŞ

Hak ihlaline ilişkin kararlara bakıldığında 382 kararla en fazla adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönünde karar verildiği görülmektedir. Bunu yirmi sekizer kararla kişi hürriyeti ve güvenliği ile sendika hakkı takip etmektedir. 2013 yılında toplam 27, 2014 yılında 379 ihlal kararı verilmişken 2015 yılında 540 ihlal kararı verilmiştir.

Yine 2015 yılı içinde ihlal kararlarındaki artışın yanı sıra ihlal kararlarındaki çeşitlilik de artmıştır. Nitekim bu dönemde haberleşme hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile örgütlenme özgürlüğü ilk kez ihlal kararı verilen haklar olarak dikkat çekmektedir.

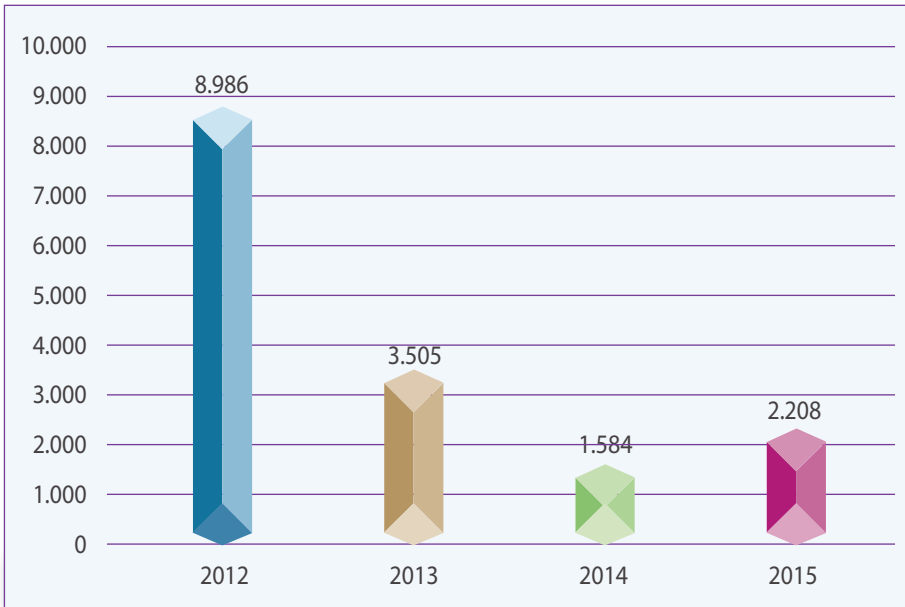
	2013	2014	2015	TOPLAM
Yaşam hakkı	2	5	11	18
İşkence ve kötü muamele yasağı	-	3	10	13
Kişi hürriyeti ve güvenliği	7	35	28	70
Adil yargılanma	13	303	382	698
İfade özgürlüğü	-	8	21	29
Haberleşme hürriyeti	-	-	14	14
Ayrımcılık yasağı	-	1	2	3
Din ve vicdan özgürlüğü	-	1	1	2
Maddi manevi varlık	1	1	3	5
Özel/Aile hayatı	-	2	6	8
Mülkiyet	1	10	26	37
Seçme ve seçilme	2	4	-	6
Toplantı ve gösteri yürüyüşü	-	-	2	2
Sendika hakkı	-	2	28	30
Örgütlenme özgürlüğü	-	-	1	1
Suç ve cezalara ilişkin esaslar	1	4	5	10
Toplam	27	379	540	946

Bir başvuruda birden fazla hakkın ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

10- YILLARA GÖRE AİHM'E TÜRKİYE ALEYHİNE YAPILAN VE YARGISAL BİR OLUŞUMA SEVK EDİLEN BAŞVURU SAYISI

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki başarısı ve paradigma değişimi, Türkiye'nin insan hakları standardının yükseltilmesine ciddi katkı sunmuştur. 12 Eylül 2010 tarihinde halkoylamasıyla kabul edilen anayasa değişikliğinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, bireysel başvurunun hukuk düzenimize dahil edilmesinin en önemli gerekçelerinden biri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yapılmadan sorunların iç hukukta çözüme kavuşturulmasıdır. İstatistikler bize bu amaca önemli ölçüde ulaşıldığını göstermektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Türkiye aleyhine yapılan ve yargisal bir organa sevk edilen başvuru sayısı 2012 yılında 8.986, 2013 yılında 3.505, 2014 yılında 1.584 ve 2015 yılında 2.208 olmuştur.

Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı
No : 4 06805 Çankaya / ANKARA
Telefon : 0312 463 73 00 • Faks : 0312 463 74 00
E-posta : bilgi@anayasa.gov.tr

www.anayasa.gov.tr